అముద్రితాంధ్రగ్రంథసర్వస్వము,
5 వ గ్రంథము.

చెలికాని లచ్చారావు,
సంపాదకుఁడు.

రంగనాథ రామాయణము.

(ఉత్తరకాండము.)

ఇది

మీసరగండ కాచభూపతి, విఠ్ఠలరాజు

అను సోదరకవులచే

రచియింపఁబడినది

చిత్రాడ,

శ్రీరామవిలాస ముద్రాక్షరశాల,

1920.

వెల రు 1—0—0.

HYDERABAD

పీఠిక.

రంగనాథరామాయణము.

ఉత్తరకాండము.

ఇయ్యది కాచ విభుఁడు, విఠ్ఠలరాజు ననునిరువు రన్నదమ్ములు తండ్రి (కోన బుద్ధరాజు. ఈతఁడే పూర్వకాండమును రచించెను.) యాజ్ఞచే రచించిరి. ఇదితప్ప వేరొకగ్రంథము చేసినట్లుఁ గానరాదు. వీరుక్షత్రియు లనఁబడుచున్నారు. కృష్ణాతీరవాసులు. దీనిని 12 వ శతాబ్దాంతంబున రచించినట్లు కానఁబడుచున్నది. అనగా యిప్పటికి 700 సం॥లు కావచ్చుచున్నవి. ఇయ్యది భాస్కరరామాయణంబునకుఁబూర్వమా, పరమా, సమకాలికమా యని విమర్శనీయంబు భాస్కర, రంగనాథరామాయణ విరచిత కవులిరువురు రాజునొద్దకు తమగ్రంథంబుల తీసుకొనివెళ్ళ రాజు రంగనాథరామాయణంబును గుడిచేతితోను, భాస్కరరామాయణంబును యెడమచేతితోను నందుకొనినట్లును యందుపై భాస్కరుఁడు కినిసి నీకిచ్చుటకంటె గుఱ్ఱపువానికిచ్చుట మంచిదని వెళ్ళిపోయినట్లొక గాథకలదు. ఇందునుబట్టి నివి సమకాలికునివిగాఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఈగాథవిశ్వాసనీయము కాదని పలువురయభిప్రాయము.

ఇఁకఁబూర్వమా పరమాయని ఆలోచింతము. పూర్వకాండము పూర్వమేయని శైలినిబట్టియుఁ, గవిత్వసరణినిబట్టియు, యిదివరకు నెవ్వరైనను జేసినట్లును ప్రస్తావించకుండుటనుబట్టియు, సంస్కృతకవులనే స్తుతించుటనుబట్టియు, దేవునిపేరున రచించుటనుబట్టియు, ప్రాచీనకవిత్వ లక్షణాదిక్రమమునఁ బోవుటఁబట్టియు పద్యకవిత్వంబునకుముందే ద్విపద కవిత్వముండుట మొదలగు కారణంబులఁబట్టి యిదిప్రాచీన ప్రథమరామాయణంబని దేలుచున్నది. ఉత్తరరామాయణముకూడ కవనధోరణిఁబట్టిపూర్వకాండము రచించినవారే అయియుండవచ్చునని కం॥ వీరేశలింగంపంతులు వారంటివారుకూడ యభిప్రాయపడుచున్నారు. అదిసరియైనదికాదని మానమ్మకము. ఏలయన సాధారణముగాఁ దాళపత్రగ్రంథాదులందు నక్కడక్కడ పోయిన భాగములందు నాపూర్వగ్రంథశైలితో గలియుపదములఁబూరించ యత్నించుచుండుటయు, ఒకకవీశ్వరునిశైలి నలవడఁజేసికొనుటకుఁ గుతూహలమున్నప్పుడు అదిపట్టువ

యుటకు నాతని గ్రంథములు చదివియు, శైలికుదుర్చుకొనఁ బ్రయత్నించుటయు చూచుచునేయున్నారము. అదిఁగాక యీతఁడు ఘనపండితుఁడు. లాక్షణికులుఁగూడ నాతనిని లాక్షణికకవిగా నంగీకరించియున్నారు. మఱియు వీరల తండ్రి పూర్వకాండమును, తాము ఉత్తరకాండమును ఉభయంబులు ద్విపదకావ్యంబులే రచించుటయు పూర్వకాండకవనంబుతో అభేదముగా కలిసిపోయి ఏకగ్రంథముగా వచ్చునట్లు ప్రయత్నించి వ్రాయకూడదా. వీరు మంచివిద్వాంసులని చెప్పఁబడుచున్నవారలుగదా. కవనధోరణి పోలియున్నంత మాత్రన నాతఁడే దీనిరచియించెనని యూహింపవలనుపడదు. తండ్రియాజ్ఞచే రచించినదియు, శైలిసరణిఁబట్టియు నిదియుఁగూడ నాతనికాలమునాటిదియే యని స్థిరపడుచున్నవి. కాననిదికూడ భాస్కరరామాయణాదులకు ముందైయుండవచ్చును. ఆంధ్రదేశంబున నింకేరామాయణంబునకు దీనికి వచ్చినంతవ్యాప్తి వచ్చియుండమియే దీనిప్రాశస్త్య ప్రాచీనత్వాదులు వెల్లడియగుచున్నవి. ఇయ్యది సలక్షణంబై, సరసకవితానిపుణతకలిగి, పదలాలిత్యంబుకలదై, సమంచితధారాప్రవాహమై, సహజశైలిని వ్రాయఁబడి పండితపామర జనానురంజకమై భక్తిరసమున నొప్పుచున్నది. వాఙ్మయాభివృద్ధికెంతయుఁ దోడ్పాటగుచున్నది. పండితవరుఁడగు బుద్ధరాజే వీరలగుఱించి "బహుపురాణజ్ఞులు బహుకళాన్వితులు, బహుకార్యకోవిదుల్ ... నాకులదీపకుల్ నాకూర్మిసుతులు,, అని స్తోత్రించుటయె వీరలపాండిత్య ప్రకర్షణరసజ్ఞత్వాదులు వెల్లడియగుచున్నవి. గుణగ్రహణ పారీణులగు చదువరులిందలి రసమునుగ్రహించి కృతార్థులయ్యెదరుగాక.

ఇందుఁ గొంతభాగము లేటుపోలవరంజమీందారుగారి సరస్వతిపత్రికలో ప్రచురితమైనది. ఇదియును మిగిలిన తాళపత్రగ్రంథంబును "ఆంధ్రపరిశోధకమహామండలి,, కి స్వార్థత్యాగబుద్ధితో నొసంగిన శతావధానులు దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రిగారికి నాకృతజ్ఞతావందనంబు లర్పించుచున్నవాఁడ.

ఇట్లు,

చిత్రాడ,
9—7—21.

చెలిక్కాని లచ్చారావు,
సంపాదకుఁడు, అముద్రితాంధ్రగ్రంథసర్వస్వము.

శ్రీరస్తు.

రంగనాథరామాయణము.

ఉత్తరకాండము.

(ద్విపదకావ్యము)

శ్రీనాథచరణరాజీవసేవకుఁడు, భానుకోటిప్రభాభాసమానుండు
శుచిచరిత్రుఁడు శత్రుమత్తమాతంగ, ఘనఘటాపాటనకంఠీరవుండు
కోనవంశార్ణవకువలయప్రియుఁడు, నానొప్పుకోనగన్నక్షితీంద్రునకు
ననుకూలయై యున్న యన్నమాంబికకుఁ, దనయుండు సాహిత్యతత్త్వకోవిదుఁడు
దానప్రసిద్ధుండు ధర్మశీలుండు, భూనుతాచారుండు బుద్ధభూవిభుఁడు.
అఖిలపురాణేతిహాససమ్మతము, నిఖిలలక్షణగుణాన్వితము నగుచుఁ
దెలుఁగున నొప్పఁగా ద్విపదరూపమున, నలిఁ బూర్వరామాయణము మున్నుఁ జెప్పి
సకలేశుఁడగు రామచంద్రువతఁనము, సకలంబు రచియించి సకలపుణ్యముల
సకలలోకులుఁ దన్ను సన్నుతిసేయ, నకలంకమహిమల నందెదఁగాక
నిశ్చయము చేసి యంతరంగమునఁ, దన యిష్టదేవతాధ్యానంబు సేయ
గరుడాధిరూఢుఁడై కరపంకజముల, నరుదుగా శంఖశార్ఙ్గాదులు మెఱయ
నురమున శ్రీదేవి కుద్దియై పరఁగి, చిరలీలఁ గౌస్తుభశ్రీ చెన్నుమిగుల
భువనకారకునకుఁ బుట్టినిల్లైన, నవవికసితనాభినలినంబు మెఱయ
సరిదివారాత్రులు సంగడిఁ బోలయఁ, గర మొప్పరవిశశుల్ కన్నులై వెలుఁగ
ననిమిషుల్ గొలువఁగ నచ్చరలాడ, సనకాదియోగీంద్రసన్నుతుల్ చెలఁగఁ
బీతాంబరం బొప్పఁ బృథులనీలాద్రి, భాతిమైనమ్మురంగఁ బంకజోదరుఁడు
భానుకోటిప్రభాభాసితుండగుచు, మానసంబునఁ దోఁచి మహితవాక్యముల
నీవు నాకెంతయు నెరయ భక్తుఁడవు, నీవు పుణ్యుండవు నీవు మాన్యుఁడవు
గావున నీభక్తికిఁ గైకొంటి మేము, నీ వింక మముఁ గూడి నమ్మి నెత్తెమ్ము
నీవాంఛితార్థంబు నిర్వహింపంగ, నీవరనందనుల్ నిపుణమానసులు

వారినియోగింపు వారునీకోర్కి, గారవంబునఁ జేయఁగలవారు మీఁద
ననిపల్కి విచ్చేసె నాదేవు నాజ్ఞ, మనమున ధరియించి మముఁ బిల్వఁబంచి
యాతతప్రీతితో నాతెలుంగెల్ల, మాతోడ వినిపించి మముఁ గటాక్షించి
మీరుపుణ్యాత్ములు మిహిరప్రతాపు, లారూఢభుజశక్తు లధిక వైభవులు
చండభుజాదండసకలారిదండ, ఖండనోదగ్రు లఖండవిక్రములు
కవిరాజభోజులు కమనీయతేజు, లవిగళ సూనృతు లతికృపాన్వితులు
హరిపదాంబుజభక్తు లార్యానురక్తు, లురుతరప్రావీణ్యు లుదధిగాంభీర్యు
లున్నతాయుష్మంతు లుత్తమోత్తములు, సన్నుతాచారులు సౌభాగ్యయుతులు
బహుపురాణజ్ఞులు బహుకళాన్వితులు, బహుకార్యకోవిదుల్ బహుదానపరులు
నాకులదీపకుల్ నాగుణాన్వితులు, నాకీర్తివర్ధనుల్ నాకూర్మిసుతులుఁ
గాననాపూనినకథయెల్లజనులు, మానుగాఁ గొనియాడ మధురవాక్యముల
నెమ్మిఁ జెప్పుఁడు మీరు నిపుణులై యనుచు, మమ్ముఁ బంచిన మేము మాతండ్రిప్రతిన
చిరకీర్తులెసగఁగఁ జెల్లింపఁగనుట, పరమధర్మంబని భక్తితోఁ గోరి
శ్రీదేవి దేవియై చిత్తంబులోన, నేదేవదేవుని నెలమి భావించు
నేదేవుముఖమున నింద్రుండుశిఖియు, భూదేవతలు మున్ను పుట్టిరింపెసఁగఁ
బొలుపార నేదేవు భుజములఁ బొడమి, రలఘుతేజోమూర్తులైనపార్థివులు
ధీరులై వైశ్యు లేదేవుని తొడల, నారంగజనియించిరంచితద్యుతులు
సురుచిరచిత్తులై శూద్రులేదేవు, చరణాంబుజంబుల జనియించిరెలమి
నేచిమూఁడడుగులనేదేవుఁడఖిల, భూచక్రమునుగొనిపోయినయపుడు
పదతలంబున నేడుపాతాళములును, బదపంకజంబులపై రసాతలము
నిరవార జంఘలనెల్ల పెన్నిధులు, సరిదపాంపతులును జానుదేశముల
ననిమిషాచలమందరాద్రు లంఘ్రులను, దనరువిశ్వేదేవతలు కటిస్థలిని
మూలప్రజాపతి ముష్కంబునందు, లీలమైమదనుండు లింగంబునందుఁ
దగునాభిక్రిందను దనుసంధులందు, మొగిమరుత్తులు కుక్షి మూఁడులోకములు
నందముఖంబులు నందదేవతలు, సంధులనదులు నిష్ఠాపూర్తములును
వసువులువీపున వామహస్తమున, నసమానగతిరుద్రు లంసభాగమునఁ
బ్రకటనంబోధులు బాహుదండముల, దిక్కులునమృతదీధితి మానసమున
నక్కన నజుఁడును నంబుజోదరుఁడు, ముక్కంటియును దేవముఖ్యుఁడింద్రుండు
గళమున శక్తియు గళరేఖలందు, విలసితద్యుతులతో విద్యలన్నియును

నెఱదార సప్తర్షు లాననాబ్జమున, మఱియు వేదంబులు ముఖగహ్వరమున
నవసూక్తికంబులు నవ్యదంతములు, వివిధసంస్కారముల్ వివిధసూక్తులును
నమరుఫాలంబున నఖిలశాస్త్రములుఁ, గమలయు ధర్మార్థకామమోక్షములుఁ
బరఁగనోష్ఠముల నంబరము నశ్వినులుఁ, గరమొప్ప నూర్పులగంధవహుండుఁ
జెన్నొందఁ భారతి జిహ్వాగ్రవీథిఁ, గన్నుల రవిసుధాకరమండలములు
కలితకాంతులు కృత్తికలు మున్నుగాఁగ, నలువార బొప్పల నక్షత్రములును
నారంగ శిరమున నమరలోకంబుఁ, దోరంపుశిఖయందు ధ్రువమండలంబుఁ
బెక్కురూపులు దాల్చి పెంపారుచుండు, నొక్కరూపగుచుండు నొక్కరూపమున
సకలభూతములందుఁ జరియించుచుండు, సకలభూతోద్భవస్థానమైయుండు
దేవవంద్యుఁడు రమాధీశుండు సకల, దేవతాలకుఁ దానె దిక్కైనవాఁడు
ధర్మవ్యవస్థలు దానములెల్ల, ధర్మైకసాక్షియై తగఁజూచువాఁడు
నవిజేయుఁడైయుండు నఖిలదానవులఁ, బవరంబులోపలఁ బరిమార్చుచుండుఁ
గల్పాదిగతులెల్లఁ గనురెప్పపెట్టు, నల్పకాలములోన నడఁగించుచుండు
వేధయై నిర్మించు విష్ణుఁడై మనుచుఁ, గ్రోధించి కడతేర్చు రుద్రుఁడైయుండి
యణుమాత్రుఁడైయుండు నధికమైయుండు, నణిమాదిగుణముల కందరాకుండు
వెలినుండు లోనుండు వెలితిగానుండుఁ, గలఁడన్నచోట నక్కజముగా నుండు
నెఱిఁగించునాతఁడు నెఱిఁగెడు నతఁడు, నెఱుకకు విషయంబు నెఱుకయుఁగూడి
నెఱిఁగినయటమీఁద నేకరూపమునఁ, దెఱపిలేకున్న యాదీప్తియైయుండు
సకలదానవ్రతజపతపఃక్రతువు, లకలంకగతిఁ జేయు నంచితాత్ములకు
ఫలరూపమైయుండు ఫలముఁడైయుండు, వెలినుండు లోనుండు వెలితిగాకుండు
నిర్మలజ్యోతియై నిగమార్థవీథిఁ, గర్మకలాధీన గతిఁ బొందకుండు
యోగాత్ముఁడైయుండు యోగమైయుండు, యోగీంద్రుఁడై యుండు యోగియైయుండు
ముక్తికాములకెల్ల ముక్తియైయుండు, భక్తులుభావించు భావమైయుండు
మధుమాధవాదిగా మాసనామముల, నధికనిరూఢిఁ గాలాత్ముఁడైయుండుఁ
బురుషోత్తమాచ్యుత పుండరీకాక్ష, హరి విష్ణు నారాయణాది నామముల
దివ్యస్వరూపుఁడై దీపించుచుండు, నవ్యక్తుఁడైయుండు నందరాకుండు
నజ్ఞానతమ మంతరంగగేహమున, విజ్ఞానదీపంబు వెలుఁగునఁ దొలఁగ
ననిశంబుఁ దలపోయు ననఘులందుండు, నని మత్కులస్వామి యగు విష్ణుఁగొలిచి.
కల్మషంబులు దూలఁ గణనాథుఁ గొలిచి, వాల్మీకిఁ గొనియాడి వాణిఁ గీర్తించి.

యారంగ మత్స్యకూర్మాది దివ్యావ, తారంబులం దెల్లఁ దలపోసిచూడ
రామావతారంబు రమణీయమగుట, రాముపావనచరిత్రము దివ్యభాష
లోకానురంజన శ్లోకబంధములఁ, జేకొని వాల్మీకి చెప్పినజాడ
మాతండ్రి బుద్ధక్ష్మానాథుపేర, నాతతఘనుపేర ననఘునిపేర
ఘనుఁడు మీసరగండ కాచభూవరుఁడు, నని జనుల్ గొనియాడ నఖిలార్థిలో మేము
వినుతనూతన పదద్విపదకావ్యమున, ఘనమైన పాకంబు గాటమాశయ్యఁ
బ్రాకటంబుగ నాంధ్రభాషఁ జెప్పంగఁ, గైకొన్నయుత్తరకథయెట్టిదనిన.

కథాప్రారంభము.

శ్రీరామచంద్రుండు సితకీర్తులలర, ఘోరాజి రాక్షసకోట్ల నిర్జించి
మరల నయోధ్యకు మహిమతో వచ్చి, చిరలీల రాజ్యంబు సేయుచున్నెడను
శుభమూర్తి నమ్మహారాజు దీవింప, నభిలాష జనుదెంచి రఖిల సంయములు
నొగితూర్పుదిక్కుననుండి కౌశికుఁడు, తగయవక్రీతుఁడను తాపసోత్తముఁడు
గాలవుండను పేరుగల తపోధనుఁడు, నోలికణ్వుండు గార్గ్యుండును మఱియు
దక్షిణంబున నుండి తనుమునుల్ గొలువ, నక్షీణపుణ్యాత్ముఁ డగు నగస్త్యుండు
సురుచిరవ్రతుఁడైన సుముఖుండు నియమ, పరుఁడైన విముఖుండు పడమటనుండి
మథితకల్మష మహామతి త్రిశంకుండుఁ, గ్రథనుండు దూర్వుండు ఘనుఁడు లోధ్రకుఁడు
ధనదు దిక్కుననుండి తగభరద్వాజ, మునియు విశ్వామిత్రమునివరేణ్యుండు
జమదగ్నియును నత్రి సంయమీశ్వరుఁడు, నమితతేజుండు కశ్యపుఁడు గౌతముఁడు
నిరుపమ మహిమైకనిధి వసిష్ఠుండు, కర మర్థి బహుశిష్యగణములు గొలువ
నధికతపోధను లధికశాస్త్రజ్ఞు, లధికులు వేదవేదాంగపారగులు
సప్తార్చిరాదిత్య సమతేజు లట్లు, సప్తర్షులాదిగా సంయమీశ్వరులు
వీనులకింపారు వేదనాదముల, మానుగా వేతెంచి మహినొప్పిరంత
సకలసమ్మతిఁ గుంభజన్ముఁ డందఱకు, నకలంకమతియుఁ గార్గ్యుండు నగుచు
నగరివాకిలి జేరినరనాథచంద్రుఁ, దగవొప్పరఘురాముఁ దర్శింపఁదలఁచి,
దౌవారికునిఁజూచి తరమైనరామ, భూవరు నెఱిఁగింపఁ బొమ్మునీవనిన
నతఁడేగి ముకుళితహస్తుఁడై నిలిచి, పతిదృష్టి తనమీఁదఁ బాఱుటఁజూచి
జననాథమిముఁగానసకలసంయములఁ, గొనివచ్చియున్నాఁడు కుంభసంభవుఁడు
మొగసాల ననవుఁడు ముదితాత్ముఁడగుచు, జగదీశుఁ డెదురుగాఁ జనుదెంచి మ్రొక్క-

ఉత్తరకాండము.

పరువడిమై నర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల, గురుభక్తిఁబూజించి గోదానమిచ్చి
భక్తిఁదోఁపఁగనిచ్చి పరిచరజనులు, యుక్తకార్యముల నియోగింప వారు
భద్రకాంచనమయబహురత్నచిత్ర, భద్రాసనంబులపై దర్భపఱచి
చారుకృష్ణాజినాస్తరణముల్ చెలువ, మారంగ రచియింప నందుఁగూర్చుండి
కుశలమే రఘురామ ! కువలయజనులు, కుశలమా ! యనినీకుఁ గుశలంబె కాదె
పరుషవిక్రము నకంపను జంబుమాలి, నురుబాహుబలుని యుధాజిత్తుమత్తు
నక్షీణబలు విరూపాక్షు సంగ్రామ, దక్షులగుమహోదర ఘటోదరుల
శూరోత్తముని బ్రహ్మసుతునరాంతకుని, ఘోరవిక్రముల నికుంభకుంభులను
నంతకసముని దేవాంతకు వికటు, సంతతాహవజయశాలి దుర్ముఖుని
నతులబలోదగ్రుఁడగు మహావీరు, నతికాయు ఘనకాయుఁడగు కుంభకర్ణు
వీరాదిగాఁగల వీరరాక్షసుల, ఘోరాజిఁ జంపితి కువలయాధీశ
సుతబంధుయుతముగా సురలోకవైరి, నతిరయంబునఁ జంపితా దశాననుని
నీవువిల్లందిన నిఖిలంబు బెదరు, రావణుండనసెంత రఘువీర నీకు
ననిమిషదుర్జయుండగు తండ్రికంటె, నినకులోత్తమ చాలనెక్కుఁడు గాదె
యింద్రాదిదివిజుల హృదయశల్యంబు, నింద్రజిత్తునుగెల్వ నెవ్వఁడుచాలు
నతికాయు నడఁప నీయనుజుండుదక్క, నితరుఁడెవ్వఁడు గలఁడిన్నియు నేల
నక్షీణబలుఁడు బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగ, దక్షుండు కపటయుద్ధముల దుర్జయుఁడు
కాలునిగెలిచిన కడిమివీరుండు, త్రైలోక్యజయశాలి దశకంఠసుతుఁడు
మేఘనాదునికి సౌమిత్రిఁదప్పించి, రాఘవ నిలుతురె రణముననొరులు
అభియాతికులమెల్ల నణఁచిలోకముల, కభయమిచ్చితి శుభంబగుఁగాక మీకు
సమరంబులోపల సకలరాక్షసుల, సమయించి వచ్చి రాజ్యమునుగైకొన్న
నినుఁజూడఁగంటిమి నిండె మాతపము, అనఘాత్మధన్యుల మైతి మేమనిన
ముకుళితహస్తుఁడై మునులనీక్షించి, సకలేశుఁడగు రామచంద్రుఁడుపలికె
ననికి దక్షులు విరూపాక్షాదులుండ, ఘనసత్త్వుఁడగు కుంభకర్ణుఁడుండఁగను
భుజవిక్రమాటోపభువనభీకరుఁడు, రజనీచరేంద్రుండు రావణుండుండ
మేఘనాదునిమీరమిగులఁబేర్కొంటి, రాఘను బలమును నధికవిక్రమును
సామర్థ్యమును నెట్టిచందంబు తండ్రి, కేమికారణమున నెక్కుఁడైనాఁడు
వరములేగతిఁ గొన్నవాఁడంతవట్టు, కరమర్థి విననిచ్చ గలదునాకనిన
ననఘుఁడు మునివరుఁడగునగస్త్యుండు, నతినయోక్తులరాఘవాగ్రణికనియె

మఱి మేఘనాదుని మహితప్రభావ, మెఱుఁగఁ జెప్పెద మనుజేంద్ర మున్న తని
తనయుఁగాఁ బడసిన దశకంఠుకులము, జననప్రకారంబుఁ జరితంబు వినుము
ప్రథమయుగంబున బ్రహ్మపుత్త్రుండు, ప్రథితోరుతరకీర్తిఁ బరమార్థవిదుఁడు
నిరుపమచరితుఁడు నిర్మలధర్మ, పరుఁడు పులస్త్యుఁడున్ బ్రహ్మర్షివరుఁడు
సంపూర్ణగుణముల జనకుని భంగిఁ, బెంపార సురలకుఁ బ్రియమైనవాఁడు
దివిజాద్రిచేరువఁ దృణబిందుఁ డనఁగ, నవిరళవ్రతనిష్ఠ నధికుఁడై వెలయు
నట్టియా రాజర్షి యాశ్రమంబునకుఁ, బట్టుగా భానుప్రభాభాసి యగుచు
నిర్మలస్వాధ్యాయనిరతుఁడై విహిత, ధర్మక్రమంబునం దపమాచరింప
నరలోకనాయక నాగకన్యకలు, కరమర్థి రాజర్షికన్యకాగణము
నచ్చరలేమలు నమరకన్యకలు, నిచ్చలు నేతెంచి నేర్పుమైనచటఁ
బాడుచు నింపార బహువాద్యగతుల, నాడుచునుండఁగ నా పులస్త్యుండు
కనుఁగొని కోపించి కన్నియలార, ననుఁగలంపఁగ వచ్చినారొక్కొ మీర
లే కన్య నావల నిమ్ముగాఁ జూచు, నా కన్య ధరియించు నపుడ గర్భంబు
నని శపియించిన నతిభీతిఁ బొంది, కనుఁగొని యటఁ బాసి కాంతలు చనిరి
పరుషోగ్రమైన యా పలుకులు వినక, తిరమైనవేడ్క తృణబిందుపుత్త్రి
యా దెసమెలఁగుచు నన్నతిమారమున, వేదవాక్యధ్వని విని చేరవచ్చి
యమ్మహాత్మునిఁ జూడ నష్టగర్భంబు, క్రమ్మఁగాఁ గనుఁగొని కమభీతిఁ బొంది
యిదియేమి కూఁడెనో యింతలోననుచు, మదిలోన శంకించి మరల నేతెంచి
తనతండ్రిముందర దైన్యంబుతోడఁ, దనరారుసిగ్గునఁ దలవంచియున్న
నాతృణబిందుఁ డీ సద్భుతస్తిమిత, చేతస్కుఁడై పుత్త్రి చేడ్పాటుఁ జూచి
యకట నీకిదియు ననర్హంబుగాదె, వికృతభావం బేమివిధమున వచ్చె
నెవ్వరికెగ్గు నీవేమి కావించి, తెవ్వరు శపియించి రే దిక్కు చనితి
తప్పక నాతోడఁ దలఁకు నీవుడిగి, చెప్పుమనఁగాఁ గన్నఁ జేతులు మొగిచి
జనక! పులస్త్యాశ్రమసమీపమునఁ, జనఁజొచ్చి యచట నా సఖులు లేకున్న
వెదకుచో నిర్మలవేషమాక్షణమె, విదితమై వచ్చితి వెఱచి మీకడకు
ననవుడు తృణబిందువాత్మలోనంతఁ, గని కూఁతుఁ దోడ్కొని కడువేగ నరిగి
యా పులస్త్యునితోడ ననియె నీకన్యఁ, దాపసోత్తమ మీరు దయఁ జూడవలయు
నెలమిఁ దపోనిష్ఠ నింద్రియజయము, గలమీకు శుశ్రూషఁ గావించుఁగాక
యనిన పులస్త్యుఁ డా యబలఁ గైకొన్న, దినకరతేజుండు తృణబిందుఁ డరిగె

సమచిత్తస్థితినంత సంయమీశ్వరుఁడు, విమలధర్మాచారవినయశీలములఁ
దనకు సంతతమును దగిలి శుశ్రూష, లొనరింప నమ్ముని వనిత నీక్షించి
నలినలోచన నీకు ననుఁబోలునుభయ, కులకీర్తి నిచ్చితిఁ గొడుకుఁబౌలస్త్య
నాఁడును దావిశ్రవసుఁడను పేరి, వాఁడునై తగునని ధ్వనివింటిఁగాన
ననిపల్కెఁగర్భంబు నభివృద్ధిఁబొంది, వనజాక్షిసుతువిశ్రవసుఁగాంచె నంత
ననఘాత్మ కాళింది కాపులస్త్యునకు, ఘనుఁడు పౌలస్త్యుండు కరమర్థిఁబుట్టి
ముజ్జగంబుల ధర్మమును బేరుకొనఁగ, సజ్జనుఁడై వేదశాస్త్రము లెఱిఁగి
నృపవరయతఁడు నియతితో ఘోర, తపము సేయఁగ భరద్వాజుఁడే తెంచి
వప్పింపఁదగురూపవతి యైనదేవ, వర్ణినియనుకూఁతువానికి నిచ్చె
నతఁడును నాపత్ని యందొక్కకొడుకు, నతులతేజోనిధి నవనీశ వడసె
నంబుజాసనుఁడంత నచటికి సంత, సంబున దేవర్షిసహితుఁడై వచ్చి
వినుతింప నీతఁడు విశ్రవసునకు, జనియించెఁగాన వైశ్రవసుఁడన్ పేర
నమరుఁగాకనుడు హుతాగ్నియుఁబోలి, విమలతేజోభూతి వెలుఁగుచునంత
వేయేండ్లననశనవిధిఁ జేసిఁదపము, వాయువాహారమైవర్తించి పిదప
వింతెగాఁ దపమున కంతరంగమున, సంతోషమందుచు జలజసంభవుఁడు
నింద్రాదిసురలతో నేతెంచి యతని, యింద్రియజయమున కెంతయునలరి
వర మేమిసంయమివర వేఁడుమనినఁ, బరిపూర్ణతరలోకపాలత్వమడిగె;
నడిగినవుడు నాలవలోకపాలుఁ, బొడమింపఁ దలఁపునాబుద్ధిలోఁగూడె
వాసవసమవర్తి వరుణులతోడ, వాసికెక్కుచు ధనేశ్వరుఁడవై యుండు
మినసమప్రభగల యీపుష్పకంబుఁ, గొనుమంచు వరమొసంగుచుఁ బోయెనజుఁడు
ధనపతియును నింత తండ్రిసన్నిధికిఁ, జనుదెంచి వినతుఁడై సకలంబుఁ జెప్పి
జలజాసనుఁడు నివాసస్థానమనఁగఁ, బలుకఁడు నాకునికిపట్టేది యనినఁ
బసిఁడికోటలు ప్రభాభాసితరత్న, విశదచిత్రములైన వివిధసౌధముల
భర్మనిర్మిత సాలభంజికాకలిత, నిర్మలకలధౌతనిబిడహర్మ్యముల
మహనీయహాటకమణిగోపురముల, బహురత్నతోరణప్రచురమార్గముల
నరుదులై మెఱయంగ నమరేంద్రుపురముఁ, బురణించు లంకయన్ పురలలామంబు
దక్షుఁడై సకలంబుఁ దగవిశ్వకర్మ, రాక్షసులకునుండ రచియించినాఁడు
తనయయుండ నీవందుఁ దగు రాజ్యసుఖము, లనుభవించుచునుండుమని పలికె నతఁడు
తాయధిపతియై దుర్నిరోధ్యమగుచు, నాయతస్థితిఁ ద్రికూటాద్రిమధ్యమునఁ

చెంపారు లంకకుఁ బ్రియముతో వచ్చి, యింపారు నప్పురం బెలమి నేలుచును
నిచ్చలు గంధర్వనిర్జరస్తుతుల, నచ్చరలేమల యాటపాటలను
మనికొప్ప నుదయార్కమాడ్కిఁ దేజమునఁ, బొదలుచు లీలమై పుష్పకం బెక్కి
తక్కనిభక్తితోఁ దల్లిదండ్రులకు, మ్రొక్కిపోవుచునిట్లు ముదముతో నుండె
ననవుఁడు నతినిర్మలాగ్నియుఁ బోలె, జనపతి తలయూఁచి సంయమిఁ జూచి
యెలమి రాక్షసులకు నీలంకమున్ను, కలుగుట విదితంబుగా వింటి నేఁడు
పొఱిఁబులస్త్యనివసంబున నిశాచరులు, పరఁగుట వింటి నప్పౌలస్త్యునందు
ఘనుఁడు రావణకుంభకర్ణుల కంటె, ననుపమబలుఁడు ప్రహస్తుని కంటెఁ
గడిమి నవ్వికటుని కంటె రావణుని, కొడుకుల కంటె నెక్కుడు బాహుబలము
గలవాఁడు తొంటిరాక్షసు లెవ్వరికను, బలవంతుఁడకవీరభయుఁ డెవ్వఁడరయ
నతితరజయశీలుఁ డగుచున్న విష్ణు, చేత నేగతిఁ బరాజితులైరి వారు
విన వేడ్కఁ బుట్టెడు వివరించి చెప్పుఁ, డనన మ్మహాత్ముం డనియె రామునకు
నరనాథ కొంద జనలువ యుగాదిఁ, బోరి జలంబులలోనఁ బుట్టించె నంత
వారు నాఁకలినీరువట్టును బట్టి, వారిజాసనుగానవచ్చి కేల్మోగిచి
యేమెట్లు మనువార మిట మీఁద మాకు, నేమి వర్తన మన్న నించుక నవ్వి
యుదకంబు రక్షింప నొగినంచుఁ బలికె, మది వారి పలుకులు మహాత్ముఁ డెఱిఁగి
రక్షింతు మనువారు రమణ రాక్షసులు, శిక్షింతు మనువారు క్షితి యక్షులనియె
రాక్షసకులమున రఘువరకడిమి, నీక్షింప హేతిప్రహేతు లన్వారు
మధుకైటభులఁ బోలి మహినిశాచరుల, కధిపతులై పుట్టి రందుఁ బ్రహేతి
పరిణయం బొల్లఁడు పరఁగంగ హేతి, వరియించె నుభయ వైవస్వతానుజుఁడు
అంతవిద్యుత్కేశుఁ డనువాఁడు పుట్టె, నంతకు చెలియలి కాహేతివలన
నత్తఁడును సోదకంబగు మేఘలీల, నతిశయిల్లుచు నూత్నయౌవనుఁడైన
సాలకటంకటా సంజ్ఞాభిధానఁ, బోలసంధ్యాదేవి పుత్త్రిపుత్త్రునకు
హేతి పెండిలిసేసె నెలమితో నదియు, జాతగర్భస్థితి జని మందిరమున
సుతుఁ గాంచి యటనొక్కచోఁ బాఱవైచి, రతికిఁ గ్రమ్మఱ వచ్చె [illegible]నికడకు
బాలుఁడు నాననపంకజంబునకుఁ, గేలు మాటుగఁ జేసి గిరిగుహల్ చెలఁగ
నెలుఁగెత్తి పిలిచె బీరెండ నోరెండఁ, బలుమాఱు నుత్తమిన్న[illegible]ంగి వాపోవ
నందివాహనముపై నగరాజసుతయు, నిందుమౌళియు మింట నేగుచునుండి
విని గౌరి కరగంది వింటివే దేవ, కనుఁగొంటివే వీనిఁ గనుఁగొనవలయు

నరుదైన దయపుట్టె నటుగాన మీరు, పరమేశ యీబాలుఁ బాలింపవలయు
ననివిన్నవించిన నప్పశువాని, కనుపమస్థితిఁ దల్లి యంత్రప్రాయంబు
నమరత్వమును నిచ్చె నమ్మహాదేవుఁ, డమరఁ గర్భంబున నపుడ జన్మంబు
తమ సవిత్రులపాటిదగువయఃస్థితులు, నుమయును వరమిచ్చె నొగిరాక్షసునకు
నంతసుకేశాఖ్యుఁడై వాఁడు జనని, యంత్రప్రాయమున వాఁడమరుఁడునగుచుఁ
బురహరాతిమహిమతో భువనంబు లద్రువ, వరగర్వమునఁ గ్రొవ్వి వర్తించుచుండ
గ్రామణియనుపేరి గంధర్వుఁడతని, సామర్థ్యమూహించి సమ్మదం బెసఁగ
వరరూపవతి వేదవతియనుకన్యఁ, బరఁగంగ నతనికిఁ బత్నిఁగా నిచ్చె
లీలనాతఁడు సుమాలిని మాల్యవంతు, మాలిని గనియె నమ్మత్యాక్షివలన
మూఁడగ్నులను రుద్రు మూఁడు నేత్రముల, మూఁడు మత్రంబుల మూఁడు వాయువులఁ
బోలి యామువ్వురుఁ బొలుపార మేరు, శైలంబు నకు నేగి సకలలోకములు
భయమందఁ దపములు పరమేష్ఠిఁ గూర్చి, నియతితోఁ జేయంగ నీరజాసనుఁడు
కనకాద్రికేతెంచి ఘనులార ! వేఁడి, కొనుఁ డేమివరములు కోర్కి మీకనిన
ముగురు విచారించి ముకుళితహస్తు, లగుచు వారతిభక్తి నాబ్రహ్మఁ జూచి
యొనసి మేమన్యోన్యహితులమై యుండ, వినుతతేజంబుల విలసిల్లుచుండ
నరులకజేయులమై యుండనిమ్ము, చిరజీవులై యుండఁ జేయుము మమ్ము
ననిన నవ్వరములు నబ్జజుఁడొసఁగి, తనలోకమునకేగెఁ దదనంతరంబ
వారిజాసనదత్తవరశక్తిఁ జేసి, వారును మునుమంది వారింపఁబడక
ననిమిషుల్ మొదలుగా నఖిలలోకముల, జనులఁ బాధించుచు జనలోకనాథ !
దుర్మదచరితు లాదనుజులయ్యెడ విశ్వ, కర్మయొద్దకు వచ్చి ఘనుఁడ నేర్పెసఁగ
నీవు నివాసముల్ నిర్మింతు సకల, దేవతాగంధర్వ దితిసుతాదులకు
మాకు నింపెసఁగంగ మంథాద్రిపైన, శ్రీకిఁ బట్టగు హేమశిఖరిపైనైన
హిమవంతముననైన నెల్లసంపదలఁ, గమనీయరచనలు గలపట్టనంబు
నిర్మింపు నీవన్న నెరయంగ విశ్వ, కర్మయు వారితోఁ గరమర్థిఁ బలికె
వినుఁడు పురాతనవృత్తాంతమొకటి, యనఘుండు నారదుఁ డఖిలలోకములఁ
దిరిగి యొక్కెడ వాయుదేవుని గాంచి, యురుదార నతనితో ననియె నీకీర్తి
నిన్నొక్కటడిగెద నిక్కంబుఁ జెప్పు, మిన్నిలోకములకు నెక్కుఁడు బలము
గలవారు వీరని గణుతింపుమనిన, నలరుచు నిట్లను నాగంధవహుఁడు
త్రిగుణాత్మకమ్మైన దేదీప్యమైన, ముగురువేలుపులకు మొగయాకసంబు

కన్న నేనధికసత్వాఢ్యుండనైతి, ననిననీకంటె సత్వాఢ్యులు లేరె
నీయవనీతలం బెల్లధరించు, నాయనంతుండు సత్వాఢ్యుండు గాఁడె
యనిన నవ్వుచు నిట్టులనె గంధవహుఁడు, వినుము శేషుండు నావిక్రమమున
నెనగాఁడు చెప్పెద వేల! మునీంద్ర, యనిన నావచనంబు నాత్మలో మఱఁ
కనఘుండు చనుదెంచు నాశేషుఁడెల్లి, ననిశేషువరునొద్ద కాప్రొద్దె పోయి
వినిపించె సకలంబు విశదంబు గాఁగ, విని యనంతుం డతివేగంబ కదలి
కనకాద్రికడనున్న కరువలిఁ గాంచి, వినుమని పలికెఁ బ్రవీణత మెఱసి
బలవిక్రమంబులు పలుమాఱుఁ జెప్ప, నిలువకపాఱెదు నీతోడిదేమి
లక్షయోజనముల లవిఁ బొడవగుచు, నక్షీణశిఖరాళి నలరు నీయద్రిఁ
గప్పెదఁ బడగలఁ గదలించితేని, నిప్పుడు నీసత్వ మెఱిఁగెద ననుచుఁ
జాటించి మణిఫణాసహస్రాలచేత, హాటగిరిఁ గప్పె నపుడ శేషుండు
నన్నివాయువుల నొక్కటంతగాఁ గూర్చి, పన్నగవరుఁ గరువలి తాఁకుటయును
నలవడ యోగంబునం దెల్ల ప్రొద్దుఁ, జలియింపకుండెడి శంభుండపోలె
యున్న నావాయువు లాగిలోకపంక్తు, లన్నియు గుండ్లు జల్లాడంగ దాఁకెఁ
గొడఁగినదేవతల్ తుప్పునఁ దూలి, వడి బ్రహ్మయొద్దకువచ్చి కేల్మోగిచి
దేవలోకములెల్లఁ దెగి చెడిపోవు, నీవాయు వెడపక నిటు వీఁచె నేని
యనిననా బ్రహ్మ శేషాహియొద్దకును, జనుదెంచియిట్లను జతురవాక్యముల
విశ్వంభరునిఁ దాల్చి విశ్వంబుఁ దాల్చి, శాశ్వతకీర్తియు క్షమగలనీకు
నీయెడలోకంబులెల్ల నశించు, వాయువుతో స్పర్థ వలదు నాగేంద్ర
యని పద్మభవుఁడాడ నయ్యనంతుండు, తనలోనఁ బరమశాంతంబును బొంది
యొకపడగించుక యోరసేయుటయు, నకలంకమగువాయు వందులఁ జొచ్చి
ధృతినొక్కశిఖర ముద్వృత్తిని విఱిచి, యతివేగమున దక్షిణాబ్ధిలో వైవ
నదియు త్రికూటమై యమరుచునెపుడుఁ, బదిలమై యత్యంతబలమయై చూడ
నక్షత్రవలయంబు నసుమగాఁ బెరిఁగి, దక్షిణవారాశి తనుఁ జుట్టియుండ
నమరుఁ ద్రికూటాద్రి యా త్రికూటమున, నమరేంద్రుపనుపున నమరించినాఁడఁ
జెలువార నతిచిత్రచిత్రహర్మ్యములు, కలధౌతబహురత్నకలితశిల్పములు
గలగృహప్రాకారఘనగోపురాదు, లలవడఁగా లంక యనునొక్కపురము
నదివిపక్షాభేద్యమగుచుఁ బక్షులకు, గదియంగ రాకుండు గగనంబుఁ దాఁకి
ఘనుండు రాక్షసులుండి గహ్వరత నెలమిఁ, బొందుగాఁ బొందునప్పురమునకనిన

వాయునాలంకకు వడినేగుదెంచి, ...
తగసుమాలికి నిద్దఱుదనపెద్దకూఁతు, మగఁటిమివారునమ్మాల్యవంతునకు
నెలమిరెండవకూఁతు నిచ్చెసౌభాగ్య, నిలయ మూఁడవకూఁతు నిచ్చెమాలికిని
బదపడి వారలప్పడఁతులఁగూడి, మదనరసాసక్తమతులతో బడలి
సంతోషమున రతుల్ సలుపుచునుండి, రంతసుమాలియు నాకేతుమతియు
నతులశూరుల ప్రహస్తునకంపనుని, వితతప్రతాపుని వికటుఁడన్వాని
ఘనభుజున్ గరటముఖుశ్యావదంతు, లనువారి సంహ్రాదియనుమహాబలుని
భాసురయశునిసుపార్శ్వునిఁ బ్రఘసుని, భాసకర్ణునినిబహ్వాసిధూమ్రాక్షు
నమరఁ బుష్పోత్కట యనుకోమలాంగిఁ, గమనీయశుభమూర్తి కైకసియనియు
నమరఁగుంభీనసయను నామమెసఁగ, రమణీయమైయొప్పు రాజాస్యఁగనియె
నలఘుతేజోమూర్తియగుమాల్యవంతుఁ, డలరి యాసంకృతి యనుపత్నియందు
మొగివజ్రముష్టి దుర్ముఖు విరూపాక్షు, నగణితశత్రుఘ్ను నగ్నికోపనుని
మదమత్తుఁడనువాని మఱియొక్కకూఁతు, నధికతేజస్విని ననలాఖ్యఁగాంచె
మాలికిఁ గొడుకులు మహిమతోఁబుట్టి, రోలినవ్వసుధపైనురుతరతేజు
లనలుండు ననిలుండు హరుఁడుసంపాతి, యనువిభీషణుమంత్రులుర్వీశ వారు
ఇవ్విధంబునను నయ్యింతులవలన, మువ్వురుసంతతుల్ ముదముతోఁబడసి
మృత్యుఘోరాకృతి మిగులసంతతము, నత్యంతబలవంతులై సమీరణము
మాడ్కి నెల్లెందుఁగ్రుమ్మరుచు జనముల, వేడ్కతోఁజెఱుపుచు విపులదర్పమునఁ
గొడుకులుఁదారునై కొనియు లోకములఁ, గడలేనిబాధలఁగావించుచుండ.
దిక్కెవ్వరునులేక దివిజులు మునులు, ముక్కంటికడకేగి మొగిఁగేలుమొగిచి
గౌరీశ! పరమేశ! కందర్పదహన, కారుణ్యమునమముఁగావంగవలయు.
వనజసంభవుచేత వరములువడసి, కినుకతోనదరి సుకేశనందనులు
మునులయాశ్రమములు మునుకొనిచెఱుతు, రనిశంబుబాధింతు రఖిలదేవతల.
వేల్పులనాకంబు వెడలంగ్రావాలి, వేల్పులమేమంచు విహరింతురచట
నేనెవిష్ణుండను నేనెరుద్రుఁడను, నేనెపద్మజుఁడను నేనెయింద్రుఁడను
నేనెకృతాంతుఁడ నేనెపార్థివుఁడ, నేనెచంద్రుండను నేనెభాస్కరుఁడ
ననిపల్కుచుండుదు రానిశాచరులు, చను మమ్మురక్షింప సకలలోకేశ!
కడుఘోరరూపంబుఁ గైకొనువారి, నడఁగించి మాకు నీవభయ మిమ్మనినఁ
దలఁచి సుకేశనందనులపైఁగూర్మి, పాలియింపఁజాలక భూతేశుఁడనియె.

వారు నాకరయంగ వధ్యులు గారు, వారల వధియించు వారిజోదరుఁడు
విష్ణునివరములు వేఁడుఁ డాసర్వ, జిష్ణుఁడు మీకెల్ల నేమంబు సేయు
ననిపల్కి శివునకు నతిభక్తిఁ మ్రొక్కి, మునులును సురసంఘములు నేగుదెంచి
హరిఁగాంచి ముకుళితహస్తులై దేవ, కరుణించి మము నీవ కావంగఁదగుదు
వనజసంభవదత్తవరులు సుకేశ, తనయులు సురమునిస్థానంబుఁగొనిరి
వారు లంకాపురి వర్తింతురమర, వైరులఁగడ తేర్ప వలవదే మీకు
దనుజమర్దన వారి తలలు చక్రమునఁ, దునుమాడి జముఁగూర్పు దుష్టరాక్షసుల
నభయంబు నేఁడు మాకానతియిమ్ము, త్రిభువనాధీశ్వర దేవనీవనిన
నిర్జనంబుగ వారి నిర్జింతునింక, నిర్జరవరులార నెమ్మదినుండుఁ
డనిపల్కి వారు నయ్యసురాంతకునకు, వినతులై చనఁ గనావృత్తాంత మెఱిఁగి
మనమునఁదలపోసి మాల్యవంతుండు, తనసహోదరులతోఁ దగనిట్టులనియె
మునులును సురలును మ్రొక్కంటిఁగాంచి, వినతులై వేఁడిన "వివరింపవారు
నాచేతఁజావరునలినలోచనుఁడు, మీచింతఁ బాపెదు మీరేగుఁ" డనుచు
నాభూతపతిపల్కె నమరాదులజ్జ, నాభుని కడకేగి నమ్రులై నిలిచి
మనబాధ లెఱిఁగింప మనల నిర్జింప, దనుజారి సమయంబు దగఁ జేసినాఁడు
విశదోరుయశు మహావీరు హిరణ్య, కశిపుఁ జంపెను బలింగడ తేర్చెఁ బ్రచ్ఛ
రాధేయువధియించె రణభూమి నముచి, సాధించి వాతాపిసమయించెఁ గడఁగి
శుంభునిదునిమె నిశుంభు మర్దించె, శుంభదంశుల యమార్జునుల నిర్జించె
నిరుపముండగు కాలనేమి భంజించెఁ, బరిమార్చె మఱిలోకపాలుఁ డవ్వాని
హార్దిక్యు నణఁచెసంహాతు సంహరించె, దుర్దములగుచున్న దుష్టరాక్షసుల
మఱియును బల్వురమర్దించె దీని, నెఱిఁగి యావిష్ణుతో నేలవైరంబు
జగములబాధలు చాలించిసంధి, తగఁజేసి మనుటయుఁ దగినకార్యంబు
నయమార్గ మెఱిఁగిననామాటవినిన, భయమేది నెమ్మది బ్రతుకంగవచ్చు
శిష్టైకరక్షణ శీలుఁడా హరికి, దుష్టమర్దనమనిదోషంబుగాదు
వినుఁడన్న మాటలు వీనులఁజొరక, తనరు తెంపునవారు తమయన్నకనిరి
వేదంబులోగిఁజదివితిమి యజ్ఞములు, వేదోక్తవిధులఁ గావించితి మెలమి
వివిధదానంబులు విహితధర్మములు, నవిరళరాజ్యంబు నమరఁజేసితిమి
కడుఁదేజమునఁ బెద్దకాలంబు మంటి, మడరియోడించితి మఖిలలోకముల
యశముఁగంటిమి విష్ణుఁడైనఁగానిమ్ము, పశుపతిగానిమ్ము బ్రహ్మగానిమ్ము

మసలఁ గయ్యంబున మార్కొనఁ గలరె, మనమిఁక లంకలో మసలక వెడలి
వైరకారణులైన వాసవాద్యమర, వీరులఁ బొలియించి వెసవత్తమనుచు
ఖరిహయస్యందనకమఠశార్దూల, శరభభేరుండాజసింహవాహనులు
గురుమృగపన్నగక్రోడోగ్రకరటి, నరగోవిహంగమ నక్రవాహనులు
నఖిలాయుధోజ్జ్వల హస్తులు నగుచు, నిఖిలసేనలతోడ నేలయల్లాడ
భీకరాకృతులతోఁ బేర్చి రాక్షసులు, నాకంబుపై నెత్తి నడవంగ నపుడు
తలపోసి గృహదేవతలు నిష్ఠురంబు, లతిఁ దూలఁగలదంచు లంక వెల్వడిరి
వారిదంబులు రక్తవర్షముల్ గురిసె, వారాసులుప్పొంగి వడి మేరఁదప్పె
నట్టట్టుగా దొర్లె నలకులాచలము, లట్టహాసముతోడ నాడెభూతములు
చరణంబులెల్లనై సరి నూరుకములు, గొరవంకలును బాఱె ఘోరంబులగుచు
సుడియుచుఁ బొడచూపె సురగాలి పెల్లు, యెడనెడఁ బఱను బిట్టెదుట వాపోయె
వలయమై సేనపై వడిగ్రద్దలాడెఁ, గలఁగుచునుగ్రంబు గాఁగాకులఱచెఁ
బలుమాఱు నిటు మహోత్పాతముల్ వొడమ, దలఁకక రాక్షసుల్ దర్పంబులెసఁగ
మొగి మాల్యవంతుండు మున్నుఁగా నొక్కి, తెగువతో నడచిరి దిశలెల్ల నిండ
నంత నిర్జరదూత లసురాంతకునకు, నంత వృత్తాంతంబు నటయెఱిఁగింప
కలసి విద్యాధరగంధర్వసిద్ధ, విలసితగానముల్ వీనులఁ బొలయ
నమరులు గొలువంగ నఖిలసైన్యములు, సముచితస్థితితోడఁ జనుదెంచుచుండ
మెఱసి వక్షస్థలి మించు కౌస్తుభము, మెఱుఁగు దిక్కులనిండ మిఱుమిట్లుగొలుప
జంగమరోహణాచలతుంగశృంగ, సంగతిగలనీల జలదంబుభంగి
విక్రమోదగ్రుఁడై విహగేంద్రునెక్కి, చక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గంబులోలిఁ
గరపంకజంబులఁ గరముల్లసిల్లఁ, బరుషభూరిభేరి భాంకృతుల్ చెలఁగ
నాభీలగతి దిక్కులద్రువంగ వనజ, నాభుండు నాజికి నడచె నయ్యెడను
గరుడపక్షానిలగమనవేగమునఁ, దరులెత్తి వడిఁ బాఱఁ దారలు చెదర
వినువీథి రవితేరు విముఖమై పఱవ, ఘనమాలికలు తూలికలభంగిఁ దూల
మున్నీరు గడలెత్తి మ్రోయ మిన్నేరు, మెన్నేల నెగసిన పెందూళియనఁగ
విఱిగి మహాచలవిపులశృంగములు, దఱుగుచు నిలఁ గూల ధరణి కంపింపఁ
గువలయహితబింబగురుకాంతి నమరు, ధవళాతపత్రంబు దవ్వులఁ గాంచి
జయశాలి విష్ణుండు చనుదెంచె ననుచు, భయమంది రాక్షసబలమెల్లఁ గలఁగ
నంత నద్దేవున కభిముఖులగుచు, నెంతయుఁ గడకతో నేర్పులు మిగుల

దినకరకరజాల తీవ్రార్చులడర, ఘనమాంసశోణితకలితంబులైన
పరశుతోమరకుంతపట్టసప్రాస, పరిఘాసిముద్గరప్రముఖాయుధములఁ
దిరిగినొప్పించుచు దితిజారిమేను, శరవృష్టిఁగప్పిరి సకలరాక్షసులు
ధారాధరంబులు ధరణీధరంబు, వారిధారలఁగప్పు వలనొప్పమిగులఁ
విలయకాలంబున విశ్వలోకములు, కలఁగియద్దేవుని ఘనశరీరంబుఁ
జొచ్చినవిధమునఁజొచ్చిలోనణఁగ, నచ్చెరువడరంగ నయ్యంపగములు
భుజబలదర్పముల్ పొలుపారనంత, రజనీచరాధముల్ రథికులతోరథియుఁ
గరముఁదాఁగరివాఁడుకరివానితోడఁ, దురగంబువానితోఁ దురగంబువాఁడుఁ
దరిమిపదాతిపదాతితోఁదాఁకి, పోరిఁబోరిఁజలమెక్క పోరుచున్నెడను
నడిదము జళిపించి యంగముల్ద్రుంచి, కడిదిఁబొమిడికలు గదలచేఁజదిపి
నెఱినారసంబుల నెఱకులఁద్రుంచి, మెఱుఁగువజ్రంబుల మెడలుదున్మాడి
చేతికినందక సెలకట్టెలెత్తి, వేతొడఁగాడిపో వీఁకతో వైచి
కడుగట్టిరథములఁ గసునొగల్గొట్టి, పొడలెత్తిపొడిగాఁగబుడమితోఁజఱచి
రంతరాక్షసముఖ్యు లగుమహావీరు, లంతకాకృతులతో నార్పులునిగుడ
సరిఁదోమరంబులశక్తులనొంచి, శరవృష్టిగప్పిరాసకలలోకేశు
నప్పుడువిష్ణుండు నలిగిశార్ఙ్గంబు, కొప్పునకొప్పగా గుణమెక్కఁద్రోచి
జిహ్మగాధిపకల్పశింజినీరవము, బ్రహ్మాండకోటరభరితంబుగాఁగ
మిసుగుర్లుమంటలు మింటఁజెల్లడరఁ, బిడుగులఁబోలెడు భీకరాస్త్రములు
గరులపెన్గాడ్పున ఘనపంక్తిమాల, నిరుఁదెసఁగొనివడినిగిడింప నవియు
నెడనిశాచరులేయు నిషుపరంపరలు, వడిఁద్రుంచివైచుచు వచ్చిరాక్షసుల
మస్తకంబులద్రుంచి మరువులు చించి, హస్తములద్రునుమాడి యంగముల్ద్రుంచి
నెఱకులుగొనికాఁడి నేలభేదించి, మఱియును బహురక్తమాంసముల్ దొరఁగఁ
జరణముల్ జానువుల్ జత్రువుల్ జంఘ, లురములూరులు బాహులుదరముల్ కాళ్లు
నిటలంబులాదిగా నిఖిలాంగకములు, చటులవేగమునజర్ఝరితముల్ చేసి
వేదండకుంభముల్ విదళించి తురగ, పాదంబులతిఘోర భంగిగాఁద్రుంచి
కేతుదండములుర్విఁగిరికొల్పి మెఱయ, నాతపత్రావళు లందంద నఱకె
రథికులఁబొలియించి రక్తవాహినులు, పృథివీతలంబునఁజెల్లుగాఁ బఱపి
వెలయమేఘధ్వనివిధముగాఁబెట్టు, జలజనాభుఁడుపాంచజన్యమొత్తుటయు
జలజభవాండమ్ము సంధులువ్రీలెఁ, గలఁగెనబ్ధులుఁదారకంబులు డుల్లెఁ

జలియించె దిక్కులు శక్రాదిసురలు, చెలఁగి నిశాచరసేన మూర్ఛిల్లె
వనజాప్తబింబంబు వలనఁ బెల్లడరు, ఘనరశ్మిజాలంబు గతి వెలుంగుచును
గనుఁగొని లయవేళఁ గడలి వెల్వడిన, పెనుప్రవాహంబుల పెలుచ మ్రోయుచును
నరుదార నద్రిగహ్వరముల వెడలు, నురగసంఘము భంగి నుగ్రంబులగుచు
తతభుజాదండ కోదండంబువలన, నతిగాఢముక్తంబు లైనబాణములు
వీక్షింపగణనకు నెక్కుడుగాఁగ, రాక్షసావళి నెల్ల రణభూమిఁ గెడపి
కడునల్క శరభంబు కనలి సింహంబుఁ, గడిమిమై సింహంబుఁ గరియూథములను
గలయంగ గరిభయంకరలీలఁ బులులఁ, బులి తురంగంబులఁ బోఁదోలుకరణి
గరుడవాహనుఁడుగ్రగతిఁ దోలనోలిఁ, బరువడి రాక్షసభటుల రూపణఁచెఁ
బుంఖానుపుంఖవిస్ఫురితబాణముల, శంఖశార్ఙ్గధ్వనుల్ సైరింపలేక
నతిభీతివాతిశేషులగువారు విఱిగి, ధృతిమాలి యాలంకదిక్కు పాఱుటయు
నుడిగొన్న తమసేనఁ జూచి సుమాలి, యెడసొచ్చి యనువుగా నిషుపరంపరల
నసురారి నొప్పించి యాకసంబద్రువ, వెసనార్చి నిలిచె దిగ్వివరంబు నిండ
నాజిమున్విఱిగిన యానిశాచరులు, తేజంబులూహించి తెరువుఁ గ్రమ్మఱి
దానవాంతకుఁడంతఁ దనరారునలుక, వానిసారథితల వడిఁగూల నేయ
నరదమీఁడి చిక్కించు నశ్వముల్ బెదరి, మరలి పాఱఁగఁ జూచి మాలి యునంతఁ
బసిఁడిపింజెల నొప్పు బాణముల్ దొడఁగి, యసురారిపై నేయ నవియు నందంద
సితకరద్యుతులతోఁ జెలువారు హంస, వితతులు క్రౌంచాద్రి వెసఁ జొచ్చుకరణిఁ
బరువడి వెలుఁగుచు విడివడి చొచ్చె, నరుదారవిలసిల్లు నవ్విష్ణుమేన
దాని కొక్కింతయుఁ దలఁకక నిలిచి, దానవాంతకుఁడంత ధనువు మ్రోయించి
కులిశోపమములైన ఘోరబాణంబు, లలుకతో నడరించి యతని నొప్పించి
విముఖునిఁ గావించి వెసఁ గిరీటంబు, సమరోర్విఁ బడవైచి చాపంబుఁ ద్రుంచి
కేతువు ఖండించి కీలాలధార, లాతతగతి దొర్గహరులపోరణఁచి
మఱియును దఱుమంగ మాలి తేరెక్కి, యురగభీకరగదాయుత బాహుఁడగుచు
గిరిశృంగములనుండి కేసరి యెగసి, కరముల్క లంఘించుగతి నేలకుఱికి
యదరులు చెదరంగ వాభీలలీల, గదగొని వడి నేసె గరుడుని శిరము
కులిశసన్నిభ గదాఘోరఘాతమున, నలఘు శిలాకల్ప మగుశిరం బవిసె
మఱుఁగున నగ్గరుత్మంతుఁ డాలోన, బిరుదు ముందరయైనఁ బెలుచ విష్ణుండు
కలత నానారత్న ఘనదీప్తులడరఁ, విలయార్క పరివేషవిస్ఫూర్తిఁ దోఁపఁ

గాలానిలావర్తగతి గానఁబడఁగఁ, గాలచక్రాకృతి గలచక్రమెత్తి
వెసచేతివాటున పృథులమస్తకము, మిడుకుచుఁ బడవాని మెడఁ ద్రుంచివైచె
నవునవునని మింట నందంద పేర్చిరి, దివిజసంఘములార్చె దిక్కులనిండ
మాలిపాటునకంత మాల్యవంతుండు, దూలెసుమాలియు దుఃఖంబునొందె
ననములు సెడి భీతి నందఁ జులంక, దెసమోముగా వైనతేయుండు దెలిసి
పక్షవిక్షేపణ పవనవేగముఁజ, రాక్షసకోటుల రణభూమిఁదోలఁ
దలలు వీడఁగ నాయుధంబులు విడచి, వలనేది పాఱెడు వారి వెంబడిలి
పటుశిలీముఖముల పాలుసేయుచును, నటునింగినిండిన యానిశాచరుల
వారిదాకృతిఁబోలి వారాశిలోన, ఘోరాశుగంబులఁ గూలనేయుచును
పెండియుఁ బోనీక వెసఁ గూడఁ దఱిమి, పుండరీకాక్షుండు భూరికోపమున
నరుణారవిందాక్షుఁడై విక్రమించి, పాఱిఁబోరిఁ జంపె నప్పుడు నిశాచరుల
నెట్టనఁ గరవాల నిష్ఠుర హతులఁ, దెట్టలై నడుములు తెగిపడ్డవారు
గ్రేవులు నెమ్ములు పిశిత ఖండములు, ప్రోవులై గదలచేఁ బొలిసినవారు
విక్రమోదగ్రులై వెసఁదాఁకి వీఁకఁ, జక్రంబువాటున ద్రుక్కినవారుఁ
గవచముల్ ఛేదించి గరులంటనమ్ము, లవయవంబులు గొన్న యముఁ గన్నవారు
వారణంబులతోడ వాజులతోడఁ, దేరులతోఁగూడఁ ద్రెళ్లినవారు
నెరసిన కీలాలనిర్ఝరంబులను, బరువడిఁ దునియలై పడిన కైదువులు
దూలిన గొడుగులు తుమురైన రత్న, కీలితాభరణముల్ గిరిగొంచు నమర
నధికవేగమున నిట్లసురారి మసఁగి, వధియింప నమ్మాల్యవంతుఁడు మగిడి
కనలుకోపంబునఁ గన్నులకెంపు, దనరారఁ బలికె నద్దనుజారిఁ జూచి
యెఱుఁగవె రణధర్మ మేల చంపెదవు, వెఱచిపాఱెడువారి వెనువెంటఁ దగిలి
సమరభయార్తులఁ జంపినవారి, కమరలోకము దూర మతిపుణ్యులైన
నని చెప్పఁగా విందు మనికోడువారిఁ, జనునె జనార్దన చంపనిబ్భంగి
నదె చక్రమదె చాపమదె గదాదండ, మిదె సంగరంబునకే వచ్చినాఁడ
మీఁకె నీతో లావు మెఱయుము నింకఁ, బాఱెడువారలపని యేమి నీకు
ననిపల్కు దనుజారి యన్నిశాచరుని, గనుఁగొని నీచేతఁ గడునొచ్చి సురలు
శరణువేఁడిన నేను సకలరాక్షసులఁ, బరిమార్పఁ బ్రతినలు పట్టినవాఁడ
మెచ్చి వరంబులు మీ తపంబులకు, నిచ్చినవిధి వెన్క నిడికొన్న నైన
నుఱిగి పాతాళంబుఁ జొచ్చిననైనఁ, బోరిగొందు మిమ్మేలఁ బోనిత్తు ననిన

ఘంటికల్ మెఱయంగ ఘనశక్తి పూని, ఘంటలారఁగ వాఁడు మధువైరిపై చెఁ
చేసరం బడినాఁటఁ బ్రహ్మలవిద్యుతుల, వారిదాకృతినొప్పి వనజనాభుండు
దానిన కొని వైవ దారహారముల, తో నొప్పునాతని తోరంపుటురము
కవచంబుభేదించి గాఁడవైచుటయు, నవశభావము చెందియాలోనఁ దెలిసి
కింకిణుల్ మెఱయంగఁ గేలవంకించి, హుంకృతితో వక్షమ్ముగ్రశూలమున
గసవైచిపిడికిట వీఁకఁ దాఁకింప, నసురారికవియెల్ల నవలీలలైనఁ
జిఱఁదికి నొకవింటిపెట్టోసరించి, యఱచేతఁ జఱఁచెబిట్టసురారిశిరము
గరుడుఁడు రెక్కలగాలి చొక్కఁకు, కరుణిఁదోఁపఁగ నుగ్రగతిఁ దోలెవాని
వాఁడును సేనతో వసుధేశ పాఱె, వాఁడిమి చెడిలంకవడిఁ జొచ్చెనంత
నసురారి దెస శంక నాలంకయందు, మసలక రాక్షసుల్ మఱియుండవెఱచి
కొడుకులతో బంధుకోటులతోడఁ, బడఁతులతోఁ గూడఁ బాతాళమునకు
భూలోకనాయక పోయిరి వీరు, సాలకటంకట సంతతివారు
పఙ్క్తిరథాత్మజ బాహుదర్పమునఁ, బంక్తికంఠునకంటె బల్లిదుల్ వీరు
ధరనీవుచంపినదశముఖప్రముఖు, లరయఁ బులస్త్యునన్వయమువా రధిప
నారాయణుఁడు దక్క నరలోకనాథ, వీరినిర్జింప నేవీరుండు లేఁడు
ఆదిత్యకులజ నీవా చతుర్భుజుఁడ, వాదినారాయణుండైన దేవుఁడవు
శరణాగతప్రియ సకలరాక్షసులఁ, బరిమార్పఁ బుట్టితి భానువంశమున
యుగయుగంబునను నీవొక్కొక్కమూర్తిఁ, నెగడుదు ధర్మంబు నిలిపెడుకొఱకు
ననిపల్క మఱియును నవనీశుఁ జూచి, మనుజేంద్ర వినుము సుమాలియన్వాఁడు
తనయఁ గైకేశియన్దానిఁ దోడ్కొనుచుఁ, జనుదెంచి ధరణిపైఁ జరియించునెడను
నేపారఁ బుష్పకం బెక్కి మోదమున, నాపులస్త్యునిమన్మఁడగుకుబేరుండు
ముద మందఁ దండ్రికి మ్రొక్కఁబోనతని, సదమలతేజంబు చక్కఁగాఁ జూచి
యరుదందసుతఁ జూచి హరిణాక్షి! నీకుఁ, బరిణయకాలంబుపరికింపనిదియ
యతఁడేలమనకిచ్చు ననుచు నావలన, నతివ! శంకించి నిన్నడుగ రెవ్వరును
నుభయకులంబుల నుజ్జ్వలాకార, విభవగణంబుల విలసిల్లువరుని
నిలలోన నొకని నన్వేషించి నిన్నుఁ, దలమోఁదుకొనిపోయి తరుణియీవలసె
నాఁడుబిడ్డలఁ గన్నయప్పుడె కాదె, వాఁడిమి చెడియుండవలయుఁ దండ్రులకు
లలితలక్షణగుణలావణ్యములను, నెలజవ్వనమునొప్పు నెలనాఁగ నీకు
వటుగాననీయంతనైన నేఁ బనుపఁ, గుటిలకుంతలవరుఁ గోరి పోఁదగుదు

వతివపద్మజుసుతుఁడైనపులస్త్యు, సుతువిశ్రవసుఁ బొందు సోయగంబమర
మగువనీకొడుకులు మన్మలు నితని, పగిదిఁదేజస్వులై పరఁగెదరనినఁ
ప్రియమంది రఘువీర పితృనియోగమున, భయదసంధ్యావేళఁ బరికింపకరిగి
వనితయువిశ్రవసుఁడగ్నిహోత్ర, మొనరించుతఱినగ్నియునుబోలెవెలుఁగ
వ్రీడఁబొనడఁచుచువిలసితాననము, తోడన యుజ్జ్వలాత్మని ప్రోలనిలిచి
కంతునిజయలక్ష్మికరణిఁ జెన్నొందు, నంతఁ బౌలస్త్యుండు నయ్యింతిఁజూచి
శ్రోణీభరంబును సురచిరకాంతి, నేణాంఛనకలితేందుబింబంబు
నవ్వ నెమ్మొగమును నలినాక్షినీవు, నెవ్వరికూఁతుర వేదనీపేరు
వచ్చినపనియేమివామాక్షియనిన, నచ్చెల్వ ముకుళితహస్తయైపలికెఁ
జెనుపొందమాతండ్రి పేరుసుమాలి, యనఘాత్మ కైకశి యనుకన్య నేను
ననుఁదండ్రిపుత్తెంచె నారాకతెఱఁగు, మునినాథమీచిత్తమునఁ జూడుఁడనిన
నత్తెఱంగెల్లను నాత్మలోనెఱిఁగి, మత్తేభగమననీమది కోర్కెఁగంటి
కోమలిననుఁబొంది కొడుకులవడయఁ, గామించివచ్చితిగానఁ గైకొంటి
వనితసంధ్యావేళవచ్చుటఁజేసి, తనయులనిచ్చితి దారుణాత్మకులఁ
గ్రూరబుద్ధియుతుండుఁ గ్రూరవర్తనుఁడుఁ, గ్రూరుండునగు పెద్దకొడుకందులోన
ననవుడుఁ గైకసియమ్మునీశ్వరుని, గనుఁగొని దయవొడఁగా నిట్లనియె
ధాత్రిభారకుల నదయచిత్తులను న, పాత్రులఁగృపసేయఁ బాడియెదేవ
యనుటయుఁ జంద్రబింబాస్యనీకూర్మి, తనయులకిద్దఱ తఱిఁబుట్టువాఁడు
హరిపదాంబుజభక్తుఁడనురాగచిత్తుఁ, డురతరయశుఁడు మహోజ్జ్వలుఁడగుచు
లోకకుఁబతియునై లలినీమకులముఁ, గొంకకపాలించుఁ గోర్కెలింపార
ననివిశ్వవసుఁడాడ నట్లకాకనుచు, మనమున సంతోష మంది యాలేమ
జాగైనభక్తితోఁ బరిచర్యసేయఁ, గాఁగొంతకాలంబు గడచిన యంతఁ
జకితాత్ములై చిత్తచలనంబులేక ... ...
క్రమమొప్పఁగా నెల్లకాలంబులందు, సముఖులై యామునీశ్వరు నాశ్రమంబు
నేరువనొకజమ్మి చెట్టుమీఁదటను, బూరిపుంజములచేఁ బొలుచుమందిరము
లారంగరచియించి యందుఁ జెంపొందఁ, దారును పుత్రమిత్రసమేతముగను
నున్నచో నొకపక్షి యువిదయండములు, పన్నుగాఁ బొదుగుచుఁ బాయకున్నంత
నానాతినాథుండు నతిముదంబలర, మానుగా నమృతోపమానంబులైన
ఫలరసంబులఁ దెచ్చి పరిపాటినిడుచుఁ, బొలుపారనొకనాఁడు ప్రొద్దుమాపైనఁ

దాసమీపమునున్న యాసరోవరము, నాసమీరముల నీరాసనందరుగ
నందలి కెందమ్మి లా సౌరభంబు, మందమారుతముచే మతిచాల బ్రమసి
పెన్నిధిఁగన్న యాషేదచందమున, వన్నెగా తనమనోవాంఛఁ బోఁగ్రోలి
మత్తుఁడై యున్నెడ మార్తాండుఁ డెలమి, నత్తఱి నస్తాద్రి కరిగె నర్గుటయుఁ
గమలంబులెల్ల నొక్కట మోడ్పఁ బక్షి, రమణుఁడు పూవుమందిరములోనఁ జిక్కి
వెలువడ లేక నిర్విణ్ణుఁడై జలజ, వలయంబులోపల వర్తించుచుండి
యామందిరమ్మున వేమఱుఁ దిరుగు, నామార్గమున వేగనఁటెకుఁ బక్షి
కులములు నెలుఁగింపఁ గుముదముల్ మగుడఁ, దలకొనిచంద్రుఁ డస్తాద్రికి నరుగఁ
గమలతో వెసనోఁగకమలంబు లెత్తఁ, బ్రమదాబ్ధిలోనఁ దెప్పలు దేలుచుండ
నాసమయంబున నాసరోజాప్తుఁ, డాసుపర్వాగ్రజుఁ డటు తేరు గడుప
భాసమానోదయపర్వతంబునకు, భాసురగతి నేగి భాసిల్లునంత
విరిసిన నెత్తమ్మి వెడలి యాపక్షి, పరిపక్వమైనట్టి ఫలములు గొనుచు
వెఱపును మోదంబు వీడు జోడాడఁ, దరుణిమందిరము కంతట నేగుదెంచి
కొమ్మని యిచ్చినఁ గొనక నీవలచు, కొమ్మలకే యిచ్చి కోర్కెలింపార
మనమున బ్రియమైన మాడ్కినందంద, చని సుఖింపుముగాక చాలు మాకింక
నని తూలనాడిన నతివ కాపక్షి, ఘనుఁడు నిక్కము దోఁపఁగాఁ నిట్టు లనియె
వనజాక్షి తామరవనము కేఁవరిగి, గొనకొని పూఁదేనెఁ గ్రోలునత్తఱిని
ఇనుఁడస్తమించిన నెల్ల తామరలుఁ, గనుమూసినట్టు తక్కకమూయఁబడిన
నందొక్క కమలంబు నందుండి వెళ్ళఁ, బొందుగానకయున్న పొందింతె గాని
యితరకాంతలతోడ నిచ్చమైఁ జిక్కి, మతిమఱచుటగాదు మసలుటలేదు
వలపదకారణవైరంబు మనకుఁ, గలిగిన నవ్వారె ఘనులైనవారు
మిన్నక యిట్లాడ మెలఁతరో తగునె, యన్ననప్పుడు నవ్వి యలచేనిపంట
కొయ్యలు చెప్పెడిఁ గుటిలవుంతెలుల, సయ్యాటములనైన చందనపంక
మొఱపులై నీమేన నుండఁగానిట్లు, మఱియు నారార్చ దేమనఁ గలనింక
నీమనసెఱుఁగను నిజమును గల్ల, లోమనోహర నీవు నుచితోక్తులింక
మానుము నీవన్న మగువరో యిదియు, నానీరజపుధూళి యంతియెకాని
వారకాంతల కుచద్వయమందునున్న, సారంపు మృగమద సారంబుగాదు
వారిజసుమముల వాసనగాని, వారిజాయతనేత్ర వలదు శంకింప
నింత యవిశ్వాస మేటికి నాదు, నంతరంగమున నొండరమరలేదు.

ధారుణి సాక్షి వేదంబులు సాక్షి, తారకంబులు సాక్షి తరువులు సాక్షి
గా మగువల నాయకులలోన నంట, నో ముగ్ధ విడుము నీ వోడంబడవేని
వారక నా విశ్రవసువు దాఁ జేయు, ఘోర పాతకము చేకొని చనువాఁడ
ననవుఁడు వెఱగంది యంత నా లేమ, వినయోక్తు లెసఁగ నవ్విభున కిట్లనియె
నీ సదాచారున కీ జితేంద్రియున, కీ సత్యరతునకు నీ శుభమూర్తి
కీ దయాంబోనిధి కీ పవిత్రునకు, నే దెస వర్తించె నే దోషమనిన
నల సుకేశాఖ్యున కా సంశ్రుతాకేని, వెలయఁ జన్మించిన విపులప్రతాపుఁ
డా మాల్యవంతుని యనుజాని పట్టి, భామినీమణి యనఁ బరఁగు కైకేసి
సంతానవాంఛ నీ సంయమీశ్వరుని, నంతయుఁ బ్రార్థింప నట్లు కాకనుచుఁ
బలికె బోఁటు యనఁగాని భామిని కోర్కి, తలకూర్పలేక తద్దయు నున్నవాఁడు
ఋతుకాలముల నొక్క ఋతువుఁ దప్పినను, గతిలేదు తమ పితృగణముల కరయ
తరుణి పుష్పవతియై తక్కి యుండఁగను, బురుషుఁడొండ దారికిఁ బోవంగఁ దగదు
పోయిన దోషంబు పొందెడు నతని, కాయంబులోన దుఃఖంబులు పెరుఁగుఁ
దమనివాసముల నెంతయుఁ బ్రేమనుండి, తమయిల్లు నావేళఁ దప్పించిరేని
యలబ్రహ్మకును బ్రాణహత్యాదోషంబు, నలవడఁ బ్రాపించునాఁట మర్త్యులెంత
పదిఋతువులు దప్పె భామినికిపుడు, కదియఁడు నా దోష గతి యెంత లేదు
అని పక్షి తన ప్రియురాలితోఁ జెప్ప, విని సమ్మతించె నవ్విధి తన్నుఁ గుఱిచి
యానినభక్తితో నున్న కైకేసి, పూనిక యెఱ్గి యప్పుడు విశ్రవసుఁడు
తనయాత్మ ఋతువుల దశకంబు నిలిపి, గొనకొని యాయింతిఁ గూడెఁ గూడుటయు
నంతఁ నా నెలఁతయు ననురాగమందెఁ, గొంతకాలమునకు గురుగర్భయైన
నిమద కోటులు మేఘనీలదేహంబు, మిసుగుఱుల్ రాలెడి మిడి కన్నుఁగవయు
నిరువది చేతులు నీరైదు తలలు, మురుత రోష్ఠంబులు నుగ్రతేజంబుఁ
గలపుత్రు నొక్కనిఁ గాంచె నాలోనఁ, గేఁయ నెత్తురువాన ఘనరాసి కురిసె
నినుని తేజము మాసె నిలఁ జుక్కలురిలెఁ, బెను గాలి వడి వలెఁ బృథ్వి కంపించెఁ
మఱియు నుత్పాతముల్ మఱియెల్ల చోటఁ, దఱచయ్యె నంత నా తనయుని జూచి
యలవడ గుణనామమని విశ్రవసుఁడు, తలపోసి యాతని దశకంఠుఁడనియె
మనుజేంద్ర దానెన్క మహనీయశీలుఁ, డనుపమ దుర్జనుఁ డఖిల నిర్జయుఁడు
శతబాహు విక్రమ సమవర్తి సముఁడు, కఠినాత్ముఁడగు కుంభకర్ణుని గనియె
నప్పుడు దిగ్భ్రమిముం బర్వె, భాస్కరుఁడు, చెప్పనగ్గలముగా సృష్టివాపోయె

కలఁగె పయోధులు కంపించె ధరణి, కులగిరుల్ గదలె దిక్కులు ప్రక్కలయ్యె
నాకంబు చెదరెఁ బినాకి కంపించెఁ, జీకాకుపడియె నశేషలోకంబు
కొఱగానివేషంబు ఘోరమైతోఁప, మఱిశూర్పణఖయును మలినాంగిఁ గనియెఁ
బిదపఁ ధర్మాత్ము విభీషణుఁ గాంచి, మదిముదంబందె నామత్తేభగమన
మఱిసుమాలిని పుత్త్రి మదిరాయతాక్షి, వఱలుపుష్పోత్కట వడసె నస్మాని
కరముఖిఁ బుత్త్రాఖిఁ గవయుటఁ జేసి, ఖరదూషణాదులఁ ; గాంతయుఁ బిదప
కరముఖిఁగొని కొంతకాలంబు చనఁగఁ, దరుణి యెంతయుఁ బోయెఁ దనమేను దొరఁగి.
వారంతఁ బెరిఁగిరి వనభూములందుఁ, గ్రూరుఁడై చరియించి కుంభకర్ణుండు
పరమధర్మాత్ములఁ బట్టి బిట్టల్కఁ, బోరిఁబ్రింగుచుండును భువనంబులదర
రావణుం డఖిలవిద్రావణుండగుచు, దేవగంధర్వాది దివిజులనెల్ల
గారింపుచును గడుఁ గష్టవర్తనల, వారక చరియించు వారని కడిమి
నిగమశాస్త్రాభ్యాస నిరతుఁడై నియతి, జగములోనన విభీషణుఁడు వర్తించు
ఖరదూషణాదులు కడకతోఁ బోయి, యరుదైన దండకాటవినుండిరంత
మనుజేంద్ర యొకనాఁడు మహనీయభూతిఁ, దనరుపుష్పకమెక్కి తండ్రికిమ్రొక్క
ఘనవీథిఁ జనుదేరఁ గైకేసి ధనదు, గనుఁగొని దశకంఠు కడకు నేతెంచి
చూచితె మాయన్న సురుచిరతేజుఁ, డీచందమున నీవు నెన్నఁడొప్పెదవు
నామనోరథమార నందనయాత్మ, నామెయి గైకొనుమయ్య నీవింక
ననవుడు తల్లితో నాతఁడిట్లనియెఁ, గొనకొని పరమేష్ఠిఁ గోరి మెప్పించి
యీతనికంటె నేనెక్కుడు పోలుదు, నోతల్లి వత్తు నీడాండె నీతనికె
నెమ్మది వగవక నీవుండుమనుచుఁ, దమ్ములుఁ దానును దశకంఠుఁడజుని
గనుభక్తితోడ గోకర్ణాశ్రమంబు, కడకేగి తపములు గావించిరనిన,
నేవెంటతపములందెవ్వరు చేసి, రేవరంబులు గాంచి రెఱఁగింపుమనఘ
యనవుడు మునినాథుఁ డవనీశుఁజూచి, వినుకుంభకర్ణుండు విమలాత్ముఁ డగుచు
మహనీయపంచాగ్ని మధ్యంబునందు, విహితక్రమంబుల వేఁడివేసవుల
వీరాసనస్థితి విలసిల్లి వాన, వారక నానుచు వానకాలమున,
నాకంఠజలమగ్నుఁడై ఘోరనియతి, చేకొనివిడువకశీతకాలమున
నరుదారనిబ్బంగి నతినిష్ఠఁదపము, చరియించెఁ బదివేలసంవత్సరములు
అకలంకమానసుండై విభీషణుఁడు, సకలేంద్రియంబులు సరినిగ్రహించి
యైదువేలబ్దంబు లవనిపైనేక, పాదస్థుఁడైయూర్ధ్వబాహుఁడై మఱియు

నైనవేలేండ్లు నుగ్రాంశుఁ గన్గొనుచు, నాదరంబునఁ జేసె నత్యుగ్రతపము
అతినిష్ఠదశకంఠుఁ డనశనవ్రతము, మతిఁ బూనివేయేండ్లు మసలక నూది
మొనమీఁద నిలిచి యిమ్ముగఁ జేతు ననుచు, ఘనమైన తపము సంకల్పంబు సేసి.
కమలగర్భుని నాత్మ కమలమందునిచి, విమలదృక్స్థితి వేడ్కతో నిలిచి
యాహారతృణ్ణిద్రలన్నియు మాని, యూహించి నిష్ఠతో నుండె వేయేండ్లు
అంతట బ్రహ్మ తన్నాలింపకున్న, సంతోషమును బొంది చలము పెంపెక్క
నేకపాదస్థుఁడై యెలమిఁ బెంపొంది, చేకొని యిరువదిచేతులు మొగిచి
యూనిననిష్ఠతో నుండెవేయేండ్లు, దానికి నాబ్రహ్మ దయఁ జూపకున్న
ధరణిపై నఖిలతోఁ దలక్రిందుగాఁగ, వర్షకాలంబునఁ జడిబట్టబైట
శీతకాలంబునఁ జిత్రనూచుండ, లోఁతైనకొలఁకులలోపలనుండి
మండువేసవికారుమంటలు నిగుడ, యొండొండఁ గలిసిన నోడక నిలిచి
భానుమయూఖముల్ పైఁబాఱుచుండ, మానైనపంచాగ్ని మధ్యంబునందు
నేవికాలత్రయ మెడపకనియతి, నాచరించెను దపము వేయేండ్లు
అంత వారిజగర్భుఁ డాత్మలోఁ దన్నుఁ, జెంతయుఁ దలఁపక యెఱుఁగనట్లున్న
దగహోమగుండంబుఁ ద్రవ్వించి యచటఁ, దగినద్రవ్యంబులు తానె తెప్పించి
నిగమకల్పితతంత్రనిచయంబుతోడ, నగణితంబుగ వేడ్క నగ్నిసంధించి
పద్మాసనంబిడి పఙ్క్తికంధరుఁడు, పద్మజుఁ దనమనఃపద్మమందునిచి
ప్రథమమస్తకముఁ దాఁ బటుగతిఁ ద్రుంచి, ప్రథమాహుతియుఁ గాఁగఁ బావకులోన
వేల్చె నథర్వణవేదమంత్రముల, వేల్చిన నదిగాల్చ వెఱచియుండుటయు
నగ్నితోఁ గోపించి యప్పాటునూఁద, భగ్నమయ్యెను దలపావకులోన
నూఱేండ్లకొక తలనూకడగాఁగ, మాఱులేకిబ్భంగి మసలనీకదిమి
తరిగొనియొక్కొక్క తలఁ గోసికోసి, యురుగ్రుమ్మియిటువలె నత్తఱినొకటి
తక్కకతొమ్మిది తలలోలివేల్చి, చిక్కనతలఁ గోయఁ జేయుచాఁచుటయు
నందెమంటలు మింటనాయింద్రపురము, నందివక్షితిల్లి యప్పురందరుఁడు
నమరులు తనుగొల్వ నధికవేగమునఁ, గ్రమమొప్పఁ గమలజుకడ కేగుదెంచి
యవధారుదేవదశాస్యుండు నేఁడు, తవిలియు నతిఘోరతపమథిఁ బూని
తలలు తొమ్మిదిగోసి తడయకవేల్చి, తలయొక్కటియు వేల్పఁ దలకొన్నవాఁడు
ఆతలవేల్చిన నాయగ్ని యెగసి, భూతలంబంతయుఁ బొరిపొరిఁ గాల్చు
విగిడి లోకములెల్ల నీఱుగావించు, మిగులనాక్రోశించి మిన్నులఁ బ్రాఁకు

పాశిజాసననీశ్వనచ్చి యీయాయసుర, వారించి వరములు వరుసనీనున్న
బ్రహ్మహత్యయు నెంత ప్రబలి లోకముల, బ్రహ్మాదిసురలను బాధింపకున్న
యనఘాత్మ వారింపు మాలనిశేషము, నని విన్నపము సేయ నంబుజోదరుఁడు
మనమునఁ గరుణించి మహితాత్ముఁడగుచుఁ, జనుదెంచి సురమునిసంఘముల్ గొల్వ
వచ్చి యాదశకంఠు పద్దననిల్చి, యిచ్చెద వరము నీ యిష్టమేమనఁగ
మనవుడు దశకంఠుఁడా బ్రోళమునను, తనతలఁ జూచి యాధాతకిట్లనియె
నడిగిన వరముల నర్థితో నాకుఁ, గడుఁగృపనిచ్చినఁ గైకొందుఁగాని
దేవతలాగి మెచ్చఁగఁ బరియాశిరము, పావకజ్వాలలఁ బడవేల్తునని
నోవత్సవత్స తెంపున గునీవింక, భావింపఁగా నీవు పటుసాహసుఁడవు
మెచ్చితిఁ దపము నీ మెఁడవిఁ దివాలుఁ, బుచ్చమేమ పటువరంబులు వేఁడుమనిన
ననురాగమును బొంది యపుడు విధాతఁ, గనుఁగొని వినతుఁడై కరములు మొగిచి
నరవానరాదులు నాకొక్కతృణము, సరకుగాఁ గొననల్ప జంతుజాలములఁ
బక్షీంద్రగంధర్వపన్నగదివిజ, యక్షరాక్షసదానవాధులచేత
సరసిజాసన నాకుఁ జావులేకుండఁ, గరుణించి వరమిత్తుఁగాక నీవనఘ
యడిగెదఁ జెగినచో నామస్తకములు, గడిమినవ్వుడు మొల్వఁగా నిమ్మయొకటి
వీఁకతోఁ ద్రిభువనవిజయంబు నాకుఁ, గైకొనిభోగింపఁగా నిమ్మయొకటి
యనవుఁడు నా బ్రహ్మ యగుఁగాక యనుచుఁ, గొనకొన్నకృపతోడఁ గోరియిట్లనియె
ననఘాత్మ యీకుండలాకృతినిప్పు, డనయంబుదీపించు నమృతమీనాభి
గనుఁగొన నొరులకుఁ గానరాకుండ, నొనరించుకుండుమాయొగి నేమఱకుము
అమృతంబునుండినయంతకాలంబు, నమృతత్వమూలమై యాననాబ్జములు
మొలపించు నది వోవ మొలవకేయుండగు, ననఘబలోదగ్ర యమృతమేమఱకు
మనిపల్కి వరమిచ్చె నంతటిలోన, దనుజాధిపతికి నత్తలలోలిమొలచె
నంతె నాపద్మజుఁడా విభీషణుని, సంతోషమునఁ గాంచి సదయుఁడై పత్త్రి-
వదనునకిచ్చినవరములన్నియును, ముదమొందఁగాఁ జెప్పి మొగినిట్టులనియె
ననఘాత్మ యీదశాననునాభినమృత, మనలాస్త్రమునఁ గ్రుంకునని యెఱింగించి
మఱినూటతొమ్మిదిమాఱులదాఁక, నరయసుధాస్పర్శనంబునఁ జేసి
మొలచునత్తలలు నిమ్ములనటమీఁదఁ, దలకొని యతఁడొంటితలతోననుండు
ననుచు రహస్యంబులైన వాక్యములు, వినిపించి యతనితో వేధయిట్లనియె
వరమేమి వేఁడుము వత్స! నీవనుడు, వరద నాకెంతయు వాత్సల్యమొప్ప

నిర్మలగుణజాలు నెఱిగుణశీలుఁ, గర్మవిదూరు లోకత్రయాధారుఁ
బురుషోత్తమాచ్యుతు బుండరీకాక్షు, జరణాబ్జముల భక్తి చాల నాకిమ్ము
పడయుతానివి లేవు పరమధర్మములు. పడయుములకాభమైన బ్రహ్మాస్త్రమిచ్చి
కమలసంభవ నన్నుఁ గరుణింపుమనిన, నమరనారెంటితో నమరత్వమిచ్చి
గుఱుదయాంచితబుద్ధిఁ గుంభకర్ణునకు, వరమిచ్చువేడ్క నవ్వాణి చేగడేర
ముకుళితహస్తులై ముంగట నిలిచి, సకలదేవతలు నాచతురాస్యు కనిరి
వారిజాసన వీరు వరములీవలదు, క్రూరాత్ముఁ డగుచున్న కుంభకర్ణునకు
వాఁడిమిఁ గశక్రావలి వరశక్తిలేని, నాఁడు క్రగతిలేని నందనచరుల
నచ్చరలేమల నమరకన్యకల, విచ్చలవిడిఁ బట్టి వెసమ్రింగుచుండు
మఱియును నరముని మాంసాశియగుచు, వెఱపించు లోకముల్ వీడు సంతతము
వరముల నిచ్చిన వాసవప్రభృతి, సురలకతఁడు మనశ్శూలంబుగాఁడె
మూఁడులోకంబులు మొగిఁ బొఱ మ్రింగు, వేఁడిమి చూపఁడె వీఁడేపుమిగిలి
యటుగాన వరరూపమగు శాపమిచ్చి, కుటిలాత్ముఁ డాతని క్రొవ్వార్పవలయు
ననివిన్నవించిన నవుఁగాక యనుచు, వనజాసనుఁడు సరస్వతిఁ దలంచుటయు
భారతియును వచ్చి పద్మజు ప్రోల, గారవంబున హస్తకమలముల్ మొగిచి
పనియేమి నావుడు పరమేష్ఠి పలికె, వనజాక్షి నీవెల్ల వారిజిహ్వలను
గల్గియుండుదు కుంభకర్ణునిజిహ్వ, నెలకొని తప్పాడు నీవంచుఁ బనిచి
వనజాసనుఁడు వచ్చి వరమేమి వేఁడు, కొనుము నీవనిన నాకుంభకర్ణుండు
యాఱునెలలు నిద్రావస్థనుండి, లేచుట తుదినొక్క దివసంబునందుఁ
గలుగంగ నాకిమ్ము కరుణతో ననుచుఁ, బలుక నవ్వరమిచ్చి బ్రహ్మ దాఁ జనియె
నప్పుడు వాణియు నాకుంభకర్ణు, తప్పులు పలికించి తాఁ బాసి చనఁగ
నీమాట నానోటి కేలొకో వచ్చె, నేమని వేఁడితి నీవరం బకట
యిరవంద నిదిమున్న హృదయంబులోనఁ, గరమర్థిఁ దలఁచిన కార్యంబుకాదు
పరికింప దైవంబు ప్రతికూలమవుట, నరవేది నాకొక్కవిపరీతమయ్యె
ననుచు విచారింప నంత రావణుఁడు, తనరు తేజముతోడ దండముల్ గొనుచు
ననుపమశ్లేష్మాతకాహ్వయంబైన, వనములోపలి కేఁగివసించుచుండ
వారిజాసనుచేతవరములు వడసి, వారువచ్చుటవిని వసుమతీస్థలికిఁ
బాతాళముననుండి పరివారసహితుఁ, డైతనూజులు మంత్రులగు విరూపాక్షు
శూలోత్తముని ప్రహస్తుని మహోదరుని, మారీచుఁ గొనుచు సుమాలి యేతెంచి

పౌలస్త్యపుంగవుఁ బఙ్క్తికంధరుని, నాలింగనముఁ జేసి యతనితో ననియె
ఘనుఁడ చిత్తంబునఁ గలమనోరథము, లనువార సిద్ధించె నధికభాగ్యమున
వ్రాలు తేజంబున వరములు వడసి, త్రిలోకమున నీకు నెదురెవ్వరింక
వినుము విష్ణున కేము వెఱచి పాతాళ, మునకేగితిమి భయంబున లంక విడచి
యసమానవిక్రము యా విష్ణు వలన, నెసఁగినభయము మాకిటమీఁద లేదు
బహుకాలమీలంక పాలించినాము, మహిమతో మేమున్న మనపట్టణంబు
నెలకొని సొంపార నీయన్న ధనదుఁ, డెలమి నప్పర మిప్పు డేలుచున్నాఁడు
పరఁగ నెయ్యము మున్ను పాటించి యతని, పరిహరించిన లంక బలిమిఁ జేకొనుము
లంకాధిపత్యంబులం బొందు నీవు, కొంకక రాక్షస కులముద్ధరింపు
మాకు రాజవు నీవ మఱి దిక్కు నీవ, కైకొని పాలింతుగాక నీవనిన
నతనితో రావణుం డనియె వైశ్రవణుఁ, డతులతేజుఁడు నాకు నధిక మాన్యుండు
పితృసమానుఁడు గాఁడె పెద్దవాఁడెందు, హితమైనఁ దగునె మీకిట్లాడ ననుచుఁ
ద్రోచిపుచ్చిన ప్రహస్తుండును నవస, రోచితంబగు వాక్య మొక్కటిఁ బలికెఁ
దలఁపక దశకంఠ తగునె యీపలుకుఁ, బలుక శూరులకు సౌభ్రాత్రమెక్కడిది
యక్కయుఁ జెల్లెలు నగువారు గారె, యక్కశ్యపుని పత్ను లదితియు దితియు
నన్నదమ్ములుగారె యన్యోన్యశత్రు, లన్నెలంతల పుత్రులగు సురాసురులు
వనశైలసాగరపతియైన వసుధ, తనరఁ గశ్యపునకై దైత్యులేలఁగను
వారి నాలములోన వధియించి విష్ణుఁ, డారంగఁ ద్రైలోక్య మమరుల కీఁడె
దేవాసురులకైనఁ దెఱఁగు చింతించి, నీవుగైకొను రాజనీతిమార్గంబు
ననిపల్క మదిలోన నాదశాననుఁడు, ననువుగా నూహించి యౌఁగాకయనుచుఁ
బలికె నిశాచరబలముతోఁ గూడి, యలరి యప్పుడు త్రికూటాద్రికి నరిగి
యెలమిఁ బ్రహస్తుని నీక్షించి పలికె, నలఘు విచారనీవర్థేశు కడకుఁ
బ్రియమారఁ జని యాకుబేరునితోడ, నయశాలివై పల్కు నాపల్కుగాఁగ
ముదమున నీలంక మొదలు సుమాలి, మొదలైన రాక్షసముఖ్యులుండుదురు
మావారిపురమిది మాకు నీవిచ్చి, పోవుట తగవని పొందుగాఁ బలుకు
మనఁ బ్రహస్తుం డేగి యామాటలెల్ల, వినిపింప నతనితో విత్తేశుఁ డనియె
విను రాక్షసులు లంక విడచినపిదపఁ, దనర నిందున్నాఁడఁ దండ్రి పంపునను
మానుగా నేను సమస్త రాక్షసుల, దానవనాథులఁ దగ సత్కరించి
యీలంక యేలితి నిదినాకుఁ దనకుఁ, బోలంగ నూహింపఁ బొత్తులపురము

తగవుతో నీలంక తనకును నేల, నగునంచుఁ బల్కి యాతనివీడుకొల్పి
చని విశ్రవసునకు సద్భక్తిమ్రొక్కి, ధనదుఁడు నప్పుడాతండ్రితో ననియెఁ
దనరారు నీలంక తనపురంబనుచు, ననఘాత్మ దశకంఠుఁడడుగఁ బుత్తెంచె
నేమియానతి నాకు నిటమీఁదననుడు, నామహోఘనతేజుఁ డతనితో ననియె
నీలంకఁగొనియెద నేనంచునతఁడు, పౌలస్త్యనాతోడఁ బలుమాఱుఁ జెప్పెఁ
జెప్పినఁ గోపించి చెడవిచారించి, యొప్పఁగాపలవది యుద్యోగమనిన
వరగర్వమునఁ జేసి వాఁడు నామాట, సరకుచేయకపోయెఁ జండకోపమున
నీవింక నాలంక నిలువఁగవలదు, వేవేగ బలసమన్వితుఁడవై వెడలి
చారుసంపదలతో సామగ్రి మెఱసి, గారవంబున రమ్ము కైలాసగిరికి
నంచుభానుప్రభ నమరు హేమార, విందదళీయుతవిమలోరుకమల
యనుపమసారసహంసనాదములఁ, దనరారుచున్న మందాకిని గలదు
కిన్నర గంధర్వ గీర్వాణవరులు, చెన్నార నప్సర స్త్రీలును నందు
కమలకల్హారాది గంధవాసనల, నమరు సైకతముల్కనాడుచుండుదురు
వరగర్వితుండైన వానితో వైర, మరయనీకేటికి ననఁ గుబేరుండు
తనయులఁ గాంతలఁ దగ మంత్రివరుల, నొనరంగ భృత్యుల నోలిఁ బౌరులను
వరరత్నకాంచన వాహనాదులను, వెరవారఁగాఁ గొని వెడలి వేచనియె
ధనదుఁ డేగినవెనకఁ దత్పురం బొప్పెఁ, గనకనానారత్న ఖచితసౌధముల
నంత దశగ్రీవుఁ డనుజులుఁ దాను, సంతోషమును బొంది సచివులతోడ
బహురత్నతోరణబహుకేతునికర, మహనీయవీథుల మహిమఁగన్గొనుచు
భటభుజార్గళ హేతి బహువిస్ఫులింగ, పటలంబు దినకరప్రభల, గిట్వరప
విలసిల్లులంకాప్రవేశంబుఁ జేసి, యలరి ప్రహస్తుని యనుమతంబునను
బరఁగ లంకారాజ్యపట్టాభిషేక, మిరవందఁ గైకొని యెలమి శోభిల్లె
ధనదుఁడు నటయంతఁదండ్రివాక్యమున, ననువందరజతాద్రి కరిగితానచట
నమరేంద్రుపురికంటె నభిరామలీల, నమరంగరచియించె నలకయన్పురము
నాపురంబునరాజ్యమర్థితో ధనదుఁ, డేపారఁజేయంగ నిటలంకలోన
దశకంధరుండును దమ్ములతోన, విశదంబుగా నర్హవిధి విచారించి
యెలమి విద్యుజ్జిహ్వుఁడీశూర్పణఖకుఁ, దలపోసిచూడఁగాఁ దగువరుండనుచు
నమరఁ బెండిలిసేసె నంతటమీఁద, రమణితో మృగయాభిరతి నొకనాఁడు
దిరుగుచు వనభూమి దితికూను మయుని, దరలాక్షి నాతని తనయనీక్షించి

యీవనంబున జను లెవ్వరు మెలఁగ, రీవేళ వర్తించుతుష్టి యింతితోడ
ననిన నామయుఁడంత నతని వీక్షించి, తనదువృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పఁదొడఁగె
యామినీచరనాథ యాకశ్యపునకు, భామయౌ దితికిని బ్రభవించినాఁడ
నేమయుఁ డనువాఁడ హితబుద్ధితోడ, యామినీచరనాథ యమరులు నాకు
హేమనా నచ్చర నిచ్చిరే నందుఁ, బ్రేమతో నిచ్చినఁ బ్రీతిఁగైకొంటి
మఱవక వేయేండ్లు మన్మథసుఖము, పరమానురక్తిమై పాటించుచుండఁ
బదునాలుగేండ్లకు భామావియోగ, మది దైవగతిఁ గల్గె నంత నేనలసి,
నాహేమవర్తించు నాహోమగృహము, లోహేమకై వగలుడుపంగలేక
పరమతపోవృత్తిఁ బరమేశుఁ గూర్చి, యరయ సంతానేచ్ఛ నర్థితోఁ జేయ
గరళకంధరుఁడంతఁ గరుణించి నాకు, వరరూపవతియైన వామాక్షి నిచ్చె
నరయ మందోదరి యనఁదగినట్టి, పేరనొప్పుచునున్న పువ్వులబోఁడిఁ
గమనీయకాంతి నికన్యక ననిన, నమరకంటకుఁ డంత నాశ్చర్యమంది
యనఘాత్మ నీకన్యనా సదాశివుఁడు, గొనకొని నీకెట్లు కూఁతుగా నిచ్చె
వినిపింపుమనవుడు వేడ్కతో ననియె, ఘనభుజుఁడగు పంక్తికంఠుతో మయుఁడు
తలకొని హిమనగాత్మజ యొక్కనాఁడు, యలర మై మర్దనఁ మథిగావించి
దేహపంకంబెల్లఁ దెఱఁగొప్పఁ బెట్టి, యూహింప నరుదైన యొప్పగు వనిత
రూపంపు సౌభాగ్య రూపురేఖలను, నోపికతోడుత నొకబొమ్మఁ జేసి
పరమేశునకుఁ జూపి ఫాలాక్షుఁ దీని, కిరవంద నాయువు నేపారనొసఁగి
సమరోర్వి నమరుల సాధించునట్టి, యమితబలోదగ్రుఁ డగువానికిమ్ము
అనవుడు హరుఁడప్డు డౌఁగాక యనుచు, ననయంబుఁ గరుణించె నంతట నదియు
నజరామరత్వంబు నతిరూపునగుచు, భుజగకంకణుఁ బ్రేమలఁ బొలుపారనిలువ
నరయ మందోదరి యనునామమిచ్చి, కరమర్థి నాయింతి గనుఁగొని మదిని
నంగజహరుఁడంత నతికాముఁ డగుచు, నంగజసుఖలీల ననుభవించుటయు
నమరెడు గర్భంబు నగుట దాఁ జూచి, పురహరుతోఁ గోపమొదవ నిట్లనియె
నిరుపమంబగుచున్న నీకీర్తి దూలి, పరకాంతఁ గలసితి పాతకంబనక
నశుచిత్వకారణ మటు మీఁదఁ గలుగఁ, జఱుబుద్ధి యిది దేవ భావింపవైతి
విదియు నానేరమ యొసఁగిన తెరవు, నదయత నిను దూర నదిపనిలేదు
ఇంక నీరూపంబు నిట్లుండె నేని, పంకజాక్షిని నీవు పాయఁగలేవు
గాన నీరూపు నీకాంతకు వలవ, దానేరమే చాలు నట్లయినదాని.

నైన మందాకమై యమరఁగా నీయు, మనవుకు శివుఁడంత నట్లకావింప
వెరవుగా మందాకవేషంబుఁ దాల్చి, యిరవుగా నున్నంత హిమశైలసుతయు
భూతేశు తొల్లింటి పుణ్యరూపంబు, నే తెఱంగునఁ గల్గు నిటుమీఁద ననిన
నంతటఁ గరుణించి యాపినాకియును, నింతితో వెఱవొప్ప నిట్లని పలికెఁ
గొంతకాలమునకుఁ గువలయంబునను, సత్యక్షిమయుఁ డని జన్మించితనకు
సంతతివేఁడ నిచ్చుటకై నేతేర, నంతటనిన్నిత్తు నతని కాత్మజగ
సంతోషమున నీదు సౌందర్యమప్పు, డెంతయువేడ్కతో నీవు ధరించి
వరగర్వమునఁ జేసి ప్రాలుచునుండు, వరుఁడు రావణునకు వనితవుగమ్ము
ఆవరగర్భంబు నందు జన్మించు, నావరవరుఁడు దానవుల గెలిచి
తరువాత రఘుకులోద్భవుఁడైన రాము, ధరణీంద్రు ననుజు చేతఁ జగముల్ బొగడ
మృతిఁబొంది లక్ష్మీసమేతుఁడౌ వాని, గతివేగఁ గనువాఁడు కమలాయతాక్షి
యనవుఁడు మందాకమై యుండెనదియు, గొనకొని పదివేల ఘోరవర్షములు
నంతట నీవును నావిశ్రవసున, కెంతయుఁ బ్రియమార నెలమిజన్మించి
తేనును జనుదెంచి యీశు సర్వేశు, మానని భక్తి నామనమున నిలిపి,
పుత్రార్థినై తపంబొనరింప శైల, పతిజావిభుండు నీపాలఁతి నాకిచ్చి
నిచ్చినఁ దోడ్తోఁ గను చేను నాపురికి, వచ్చిన నొకనాఁడు వాత్సల్యమొప్ప
నారంగఁ బ్రార్థించి యడుగ నవ్విధము, నీరూపమెల్లను నీపుత్రి నాకుఁ
బరమపరిజ్ఞానభావదానగుట, నరయంగఁ దన తెఱంగంతయుఁ జెప్పె
నటుగాన నీసాధ్వి నమరులకంటెఁ, బటుతేజమమరత్వ భాతిఁ జెన్నొందె
వరుఁడు నీకన్యకు వలయుటఁ జేసి, వరునిన్నుఁ గూరిచి వచ్చినవాఁడ
నాఁడుబిడ్డలఁ గన్న యటుమీఁద నెట్టి, వాఁడు వాడిమి చెడవలయునవ్యాలకు
నందనులిరువురు నాకు మాయావి, దుందుభులనఁగ నుద్ధురపరాక్రములు
నని చెప్పి నీ తెఱంగంతయుఁ జెప్ప, మునిన నమ్మెయిఁ జూచి యాదశాననుఁడు
లలితమై యొప్పు పులస్త్యవంశమున, నెలమిఁ బుట్టినవాఁడ నేదశాననుఁడ
ననిపల్కి విని కూఁతునతనికిఁ దలఁచి, మనమున సంతోషమగ్నుఁడై మయుఁడు
ఆపఙ్క్తికంధరు హస్తంబుఁ బట్టి, యీ పంకజానన నిచ్చితి నీకుఁ
బౌలస్త్యకులవర్య పత్నిగా నింక, నీ లేమ వరియింపు మింపుసొంపార
నమరమందోదరి యనఁగ నీవికచ, కమలాస్యననునకన్య నీక్షించి
లక్షణరూపాదులకు మెచ్చి యగ్ని, సాక్షిగా వరియించె సమ్మదంబలర

నేశక్తి సౌమిత్రి నిలఁగూలనేసె, నాశక్తియును గాంచె నమ్మయుచేత
బలపరాక్రమశాలి పఙ్క్తికంధరుఁడు, లలనాసమేతుఁడై లంకకేతెంచి
బలిమనుమరాలైన పద్మాయతాక్షి, యలవజ్రజ్వాలయను దానిఁ దెచ్చి
వేడ్కఁదగినవివాహంబు కుంభ, కర్ణున కొనరించెఁ గడుసమ్మదమున
సరమయనఁ గన్యక శైలూషుఁడనఁగఁ, బరఁగుగంధర్వాధిపతిపుత్త్రిఁ దెచ్చి
సముచితస్థితి సర్వసాధ్వితోడ, నమరఁ బెండిలిసేసెనా విభీషణున
కంతనాపౌలస్త్యులతిబలుఁడారు, వెంతేయుఁ బ్రియమున హృదయంబు లలరఁ
దగ నందనమున గంధర్వులఁ బోలె, నొగివినోదించుచునుండిరంతటను
నిలనింద్రజిత్తని యెవ్వనిజనులు, పిలుతురెవ్వాని నట్టి పృథులవిక్రముని
శితికంఠువీర్యవిశేషంబువలన, సుతుని మండోదరి సొంపారఁగాంచె.
నతఁడుజన్మించిన యప్పుడు ధాత్రి, ధృతిఁదూలి యదరె నాదితిజులు బెదరఁ
నుదుతరమేఘంబు లుఱిమిన భంగిఁ, బురజనంబులు భీతిఁ బొందిరియుచ్చటయుఁ
నందనునకు మేఘనాదుఁడన్నామ, మందంబుగాఁ జేసె నాదశాననుఁడు
నగరిలో నామేఘనాదుఁడునంత, నొగిసాఁగునాఁటికి నొదవంగ నచట
నిమ్ముల మును బ్రహ్మయిచ్చిననిదుర, క్రమ్మటియును గుంభకర్ణునకు వచ్చి
నన్ను నిద్దుర దశాననుఁడ! బాధించు, చున్నది నాకుండ నొకయిల్లువలయు
ననవుడు దశకంఠుఁడప్పుడు తక్షకులఁ, బనిచె ననేకుల బహుశిల్పనిధుల
వారును వెస నేఁగి వరచిత్రరచన, లారంగఁ దమనేర్పులావంద మెఱసి
తారాచలోన్నతిఁ దనరారి లోన, మేరుగుహాంతరమితి నొప్పమిగిలి
వివరింపఁబారలవెలుపారునాఱు, లవి యాఁడు వేలును నన్నూరునిడుపు
గలిగి సముజ్జ్వలఘనవలఁ దనరి, లలిరత్నతోరణాలంకృతంబగుచు
హాటకరత్నమయస్తంభతతులఁ, బాటిల్లు మణిసాలభంజికావళులు
రమణీయబహురత్నరచితవేదికలుఁ, గమనీయగతి నొప్పఁ గట్టిరి గృహము
నకుంభకర్ణుండు నమ్మందిరమునఁ, బెక్కువేలేండ్లను బెను మబ్బు గవిసి
నిదురఁబోవఁగ లంకనిచ్చలు పఙ్క్తి, వదనుండు వెలువడి వసుధఁ గ్రుమ్మరుచు
సురల భూసురల యక్షులఁ బన్నగులను, బోరివెట్టి చంపుచు భువనముల్ బెదర
నందనోద్యానాది నానావనంబు, లందుఁ జరించుచు నధికదర్పమున
నాఁకలేకేపారు ననిలుండు పోలె, వీఁక వృక్షంబులు విఱిచివైచుచును
మదపుటేనుఁగుభంగి మట్టిమల్లాడి, సమలుగోరాడుచు సలిరేగి మఱియుఁ

జటులవజ్రముఁబోలె శైలశృంగములఁ, బటుభుజార్గళమునఁ బగులవేయుచును
బుడమిపైఁ గలయట్టి పుణ్యాశ్రమంబు, లెడపక చెఱుపుచు నిజభంగిఁ దిరుగ
దశకంఠుఁ డటుజగద్బాధకుం డగుట, విశదంబుగా విని వెసఁ గుబేరుండు
తనతమ్ముఁడైన యాదశకంధరునకు, నొనర బుద్ధులు సెప్ప నొగిఁ బంపమాత
చను దెంచి యతఁడును సంతోషమెసఁగ, మును విభీషణుఁ గాంచి మొగిఁ బూజ వడసి
ధనపతికుశలంబుఁ దక్కినబంధు, జనుల సేమంబులు సకలకార్యములుఁ
నలర విభీషణుఁ డడుగంగఁ జెప్పి, వలఁతియై యెఱిగించె వచ్చినపనులుఁ
నంతదశగ్రీవుఁ డధికతేజమున, నెంతయు నలరి కొల్విచ్చియుండఁగను
సమ్మదమ్మున విభీషణుఁడు తోడౌచు, నిమ్ముల మొఱఁబెట్టనెలమి మ్రొక్కుచును
విత్తాధిపతిమాత వినయంబుతోడ, దత్తావధానుఁడై దశకంఠుఁ జూచి
తగలోకవార్తలు దడవుచో సమయ, మగుటయు ముకుళితహస్తుఁడై పలికెఁ
ప్రీతి మీయన్న కుబేరుండు నన్ను, దూతగాఁ బుత్తెంచె దోషాచరేంద్ర
మీకులంబున కెల్ల మేలైనపలుకు, లాకుబేరుఁడు సెప్పుచున్నాఁడు వినుము
పెక్కనాచారముల్ పేర్చి కావించి, తెక్కుడుముదముతో నేఁచితి సురల
నందనవనతరుల్ నఱిమి విఱిచి, తందంద బాధించి తఖిలసంయముల
కులములన్నియు నొక్కకులముగా బలిమిఁ, గలఁచితెంతయు నన్నుఁ గైకొనవైతి
తెలియఁగఁ బిన్నవాఁడెంత చేసినను, నెఱిబుద్ధిసెప్పుట నీతిపెద్దలకు
నీయనాచారంబు లిటమీఁద సైనఁ, జేయకధర్మంబుఁ జేకొనినడువు
చెడుత్రోవ వల దేను శివునకుఁ దొల్లి, తడయక తుహినాద్రిఁ దపము సేయఁగను
పరమేశుతోడ నాపార్వతీదేవి, చరియింపుచుండ నాచంద్రశేఖరుని
వఱలంగఁ జూచుచో వామనేత్రమున, నెఱుఁగక పొడగంటి హిమశైలపుత్రిఁ
దడయక నాకన్ను దగ్ధమై చూడఁ, గడునొప్ప దూలి పింగళవర్ణమగుడు
నంతనక్కడనుండ కందువేఱొక్క, వింతయాశ్రమమేను వెసనాశ్రయించి
యచటనె నూఱేఁడులాహారముడిగి, యచలితస్థితిఁ దప మాచరించుటయుఁ
గామారి మెచ్చి నాకడ కేగుదెంచి, యీమహాతపము మున్నెఁ జేసినాఁడ
నీవు గావించితి నిష్ఠతో నిప్పు, డీవెంట సిద్ధింప దింక నన్యులకు
జగములనాతోడ సఖ్యంబు నీకు, తగునటు గానమత్సఖుఁడవు నీవు
కడు నుగ్రగతి నద్రికన్యాప్రభావ, మడరి నేత్రము దగ్ధమైనది గాన
నేకపింగాఖ్యయ మింక లోకముల, నీకొప్పనని నన్ను నీలకంధరుఁడు

నిరుపమదయఁ జూచి నిజనివాసమున, కరుగంగ నటనేను నలకకేతెంచి
వరగర్వమున నీవువారిలోకములఁ, దిరిగి యేఁచుట తెల్లఁ దెల్లంబువింటి
నీచేతఁబడిన యానిర్జరుల్ మునులు, వేచి నీచెడుత్రోవ వెదకుచున్నార
అనిచెప్పుమనియె మాయన్న వాక్యములు, వినిన మేలగునీకు వినుముగాకనిన
భ్రుకుటిరేఖాభీల భూరిఫాలముగ, వికటనేత్రస్ఫుర ద్విస్ఫులింగముగఁ
గనిసభకంపింపఁ గరములు చఱచి, కొని మొగంబులు వాముకొని రోషమునఁ
చిటులు మంటలు మేను, చెమరింప నోష్ఠ, పుటములు గటములుఁ బొరిబొరి నదరఁ
బరుషస్వరంబునఁ బలికెనిట్లనుచుఁ, దిరముగాఁ జెప్పితి తెలియంగ వింటి
నినుఁబట్టిచంపెద నిన్ను నాకడకుఁ, బనిచినధనదునిఁబట్టి చంపెదను
శివునితో సఖ్యంబు చేసితిననుచు, నవమారఁబుత్తెంచె నగుఁగాక నేమి
యిదినాకు నెంతయు హితవుగాకునికి, మదిలోన నెఱుఁగుదు మఱవనీమాట
పితృసమానుఁడు నాకు బెద్దవాఁడగుట, నితనిసైరించితి నింతకాలంబు
కాలంబులోన నేనతనితో లోక, పాలురనందఱ భజింతుననుచు,
నలుకతో వాలెత్తి యాదూతవ్రేసి, బలిరాక్షసులకును భక్షింపవైచి
పుణ్యాహవాచనపూర్వకంబుగను, బుణ్యాఘోషములతోఁ బోలుచు తేరెక్కి
మూఁడులోకంబులు మునుమిడి గెలుతు, వాఁడిమి ననుగెల్చువాఁడెవ్వఁడనుచు
నతను బలోదగ్రుఁడగు మహోదరుఁడు, నతిఘోరవిక్రముఁ డగుప్రహస్తుండు
సారిది మారీచుండు శుకుఁడు సారణుఁడు, నరిభయంకరుఁడు ధూమ్రాక్షుఁడన్వాఁడు
సచివులార్వురితోడఁ జనుఁదేరఁ బెక్కు, లచలముల్ నదులు మహారణ్యములును
దప్పకయొకమహామార్గంబునఁ గడచి, శివుఁడు పార్వతితోడఁ జెలఁగుచునున్న
కైలాసశిఖరంబు కడకేగి కడిమి, వ్రాలువీరుల యక్షవరులఁదోలుటయు,
వారునగ్గిరిపైకి వడినేగి ధనదు, నారంగనటు గాంచి హస్తముల్ మోడ్చి
ఘోరరాక్షసులను గొని రావణుండు, వారకకడిమి దుర్వారుఁడై పేర్చి
నీతమ్ముఁ డేపున నీతోడసమర, మాతతగతిఁజేయ నరుదెంచివాఁడు
అనిన గుబేరుఁ డయ్యక్షులఁజూచి, యని సేయుఁ డని పంచె నంతనెంతయును
నతులవిక్రములైన యక్షరాక్షసుల, కతిభయంకరమైన యాహవంబయ్యె
నానిశాచరమంత్రు లార్వుర నపుడు, నానాశరంబులునాటి తూలుటయుఁ
జాలనొచ్చిన తనసైన్యంబుఁజూచి, పౌలస్త్యుఁడును దిశల్ వగుల నార్చుచును
మహిమతో నసఁవ నమాత్యు లార్వురును, బహుసహస్రములతో బవరంబు సేయ

దెసలుగప్పి రిపుసద్విపులశక్తులను, ముసలంబులను ఖడ్గములఁ దోమరముల
నొలినొప్పించుచు నొక్కొంతపోరఁ, గాలదండముఁ బోలు గదఁ బుచ్చుకొనుచు
వాయువుచే వేఁచి పరవహ్నిఁ బట్టి, పోయిన యడవులు పొరిఁగాల్చుభంగి
రాక్షసేంద్రుఁడు పేర్చి రణభూమిలోన, యక్షుల సమయించి యందందఁ గదిసి
యామహోరథముఖ్యు లగు నమాత్యులను, భీమాట్టహాసముల్ బెరయంగఁ జేసి
పటు తెంచి యయ్యక్షబలముతోఁ బోరుచు, తలుచుగాఁ గొందఱు ధరపైనఁ బడిరి
వెనుకకుఁ గొందఱు వెనవులు గఱచి, కొనుచునుండిరి తమకోలఁది కాకున్న
నాపవినభీతి నాయుధములు వైచి, యొనుఁగుచుఁ గొంద ఱాండోళులపైఁ బడిరి
యంతనారసములు నాహవగతుల, నంతకంతకు నిండె నాకాశపథము
ధనదుఁడు నప్పుడు తనసేన విఱిగె, చనుదేరఁ గనుఁగొని సంభ్రమించుచును
జంపవిక్రముఁడైన సంయుగకంటు, కుండాదిగా నాయకుల నెల్లఁ బనిచెఁ
గడిమితో సంయుగకంటకుండంత, దొడరి రాక్షసులతో దురము సేయుచును
మారీచునొప్పింప మఱి మూర్ఛనొంది, యారాక్షసుండును నప్పుడు దెలిసి
యలుకతో ననిసేయ నాతఁడు విఱిగె, బలుపడిఁ బరవంగఁ బత్త్రికంధరుఁడు
కనకచిత్రిత రత్నఖచితంబు నగుచుఁ, దనరు నప్పురసరద్వారంబుఁ జొచ్చి
నగరివాకిటకేగ నడతెంచి యచటఁ, దగు సూర్యభానుఁడన్ దౌవారికుండు
నిలుపంగ నిలువక నిర్జరారాతి, బలవంతుఁడై పోవఁ బరుషరోషమున
సమితిఁ బలుఁడగు నత డద్రిశృంగ, సమమైనతోరణస్తంభంబుఁ బెఱికి
వ్రేసి నక్కంబంబు వెసఁ బుచ్చుకొనుచుఁ, నాసూర్యభానురూపణచె రావణుఁడు
నాయుగ్రవిక్రమోదగ్రతకంత, నాయుధంబులు వైచి యక్షులందఱును
నగరద్వారములకు నదులకుఁ బాఱి, బెగడఁ జొచ్చిన నాకుబేరుండుఁ జూచి
బలవంతుఁడగు మాణిభద్రుఁడన్వాని, నలయుచుఁ గనుఁగొని యతనితో ననియెఁ
బాపాత్ముఁ డగుచున్న పత్త్రికంధరుఁడు, చేపున నిటవచ్చి యెంతయుఁ గడిమి
దీపింప యక్షులఁ దివిరి చంపెడిని, యాపాపవర్తను నటు నేలఁ గూల్చి
నతిభీరులగుచున్న యాయక్షులెల్ల, పవినిస్సై పోయి పరిమార్పుమనినఁ
నక్షీణవిక్రము లగు నాల్గువేలు, యక్షవీరులతోడ నతఁడేగుదెంచి
యాలంబు సేయంగ నతిఘోరలీల, నాలోన నందఱు నాయక్షవరులు
ఘోరముద్గరములు కుంతముల్ గదలు, తోరంపుశక్తులు తోమరంబులును
ముసలాయుధంబులు మొగిఁ బూని సమర, మసమానగతిఁ జేసి యరులఁ దోలుటయు

నావిక్రమంబునఁ గలిగి నిర్జించి, వేవుర యక్షుల వెసఁ బ్రహస్తుండు
పరువడిఁ బురముపైఁ బడ మహోదరుఁడు, కరమలర వేవుర గదపాలు సేసె
నంతలో ధూమ్రాక్షుఁ డని కెప్పవెట్టి, నంతలో యక్షుల నారెండువేల
మడియించినది చూచి మాణిభద్రుండు, తడయక ధూమ్రాక్షుఁ దలపడ నతఁడు
వడి ముసలంబెత్తి వక్షంబు వ్రేయఁ, గడు నొచ్చి వాఁడును గదఁ ద్రిప్పి వైచె
నురుగదాహతి మూర్ఛ నొంది యాతండు, ధరణిపైఁ బడఁ జూచి దశకంధరుండు
చండకాలానలచటులరోషమున, మండి పై నడవ నమ్మాణిభద్రుండు
వడి నూఁడుశస్త్రల వైచె వైచుటయుఁ, గడునలర నీతఁడు గదఁ బుచ్చుకొనుచు
వెసవాని మకుటంబు విఱుఁగవేయుటయు, నసమానభుజశక్తి నంతనుండియును
మాణిక్యరుచిరోరుమౌళిభంగమున, మాణిభద్రుఁడు పార్శ్వమౌళినాఁ బరఁగె
యాటుభంగమునఁ బొంగి యతఁడు రాక్షసులు, పటుతరధ్వనినిల్వఁ బాఱెఁ బాఱుటయు
నధికుఁడై దశకంఠుఁ డప్పద్మశంఖ, నిధులతో నొప్పారు నిఖిలపుణ్యములు
దనరంగఁ జెంపారు ధనదునిఁ గాంచ, ధనదుఁడు ననియె నా దశకంఠుతోడ

కుబేరుండు రావణునకు బుద్ధి చెప్పుట.

నతిరోషుఁడగు నీకు నతిమదాంధునకు, హితబుద్ధి బుద్ధుల నెన్ని చెప్పినను
నాపలుకులు వినవైతి నానపోవిడిచి, యీపాపఫలము నీ వెఱిఁగెదు గాక
తగదనకెవ్వఁడు తల్లిదండ్రులను, మిగుల నాచార్యుల మేదినీసురుల
నవమానితులఁ జేయు నాదురాత్ముఁడు, వివిధోగ్రనరకముల్ విడువక పొందు
నొడలు నెమ్మనమున నొడగూడియుండఁ, జెడనిధర్మము సేయఁ జిత్తంబు చొరక
కానమి నెవ్వఁడు గర్వించి పలుకు, వానికి నరకమవశ్యంబుఁ గలుగు
మహితధర్మము సేయ మహనీయరాజ్య, సహితసంపదలతో సౌఖ్యంబు గల్గుఁ
గడఁగి యధర్మంబుఁ గావింప మీఁదఁ, గడలేనిదుఃఖంబు గల్గుఁ గావునను
బరమసుఖార్థివై పాపంబు విడచి, కరమర్థి ధర్మంబు గావింపవలయు
గుఱిలేనిపాపంబు ఘోరదుఃఖంబు, కొఱకుఁ జేయుదు వీవు క్రూరుండవగుటఁ
గడిమిఁ బాపము సేయఁగా వచ్చుఁ గాని, కడిమి మైవలసినగతికిఁ బోరాదు
గైకొని యెవ్వఁడు కర్మంబుఁ జేసె, నాకర్మఫలము వాఁ డందక పోఁడు
దురితంబు గావించి దుస్సహంబైన, నరకంబుఁ బొందను న్నాఁడవు గానఁ
బాపాత్ముఁడవు నీవు పాపభీరులపై, బాపకర్ములతోడ భాషింపఁదగదు

మారీచాదులు కుబేరుతోఁ బోరుట.

అనిపల్కి మారీచుఁ డాదిగా నప్పు, డనికి రావణమంత్రులందఱుఁ గడఁగి
పోరిఁ గుబేరునితోడఁ బోరి విఁగుటయుఁ, బరుషవిక్రముఁ డైనపఙ్క్తికంధరుఁడు
నట్టహాసముతోడ యక్షేశుఁ గదియఁ, గట్టల్క నాతఁడు గదఁ ద్రిప్పివేసెఁ
దలఁకక దారుణద్వంద్వయుద్ధంబు, బలువిడిఁ జలిపి రప్పౌలస్త్యులప్పుడు
నెలకొని ధనదుఁ డాగ్నేయాస్త్రమేయ, లలివారుణాస్త్రంబు లంకేశుఁ డేసె
సొలసి రారాజు వాయువ్యాస్త్రమేయ, నలినిశాచరపతి నాగాస్త్రమేసె
మఱియును బహుదివ్యమార్గణావళులు, పరఁగ నేయుచు నప్పౌలస్త్యవరులు
పైపైని మాయలు పన్ని శార్దూల, మైపోరి సూకరమై యాక్రమించి
జలదమై శలభమై జలధియై తోఁచి, యలుకతో నరుఁడై యటదైత్యుఁడగుచు
నేప్రవడిని ట్లనేకంబులైన, రూపముల్ గైకొని రోషంబుతోడ
నహరి విజృంభించి యతనిచే వేటు, పడి యాకుబేరుండు బలుమూర్ఛఁ గదిసి
నిండి పైపైఁ గ్రమ్ము నెత్తుట దోఁగి, ఖండితాశోకవృక్షము భంగిఁ బడిన
నెలకొని తొమ్మిది నిధులును ధనదు, వలతురై నందనవనములోపలికిఁ
గ్రమ్మరఁ గొనిపోవఁ గదిసినమూర్ఛ, నిమ్ముల నటతేర్ప నిట రావణుండు
అక్షీణభుజబలం బచ్చెరువార, యక్షాధిపతిఁ గూర్చి హర్షంబుతోడ
నసమానజయకరానల్పశిల్పముల, పసను గాఁదీర్చిన పసిఁడికంబములఁ
బ్రచురప్రభాజాలబహువిధరత్న, ఖచితంబులగుచున్న లగుతోరణములు
కలితముక్తాదామకము లొప్పు కామ్య, ఫలదంబులగుదివ్యపాదపంబులును
లసితోర్వమాణిక్యలలితంబులైన, పసిఁడిసోపానముల్ పసిఁడివేదికలు
మానుగాఁ జూడ్కికి మానసంబునకు, నానందమొనరించు నరుదుచందములఁ
గలయనొండొంటికిఁ గడువింతలగుచుఁ, జెలువొంద నానావిచిత్రచిత్రములు
ఘనమనోవేగంబుఁ గామరూపంబు, ననవద్యమహిమయు నాకాశగతియుఁ
గలిగి దివ్యులమోవఁగా నొప్పుఁగలిగి, నెలకొని బ్రహ్మచే నిర్మింపఁబడిన
తనదు పుష్పకము నుద్దామదర్పంబు, తనరఁ గైకొని యెక్కి తారాద్రి డిగ్గి
ఘనమైన కాంతితోఁ గార్తికేయుండు, జననంబునొందిన శరవణంబునకు
నరిగి పుష్పకరశ్ము లుపరి వెలుంగ, నరవిందబంధుఁడోయన నద్రినెక్కి
నొక్కొక వనంబట నొప్పారఁ గాంచి, యక్కడఁ బుష్పకంబరుగకుండుటయు

రావణుఁ డెక్కి వెళ్ళు పుష్పకము నిలిచిపోవుట.

సచివులఁ జూచి యా శైలంబుమీఁద, నిచట పుష్పక మాఁగె నెవ్వఁడో యనఁగ
మదిలోన నూహించి మారీచుఁ డనియె, నిదియొక్క నెపము లేకిట్లిల నిలుచు
ధనదుఁ డాఁగెనొ యొండె ధనదుని గాని, తనరనన్యుల నిది దాల్పదో యనఁగఁ
గుఱుచ చేతులతోడ గుజ్జురూపంబు, మెఱయ నందీశుఁ డా మృడునకుఁ బ్రియుఁడు
పౌలస్త్యుఁ గినుకతోఁ బలికె నీవిచటి, కేల వచ్చినవాఁడ విటు శంక లేక
యిది మహాదేవుని యేకాంతభూమి, కదియ రాదీయద్రికడ వేగ దిగుము
గరుడోరగామరగంధర్వయక్ష, వరనిశాచరభూతవర్గంబులందు
నెందు నెవ్వరు నీపొంతఁ బోరు, నిందు నీవే తేర నెవ్వఁడవనిన
నిందుశేఖరుఁ డెంత యీకొండ యెంత, నిందు నన్వారింప నెవ్వఁడు గలఁడు
త్రిణయనుతోఁ గూడఁ దృఢలీలఁ గేల, పెనచి యీశైలంబుఁ బెఱికి వైచెదను
అని పుష్పకము డిగ్గి యచలంబు మొదలి, కనుపమ భుజబలం బరుదారఁ జేరి
గిరిచరాననముతో గిరిజేశు కెలన, నిరవంద నున్న నందీశ్వరుఁ జూచి
మేఘము తిమిరభంగి మిన్నెల్ల నద్రువ, నాఘనభుజుఁ డట్టహాసంబు సేయ
మృడునకు మాఱట మృడుఁడైన యతఁడు, కడు నలుక నాపజ్జ కంఠుతో ననియె
నగచరాననుఁడని ననుఁ జూచి పెలుచ, నగితి గావున దశానన నీవు నింక
నాయతభుజములు నరుదుకోఱలును, నాయుధంబులుగాఁగ నతిశూరులగును
నడగొండల నదగు నగచరోత్తములు, కడిమిమై నీకులక్షయముఁ గావింపఁ
బుట్టెదరిటమీఁద భువనంబులలరఁ, బుట్టి నీగర్వంబుఁ బుచ్చివైచెదరు
నీవు సేసినయట్టి నిష్ఠురపాప, మీవిధి నినుఁ జంపు నే నినుఁ జంప
ననిపల్క నామాటలవి యెక్క గొనక, తనరి నకినకతో దశకంఠుఁ డనియె
నిచట నీ పుష్పక మెవ్వని శక్తిఁ, బ్రచలింపకున్నది ప్రభువును బోలె
నీయద్రిపైని నెవ్వఁ డున్నాఁడు, పాయక నా గర్వపర్వతారూఢు
మన్నింపఁదగువారి మన్నింప నేర, కున్న ధూర్జటి దంబుడిపెద ననుచుఁ
బృథుళశక్తి రజతాద్రి బిగియారఁ బట్టి, పృథివి వేయఁగ నూఁచి పెల్లగించుటయు
నాకొండ కంపించె నందున్న ప్రమథు, లాకంపమును బొంది రాకంపమునకు
శైలేంద్రపుత్రియుఁ జంద్రశేఖరుని, నాలింగనము చేసె నతిభీతితోడ
నంత మహాదేవుఁ డా దేవదేవుఁ, డంతయు నెఱిఁగి పాదాంగుష్ఠమునను
లఘులీల నది భూతలంబున కొత్త, రఘునాథ యంత నారాక్షసేశ్వరుఁడు

చండంబులగు శిలాస్తంభోరుబాహు, దండముల్ గదియంగ ధరతోడఁ గదియ
నాక్రొండవడి నొత్త నటమీఁదికెత్త, లేక చేతులు దీయ లేకవాపోయి,
పిడుగులువడినట్టి పెనుమ్రోఁతగాఁగ, విడుతకయబ్బంగి వేనోళ్లనొరల
సతనిమంత్రులు కలఁగంది చింతింప, నతిభీతి చలియించె నఖిలలోకములు
నింద్రాది దివిజుల హృదయముల్ గలఁగెఁ, జంద్రసూర్యుల గతుల్ చలియించెనంతఁ
జిత్తంబుఁ దయఁజెంది చిత్తజారాతి, యొత్తియాయంగుష్ఠ మొక్కింతవడల
ఘనభీతిఁ జేతులు గ్రమ్మనఁ దిగిచి, కొనియున్న యసురారిఁ గొమరారఁజూచి
విను దశగ్రీవ నీవిక్రమంబునకుఁ, జెనుపైన ధృతికిని బ్రీతుండనైతి
భువనంబులన్నియుఁ బొరిభయంబంద, రవము చేసితి కాన రావణాహ్వయము
నీకుసార్థకమయ్యె నిఖిలలోకముల, నీకారణంబున నీచేరఁ బరఁగు
నని ప్రీతుఁడై పల్కి యమ్మహాదేవుఁ, డనురాగమునఁ జంద్రహాసంబునిచ్చి
యరయంగ ముమ్మాఱు నతిసత్త్వవృత్తిఁ, బరఁగఁగఁ బనిసేయుఁ బ్రతివీరులందు
నింతనుండియు నీకు నీసాధనంబు, పంతమెసలఁ బోవుఁ బౌలస్త్యయింకఁ
బొమ్మింక వలసినఁ బుష్పకం బెక్కి, సమ్మదంబున ననుజ్ఞాతుండనైతి
నాచేతననుచు నానాగభూషణుని, కాచేతులను మోడ్చి యతిభక్తి మ్రొక్కి
యలరుచు నవ్విమానాధిరాజంబుఁ, బొలుపారఁగా నెక్కి భూమిఁ గ్రుమ్మరుచు
రాజులఁ గొందఱ రణభూములందుఁ, దేజంబులఱఁగఁ దివిరి భంగించుఁ
బరిమార్చుఁ గొందఱ బలసమేతముగ, శరణన్నఁ గొందఱ నాసించి మన్నించు

రావణుఁడు వేదవతినిజూచి మోహించుట

నీ తెఱంగున బాధ లెసఁగఁ జేయుచును, నాతతస్థితి తుహినాద్రిపార్శ్వమున
నేపారువనమునఁ గేగియందునను, రూపయౌవనకళారుచిరాంగి నొక్క
హరిణాజినాంబర సంచితవ్రతను, వరతపస్విని వేదవతియను కన్యఁ
బొడఁగాంచి యాపరవంది పొలఁతి యీకడిది, నడవడికిని యౌవనమునకుఁ దగునె
నీయొప్పుగనుఁగొని నియతాత్మలైన, గాయజుకోచముల్ గాకపోఁగలరె
యెవ్వఁడు నీతండ్రి యెద్దినీనామ, మెవ్వనిసతి వీవు నీ విటనుండ నేమి
పోఁడిగా నెవ్వని బొందుము నీవు, వాఁడు కృతార్థుండు వనజాయతాక్షి
యాపదలడఁగింప నగజాస్త్రములుఁ, జూపు నీకడకంటి చూపింతె చాలు
నీ మేను గుందింప నీ తపంబునకు, నేమి ప్రయోజనం బెఱిఁగింపుమనిన
నాతిథ్య మొనరించి యావేదవతియు, నాతురుండైన దశాస్యుతో ననియె

మా తాత సురమంత్రి మహనీయబుద్ధి, నా తండ్రి కెనవచ్చు నాతఁ డున్నతుఁడు
మాతండ్రి ధర్మైకమతి కుశధ్వజుఁడు, ప్రాతిగా నియతి నా బ్రహ్మర్షివరుఁడు
వేదంబు చదువ నా వేళ నేఁ బుట్టి, వేదవతీనామవిఖ్యాతనైతి
నను నంతఁ గోరి గంధర్వులు సురలు, దనుజులు యక్షులు దైత్యులు నడుగ
నెలమితో విష్ణున కిత్తునన్బుద్ధిఁ, బలుమాఱుఁ దమ్మెల్లఁ బరిహరించుటయు
రాత్రినై దైత్యరాజు శంబరుఁడు, మాతండ్రిఁ జంపె నేమఱుపాటు వచ్చి
మాతల్లియును నంత మాతండ్రితోడ, వీతకల్మషబుద్ధి విహితమార్గమున
జేకొని తగ నేకచితిఁ బొందిపుణ్య, లోకంబునకు ధర్మలోలయై చనియె
నేను నా తండ్రి హృదయంబు కోరిక, మానుగాఁ దలపోసి మానసంబునను
భక్తవత్సలుఁడైన పంకజోదరుని, భక్తిభావంబున భర్తఁగాఁ గోరి
తపము గైకొంటి నా తపమున కిదియె, నెపపూతపశ్శక్తి నిఖిలంబుఁ గాంతు
నిను నెఱుఁగుదు నేను నీవు పౌలస్త్య, మనుమఁడ వీ విన్న మాటలేమిటికి
ననవుఁడుఁ బుష్పకం బాతఁ డిగ్గి, మనసిజశరభిన్నమానసుఁ డగుచుఁ
గనకలతాచారుకాంతిపూరమునఁ, దనువొప్పు నక్కన్యఁ దప్పక చూచి
తపమిది వార్ధకధర్మంబు గాని, చపలాక్షి యౌవనాచారంబు గాదు
నుపభోగకాలంబు నూరకఁ బుచ్చి, విపరీతచరితంబు వలదని నీకేల
లలితాంగి నీ వింక లంకేశు నన్నుఁ, బొలుపారఁ గైకొని భోగింతుగాక
పతి నాకు విష్ణుండు భావింపననుచు, జితలోకుఁ డగు నాకుఁ జెప్పంగ నేల
నీగర్వ మేటికి నీమాట లేటి, కే గుణంబుల నాకు నెనవచ్చు నతఁడు
ననవుడుఁ గోపించి యక్కన్య పలికెఁ, జనదిట్లు పలుక నా జగదేకవిభు
వేదంబులందున వెదకఁ జొప్పడని, యాదిదేవుం డని యా విష్ణుమహిమ
కల్పాదికాలంబు గడపంగలేని, యల్పుల కెఱుఁగంగ నలవిగాదనినఁ
దెగువతోఁ గదిసి యా దేవకంటకుఁడు, తగవు చింతింపక తలపట్టి దివియ
విడిపించుకొని రోషవిస్ఫులింగమ్ము, లడర నయ్యింతియు నతని వీక్షించి
యోడక తలపట్టితోరి ధృష్టాత్మ, పాడియె నామానభంగంబు సేయ
నే నాఁట నిది చెల్లు నే నాఁటదానఁ, గాన నిన్నిప్పుడు కడతేర్పఁ జాలఁ
జేసిన తపమెల్లఁ జెడిపోవుఁ గాన, గాసిల్లి శపియింపఁగా మున్నె చాలఁ
బ్రదుకేమిటికి పరిభవముతో ననుచు, సొదఁ బేర్చుకొని యగ్నిఁ జొర నిశ్చయించి
నేమంబు గైకొని నిశ్చలవృత్తి, హోమంబు నిచ్చలు నొనరింతు నేని

కాలంబుపాత్రంబుఁ గడపకధర్మ, శీలనై దానంబు సేయుదు నేని
పాడమునింద్రియముల పాడ వడంగించి, కడునుగ్రతపమ్ముఁ గావింతు నేని
నాసుకృతంబుననక్షీణపుణ్య, భాసురుండగునట్టి పార్థివేంద్రునకు
నరయనయోనిజనై జనియించి, పరమపాతివ్రత్యపరతఁ బెంపొంది
దురితలోలుఁడవైన దుష్టులనిన్ను, దురములోఁ బతిచేతఁ దునిమింతుననుచు
నరవింద నాభుని యంతరంగమున, నరవిందముఖి నిల్పి యనలంబుఁ జొచ్చె
వసుధనప్పుడు పుష్పవర్షంబుగురిసె, నెసఁగ సంతోషించిరెల్ల దేవతలు
ఆవేదవతియును నంత నాజనక, భూవరుండధ్వరభూమిదున్నింప
సీతాంతరంబునఁ జెన్నొందఁ బుట్టి, సీతాభిధానంబుచే నల్లసిల్లి
యసమానశుభమూర్తినమరుచుజనక, వసుధేశుపుత్త్రియై వరియించె నిన్ను
నీవు విష్ణుండవు నీవు నీమహిమ, భావింప మానుషభంగిగా దెట్లు
వేదవతీకన్య వృత్తాంతమెఱిఁగి, యాదశాస్యుఁడు పుష్పకారూఢుఁడగుచు
సంవర్తుఁడను మహాసంయమీశ్వరుఁడు, సవిధానంబున సకలసంయములు
ననిమిషసంఘంబులలర మరుత్తుఁ, డనురాజు నధ్వరమర్థిఁ జేయింప
నావార్తఁ గటువోవ నక్రూరుఁడున్న, దేవతల్వీక్షించి తిరుగుడుపడఁగ
నిక్రూరుజను దెంచె నీయుగ్రుఁడైన, రక్కసుఁ గెలువంగ రాదిప్పుడనుచు
నాకాధినాథుండు నెమలియై జముఁడు, కాకరూపంబైనఁ గడుభీతినొంది
యాలోనవరుణుండు హంసయై పెంపు, మాలికుబేరుండు తొండయై మఱియుఁ
దక్కినసురలెల్ల ధైర్యంబులెడలి, యొక్కొక్కరూపమై యొగి నోసరింప
వడిఁబేర్చి యాయజ్ఞవాటంబుఁ జొచ్చి, యడరుగర్వంబున నారాజుఁ జూచి
భూపాలనాతోడఁ బోరికిఁ గడఁగు, మోపనియట్లైన నోడితిననుము
మిన్నకపోరాదు మెయితోడ నీకు, నన్నమరుత్తుఁడయ్యమరారిఁ జూచి
యీమాటలాడ నీవెవ్వఁడవనిన, నామాటకతఁడట్టహాసంబు సేసి
కిన్నరేశ్వరుతమ్ముగీర్వాణరిపుని, నన్ను రావణుమున్న నరనాథ వినవె
నెఱసిననాబల్మి నిఖిలలోకముల, నెఱుఁగని యవ్వారుఁ డెవ్వఁడు లేఁడు
నవనైకభీకర భూరిప్రతాప, ఘనుండ రిపుగజపంచాననుండ
నింద్రాది దివిజుల హృదయంబులదరఁ, జంద్రహాసముఁ గొనిచరియించువాఁడఁ
త్రిజగత్తులందును దివిజసంగ్రామ, విజయుండనై యుందు విపులసాహసుఁడ
నెవ్వఁడవనుమాట నిచట నే వింటి, నెవ్వఁడనో యింక నెఱిఁగెదుగాక

వడిఁ గుబేరుని నాహవంబునఁ దోలి, కడిమిమై నీపుష్పకముఁ గొన్నవాఁడ
ననుచు మరుత్తుఁడు నాదశగ్రీవుఁ, గనుఁగొని రాక్షస కులుఁ గృతార్థుఁడవు
భ్రాతనోడించితి బవరంబులోన, నీతేజమెరులకు నేలసిద్ధింపుఁ
దోయజగర్భుఁడు దుష్టాత్ముఁడైన, నీయట్టి కొఱగాని నిన్నుఁ బుట్టించె
నంతకు పురికి నిన్ననుతు నాయెదుర, నంతకు బదిలుండవై నిల్వుమనుచు
బాణాసనంబును బటు బాణభరిత, తూణముల్ గొని తెంపు తోరణంబునకు
నరుగంగ సంవర్తుఁ డడ్డంబు వచ్చి, నరనాథదీక్షితునకు నల్గరాదు
నేమంబుఁ గైకొని నిత్యైకనిష్ఠ, నీమహేశ్వరయాగ మీఁడేర్పఁదలయుఁ
గానని ప్పుడు కులక్షయము వాటిల్లుఁ, గానవిక్రమవేళ గాదల్లుగాక
నెంమను దుర్జయుం డీదశగ్రీవుఁ, డింద్రవాలునొ జయ మెఱుఁగంగరాదు
అనిన మరుత్తుఁడు నాత్మఁ జింతించి, ఘననిష్ఠ శాంతంబుఁ గైకొనె మదిని
ఆకోపమున విల్లు నమ్ములు విడిచి, చేకొని జన్నంబు సేయంగ వాఁడఁగె
నకలంకుఁడై దైత్యుఁ డావిజయంబు, సకలదిక్కులయందుఁ జాటించి యాచి
రోషోగ్రగతి నా మరుత్తుని గెలిచె, దోషాచరేంద్రుఁడు తోడిబడ మునుల
సమయించి యటువాసి చనియె దేవతలు, తమతమరూపముల్ దాల్చి రాలోన
నాకాధినాథుండు నెమలి నీక్షించి, నీకలాపమున నానేత్రముల్ వేయుఁ
గలిగి క్రొమ్మేఘంబు గర్జిల్లి కురియఁ, జెలఁగి తజ్జలములు సేవింపుమనుచు
నరుదుగా వరమిచ్చె నదిమొదల్ నమలి, పురి చిత్రవర్ణమై పొలిచె లోకముల
వరుణుండు హంసకు వరమిచ్చె శుభ్ర, తరవర్ణమై మేను దనరారి వెలుఁగఁ
జన్నగాఁ గాంచనప్రభ మేను గలుగఁ, గిన్నరాధిపుఁడిచ్చెఁ గృకలాసమునకుఁ
గరుణ నంతకుఁడును గాకి నీక్షించి, జరచేతఁ దెవులచేఁ జావులేకుండ
మరణంబునొందిన మనుజుల కెల్ల, నిరవంద ధరణిపై నిడినపిండములు
తిరముగాఁ గొని వారిఁ దృప్తులఁ జేయ, వరమిచ్చె నంత నధ్వరము దీరుటయు
నిజనివాసములకు నిర్జరుల్ చనఁగ, రజనీచరేంద్రుండు రణకాంక్షుఁడైన

రావణుఁడు రాజులపై యుద్ధమునకుం బోవుట.

భూతలాధీశులపురములమీఁద, నాతతోద్ధతగతి నరిగి యానృపుల
కడిమిమై నాతోడఁ గయ్యంబు సేయఁ గడఁగుఁ డోటమి యొండె కైకొనుఁ డనిన
ఘనుఁడైన సురథుండు గాధేయగయులు, ననవద్యతరతేజుఁడగు పురూరవుఁడు
మొదలుగాఁ గల రాజముఖ్యులు పల్కి, వదను నిప్పుడు గెల్వ వశముగాదనుచు
నొనరంగ నూహించి యోడితిమనిన, విని రావణుండు తనవిక్రమంబునకు

నలుదమ ననరణ్యుఁ డనురా నయోధ్యఁ, జేవంద రాజ్యంబు సేయ నందఱికి
జననాథ నాతోడ సమరంబుఁ జేయఁ, జనుదెమ్ము కాదేని చాల నే ననుమ
మిన్నక పోరాదు మృత్యుదేవతకు, నన్న నామాటకు నతఁడు కోపించి
నీరాక యెఱిఁగి నే నీతోడఁ బోర, ఘోరసైన్యముఁ గూర్చుకొని యున్నవాఁడ
శూరుఁడవై లావు చూపుముగాక, యీరిత్తమాటలు నింకేటికనఁగ
నురుసత్త్వజవముల నొప్పారు కరులుఁ, బరువడి లక్షయేఁబదివేలు హరులు
బహురథశ్రేణులు పటురథాటోప, బహుళంబులగుచున్న భటసమూహములు
పెంపారి యుగయంగఁ బృథివి గంపింప, నందంద వెలువడి యారాజసేన
దశకంఠు సేనతోఁ దలపడి సకల, దిశలనార్పులు నిండఁ దెంపారఁ బోరి
దశముగాఁ బఱతెంచి దావాగ్నిఁ బడిన, శలభసందోహంబు చందంబు నొందెఁ
దడయక విఱిగిన దనసేనఁ జూచి, యడరుకోపంబున నానరేశ్వరుఁడు
మొనసి మారీచుండు మున్నుగాఁ గలుగు, ఘనవిక్రముల దశకంఠు మంత్రులను
గడిమి మార్కొని చండకాండముల్ వఱపి, వడి మృగంబులఁ దోలు వసువునఁ దోలి
యమరారి కభిముఖుండై యింద్రధనువు, కొమరారు తనవింటి గుణము మ్రోయించి
దశకంఠుఁ గోటీరదశకంబు మీఁద, విశిఖంబు లేనూఱు వింట సంధించి
యడరింప నదియును నచలశృంగములఁ, బడువారిధారల భంగియై పడిన
నట్టహాసముతోడ నతిఘోరభంగి, నెట్టన లంఘించి నెత్తి వ్రేయుటయు
దారుణగతి రక్తధారలతోడ, నారాజు రావణు హస్తఘాతమున
నరదంబుపై నిల్వ కవనిపైఁ బడిన, గిరిశృంగశకలంబు క్రియ నేలఁగూలి
కప్పిన పెనుమూర్ఛ గనుమూసియుండ, నప్పాటునకు నా దశాస్యుండు నగుచు
భూవర నాతోడఁ బోరికిఁ గడఁగి, నీవేమి గుడిచితి నీలావునమ్మి
యలఘుఁడౌ నాధాక కఖిలలోకములుఁ, గులశైలవరములుఁ గూడఁగంపించు
జగదేకవిజయుఁడై చరియించు నాకు, నగఁటిమి యెవ్వరు మాఱు లేరనినఁ
గంఠనాళమువకుఁ గదిసి జీవంబు, కుంఠితమై యుండఁ గొంత కన్విచ్చి
రావణు నీక్షించి రాక్షస నన్ను, నీవు చంపెదనని కిట్టు పల్కెదవు
కాలంబు నెవ్వఁడుఁ గడపంగఁజాలుఁ, గాలగోచరుఁడైన. గడతేరవలయు
నీవొక్క నెపమున నియతి నీతెఱవు, గావింప నీవిటఁ గర్తవు గావు
కడుఁ గీడుజన్మంబు గలుగుటఁజేసి, పుడమిలో నరమాంసభోజివై తిరుగు
మృధము నిన్నేమన నతిశూరుఁడైన, యధికుండు దన్నుఁ దా నగ్గించుకొనునె

ధరణిపైఁ గంఠగతప్రాణుఁడగుచు, దురవస్థతో నిట్లు తుదిఁ జేరియున్న
నే నొంటిగావింప నిటమీఁదఁ జాలఁ, గాననీవేమన్నఁ గైకొనవలసె
విమలైక ధర్మంబు విశ్రుతకీర్తిఁ, గొమరారు నిక్ష్వాకు కులములోపలను
నలువారఁ బుట్టిననాఁటను గోలెఁ, జెలువొంద దానంబుఁ జేసితినేని
విపులయాగములు గావించితినేనిఁ, దపమొనర్చితినేనిఁ దగవుతోఁ బ్రజల
నెలమిఁ బాలించితినేని యిక్ష్వాకు, కులజుఁడు నుత్తమగుణరత్ననిధియు
ననుపమతేజుండు నగు మహారాజు, ననిలోన నినుఁజంపు ననిశాపమిచ్చె
సురదుందుభులు మ్రోసె సురపుష్పవృష్టి, యరుదార ధరణిపై నందందఁ గురిసె
నరనాయకుండంత నాకలోకమున, కరిగె రావణుఁడును నటువాసి చనియె
నని చెప్ప రఘురాముఁ డల్లన నవ్వి, మునినాథుఁ గనుఁగొని ముదముతో ననియె
ననఘాత్మ శూరశూన్యం బైననాఁడు, పోనుపడియుండెనె భువనంబులెల్ల
నాజికి నతనితో నడరంగ నెందు, రాజపుత్త్రులు లేరె రాజులు లేరె
యుఱక నారాజన్యు లోడితి మనిరే, వఱలు దివ్యాస్త్రముల్ వారికి లేవె
యోటమెన్నఁడు లేదె యుద్ధామవిక్ర, మాటోపగతిఁ దూల నా దశాస్యునకు
నెందునాతనిఁ జూచి యెదురంగ లేక, పందలైపోయిరె పార్థివులనినఁ
బరమేశుఁడగుచున్న పార్వతీపతికిఁ, బరమేష్ఠి చెప్పిన భంగి నింపలర
దరహాసితాస్యుఁడై తాపసోత్తముఁడు, ధరణీశుఁ గనుఁగొని తాఁ జెప్పఁ దొడఁగె
రావణు చేసిన రణమింక నొకటి, భూవరోత్తమ నీవు పోలంగ వినుము

రావణుఁడు కార్తవీర్యునిపై దండెత్తుట

యెల్లభూములమీఁద నేగిభూపతుల, నెల్ల సాధించుచు నేపునమఱియు
బలవైరిపురముతోఁ బాటియైధరణిఁ, బొలుచు మాహిష్మతీపురమునకరిగి
కార్తవీర్యునితోడఁ గయ్యంబుఁ జేసి, కీర్తనీయంబగు గెలుపుఁ గైకొనఁగ
నేవచ్చినాఁడ మీరింతవేగమున, నీవార్త యతనికి నెఱిఁగింపుఁడనిన
నారాజమంత్రులు నావాక్యములకు, నారావణునిఁ జూచి యతనితో ననిరి
విటపివాటికలొప్ప వింధ్యాద్రిచెంత, నటదూర్మియగుచున్న నర్మదలోనఁ
దరుణులతోఁ గూడఁ దగిలి మారాజు, సరిజలక్రీడలు సలుపుచున్నాఁడు
ఆహవోద్యోగంబు నతనితో నేల, బాహుపరాక్రమభవ్యుఁడాఘనుఁడు
తెలియ నేవు మృత్యుదేవతయైన, గెలువడు నే కార్తవీర్యునిదొడరి
వలవదాతనితోడ వైరంబు నీకుఁ, దొలఁగి బ్రతుకుమిట్లు దొల్లవేనియును

ఇంతకువచ్చు నొక్కింతయు నిలుము, యంతకుసైఁచ వేనచటికిఁ జనుము
అనవుడు నామాటకప్పుడె కదలి, తనరినకిన్క నాదశకంఠుఁడరిగె
నింగితో నొరయుచు నిబిడోరుమేఘ, సంగతశృంగముల్ సరివేయ మెఱయ
మదగంధములఁ జెక్కు మరగింపుకరులు, వదలక చరియించు వనవీథులొప్పఁ
పరుషకంఠీరవ భైరవారావ, భరితంబులై గుహా భవనముల్ మెఱయఁ
బొలుచుసానువులపైఁ బొడవునుండి, చెలఁగుచుఁబఱతెంచు సెలయేఱులమర
లీలమైనచ్చర లేమల తోడఁ, గేళిసల్పుచునోలి కిన్నరోత్తములు
ఘనులై నసురలును గంధర్వవరులుఁ, దనుజపుంగవులు విద్యాధరాదులును
ననువారనుండుట నాకలోకమున, కెనవచ్చు పెంపున హిమగిరిఁబోలి
వినుతింపఁదగినయా వింధ్యాచలంబుఁ, గనుఁగొంచువింధ్యోపకంఠదేశమున
బహువిహంగాకులపంకజాకరము, మహనీయతరపశ్చిమప్రవాహంబు
నగుచు దుప్పులు లులాయములు సింహములు, మొగిఁబులుల్ భల్లూకములుగజంబులును
గట్టెండతాఁకునఁ గదుపులై చొచ్చి, మట్టాడికలఁచిన మడువులుగలిగి
వర్తింపనెత్తమ్మి వదనమై కలువ, కర్ణావతంసమై కదియు జక్కవలు
కుచములై బొమగొన్న కొవముతుమ్మెదలు, కచభారమై చాయకైరవస్ఫురణ
దరహాసమై తుంగతరసైకతంబు, భరితనితంబమై పరఁగుఫేనంబు
వెలిపట్టుపుట్టమై వెరవారమెఱయఁ, గలహంసమాలిక కాంచియైపొలుచు
నధికారుణద్యుతి నమరుబంధూక, మధరమైసుడినాభి యైతరంగములు
భ్రూలతలై లీలఁబొలియుమీనంబు, లాలోలనయనంబులై తావులెసఁగు
హల్లకంబులమీఁద నందందతిరుగు, నొల్లనితనువాయు పూప్పలై కవియు
రోలంబములచేసరోరుహావళుల, రాలుపుప్పొడి యంగరాగమై మెఱయఁ
దైకొన్న కేసరపఙ్క్తులుతొడవు, లై కనుఁగొన నుత్తమాంగనభంగి
వివిధవిలాసముల్ వింతలై మెఱయు, నవపద్మగంధి నానర్మదఁగనియెఁ
గనిపుష్పకము డిగ్గి కదియనేతెంచి, తనరారుముదమునఁ దత్తీరభూమిఁ
జెన్నొందిబహుపుష్ప సేవితంబగుచు, నున్నసైకతవేది నొప్పఁగూర్చుండి
యతినిర్మలంబగు నంబుప్రవాహ, మతులపావనలీల నమరంగఁజూచి
మంత్రులతోడను మనకిందువలయు, మంత్రపూతములైన మహితకర్మములు
నచలైకనిష్ఠతో నంగజారాతి, నిచటనారాధింప నేనుగోరెదను
దనవేఁడిరశ్ములఁ ధరణిపంపంగ, నినుఁడునభోమధ్య మిదె చేరవచ్చెఁ

చెల్లంబునను జూచి తీవ్రతమాలి, చల్లనై యున్నాఁడు చంద్రుఁడుఁ బోలె
దళమైనమకరంద ధారలఁ దోఁగి, పొలుపారఁ బవనుండు పొలయుచున్నాఁడు
ఆలోలగతివీచు లాడంబరంబుఁ, జాలకమీనప్రచారంబు లేక
మదిభీతిఁ బొందిన మగువచందమున, యిదిచూడుఁ డున్నది యిమ్మహాతటిని
చక్రాంద్రరిపులతోఁ బెక్కుకయ్యముల, నక్కజంబుగఁ బోరి యాతతక్షతులఁ
దొరఁగుపెన్నెత్తుట దోఁగి యుద్ధూత, ధరణీరజోలిప్త తనులైన మీరు
నీ పుణ్యజలముల నెలమిఁ గ్రీడించి, వేపోయికొనిరంపు వివిధపుష్పములు
మనసున కింపుగా మహనీయలీలఁ, దనరారు నీసైకతంబు పైనమరఁ
జంద్రబింబమునకు సరివచ్చు నేఁడు, చంద్రశేఖరుఁడు ప్రసన్నుఁడై నన్నుఁ
గరుణించునని పఙ్క్తికంఠుండు పలుక, సారిది మారీచుండు శుకుఁడు సారణుఁడు
ధూమ్రాక్షుఁడును ప్రహస్తుఁడు మహోదరుఁడు, తామ్రలోచనరుచుల్ దట్టమై నిగుడఁ
దివిరి మందాకిని దిక్కుంజరంబు, లవగాహ మొనరించు నట్టిచందమునఁ
బూతనిర్మలవారిపూరంబు నైన, యాతరంగిణిఁ జొచ్చి యనురాగ మెసఁగ
సరిజలక్రీడలఁ జల్పి నల్గడలఁ, బరికించి పరమేశ! భరితంబులైన
మవ్వంపుమధువులు మధుపముల్ గొనని, క్రొవ్విరుల్ గొనివచ్చి కొండగాఁ బోయ
నర్మదానదిఁ గృతస్నానుఁడై వెడలి, నిర్మలమతి రజనీచరాధిపుఁడు
సముచితంబగుచున్న సైకతంబునకు, నమర నేతెంచి రమ్యప్రదేశమునఁ
జెన్నైన బహురత్నచిత్రపీఠమునఁ, బన్నుగాఁ దాఁ గొల్చు పసిఁడిలింగంబు
నలువొంద నిడి గంధనవపుష్పదీప, విలసితధూపనైవేద్యాదివిధులఁ
బాటలనాటల బహువాద్యగతులఁ, బాటించి పార్వతీపతిభక్తితోడఁ
పూజింపఁ దొణఁగెఁ దత్పూజాకలాప, మోజతోఁ బరిపూర్తి నొందించె నేని
యాజి నెవ్వనినైన నవలీల గెల్చుఁ, బూజకు విఘ్నంబు పుట్టిన నోడు
నతఁడు మదోన్మత్తుఁడౌట నీ తెఱఁగు, మతి విచారింపక మదనారిఁ గొలువ
నామహానదిలోన నట పశ్చిమమునఁ, గామినీజనులతోఁ గార్తవీర్యుండు
జలకేళి సలుపుచుఁ జటులదర్పమున, మెలసిన తనసత్త్వ మెఱుఁగఁగఁ దలఁచి
సేతువుచందమై చేతులు వేడ్క, నాతతంబుగ నీటికడ్డము సాఁప
మడువులగలగంధమకరనక్రాదు, లెడలు దప్పఁగఁ బూర మెదుర దొట్టుటయుఁ
బులినముల్ మునుఁగంగఁ బొరిఁబొరిఁ బక్షి, కులములు నెగయంగఁ గూలముల్ గూల
వానకాలము నాఁటి వడువునఁ జేర్చి, ఫేనమాలికలతోఁ బెనుప్రవాహంబు

పూజనీరకమున్న పుష్పగంధాది, పూజోపకరణముల్ పూజలతోడ
వడినెత్తుకొనిపోవ వాసవారాతి, కడువిస్మయంబంది క్రమ్మఱలేచి
పూజకుమునుకొని ఫుల్లప్రసూన, రాజిదక్షిణహస్త రాజిరాజిల్ల
వామహస్తంబున వడిఁబట్టి విడచు, నామహావాహిని నలుకతోఁ జూచి
కరముప్పఁ బశ్చిమగామిని యగుచుఁ, బరఁగనన్నది తూర్పువాఱంగఁ దొడఁగె
నిదియేమి చిత్రమో యాతెఱంగెల్ల, విదితంబుగాఁ జూచి వేగరండనుచు
శుకసారణులదిక్కుఁ జూచి పంచుటయు, సకుటిలచిత్తులై యాసహోదరులు
వరుణదిగ్భాగంబు వదలకాకసము, నరయోజనంబేగి యనతిదూరమున
వాహినివేగంబు వారించుచున్న, బాహాసహస్రంబు భయదమై మెఱయ
లోనేచుమదమున లోచనాంతంబు, లీనకెంజాయ లొగి పెల్లునిగుడ
కామాకుచాఘాతరంగత్తరంగ, కోమలక్రీడల గ్రొమ్ముడివీడఁ
దామసగుణమేచితమకంబుతోడఁ, గామాతురుండునై కాంతలనేక
కరిణీగణాన్వితగజరాజలీల, సరి జలక్రీడలు సలుపుచున్న
యానరేంద్రునిజూచి యచ్చెరువారు, మానసంబులతోడ మరలియేతెంచి
రావణుఁబొడఁగని రజనీచరేంద్ర, యీవిధంబంతయు నెఱిఁగివచ్చితిమి
అతివలతో నొక్కఁడనురాగలీలఁ, జతురుఁడై జలకేళి చలిపెనుకొలకు
శీకరంబగుచున్న పృథుబాహుసంఘ, మాకులంబుగ నేటి కడ్డంబు సాఁప
వాఁదిఁగి పోఁజాలక నుదకప్రవాహ, మెదురుగ్రమ్మిన చందమీచందమనిన
నాతఁడు కార్తవీర్యార్జునుండగుట, ఖ్యాతిగా నెఱిఁగి యాపఙ్క్తికంధరుఁడు
కలహంబునకుఁ బన్నికడకతో నడువఁ, బ్రళయమేఘధ్వనిభంగి మిన్నుద్రువఁ
బరిగొని భూరేణుపటలంబు తెగయ, విరిగాలియెసఁగఁగా వీవంగఁ దొడఁగె
నంత నాదశకంఠుఁడతఁడున్న యెడకు, నెంతయు బలగర్వమెసఁగంగ నేగె
వనితలతో గీతవాద్యనృత్యంబు, లనుభవించుచు నధికానురాగంబు
నర్త్తకులెసఁగ నానర్మదలోనఁ, బేర్మిమై జలకేళిఁ బెంపొందుచున్న
నక్షీణతేజు నయ్యర్జునుఁ గాంచి, రాక్షసేంద్రుఁడు క్రోధరక్తాక్షుఁడగుచు
మదినేచి యారాజుమంత్రులతోడ, నొదవంగ నోరెత్తి యోమంత్రులార
యిదె వచ్చినాఁడఁ దన్నెదిరింప నేఁడు, కదనంబునకుఁ బఙ్క్తికంఠుండ నేను
మీరెఱిఁగింపుఁడు మీరాజుతోడఁ, బోరాదునాతోడఁ బోరకతనకు
ననిన నాయుధపాణులగుచు వారనిరి, వినిపింప నిప్పుడు వేళగాదతఁడు

జలకేళి నున్నాఁడు సతులతోఁ గూడి, యలరి యిప్పుడు గయ్యాపేక్ష నీకగునె
నేఁడింత సైరించి నిలుతుగాకల్లి, వేఁడిమి యార్చిన వేడ్క సల్పెదని
అదిగాక నేఁడు నీ కాహవక్రీడ, మదిఁ బ్రియంబగునేని మాతోడఁ బోరు
మము గెల్చి మఱి కదా మారాజుతోడ, సమరంబు నీకన్న సైరింపకదరి
యారాజు మంత్రుల నమరారిమంత్రు, లారంగఁ దొడఁగి శస్త్రాస్త్రఘాతములఁ
బరువడిఁ గెడపి తత్ప్రబలరక్తములఁ, బరితుష్టిఁ బొంది రాబలిమిఁ గన్గొనుచు
నసమానగతి నాదశాస్యుండు సేచి, ముసలగదాశూలముద్గరంబులను
బలువిడి నొప్పించి బహుళమైకదిసి, హలహలశబ్దంబు లందంద మెఱయ
సర్వసేనల నోలి సమయింప నతని, దుర్వారవేగంబు దూరస్థులెఱిఁగి
వెసఁ బోయి యాకార్తవీర్యునితోడ, వసుధేశ సేనతో వచ్చి రావణుఁడు
మడియించుచున్నాఁడు మనసేన నెల్లఁ, గడకనాలింపుమా కలకలం బనినఁ
కెలఁకులఁ బరికించి కేళి చాలించి, మెలఁతల వెఱవక మీరుండుఁడనుచు
నతుల మదాటోపమడరంగ నుగ్ర, గతి వియద్గంగావగాహంబుఁ జేసి
వెడలు సైరావతద్విరదోత్తమంబు, వడువున సమ్మహావాహిని వెడలి
వెడఁద కన్నుల రోషవిస్ఫులింగములు, వెడలంగఁ గాలాగ్ని విధమున మండి
కనకవేష్టితమైన ఘనగదాదండ, మనువారఁగాఁ గేల నమరించి మించి
రోలిఁ జేతుల నెల్ల నుజ్జ్వలాభరణ, జాలాంశులడరంగఁ జండాంశుఁ బోలి
పటువీరరాక్షసబలమహాతిమిర, పటలంబుఁ దోలుచుఁ బౌలస్త్యుఁ జూచి
గదకేలఁ ద్రిప్పుచు గరుడవేగమునఁ, గదియంగ నేతేరఁ గని ప్రహస్తుండు
రయమార వింధ్యంబు రవికడ్డుపడిన, క్రియ దోఁప నెడసొచ్చి కినుకతో నిల్చి
పూనిక ముసలంబుఁ బూన్చిపై చుటయు, దానిఁ గదాహతిఁ దప్పంగ జడిసి
కడువడిఁ బఱతెంచి గద మీఁదికెత్తి, పెడిదంపులావున బిట్టు వ్రేయుటయుఁ
గులిశభగ్నాచలకూటంబువోలె, నలమిన మూర్ఛతో నతఁడుర్విఁ బడిన
నంత మారీచాదు లప్పాటుఁ జూచి, గంతులై రణభూమిఁ గడచి పాఱుటయు
నాహవక్రీడకు నడరి సహస్ర, బాహుఁడు వింశతిబాహునిఁ గదిసె
నుప్పొంగి లయవేళ నుజ్జ్వలమగుచు, నొప్పారు సాగరయుగళంబు భంగి
నడగొండలోయన నలిమదావేశ, ముడుగని దిగ్దంతి యుగముచందమునఁ
దగ వెల్గు దినకరద్వంద్వంబు నోజ, నొగి మండు దావాగ్ని యుగ్మంబు భంగిఁ
గవియు దర్పంబునఁ గడు నేచి పెనయఁ, దివురు కంఠీరవద్వితయంబు కరణి

నిరుపుర దమలోన నేపుదీపింప, నురుబలాటోపంబు లొండొంటిఁ దొరయ
నుద్దండభుజబలు లురగదాపాణు, లుద్దామగతులొప్ప నొండొరుల్ దాఁకి
మండలీకృతగతుల్ మలఁగిపోవుటలు, మండిపట్టుట లొడ్డి మాఱుఁ బ్రేయుటలు
తప్పించుకొనుటలు దాఁటి పైఁబడుట, లుప్పరం బెగయుట లుత్తరించుటలు
పాయుటల్ డాయుటల్ ప్రతిహతుల్ చెలఁగ, వేయుటల్ జడియుటల్ ప్రేఁటులిచ్చుటయుఁ
వారక చెల్లంగ వడిఁబోరిరిట్లు, దారుణగతి సమద్వంద్వయుద్ధంబు
వర్తించునప్పుడు వాసవారాతిఁ, గార్తవీర్యుఁడు గదఁ గట్టలుకఁ బ్రేయ
మేఘంబుపై నొప్పు మెఱుఁగుచందమున, నాఘోరగదయొప్పె నతనివక్షమున
వెస దశగ్రీవుండు ప్రేయ నగ్గదయు, వసుమతీనాయకు వక్షంబునందుఁ
బరపైనకొండపైఁ బడిన మహోల్క, వరుసను దీపించెఁ బరువడి మఱియు
మేదిని చలియింప మెట్టిన ధూళి, మేదురగతి నెక్క మిన్నందుకొనఁగ
లాఘవమెసగంగ లాగించుగతుల, మేఘముల్ చెదరంగ మేటియగ్గలిక
దిగ్గజంబులు క్రుంగఁ దివిరి భూతంబు, లగ్గలమగుభీతి నందంగ పఱవ
దృగ్గోళకంబులఁ దివురు కోపమున, నగ్గులు వెడలంగ నట్టహాసములు
భగ్గంచు వెలుఁగులు భయదహుంకృతులు, నగ్గించు పలుకులు నార్పులుఁ జెరయ
బలుఁడు నిద్రుఁడు బోరుభంగి నిబ్బంగి, నలయక పోరుచో నయ్యర్జునుండు
భీకరగతిబోని పృథుగదాదండ, మాకసంబున మంట లంటనంకించి
యానిశాచరువైవ నతనిపేరురము, తో నదిదాఁకి తుత్తునియలై పడఁగ
నుఱక యాపాటున కుల్లంబుఁ గలిగి, పిఱిదికి నొక వింటిపెట్టోసరించి
పాదివిన మూర్ఛతోఁ బుడమిపై నతఁడు, చదికిలఁబడుచోట సయ్యానఁ గదిసి
పక్షీంద్రు డురగమ్ముఁ బట్టినకరణి, నక్షీణబలమున నమరారిఁ బట్టి
బలి నేచి విష్ణుండు బంధించునట్లు, బలిమి బంధింప నా పటుశౌర్యమునకు
మోదించి సురసంఘములు పుష్పవృష్టి, మేదినిఁ గురియుచు మేలు మేలనఁగఁ

కార్తవీర్యుఁడు రావణుని బంధించుట

దనపురంబునకు నాదశకంఠుఁబట్టి, కొనిపోవ తెలిసిఁ గైకొని ప్రహస్తుండు
పరిపంధిచేఁ బట్టువడి కట్టుఁబడిన, సురవైరిదైన్యంబుఁ జూచి కోపించి
వెస సేనతోఁ గార్తవీర్యునిఁ దాఁకి, వసుధేశ నిలునిలు వలనుగాదింక
విడువిడు దశకంఠు విపులదర్పమున, విడువక పోరాదు వినుము నాయెదుర
ననిపలుక రాక్షసులందఱుఁ గడఁగి, మునుకొని ఘనశూల ముసలాయుధముల

గనుకని వైవ నాకైదువ లూడిసి, తనవేయుచేతులఁ దగులంగఁబట్టి
వానిఁ గైకొని వడి వారిఁ దోలి, యానరేంద్రుఁడు వోయి నట పురంబునకు
నింతయు సుతునిచే నెఱిఁగి పౌలస్త్యుఁ, డెంతయుఁ జింతించి హృదయంబులోన
బరికించి మనుమునిపైఁ గూర్మికలిమి, తిరముగా మాహిష్మతీపురంబునకు
నలువారనేతెంచి నగరివాఁకిటను, వెలుఁగు భానుఁడువోలె విలసిల్లుచుండ

పులస్త్యుఁడు మాహిష్మతీపురికి వచ్చి రావణుని విడిపించుట.

దౌవారికుఁడు డాసి నరణీశుతోడ, దేవ పులస్త్యుఁ డేతెంచినాఁడనిన
నాతతభక్తితో నయ్యర్జునుండు, చేతులు శిరముపైఁ జేర్చి మ్రొక్కుచును
అమరంగ ముందట నర్ఘ్యపాద్యములుఁ, గొమరార ధేనువుఁగొని పురోహితుఁడు
తనతోడరాఁ బులస్త్యబ్రహ్మకెదురు, సనుదెంచి చరణాంబుజంబుల కెరఁగి
యనుపమనిష్ఠతో నర్ఘ్యపాద్యములు, ననఘుఁడై యొనరించి యాగోవునిచ్చి
యతులతేజోమూర్తి నాబ్రహ్మఁ జూచి, మతిలోన సంతోషమగ్నుఁడై పలికె
నెలకొన్న పెంపుతో నేఁడు నాపురము, పొలుపారె నమరేంద్రు పురముచందమున
నేనింద్రుఁ బోలితి నెల్లందు నాకు, మానుగాఁ గుశలంబు మది విచారింప
నేఁడు నాతలమొప్పె నిఖిలదేవతలు, పోఁడిగాఁ గొల్చు నిన్నుఁ బూజింపఁగంటి
నేను ధన్యుఁడనైతి నిదె రాజ్యలక్ష్మి, నానందనుల్ వీరె నాసతుల్వీరు
యేనిదె మీకార్యమేమైనఁగాని, యానతి యిమ్మన నాపులస్త్యుండు
ధరణీశ కుశలమె ధర్మంబులందుఁ, బరికింపఁగా నన్నిపరిచర్యలందుఁ
బలములందును నీకుఁ బన్నుగాననుచు, నెలమితో సంతోషమేర్పడ నడిగి
నిరుపమంబగుచున్న నీవిక్రమంబు, నురుబాహుబలమును నొప్పఁ జేకొనఁగ
ప్రాలినకడిమి నెవ్వానిఁ బేర్కొన్న, గాలియు జలధులుఁ గదలంగ వెఱచు
నట్టి నామనుమని నాదశగ్రీవు, పట్టికట్టితివీవు బవరంబులోన
మూఁడులోకంబుల మొగిఁ గీర్తిఁ గంటి, పోఁడిమి ననునీవు బుద్ధిమన్నించి
రావణు విడువుము రాజేంద్ర నీవు, గావించుపూజలు గైకొంటిననిన
నగుఁగాక నాకు నీయానతికంటె, తగ నొండుకార్యంబు దలపోయఁగలదె
యనుచును పౌలస్త్యునప్పుడు విడిచి, తనగౌరవంబొప్పఁ దగఁ గట్టనిచ్చి
యుఱుమదోద్ధతుల నొండొరుఁ జంపకుండ, సరి నగ్నిసన్నిధి శపథముల్ సేసి
వినయంబుతో బ్రహ్మ వీడ్కొని యెలమిఁ, దనగృహంబునకు నాధరణీశుఁ డరిగెఁ
దనలోని సిగ్గునఁ దల లోలి వాంచి, తనవెనక వచ్చు నాదశకంతుఁ జూచి

దనుమని యాబ్రహ్మ సంతోషమొప్పఁ, దనలోకమున కేగెఁ దదనంతరంబ
మనమున నిల్గోట మఱచి యంతయునుఁ, దనసేనఁగూడుక తగ దశాననుఁడు
నట పుష్పకారూఢుఁడై విజృంభించి, యిటునిటగా భూమియెల్లఁ గ్రుమ్మరుచు
రాజులఁ డీలఁడు రాక్షసుండనక, నాజికి నతిబలులగు వారినెల్ల

రావణుఁడు వాలిపై దాడివెడలుట

నలుకతో గెలుచుచు నధికదర్పమున, గెలుపుఁ గైకొంచుఁ గిష్కింధకు నరిగి
వాలిన కడిమిమై వచ్చినవాఁడ, వాలితోఁ గయ్యంబు వలయు నాకనిన
దనుచరేంద్రునిమంత్రి తారుఁడన్వాఁడు, సురవైరిఁ జూచి యాశూరపుంగవుఁడు
వాలియిక్కడ లేఁడు వ్రాలినక్పించి, యాలంబునకుఁ జాల రన్యులెవ్వరును
నాలుగంబుధుల నానగచరాధీశుఁ, డోలిసంధ్యావిధులాచరించివచ్చు
నాక్రాంతనిలువుని యుద్ధతులెల్ల, చక్కనయ్యెడుఁగాక సంభ్రమంబేల
సమకోర్కి నతనితోఁ జచ్చినవారి, యెముకలపెనుప్రోవు లివియొక్కన్గొనుము
దశకంఠ యమృతంబు ద్రావినవైన, పశమెచావకయుండ వాలితోఁ బోరి
మరణంబువేగంబు మదిఁగోరితేని, యరుగుమిప్పుడు దక్షిణాంబుధికడకు
నుగ్రతేజముతోడ నుర్వికడిగిన, యుగ్రాంశువిధమున నొప్పారువాని
నక్కడఁగనియెద వవ్వాలి ననిన, ధిక్కరించుచు నేఁగి దేవకంటకుఁడు
కనకాద్రినిభమైన గాత్రంబుతరుణ, దినకరబింబంబు తెఱఁగు వాననముఁ
గలిగి సంధ్యావిధుల్ గను నిష్ఠతోడఁ, జలిపెడి నయ్యద్రిచరవీరుఁ గాంచి
కను తెంపుతోఁ బుష్పకముడిగ్గియతని, నడఁగఁ బట్టెదనంచు నల్లనఁ గదియఁ
గాలిదప్పుడు విని కనువిచ్చిచూచి, వాలియు నాదశవదను తెంపెఱిఁగి
కేసరి కరిఁబట్టు క్రియమహోరగము, గానిల్లగరుడుండు కబళించు కరణి
నీతనినవలిఁబట్టి యెమ్ములునలియ, నాతతగతిజంక నంటంగనిఱికి
శిథిలంబులై కాళ్లుచేతులు వ్రేలఁ, బృథివిపై జనులెల్లఁ బ్రియమందిచూడ
నామూఁడుజలధుల నానిశాచరుని, దీమసంబడరంగఁ ద్రిప్పుచుననుచు
నూహించి జపనిష్ఠనుండి యాలోన, సాహసంబున నానిశాచరేశ్వరుని
నవలీలఁబట్టి కక్షాంతరాళమున, నవయవంబులసందు లందందనులియ
నిఱికియాకసమున కెగయంగఁ జూచి, వెఱగందిపోనీక విడిపింతమనుచు
దశకంఠుమంత్రులు దారుణగతుల, దిశలనార్పులునిండఁ దగువెంటనరిగి
యనిలవేగంబున నరుగునవ్వాలి, ఘనవాలవాతూల గతిసైఁపలేక

తూలికౌలఘులీలఁ దూలివేసారి, రాలంబునకుఁ బోవ నలవిగాకునికిఁ
దలలూఁచి పొగడుచుఁ దరుచరేశ్వరుని, దలపడ మనమెంత దశకంఠులావు
సమసియుండఁగ మనసాహసంబులును, గ్రమమున నేరవు గతిదప్పెననుచు
నంత నాకపివీరుఁ డమరసంఘములు, సంతోషమునఁ దన్ను సంస్తుతుల్ సేయఁ
బశ్చిమాంబుధికి నప్పౌలస్త్యుఁ గొనుచు, నిశ్చలగతి నేగి నేమంబుఁ దీర్చి
వరుసనుత్తరపూర్వవార్ధులయందు, వెరవొప్ప సాయాహ్నవిధులనుష్ఠించి
మరలికిష్కింధకు మహిమతో వచ్చి, పురసమీపంబునఁ బుడమిపై వైచి
నవ్వుచు నాదశాననుఁ జూచి పలికె, నెవ్వఁడవిటకు నీవేతెంచుటేమి
నావుడు నమరేంద్రనందనయేను, రావణుఁడనువాఁడ రాక్షసేశ్వరుఁడ
మలసియాజికివచ్చి మశకంబుభంగి, బలమువమ్ముగఁ బట్టువడితి నీచేత
నాలుగుజలధుల నన్నునిబ్భంగి, నోలిఁద్రిప్పితి నీబలోద్ధతిమెఱయ
నీలావుకడునొప్పు నీధైర్యమొప్పు, వాలినగంభీర వర్తనంబొప్పు
ననవుడుఁ గోపించి యావాలికినిసి, యనిసేయనని వచ్చి యకట నీవింకఁ
బురమునకీమొగంబులతోడ మరలి, యరుగుటయుచితమె యదియాలముడిగి
పరఁగ నీయానన పంకజంబులకుఁ, దరమిడి యస్త్రక్షతంబులువలయు
ననిపేర్చి నగరికి నద్దశాననుని, గొనిపోయి కందుకాంకునిగా నొనర్చి

వాలి రావణుని నంగదునితొట్టెకుఁ గట్టుట

యంగదుతొట్లకు నటమీఁద వ్రేల, నంగకమగు దశాననకందుకంబు
నిరవందఁ గట్టిన నింద్రుమన్మఁడును, నురునఖాస్త్రంబుల నురుశోణితంబు
దొరఁగంగ దనుజనాథుని మోములందుఁ, బరువడినిడియాలపట్టికలుగాఁగఁ
గడునుగ్రముగఁ జేయఁ గఱకురాక్షసుఁడు, మిడుకుచు వాపోవ మిన్నెల్ల నద్రువఁ
గరుణించి యాపఙ్క్తికంఠునిజూచి, యిరవంద నీకోర్కిలీడేఱెననిన
వినిసిగ్గుపెంపున వెలవెలఁబాఱి, గొనకొన్నభీతితోఁ గూఱియిట్లనియె
నమరులకంటె నీవసురులకంటె, నమితవిక్రమలీల నధికుండవగుదు
భూరివేగముఁజూడ భుజగారికొండె, మారుతమునకొండె మనసునకొండె
నీకొండెఁగలదేను నెరయఁగయ్యముల, భీకరభుజశక్తిఁ బెంపొందినాఁడ
నీవును నేనును నికరంబుచెలిమి, గావింపఁదగుదుము కలసియుండుదము
నాసొమ్ములను నీవు నగచరాధీశ, నీసొమ్ములనిచూడు నీదుచిత్తమున
మనమగ్నిసాక్షిగా మైత్రిఁగైకొంద, మనవుడు విని వాలి యగుఁగాక యనుచు

నానిశాచరవీరుఁడగు దశాననుఁడుఁ, దానును మనమన్న దమ్ములమనుచుఁ
భావకుసన్నిధిఁ బరిరంభణములు, గావించి కీలితకరపద్ములగుచు
నొప్పారుమృగరాజ యుగళంబుభంగిఁ, జొప్పడఁ గిష్కింధసొచ్చిరిద్దరును
నచటఁ గిష్కింధలో నద్దశగ్రీవుఁ, డుచితవర్తనమున నొకమాసముండి
వాలితోఁదొడరంగవచ్చి రావణుఁడు, చాలకయిబ్బంగి సఖ్యంబుఁజేసి
యలరుచుఁ బుష్పకమర్థితో నెక్కి, నలువార నాదశానను మంత్రులతని
గనుఁగొని మనమునఁగల కందువాప, నొనరనిశాచరుంఘల్లంబుఁబెంచి
యెలమిమంత్రులు గొల్వ నెల్లలోకముల, గెలుచుదర్పముల నాకిష్కింధవెడలి
వసుధేశులులుకంగ వసుధఁగ్రుమ్మరుచు, వసుధేశయొక పుణ్యవనభూమిలోన

రావణుఁడు నారదుంజూచుట

ననిమిష మునిముఖ్యుఁడైన నారదుని, గని మ్రొక్కి కుశలంబు కరమర్థినడిగి
యీవనంబునకు మీరేతెంచుటేమి, నావుడు నతనితో నారదుండనియె
నీవుపుష్పకమూఁపి నెమ్మినాపలుకు, రావణవిను నీపరాక్రమంబునకు
నసమాన బలమున నమరయోధముల, వెసవిక్రమించిన విహగేంద్రుకరణి
మహనీయ భుజశక్తి మాటెందులేక, బహుసంగరప్రౌఢిఁ బరఁగు నీవలన
మనమున సంతోషమగ్నుండనైతి, వినఁదగునీవొక్క విధములంకేంద్ర
వాసవాదులకు నవధ్యుండవగుచు, వాసికెక్కినవీర వరుఁడవునీవు
నిన్నుదవ్వులఁగని నిశ్చేష్టులగుచు, నున్నమర్త్యులతోడి యుద్ధంబులేల
జమునిలోకమునకు జవమున నేగి, జముగెల్వ నీబాహు సంరంభమెసఁగ
నలఘు విక్రమశాలి యైన యాజముని, గెలుచుటసకలంబు గెలుచుటయనిన
నారదవిను మేను నాకలోకంబు, వారినందఱినాహవంబున గెలిచి
నలువార నమృతంబునకుసముద్రంబు, బలువిడి దెచ్చిన భంగి నేనడరి
యనిమిషలోకంబు లన్నియు గెలిచి, మునినాథయమునిపైఁ బోయెదననుడు
సమవర్తిలోకంబు సమయించికాని, యమరలోకముమీఁద నరుగంగవలదు
కీనాశుపైదశగ్రీవ నీవరుగు, నేనతో ననవుడు చిఱునవ్వునవ్వి
తలపోయ నరులపై దయనిట్లు నీవు, పలికెదవనఘనీ పలుకుఁగావింతు
బలిమినందఱిలోక పాలుర గెలుతుఁ, బలికినట్లొల్లంటి ప్రతినచెల్లింతుఁ
ప్రజలనందఱిఁబట్టి బాధింతుజముని, భుజగర్వమఁటయుఁ బుత్తునీక్షణమె
యనిమ్రొక్కి పుష్పకంబతఁడు దక్షిణము, చననిచ్చె సంతోషసంయమీశ్వరుఁడు
తగుబలాబలములు తలపోసిచూచి, జగములెవ్వనిచేతఁ జాలభీతిల్లుఁ

రావణుఁడు యమునిపై దండెత్తుట

బోరపారిసెవ్వఁడు పుణ్యపాపంబు, లరసియేర్పఱచు దానఖిలజీవులకు
నట్టికాలుని గెల్తు నని పల్కె నీతఁ, డెట్టుండునో కయ్య మేఁ జూతు ననుచు
యమునొద్దకతివేగ మరిగె నారదుఁడు, ప్రమదంబుతో నర్ఘ్యపాద్యంబులిచ్చి
అప్పుడా సమవర్తి యమునుముందఱను, నొప్పార నెదురేగి యుచితోక్తు లమరఁ
మునినాథ కుశలమె ముద మొందధర్మ, మనిశంబుఁ జెల్లునె యనుచు మున్నడిగి
యేమికారణము మీరిటరాక యనిన, నా మునిప్రవరుఁడా యమునితో ననియె
నాహవక్రీడకు నవిజేయుఁడైన, బాహుబలంబొప్ప పఙ్క్తికంధరుఁడు
పుడమిరాజుల నెల్ల భూరిదర్పమున, వడిగెల్చి నినుగెల్వ వచ్చుచున్నాఁడు
తెఱఁగొప్ప నీకు నిత్తెఱఁగు మున్నలుగ, సెఱిగింప వచ్చితి నిందు నేననఘ
యనిచెప్పె నామౌని యంతటిలోన, ఘనదీప్తులడరంగ గగనమార్గమున
నడరు తేజముతోడ నరుగుండువాడుచు, వడవునఁ గానఁగ వచ్చెఁ బుష్పకము
దారుణాకృతినంత దశకంధరుండు, చేరి పన్నినజముసేనఁ గన్గొనుచుఁ
బన్నుగాఁ దమపుణ్యపాపముల్ గుఱుచు, చున్నవారలఁ గాంచె నొక్కొక్క యెడను

యమపురవర్ణనము

గింకతో జమునుగ్ర కింకరుల్ దిగిచి, కొంకక చేసిన ఘోరపాపములు
ముదలించి బాధింప మొగిఁ బొరల్వారు, ...
పరులమర్మములాడు పరుషంపునోరుఁ, బురుషాగ్ర మెడలంగ బొంకెడునోరు
గ్రొవ్వి పల్కెడునోరుఁ గొండెంపునోరుఁ, బ్రువ్వులు వాలఁగంగఁ బొరలెడువారు
విస్రంభములు వెంచి వీచులు పొరవ, నస్రప్రవాహినియైన వైతరిణిఁ
గడచు మంటలుఁ జాలఁ గాలినయినుము, నొడలఁ జల్లఁగఁ బడి వడివేఁగువారు
నసిపత్రవనములో నంగముల్ దునిసి, వసముగాకుండఁగ వడిఁ ద్రెళ్ళువారు
క్షురధారనసిధారఁ గూలెడువారుఁ, గరము రౌరవమునఁ గ్రందుకొన్వారు
క్షారకల్లోలినీ కకణాశగ్రావ, ఘోరస్థలంబులఁ గ్రుమ్మరువారుఁ
బానతోయంబులు పలుమాఱు వేఁడి, కానక నోరెండఁగా నేడ్చువారు
నెన్నఁడు నోటికి నే కూడు లేక, యన్నంబు వెట్టరే యని వేఁడువారు
దారుణగతిఁ బట్టి తప్తలోహములు, వారక పోయంగ వడిఁ గ్రోలువారు
మంటలుగల లోహమయకంభములను, నంటఁగట్టిన నేచి యఱువేగువారు
నిప్పులయేటిలో నెరిఁగాళ్ళువట్టి, యప్పళింపఁగ మండి యఱ్ఱమగ్గువారు

భీతినాలుకలచేఁ బెదవులుదడవి, యాతతదురవస్థ లందెడువారుఁ
జెన్నంటిమడుగుల చీఁకట్లుగవియు, చున్నకూపంబుల నోఁగినుండువారు
వెలవెల్లనై తలల్ విడుచున్నవారు, మలపంకలిప్తులై మాసినవారు
నెంతయుబడుగులై యిమ్ములుదక్క, నంతకంతకుదీనులై యున్నవారుఁ
గనలఁగాఁగినపట్టు కాఱులబట్టెఁ, తనువులుగదియంగఁ దపియించువారు
నాయసతుండంబు లగువాయసములు, పాయకనొప్పింప భయమందువారు
ఘనదండనిహతులఁ గడుఁగూలువారు, మునుకొనిపెనుగాలముల వ్రేలువారుఁ
గరకసంబులఁద్రెంచి కత్తులఁగోసి, గొఱపంబులనుడుస్సి కొఱవులఁజూఁడిఁ
వదరుచుఁ బెనములపైఁ ద్రోచివైచి, వదలకబాధింప వాపోవువారు
నవయంబులకండలవిగోసినోరి, కవిగొమ్మనుచు నీయెనంటనివారుఁ
దలలుక్రిందుగ శూలతతులుగీల్కొలుప, మెలఁగలేకాసన్న మృతిఁబొందువారు
నిలువందగాదులు నిండింపమేను, లుఱుకంగనోర్వలేకొరలెడువారు
నవరంధ్రములఁగాఁగి నట్టినారసము, లవమాన్యతనొనర్ప నడలెడువారు
వ్రచ్చివడియలచేఁ బటురౌద్రమెసఁగ, నచ్చలంబునమోఁద నటువేగువారు
తెరలెడునూనిలోఁ దెచ్చివైచినను, నొరలుచు నిర్జీవమొందెడువారుఁ
జండకరోదగ్రశస్త్రసంఘములఁ, జెండివైవఁగభీతిచేఁ గ్రాఁగువారు
నీతులన్నియుఁదప్పి నెరినొచ్చిమిగుల, నాతతదురవస్థ లందెడువారు
నివిగాకమఱియును నెడపకచేయు, వివిధబాధలకోడి విలపించువారు
వరుసనానాగీత వాద్యనృత్యాది, వరసుఖక్రీడల వర్తించువారుఁ
దలకొనిమున్నన్న దానముల్ సేసి, పాలుచుదివ్యాన్నముల్ భుజియించువారు
గృహదానములుచేసి కీర్తింపఁదగిన, గృహరాజములలీలఁ గ్రీడించువారుఁ
దవిలి కాంచనరత్నదానముల్ జేసి, వివిధభూషణముల విలసిల్లువారు
ననిశంబుధర్మంబులర్థితోఁజేసి, వినుతతేజంబుల వెలుఁగొందువారు
నెక్కుడఁజూచిన నెడలేకమూఁడిక్క, కక్కజమైతోఁప నందందగాంచి
కడలేనిబాధలఁ గడుఁదూలువారుఁ, గడిమిమైవిడిపించు కాలకింకరులుఁ
గడకతోనాపజ్జఁ గంటునకెదుర, నడతెంచి హలహల నాదముల్ చెలఁగ
నుద్ధతద్యుతులతో నోలిశూలములు, ముద్గరంబులు పటుముసలఖడ్గములు
పరిఘలుశక్తులు పటుగదలడరి, వరుసఁబుష్పకముపై వైచిరిమఱియు
తగుబల[illegible]జ్జముసేన వారెల్లవారు, విడువకతరుశిలా విశిఖముల్ వఱపి

కుఱ్ఱలు వెలుఁగనే తెంచుపుష్పకము, నొక్కఱంతదడవాఁగ నుమవీథినదియు
ఘనమేఖలంబైన కనకాద్రిశిఖర, మనఁదోఁచె యమకింకరావృతంబగుచు
బహుశిలాదులను బుష్పకమొంపఁబడియుఁ, బ్రహతంబుగాకుండె బ్రహ్మతేజమున
నంతరావణమంత్రు లలుకతోఁగణఁగి, యంతకుమంత్రుల నతిఘోరలీల
దాఁకి మేనులరక్త ధారలుదొరఁగ, వీఁకదాఁకుచు వారివివిధాయుధములఁ
దెరలించిమరలించి దివిజారిమీఁదఁ, గురిసిరినెత్తురుల్ గూలశూలములఁ
బుష్పితాశోకంబుఁ బోలిరావణుఁడు, పుష్పకంబుననొప్పి బొమలుగిలించి
సొరిదికుంతంబులు శూలముల్ గదలు ... ...
నంతకుసేనపై నందందగురియ, నంతనాసైనికు లందందగడఁగి
తోరఁగుకుంతాదులు తునియలై చెదర, శరజాలమడరించి సరిఁజుట్టుఁదిరిగి
బిట్టుశూలంబుల భిందివాలములఁ, గట్టలుకనొప్పించి కడిమినార్చుటయుఁ
గనుఁగొని తనదొడ్డకవచంబుఁబూని, ఘనరోషమునఁ బుష్పకముడిగ్గనుఱికి
పురములేఁచిననాఁటి భూతేశులీలఁ, బరఁగవిల్ గొని పాశుపతముసంధించి
నిండారఁదెగఁగొని నిలునిలుఁడనుచు, మండియాజముసేన మడియంగఁజేసి
వసుమతికంపింప వడిసింహనాద, మెసగింపమంత్రులు నేచి తోనార్వ
నానాదమప్పుడా యంతకుఁడెఱిగి, మానైనతనసేన మడియించెననుచు
భూరిలోచనములఁ బొరినిప్పులురల, దేరుసారథిచేతఁ దెప్పించియెక్కి

యముఁడు రావణుతోఁ బోరుట.

పవిఘోరముద్గర ప్రాసముల్ బూని, తివిరిముందట మృత్యుదేవతనడువఁ
గాలదండము భయంకరలీలమెఱయఁ, గాలపాశమునగ్ని కల్పంబునగుచు
నిరుగెలంకులనొప్ప హేమముద్గరము, కరమొప్పియుపరిభాగంబునవెలుఁగ
జగములుకంపింప సకలరాక్షసులు, తగిలినపెనుభీతిఁ దనుజూచిపాఱఁ
జనుదెంచిమదిలోనఁ జలియింపకున్న, ఘనబాహుదశకంఠుఁ గట్టలుకఁదాఁకి
యలవునమర్మంబు లంటనందంద, బలువిడినొప్పించె బలగర్వమడర
దానికిఁగడునల్గి దశకంధరుండు, కీనాశుపైనగ్ని కీలలునిగుడ
శరములు వరఁగించె జముఁడునాశరము, లురుసాయకంబుల నొగిఁద్రుంచివైచి
వివిధాయుధంబుల వివశుఁగావించె, దివిజారియునుదోన తెలిసిమాఱ్కొనియె
నంతకుండటునవ్వి యకటనీపలుకు, పంతంబులెటవోయెఁ బఙ్క్తికంధరుఁడ
పరుషవిక్రముఁడవు బవరంబులందు, నురక మూర్ఛలఁబొందు టుచితమే నీకు

భూతలంబున రాజ పుత్రుల గెలిచి, నాతోడి యుద్ధంబునకు వచ్చితిట్లు
వారల గెలిచిన వహువునన్ను, నేరీతి గెల్చెదవీ లావునమ్మి
యేచినమదమున నెంతైనజనక, కాచినమృత్యువు కడకురాఁదగునె
వరగర్వమునఁజేసి వచ్చితివీవు, మరలి లంకకుఁబోయి మనుట లేదింక
నీకువరంబిచ్చి నినుఱెడ్డచేసె, నాకంజభవుఁడు దానడ్డమైనిలిచి
కావుమీతనినన్నఁ గాఁతు లేకున్న, దేవారియగునిన్నుఁ దెగటార్చివైతు
కోరియేతెంచి కైకొన్నయీయాజిఁ, బారకనిలువుము బంటవై తేనిఁ
బ్రళయకాలమునాఁటి పావకుశక్తి, గలిగివెల్గొందు నాకాలదండంబు,
ఇదిసమంత్రకముగా నేఁబ్రయోగింపఁ, దుదిముట్టఁజేయునిన్ దురములోపలను
ననుచు రావణుఁడు మహారోషవహ్ని, పెనఁగొన్న నందంద పేర్చియిట్లనియె
నోరికాలుఁడనిన్ను నుగ్రకృత్యమున, గారవంబునఁ గర్తగా మునుబ్రహ్మ
చేసిననాఁడె చెనక నీవశమె, భాసుర గతిఁదపః ప్రౌఢి నేమున్న
పాశుపతాస్త్రంబు పటునిష్ఠతోడ, నీశుచేఁబడసితినిది నిన్నుఁగిట్టి
నీరు సేయక పోదు నేఁడాజిలోన, ధీరతవాటించి తిరుగకుమింక
యమదండమది యెంత యముఁడన నెంత, యమునికి యముఁడనై యరుదెంచినాఁడ
నిజపరాక్రమమొప్ప నీతోడఁబోరి, విజయంబుఁగైకొందు వేయును నేల
ననుదశాననుఁడును నాయంతకుండు, మనమునరోష సమగ్రులై కడఁగి
వివిధఘోరశస్త్రాలు వెసనింగిముట్ట, దివిజులువొగడంగ దివినుండిమూఁడ
నీభంగి నిరువురు నేసువాసరము, లాభీలగతిఁ బోర నాబ్రహ్మయొసఁగి
బంధురతేజులై పరఁగు సంయములు, గంధర్వసురసిద్ధగణములుఁగొలువఁ
జనుదెంచెనంతనా సమరంబువారు, కనుఁగొని వెరగందగా దశాననుఁడు
దిక్కుల నందంద తిమిరంబు విరియ, నెక్కుడువడితోడ విషపరంపరలు
వెక్కసమైయుండ వింట సధించి, మిక్కిలి కినుకతో మృత్యువుమీఁద
నారిమ్రోయించుచు నాలుగమ్ములను ... ...
లక్షించి జముమీఁద లక్షబాణములు, నక్షీణగతినేసె నంత నంతకుఁడు
అగమునఁ గోపాగ్ని మూఁడులోకముల, నొగిఁగాల్పఁజాలు నట్లొదవినఁజూచి
అమరులు సురలును నాశ్చర్యమంద, యముఁ గనుఁగొని మృత్యు వనియె గోపమునఁ
నీపాపకర్ముని నేనెనిజిఱంతు, నేపారఁగాఁ బంపు మేనల్గి నక్రు
దశకంఠుఁడన నెంత తలఁప హిరణ్యా, కశిపుంకసను మీఱఁగా లేకచనియె.

ననిన సంతసమంది యంతకుఁడతని, నని నేన చంపెదనని విజృంభించి
పాఱఁగాలపాశంబు భూరిముద్గరము, నరుదార దుర్దముం డై వెలుంగుచును

బ్రహ్మ రావణునితో యుద్ధము మానుమని యముని వేఁడుట

వెసకాలదండంబు విస్ఫులింగంబు, లెసగంగఁ ద్రిప్పుచు నెల్ల రాక్షసులు
భయమంది పఱవ నప్పౌలస్త్యుమీఁద, వైవ నూహించుచో వడిబ్రహ్మ గదిసి
యీనిశాచరు మీఁద నిది ప్రయోగింప, కీనాశ! తగదు నీకిట్టి చాలింపు
సురలచేఁ జెడకుండ సురవైరికేను, వరతపంబున మెచ్చి వర మిచ్చినాఁడఁ
గై కసి తనయుఁడీ కాలదండమునఁ, జాక తక్కిననైనఁ జచ్చిననైనఁ
తప్పని నామాట తప్పు నబ్బుద్ధి, చెప్పితి నామాట సేయంగవలయు
ననిదుష్టదనుజాగులం దెవ్వఁడైనఁ, దనరు నావాక్యంబుఁ దప్పించునతఁడు
భువనంబులన్నియుఁ బొంకిపఁదలఁచు, నవిచారమతి యగునటుగాన నీవు
నిరుపమద్యుతినొప్పి నీచేతనున్న, నురుకాలదండంబు నుపసంహరింపు
మనవుడు నొడయుఁడ వైన నీమాట, కనుమతించితినంచు నట్లగావించి
వరశక్తి నీతఁడవధ్యుండు నాకుఁ, బరికింప నింక నీ బవర మేమిటికి
నని బ్రహ్మ వీడ్కొని యాదండధరుఁడు, తనగృహంబునకేగె దశకంఠుఁడంత
జముని గెల్చితినాకు సరియెవ్వఁడనుచు, సముచితస్థితిమంత్రి జనులుకీర్తింప,

రావణుఁడు పాతాళమునకు దండెత్తిపోవుట

నాతతగతిఁబుష్పకారూఢుఁడగుచుఁ, బాతాళలోకంబు పైకెత్తిపోయి
భోగవతీపురిఁ బొలుపారుచున్న, భోగీంద్రులందఱుఁ బోరిఁదన్నుఁగన్న
మానుగాఁగై కొని మఱివారిచేత, మానితవిభవుఁడై మణిపురంబునకు
నవిరళోద్ధతి నేగి యందునివాత, కవచులన్వీరులఁ గయ్యమర్థింపఁ
జెలఁగివారలు తమసేనలఁగూడి, వెలువడితలపడి వివిధాయుధముల
బలువిడి నొక్కటిపై మాఁడు నెలలు, చలమునఁబోరంగ జలజసంభవుఁడు
వచ్చియాసమరంబు వారించివలదు, మచ్చరంబిటమీఁద మదివిచారింప
దేవదానవులకుఁ దెగువతోఁగడగి, రావణు గెలువఁగరాదుకయ్యముల
మీరలజేయులు మీకునితనికిఁ, బోరేలసమబలుల్ పొత్తొప్పుననుచు
నరవిందసంభవుఁ డగ్నిదేవుండు, గురిగాఁగసఖ్యంబుఁ గొమరొప్పఁజేసి
రవిరళప్రియవాదులగు నానివాత, కవచులతోఁగూడి కడువేడ్కతోడ
మణిపురంబదిలంక మాఱుగానందు, గణుతింపఁగా నేఁడుగాలంబునిలిచి

యొక్కటికడపఁగా నొగినూఱుమాయ, లక్కడవారిచే ననువుగా నెఱిఁగి
యొగినొప్పు కాలకేయులపురంబక్క, నగరంబు దానిపై నలువారనడచి
వేలసంఖ్యలుగల విపులవిక్రములఁ, గాలకేయులనెల్లఁ గడతేఱఁజంపి
నానాస్త్రములశూర్పణఖమగఁడైన, వానివిద్యుజ్జిహ్వు వధియించిమఱియు
నందంద దైత్యనాయకులనన్నూటిఁ, గ్రందుగావధియించి కడఁకతోనరిగి
విలసిత నవరత్నవివిధచిత్రములఁ, బొలుపారు వరుణుని పురముఖిఁగాంచి
సిరియందుజన్మించె, శీతరోచియందు, సురచిరంబుగఁబుట్టె సుధయందుఁబొడమె,
నాపయోనిధి నిండ నధికదుగ్ధంబు, లీపురంబుననుండి యిదినిచ్చుసురియు
సురకీర్తినొప్పు నీగోవుసామర్థ్య, మరుదంచు సురభికి నటుప్రదక్షిణము
గావించిమ్రొక్కుచుఁ గడు తెంపుతోడ, నావీసుస్తుతించి యచట మార్పడిన
బలరక్షకులగెల్చి పరుషంబుగాఁగ, నెలుఁగెత్తివారితో నేపుమైఁబలికె
మీరు వేగమె పోయి మీరాజుతోడ, నారాక చెప్పుడ నాతోడననికిఁ
గడిమిమైరానిమ్ము కాదేనివచ్చి, తోడరంగలేనని తొలఁగిపొమ్మనిన
వరుణపుత్రులుఁ బౌత్రవర్గంబుఁదారు, నరుదారఁ బుష్కరుండను వీరవరుఁడు
తీరులవిలసిల్ల దీప్తకోపమున, ఘోరసైన్యముఁగొంచు గోవుతో వెడలి
దశకంఠుసేనతోఁ దలపడియుఁదు, దశకంఠుమంత్రులఁ దలమీఱికెడపె
నెసఁగునాశుగముల నెంతయునొంచి, వెసరథంబులతోడ వినువీధికెగయు
పటుసాయకంబులఁ బత్త్రికంధరుని, నటుమోముగానేసి యతనిమర్మములు
పొరిఁగాఁడనేయ నప్పుడు మహోదరుఁడు, సురవైరి నొచ్చుటఁజూచి కోపమునఁ
బృథుగదాపాణియై పృథులఘాతమున, రథహయంబులు మ్రగ్గ రథములు శృంగ
సారథుల్ నుఱుఁగుగాఁ జక్రరక్షకులు, తోరంపునెత్తుర్లతోడరూపఱఁగ
నాగ్రహంబునఁ గిట్టి యందఱఁజంపి, విగ్రహంబున నార్వవివశులై తొలఁగి
వారును నొక్కింత వడికి ధైర్యంబు, లారంగఁగైకొని యతనిదిట్టుచును
మండితభుజదండ మండితద్యుతులఁ, జండ కోదండకాంచన మణిప్రభలఁ
గలయంగదీపింప గలసిలంకేంద్రు, బలువిడిదాఁక నప్పత్త్రికంధరుఁడు
కనుఁగొని నెఱకులకాండముల్ ద్రుంచి, ఘనముసలంబులు గదలుపరిఘలు
భయదశరంబులు పరుషపాషాణ, చయములు దుర్వారశక్తులుగురియ
రథములెక్కుడు విర్గిరణయత్నమెల్ల, శిథిలమై తారొంతుసేయంగ లేక
పంకస్థలంబున భద్రసామజము, లంకెలఁబడియున్న యట్లున్నఁజూచి

శలువారఁగా సింహనాదంబుఁ జేసి, బలువారఁ దఱుచుగ బాణంబులేయ
వారును నయ్యురువడి నివారింప, సైరింపఁజాలక జగతిపైఁబడిరి
పడినఁ గేహములకుఁ బరిచరుల్ వారి, వడి నెత్తుకొనిపోవ వరుణునిమంత్రి
వచ్చి సునాథుఁడన్వాఁడు లంకేంద్రు, నచ్చుగా మొగపడి యతనితో ననియె
నరవిందసంభవు నాస్థానమునకు, వరుణుఁడు చన్నాఁడు వరగీతగోష్ఠి
నికఁ బోరఁగలవారి నెల్లఁ గయ్యమున, నికఁ దంబు గెల్చితి నీవేగుమనిన
ననఘుంబు నుప్పొంగి యందఱు వినఁగఁ, దన గెల్పు చాటించి దశకంధరుండు

——రావణుఁడు బలిపురంబున కేగుట.——

భీషణగతి దిశల్ భేదిల్ల నార్చి, పాషాణనగరంబు పైనెత్తిపోయి
విలసితనవరత్న వివిధచిహ్నములు, వెలయు తోరణములు విలసిల్లుదానిఁ
బసిడికంబంబులఁ బసమీఱుదాని ... ...
ఘటితవజ్రోపలకాంతి చెన్నొందు, పటికంపు సోపానపఙ్క్తులు దానిఁ
బ్రణుత వేదికలును భద్రపీఠికలు, మణికింకిణులు గల్గి మానైనదానిఁ
జంద్రప్రభాజాల చారుశిల్పముల, నింద్రుమందిరముతో నెనవచ్చుదాని
వారంగఁ గనుఁగొని యత్తఱిఁ గెల్ల, నారయు బుద్ధిఁ బ్రహస్తు నీక్షించి
యివ్విధంబున నొప్పు నిమ్మహాసదన, మెవ్వరినిలయమో యెఱిఁగిరమ్మనిన
నరిగి తల్వాకిట నాతఁ డెవ్వారి, నరసి కానక చొచ్చి యాఱువాకిళ్లు
చూడ నిగతి జనశూన్యంబులగుట, నేడవవాకిలి కేతెంచి యచట
నిండు దేహప్రభల్ నిగుడంగఁ గిరణ, మండలావృతుఁడైన మార్తాండు కరణిఁ
బొలిచి వెలుగు నొక్కపురుషునిఁ గాంచి, యలుకతో నతఁ డట్టహాసంబు సేయ
నొలయు భయంబున నొడలి రోమములు, నిలువంగఁ బడి తాల్మి నిలుపంగలేక
మదిలోన శంకించి మరల నేతెంచి, త్రిదశారిఁ గనుఁగొని దేవ నేనరిగి
వడి నిర్జనములైన వాకిళ్లు గడచి, తడయక సప్తమద్వారంబునందు
భూరి తేజుని నొక్క పురుషుని గాంచి, వారనిభయమున వచ్చితిననిన
విని పుష్పకము డిగ్గి వింశతిభుజుఁడు, తనరు నవ్వాకిలికి తానేగి చొరఁగ
ననలాగ్రజిహ్వయు నరుణనేత్రములు, నిరుపమద్యుతులచే నెగడు నాసికయు
వినుతబింబద్యుతి వెలుఁగు నోష్ఠంబుఁ, దనరారు హనువులు ధవళదంతములుఁ
గనలు పెంగోఱలు కంబుకంఠంబు, ...
మున్నతఘోణంబు నూర్ధ్వరోమములుఁ, గన్నులకతిభీతి గావించు నొడలు

సురలోహముసలము లొప్పు నప్పురుషుఁ, డరుదారజంకెత్తో నడ్డమైనిలువఁ
గడుభీతిఁ జిత్తంబు గలఁగంగ మేను, వడఁకంగ రోమముల్ వడినిల్వఁబడఁగఁ
దనఘోరరూపంబుఁ దప్పకచూచి, తనరఁ జింతించు నాదశకంఠుఁ జూచి
నలవుమైరాక్షస నాతోడ నైన ... ...
కయ్యంబుసేయుముగాక నీవిట్లు, కయ్యంబునకువచ్చి కంపింప నేల
పటువిక్రమంబునఁ బరఁగురావణుఁడ, పటునీకుభయరోమహర్షణం బేల
ననవుడు రఘువరయామాటకతఁడు, మనమున ధైర్యంబు మానుగానిల్పి
యుద్ధంబుబలితోడ నొనరించుబుద్ధి, నుద్ధతివచ్చితి నుచితమింకేది
యదిసేయువాఁడ నేననిన నాఘనుఁడు, మదివిచారించి యామాటకిట్లనియె
నలరుపెంపున దానవాధీశుఁడైన, బలిలోననున్నాఁడు పరికింపనతఁడు
సురుచిరాంగుఁడు దానశూరుఁడు విప్ర, గురుజనప్రియుఁడు దుర్గుణవిరుద్ధుండు
బాలార్కతేజుఁడు బహుగుణార్ణవుఁడు, కాలదండాభీల కాలసన్నిభుఁడు
సమరదుర్వారుండు సమరశూరుండు, సమరైకవిజయుఁడు సమరదుర్జయుఁడు
వినుతసత్త్వుఁడు మహావీరుఁడు శత్రు, జనదీప్తరోషుఁడు సత్పరాక్రముఁడు
ననిమిషదైత్యసంఘాదులవలన, ననిశంబు నిర్భయుండై యున్నవాఁడు
అట్టి యాబలితోడ ననిసేయఁదలఁపు, పుట్టెనేనియుఁ వేగఁబొమ్మన్నఁబోయెఁ
బోయినదశకంఠుఁ బొడఁగాంచి బలియు, నాయతధ్వని నట్టహాసంబుఁజేసి
పోలంగఁదలపోసి పొలుచుహస్తమునఁ, బౌలస్త్యురమ్మని పట్టిరాఁదిగిచి
తొడమీఁదనిడుకొని దోషాచరేంద్ర, కడగినీవచ్చిన కార్యంబునాకు
నెఱిఁగింపునీప్రియంబేనుగావింతుఁ, దెఱఁగొప్పననిన నాదివిజారివలికె
బలిఁబట్టి విష్ణుండు బంధించినాఁడు, బలిమిమైనని విని బంధనంబుడుపఁ
దలఁచివచ్చితి నేనుదనుజేంద్రయనుడు, బలినవ్విపలికె నప్పౌలస్త్యుతోడఁ
బూని వాకిటనున్న పురుషుఁ గృష్ణాంగు, మానుగాఁగంటి వమ్మహానీయమూర్తి
దనుజవీరులనెల్ల దండించినాఁడు, ననునిట్లు బంధించినాతఁడాఘనుఁడు
అతని నెవ్వఁడుగెల్చునతఁడుగావింప, మితినెల్లభూతముల్ మృతిఁబొందుచుండు
బ్రహ్మయు నాతఁడు పరమప్రభుండు, బ్రహ్మాది సురలకుఁ బరికింపనతఁడు
నలువయు నాతఁడు నాకేశుఁడతఁడు, కలితవిక్రముఁడైన కాలుండునతఁడు
జగములుపుట్టింప సరిఁబెంపనడఁపఁ, దగునేర్పుగలవాఁడు తలపోయనతఁడు
తిరమిడి పరికింపఁ దాదృశుండైన, పురుషుఁడెవ్వఁడు లేఁడు భువనంబులందుఁ

బశువులఁ ద్రాళ్ళను బంధించినట్లు, దశకంఠ నిను నన్నుఁ దక్కినవారి
ముడిగొన సంసారమోహపాశముల, వడినంటఁ గట్టినవాఁడె యాఘనుఁడు
వికటరోషుండైన వృత్రుండు ధనువు, శుకుఁడు శంభుండు నిశుంభశుంభులును
గాలనేమియు మధుకైటభకూట, కాలకేయులుఁ దక్షకుఁడు దారకుండు
యమళార్జునుఁడు గయుండనియెడువాఁడు ... ...
ప్రచురవిక్రములు శంబరవిరూపాక్ష, ముచుకుందదుందుభుల్ మొదలైన దైత్యు
యతులబలోద్ధతుల డరంగఁ బోరి, యతనిచేతనె కూలి రఖిలంబునెఱుఁగ
వేలసంఖ్యలుగల్గి వెల్గు నింద్రులను, వేలసంఖ్యలఁ బోల్చు విబుధసంఘముల
ముదమునఁ దమఁ గొల్చు మునిసహస్రముల, వదలక పాలించువాఁడు నాఘనుఁ
డతఁడు కట్టిన కట్లు నాతండె దక్క, నితరుండు విడువంగ నెంతటివాఁడు
అనవుడు దశకంఠుఁ డామాటలెల్ల, వినియును మదిలోన వెఱవక పలికె
దనుజేంద్ర తగనిట్టు తపసిచందమునఁ, దనరు తేజము తటిత్తరళజిహ్వయును
శుభ్రోరుదంష్ట్రలు శోణనేత్రములు, బభ్రుకేశంబులు భయదాననంబు
పరిమేన వృశ్చికసర్పరోమములుఁ, బెరుఁగు రోషంబునఁ బెనుమంట లెసఁగ
నత్యుగ్రపాశంబు నరుదారనడరు, మృత్యువుతోడుగా మెఱయునంతకుని
నని గెల్చినాఁడ నేనటుగాన వెఱవ, మనుకొని యేడవమొగసాలకడను
ఘనతరభీషణాకారుని గంటి, వినుతింపఁబడిన యవ్వీరుడెవ్వాఁడు
వినియెద వినుపింపు విశదంబుగాఁగ, ననుమాట విని యాతఁడతనితో ననియె
విశ్వలోకమునకు విభుఁడును గురుఁడు, విశ్వరూపుఁడునైన విష్ణుఁ డాఘనుఁడె
భావంబులకునెల్ల బయలైనవాఁడు, దేవదేవుఁడు సర్వదేవతామయుఁడు
సర్వభూతాత్ముఁడు సర్వచిన్మయుఁడు, సర్వరూపుండును సర్వకారకుఁడు
శిష్టరక్షణమతిం జేసి చక్రమున, దుష్టరాక్షసకోటిఁ ద్రుంచినవాఁడు
తనర నాత్మధ్యాన తత్పరులైన, మునులకు మోక్షంబు మొగినిచ్చువాఁడు
తనభక్తి యెఱిఁగియుఁ దనపుణ్యకథలు, వినుతి సేసినఁ దన్ను వినినఁ జేర[illegible]
యాగంబు యాజ్యుఁడు నగుఁ దన్నుఁ గూర్చి, యాగంబు చేసిన నఖిలపాపముల
వలనఁ దొలంగించి వాంఛితార్థముల, నలువారఁగా నిచ్చు నారాయణుండు
బలదేవుఁడన బాహుబలలీలలందు, నలఘుఁడై వర్తించునని యెఱిఁగింప
నతివినయంబున నాబలీంద్రునకు, నతిఁ జేసి యతని యానతిఁ జేసి యపుడు
సురవైరి వెడలి యచ్చోట నప్పురుషు, నరసి కానక దిక్కులద్రువంగ నాచి

లోకభీకరలీల లోకలోచనుని, లోకంబుమీఁద నాలోకకంటకుఁడు
మెఱసిపోవుచు నడ్మ మేరుశృంగమున, నొఱపుగా విడిసి యందొకరాత్రిపుచ్చి
మఱునాఁడు చని హేమమణిగణద్యుతుల, వఱలు కేయూరముల్ వరకుండలములు
రక్తాంబరంబులు రక్తమాల్యములు, రక్తచందనమును రంజిల్లువానిఁ

రావణుఁడు సూర్యుఁడు మున్నగువారిపై దండెత్తుట.

గరముగ్రముగ వెల్గు కరసహస్రముల, దురవలోకుండగు తోయజప్రియుని
గని ప్రహస్తునిఁజూచి కడిదితేజమునఁ, గనలు నీభానుని కడకేగి నీవు
నిమ్ములనారాక యెఱిఁగించి యనికి, రమ్మనిపిలువుము రానొండెనేని
నోడితిననుమాట యుగ్రాంశుచేత, నాడించి రమ్మన నాతఁడు నరిగె
దండపింగళులను ద్వారికులకు, దండివీరుండైన దశకంఠుమాట
వినిపింపదండుండు వెసనేగి మ్రొక్కి, చనుదెంచినాఁడు దశాననుఁడనికి
నాహవక్రీడకు ననువుగా దేవ, యూహించిచూచి నీవోడితిననుము
వినుమిందులో నొక్కవిధము లేకున్న, జనఁడా దశాస్యుండు జయకాముఁడగుచు
ననవుడు విని యరుణుఁడతనితోననియె, ఘనుఁడైన యాదశకంఠునితోడ
ననిఁజేసి గెలువరాదనిఁ జేయఁజాల, ననియేనువలికితినని పల్కుమనిన
నాదిత్యుపనుపున నతఁడేగుదెంచి, యాదశాస్యునితోడ నందఱువినఁగ
నమితవిక్రమశాలివైన నీతోడ, సమరంబుఁజేయంగఁ జాలఁడరుణుండు
నామాట రవిమాట నక్తంచరేంద్ర, నామాటవినుమన్న నామాటకలరి
యింద్రారిజయఘోష మెసఁగించిమించి, చంద్రలోకమునకుఁ జనుచు మేరువున
నారాత్రివసియించి యందొక్కపురుషుఁ, డారంగజలకేళి నలసికన్మోడ్వఁ
గదియఁగాంచనకుంభ కఠినంబులైన, ముదుకనిచన్నుల మొనలొత్తదిగిచి
బలువిడి నచ్చరల్ పరిరంభణముల, మెలపుచు జనముల మేల్కొల్పఁదెలిసి
దివ్యభూషణములు దివ్యాంబరములు, దివ్యానులేపముల్ దివ్యమాల్యములు
నమరంగఁదనొప్పిలినమరకామినులు, ప్రమదంబుతోఁ గొల్వఁ బసిఁడితేరెక్కి
కడుఁబేర్మి నెగయఁగాఁగని భూధరేంద్ర, వడినేగునీతేరివాఁ డెవ్వఁడితఁడు
దేవారివైన నాదెసఁగనుఁగొనక, పోవుచున్నాఁడు భూరితేజమున
తనభయంబెఱుఁగఁడీ దర్పాంధుఁడనినఁ, గనకాద్రి యాదశకంఠుతోననియెఁ
జతురాస్యుఁడితనిచే సంతుష్టుఁడయ్యె, నితఁడేగుచున్నాఁడు నిటమోక్షమునకుఁ
నలవునవత్స నీవఖిలలోకములు, గెలిచితి తపమున గెలిచినాఁడితఁడు

ఉత్తరకాండము.

శూరాగ్రణి వినీవు చూడఁగ నిట్టి, వారిపైఁ గోపంబు వలదన్న నుడికి
మఱియు నొకఁడు హేమమణిగణద్యుతుల, నెఱసినరథ మెక్కి నెమ్మితోఁ
గనుఁగొని గిరిరాజ కడు నింపు గాఁగ, ననిమిషుల్ వొగడఁగ నచ్చరలాడఁ
జనుచున్న యీసముజ్జ్వలతేజుఁ డెవ్వఁ, డనిన నా శైలేంద్రుఁ డనియె నాతఁ
డీతఁడు వైరుల కెదురుగా నడిచి, యాతతాయుధఘోరహతులకై రించి
వితతవిక్రమలీల వేడుక సలిపి, పతికి వంచనలేక ప్రాణంబు లిచ్చి
సురుచిరగతి నిట్లు సురలోకమునకు, నరుగుచున్న వాఁడటు గాక యుండఁ
బొలుపార వేడుక పుట్టినచోట, నెలమినై విహరింప నేగుచున్నాఁడు
వినుమని యెఱిఁగింప వెండియు నొకఁ, డనుపమాకృతితోడ నంతరిక్షమ్ము
నడుమఁ దేజమ్మున నాదిత్యుఁ బోలె, నుడురాజు బింబంబు నోజ మోమలరఁ
గమనీయభూషణగంధమాల్యములు, విమలాంబరంబులు వింతలై మెఱయ
వలఁతులై నుతగీత వాద్యనృత్యముల, నలగఁ జేయుచు నిర్జరాంగనల్ గొలువ
సమ్మదలీలఁ గాంచన విమానమున, నిమ్ములఁ జనఁ జూచి యాతఁ డెవ్వఁడన
మానుగా నిశ్చలమతినై సువర్ణ, దానంబుఁ జేసినధర్మాత్ముఁ డనుచుఁ
దెలియంగఁ బలికిన దివిజారి పలికె, నెలమి నీగతి నేగు నీవీరులందుఁ
జెలఁగి నన్నాజిలోఁ జెనయువీరుండు, గలఁ డేని యెఱిఁగింపఁగల వీవనఁ
నమరలోకంబున కరుగుచున్నారు, సమరమొల్లరు వీరు చరితార్థులగుట
రావణ నీతోడ రణము గావించు, చేవయుఁ గలవీరుఁ జెప్పెద వినుము
ధీరుఁడై యొగి నేడుదీవులు నేలు, శూరుఁడౌ యువనాశ్వ సుతుఁడు మాంధాత
యనురాజు గలఁ డొకఁ డతనికి నీకు, ననిగల్గు నని చెప్ప నచలేంద్రుఁ జూచి

రావణుఁడు మాంధాతతో యుద్ధము చేయుట.

నిక్కంబు చెప్పితి నీవు మాంధాత, నెక్కడ నతఁ డుండు నెఱిఁగింపుమనిన
సర్వభూములు గెల్చి సత్కీర్తి దెసలఁ, బర్వ నయోధ్యకుఁ బతియైన యాతఁడు
జనలోకవినతుఁడై చనుదెంచు నిటకు, ననఁ గాంచనమయంబగు విమానమున
దొడవులు మణిగణద్యుతులతో నింపు, లడరించు దివ్యమాల్యానులేపములు
దిక్కులవాసింప దృష్టిజాలములఁ, జిక్కంపఁ జాలిన చెలువంబు మిగిలి
మాంధాత చనుదెంచె మహిమతోఁ బఙ్క్తి, కంధరుఁడును వరగర్వితుండగుచు
గదిసి భూవరునకుఁ గయ్యమీవలయు, మదవృత్తి ననుటయు మాంధాత నవ్వి
బ్రదుకనొల్లక యున్న పౌలస్త్య నీవు, కదనంబు నాతోడఁ గావింతు గాక

మాటలేటికినన్న మాంధాతపలుకు, పాటిసేయకనవ్వి పఙ్క్తికంధరుఁడు
మనుజేంద్ర వరుణుని మదిలెక్కసేయ, ధనదుఁగైకొనదండధరుని నేనెఱుఁగ
నాకనాయకుమెచ్చ నరుఁడైననిన్నుఁ, గైకొందునేయంచుఁ గనలుకోపమున
సమరదుర్మదులైన సచివులఁబనుప, నమితవిక్రములైన యానిశాచరులు
శరవృష్టిగురిసిరాజననాయకుండు, నరిది బాణములు ప్రహస్తునిమీఁద
జవమారశుకుమీఁద సారణుమీఁద, నవిరళోద్ధతి విరూపాక్షునిమీఁద
నొగి మహోదరుమీఁద నుద్దామబాహుఁ, డగునకంపనుమీఁద నందందవఱపి
తగిలినకినుకతోఁ దనమీఁద మఱియు, నొగిఁ బ్రహస్తుండేయ నుగ్రబాణములు
పెల్లుగావెసమింటఁ బెనుమంటలెసఁగ, భల్లంబులఁదరించి బలువిడిఁద్రుంచి
కార్చిచ్చుమిడుతల గమినేర్చుకరణిఁ, బేర్చితోమరములు భిండివాలములు
శక్తులులోనుగా సకలాయుధముల, రక్తధారలతోడ రాక్షసుల్ గూలఁ
గరముగ్రగతివైచి కడిమిమైక్రౌంచ, గిరినఱికిన కార్త్తికేయుచందమున
నలుకరావణు వక్షమటయుచ్చిపార, బలువిడితోనైదు బాణంబులేసి
కనలు ముద్గరమెత్తి కడువడిఁద్రిప్పి, వినువీధికెగయంగవెసవైచుటయును
వెసదానిపాటున వివశుఁడైవ్రాలి, ముసరియాహారవంబులతోడితన్నుఁ
గనుఁగొని రాక్షసుల్ గడుభీతిఁబొంది, మనములఁజింతింప మఱుపుతోనుండి
యొక్కింత దడవున కొయ్యనఁదెలిసి, యక్కజంబుగ నిల్చి యాదశాననుఁడు
పెక్కుబాణములేసి భీతిల్లఁజేసి, చిక్కించి యాతేరుచెక్కులుచేసి
చక్కడిహయములఁ జంపి కోపమున, వెక్కసంబుగ నిట్లు విక్రమించుటయు
విరథుఁడై మాంధాత విపులరోషమున, నురుతరరోచుల నొప్పారుశక్తి
ఘంటికాఘణఘణత్కారముల్ చెలఁగ, మంటలరాశుల మారుమగ్గింప
నంకించివైచిన యతులశూలమున, లంకాధిపతి దానిలఘులీలఁద్రుంచె
నంతకాకృతినేచి యలుకతోఁజూచి, యంతకుచేఁగొన్న యమ్ముసంధించి
వింతకన్మూఁతతో వివశుఁడైయొఱఁగ, నెంతయు వడినన్నరేంద్రునివైచె
నంతరావణుమంత్రు లందఱు నార్వ, నంతలోనతఁడును నామూర్ఛఁదెలిసి
యంతకంతకుదట్టమైదిగంతముల, నంతరిక్షమునఁ బెల్లడరులుచెదరఁ
బొరిపొరిపుంఖానుపుంఖముల్ గాఁగ, శరసంఘములనిశాచరునిపైఁబఱప
సర్వదిక్కులునిండఁ జండకోదండముల, మౌర్వీరవంబుల మార్గణధ్వనులఁ
గలఁగినవారాసి గతిగానఁబడఁగఁ, జలియించిరావణు సైన్యంబుగలఁగ

ఇలినంత మనుజేశ లంకేశులంత, బలువిడి నన్యోన్య బాహాదర్పములు
సరిఁజెల్ల నిరువురు జయకాంక్షులగుచు, బెరసియొండొరులమీఁదఁ బెక్కుబాణములు
గరిగరిదాఁకంగఁ గడువీఁకఁ బఱపి, నెరిఁబరస్పరబాణ నిష్ఠురహతుల
నరుదారజర్ఝరి తాంగులైరపుడు, పరుషరోషంబునఁ బఙ్క్తికంధరుఁడు
వెలుఁగురౌద్రాస్త్రంబు వెస నేయ దాని, నిలిపి భూపాలుఁ డాగ్నేయ బాణమున
గంధర్వబాణంబుఁ గడఁకతో వింట, సంధించి యానిశాచరు నేయుటయును
వడిమానవేంద్రుండు వారుణాస్త్రమున, నెడలించి బ్రహ్మాస్త్ర మెత్తె నెత్తుటయును
నాచందమంతయు నాత్మయోగమునఁ, జూచి యప్పుడు పులస్త్యుఁడు గాలవ[illegible]
నచటికి నేతెంచి యనిమాన్చి వారి, నుచితవాక్యమ్ముల నొక్కటిఁ జేసి
రయమునఁ జనిరంత రజనీచరేంద్రుఁ, డయుతయోజనమాత్ర మటుమీఁదికెగసి

రావణుఁడు చంద్రమండలమునకుఁ బోవుట.

భూరిహంసావళిఁ బోలుపారుప్రథమ, మారుతస్కంధంబు మానుగాఁ గడచి
యోలినక్కొలఁదిన యొండొంటిమీఁద, గాలికిఁ బట్టైన గగనమార్గమున
విలసిల్లఁగా నందు వివిధమేఘములు, గలుగు నారెండవ కణయంబు గడచి
సమ్మదంబున సిద్ధచారణుల్ గొలువ, నిమ్మైన మూఁడవ యెడయును గడచి
పొది వినాయకుతోడ భూతసంఘముల, పదనైన నాలవ భాగంబు గడచి
యలరు మందాకిని నవగాహకేళి, సలిపి దిగ్గజముల సరిగొండమీఁద
మదశీకరంబులు మానక కురియు, కదియు నాయేనవకణయంబుఁ గడచి
పరివృతబంధుఁడై పక్షీంద్రుఁడునికిఁ, గరమొప్పు నాఱవ ఖండంబుఁ గడచి
చూడంగ బుధులచే శోభిల్లుచున్న, యేడవమండలం బెలమితోఁ గడచి
చల్లగా మిన్నేటి జలశీకరములు, చల్లు నాయష్టమస్థానంబుఁ గడచి
వెసమీఁద నెనుబది వేలయోజనము, లసమానగతి నేగ నంతటిమీఁద
సకలలోకములకు సమ్మందబొదవ, నకలంకగతి రశ్ములవికోటినిగుడఁ
దారకావళిఁ గొల్వ దనరి చంద్రుండు, దారుణాకృతిగల దశకంఠుఁ గాంచె
నానిశాచరవీరుఁ డౌ దశాననుఁడు, నానిశాచరుఁ జేర నపుడు రాక్షసులు
కదియఁ జాలక యున్నఁ గని ప్రహస్తుండు, గదిసి రావణుఁ జూచి కరములు మోడ్చి
ఇలినింక నిక్కడ లంకేంద్ర మేము, నిలువఁ జాలము సీతు నెఱయంగఁ దాఁకెఁ
గడుఁ జిత్రమిది శీతకరుఁడు గాల్పంగఁ, దొడరె నోర్వఁగ రాదు దొలఁగెద మని[illegible]
గోపించి విలు వెసఁ గొని నారసములు, పైపైని జంద్రుపైఁ బఙ్క్తికంధరుఁడు

పఱతెంగ బ్రహ్మసంభ్రమముతో వచ్చి, యరుదారఁ గెడసొచ్చి యతనితో ననియె
శశిలోకములకెల్లఁ జల్లనివాఁడవు, శశితోడఁ గయ్యంబు సనను వేమరలు
రాత్రించరోత్తమ రణములో నీకు, శాత్రవకోటిచేఁ జావులేకుండ
నొకమంత్రమిచ్చెద నొప్పారననిన, ముకుళితహస్తుఁడై ముందటనిలిచి
ధాత నీకృప నేను ధన్యుఁడనైతి, బ్రీతుండనైతిని బెంపార నాకు
నరుదార నిచ్చెద నన్న యామంత్ర, మిరవంద నాకు నీవెఱిఁగింతుగాక
నీమంత్రబలమున నేనజేయుండ, నామించి దేవాసురాదులవలన
నేభయంబును లేక యెల్లలోకముల, నాభీలభుజశక్తి నధికతేజంబు
గనియెదవనిన వాకమలసంభవుఁడు, గనుఁగొని యాపఙ్క్తికంఠుతో ననియె
మృతిచేరినప్పుడు మృత్యుంజయంబు, మతినిల్పి చే నక్షమాలిక దాల్చి
పటునిష్ఠ జపియింపఁ బ్రాపించు విజయ, మటుగాక తక్కిన నని నోడుదనుచు
ఘనమారనతని కామంత్రంబుఁ జెప్పి, తనరు తేజముతోడఁ దనలోకమునకు
లోలత నాచంద్రలోకంబు వెడలి, యాలోకనిభుఁడేగె నంత రావణుఁడు
మరలి శత్రులనెల్ల మడియంగఁ జంపి, తిరుగుడుపడుచున్న దేవకన్యకలఁ,
గలయంగ గంధర్వ కన్యకావళుల, నలసభావముగల యక్షకన్యకలఁ
గడఁగి విద్యాధర కన్యకోత్తమలఁ ... ...
గరమొప్పు కిన్నరకన్యకావళుల, నరలోకకన్యల నాగకన్యకల
నచ్చరలేముల నమరకన్యకల, నచ్చుగాఁ గైకొని యందందమఱియు
మెఱుఁగుఁదీఁగెలువోలు మేనులునలువు, గిఱిగొన్న యలినీలకేశపాశములు
తరణేందునుపమింపఁ దగులలాటములుఁ, గరివంకబొమలును గ్రాలుకన్గవయు
సుధలొలుకుఁ బలుకులు సుషమదంతములు, మధురాధరంబులు మందహాసములు
చంద్రబింబమునొప్పు సరకుఁగాఁగొనక ... ...
తమ్మినెత్తావుల తలఁగింపఁజాలు, కమ్మని యూర్పులు కంబుకంఠములుఁ
బసిఁడిమించులనొప్పు బాహుమూలములుఁ, గిసలయంబులనవ్వు కెంగేలుగవయుఁ
గందర్పునభిషేక కలశంబులనఁగ, నొందిదరొప్పున్నతి నొనరుచన్గవయు
సన్నపుహరినీలసరణిచందమునఁ, జెన్నైనయూరులు శిథిలమధ్యములు
నాభీసరోమార్గ నవ్యసోపాన, శోభాపరంపరల్ సూచించువళులు
గంభీరనాభులు ఘననితంబములు, రంభానిభాకృతి రంజిల్లుతొడలు

ననువృత్తజంఘలు నరుణాబ్జకాంతి, పనుపడి విలసిల్లు పదపల్లవములు
హంసకంబులు మనోహరములై మెఱయ, హంసశంకలఁజేయు నలసయానములు
నలినొప్పు చెయ్వులు నవవిలాసములు, నెలయు సోయగములు నెలజవ్వనములు
నొప్పారుకాంతల నొగివారివారిఁ, గుప్పలుగాఁ జంపి క్రూరుఁడై కదిసి
నేసముత్యములొల్క సీమంతవీథి, గాసిగాఁ దెగి నూసకము మణుల్ దొరఁగ
రోలంబకులనీల రుచిరధమ్మిల్ల, మారుతి మల్లికామాలికల్ మాల
నలకలు చెదరంగ నలికంబు చెమటఁ, దిలకంబు గరఁగంగ దృష్టులు మగుడ
హారముల్ బెరుఁగంగ నంగముల్ వడఁక, నారంగచరణంబులటు దొట్రుపడఁగ
లేఁతకానసియాడలీలఁ జూడ్కులకు, బ్రాఁతైనచన్నులపై కొంగువొలఁగ
ఘననితంబోన్నతి గలయంగఁ జాలు, కనకమేఖలవీడఁ గడునొప్పునడల
ఝణఝణంకృతులతోఁ జారుమంజీర, మణికంకణంబులు మహినూడిపడఁగ
బిగిచన్నుఁగవ బాష్పబిందువుల్ రాలఁ, దెగువతోఁ దలపట్టి దిగిచి పుష్పకము
నెక్కించుకొనిపోవు నెడవారిమతులఁ, బొక్కుచు విలపింపఁ బొడముశోకాగ్ని
నొండొండ వెడలు నిట్టూర్పులనొప్పి, యుండెఁ బుష్పకమగ్నిహోత్రంబు వోలె
నప్పుడు పౌలస్త్యు నతిభీతిఁ జూచి, యెప్పుడు మ్రింగునో యీనిశాచరుఁడు
ననుచుండ నందొక్క నలినాయతాక్షి, మనమున వగడంగ మఱియొక్క వనిత
ననుఁ గ్రూరుఁడై పట్టి నక్తంచరుండు, తును మాడునో యని తొడఁగి చింతింపఁ
గొందఱు మదిలోనఁ గూఱు నెవ్వగల, నందందతమవారి నందఱఁ దలఁచి
యక్కటా నామీఁద నర్మిలివాడము, తెక్కలి శోకాగ్ని ధృతినీరుగాఁగ
మరణంబుఁ గోరుచు మాతల్లి యెట్టి, దురవస్థఁ బొందునో తుదిలేనివగలఁ
బ్రాణంబుగా నను బాటించు తండ్రి, ప్రాణమేవిధమునఁ బట్టునో యింక
ననురాగమెసగంగ నలిఁ బ్రేమఁ జేసి, పెనిచిన కొడుకులఁ బెడఁ బాయవలసె
నెట్టుగా నోఁచితి నేఁడు నాకూర్మి, పట్టులే పాటునఁ బడుదురో వెగడి
నాతోడఁబుట్టువుల్ నాబంధుజనులు, నీ తెఱంగునకుఁ దామేమనువారో
పరికింప నాపాలి భాగ్యదేవతయుఁ, బరమబంధుండైన పతి నన్నుఁ దలఁచి
చిన్నవై వదనారవిందంబు వాంచి, యెన్ని చింతించునో హృదయంబు పొగుల
నట్టి నాపతిఁ బాసి యందఱఁ బాసి, యిట్లున్న నాకింక నేమియాపదలు
తుదలేని యిడుములఁ దూలి నేఁజాల, మదిఁ జూడ కష్టమీమనుజలోకంబు
నిను నేను వేఁడెద నీలోకమునకుఁ, గొనిపొమ్ము మృత్యువ కోర్కిదీపింప

నని యని కోపింపనంగనల్ గొంద, అనదలమైతి మేమని చాలఁదూలి
విధిహూణఁగొందఱివ్విధమున మాకు, విధియుండ నేమని విలపింతుమనఁగఁ
గొందఱుమూర్ఛిల్లఁ గొందఱు దెలియఁ, గొందఱు పాపాత్మ! కూడు నేయనఁగ
నాఱనిశోకాగ్ని నటుగొందఱులియ, నాఁడిపడితి మేయని కొందఱలయ
గుఱిలేనివగలచేఁ గొందఱుగుంద, మఱియుఁ గొందఱు సతుల్ మతులనూహించి
నక్షత్రములమాపు నలినాప్తుకరణి, నక్షీణవిక్రముం డైనరావణుఁడు
మనవారినందఱ మసఁగిరూపణఁచి, మనముల నిబ్బంగి మానముల్ దూలఁ
బాపచిత్తంబునఁ బరకాంతలనక, నేపునఁ జెఱపట్టె నీదురాత్మకుఁడు
దురములోపలఁ దన దుర్మదం బణఁపఁ, బరకాంత నెపమునఁ బడిపోవుఁగాక
పాయనియీపాప ఫలమునననుచు, వాయెత్తి పల్కు నవ్వాక్యంబుతోడ
ధరపుష్పవర్షముల్ దఱుచుగాఁ గురిసె, సురదుందుభుల్ మ్రోసె సారిదినాకసము
నంతనాదశకంఠు నాపతిప్రీతలు, సంతాపమునుబొంది సైరింపలేక
శపియించుటయు నగ్ని సగమాఱినట్లు, విపులతేజముతోడ వెలితియైతోఁప,
నంతనాదశకంఠుఁ డామంత్రివరులు, సంతోషమునఁ దన్ను సన్నుతుల్ సేయ

రావణుఁడు తనపతిం జంపిన శూర్పణఖ యేడ్చుట.

బలములుగొలువంగ బహుజయధ్వనులు, లలిమించ నేతెంచి లంకసొచ్చుటయు
మఱిశూర్పణఖయును మగనిచావునకుఁ, బొదివినశోకాగ్నిఁ బొగులుచువచ్చి
యన్నిశాచరనాథు నడుగులకెరఁగి, కన్నీరుపాద్యంబు గావింపనతఁడు
చెలియలివెసనెత్తి చిత్తంబులోన, నలయకునీవంచు ననునయంబెసఁగఁ
బలికిననందంద బాష్పముల్ దొరఁగఁ, దలవాలవైచి గద్గదకంఠయగుచుఁ
బౌలస్త్యపుంగవ పదుమూఁడువేల, కాలకేయులనీవు కడతేర్చునపుడు
మఱఁదినాచెలియలి మగఁడితండనక, నుఱకవిద్యుజ్జిహ్వు నుచితమెచంప
నొగమోటవలవదె ముందటఁబడిన, తగునె వధింపఁగఁ దనబంధులనక
నికరంబుగా నాకునినిమిత్తమున, నకటవైధవ్య మందంగవలసె
నేమందుశోకాగ్ని లేమిటనార్తు, నేమందువిధినిన్ను నేమందుననిన
నిదియేలశోకించె దేనుగయ్యమున, వదలకరిపుకోటి వధియించునపుడు
పరఁగునాశరవీథిఁ బడిచచ్చెఁగాని, పరికింపనాదృష్టిపథమునఁబడఁడు
కడచినవానికిఁ గడిశోకాగ్నిఁ, బడనేలతాలిమిఁ బాటింపుమింక
వగవకునీకును వఱయునఘంబు, నొగినిచ్చిఖరునొద్ద నునిచెదనిన్ను

ఖరుఁడు నీవనుజవుగాన నీమాటఁ, బరమప్రియంబున బాటించి నడుపు
రక్కసుల్ దండకారణ్యంబునందుఁ, దక్కక చరియింప దానవగురుఁడు
శపియించినాఁడది సత్యంబుగాన, విపులతేజమున నావిపినదేశమును
ఖరుఁడేలఁదగునంచుఁ గామరూపములఁ, బరఁగునిశాచరుల్ పదునాల్గువేలు
మానుగాఁగొలువంగ మహిమదూషణుఁడు, సేనాధిపత్యంబు సేయఁజాలించి
కోరినధనములు కొఱఁతలేకుండ, నారాక్షసునకిచ్చి యనుజనీవెలమి
ఖరునొద్దనుండుము గాకంచుఁ బలికె, కరముగారవమార ఖరునివీడ్కొలిపె
నతఁడును సేనతో నరిగి శాత్రవుల, తతిఁగొనిసమయించి దండకాటవిని
భీకరగతితోడఁ బ్రభులతేజంబుఁ, జేకొనిరాజ్యంబు సేయుచునుండె
నంతనికుంభిళ యనువనంబునకు, సంతోషముననాదశగ్రీవుఁడరిగి
తిరముగానందంద దిశలువాసించు, సురగంధములనొప్పు హోమధూమములఁ
బెక్కుయూపంబులఁ బెక్కువేదికల, నక్కజంబగుచున్న యజ్ఞవాటమున
బహుపవిత్రోదకభరితమై కేల, మహనీయరుచిఁబొల్చు మణికమండలువుఁ
బొలుపాఱదర్భయు భూరివక్షమున, నలువారుకృష్ణాజినమునొలిమెఱయ
మేఘనీలద్యుతి మేనొప్పనొప్ప, మేఘనాదునిగాంచె మేదురప్రీతి
నడర విభీషణుఁ డర్థంబుఁగులము, గడతేర్చునడవడి గలిగివర్తించి
పన్నగాసాధులఁ బట్టిబాధించు, చున్ననీకపకీర్తి యొకటివాటిల్లె
మనపెద్దతాతకు మాల్యవంతునకుఁ, దనయపుష్పోత్కట తత్పుత్రిమనకుఁ
దలఁపఁగుంభీనస ధర్మంబునందు, చెలియలు తగకీడు చెప్పెదవినుము
రావణమధువను రజనీచరుండు, నీవుజయార్థివై నెమ్మితోఁజనుట
నీతనూజుఁడు యాగనిష్ఠగైకొనుట, నాతతమతినేను నఘమర్షణంబు
దొరకొనినియతిమైఁ దుదిముట్టుదాఁక, నిరతంబుగాఁగనగ్నిష్టోమమఖముఁ
గురుకొనిసేయంగఁ గుంభకర్ణుండు, నెరయనిద్రించుట నిజముగాఁదెలిసి
తనరనీలంకలోఁదనకడ్డువడిన, మనయమాత్యులనెల్ల మడియంగఁజంపి
యంతఃపురముసొచ్చి యచ్చెల్వఁగొనుచు, నెంతయువడినేగె నేనదివినియుఁ
దగవుతోఁబిలిచి యాతరళాక్షియొక్క, మగనేగివలచుట మగఁడుగానతఁడు
తగినవాఁడగుటయుఁ దగవిచారించి, తగదింకఁ దెగనంచుఁ దమకింపనైతి
నీతితోనూహించి నీకుఁబొందైన, యీతెఱఁగొనరింపు మనినరావణుఁడు
కన్నులఁగెంపారఁ గరమలుకఁజూచి, యెన్నఁగామధువన నెవ్వఁడునాకు

నరదముల్ బన్నుఁడు హరులఁగట్టుండు, సరిజోళ్ళువెట్టుఁడు సామజంబులకు
నాటోపములతోడ నలవులు మెఱసి, మేటిరక్కసులార మీవాహనముల
మీరినజయశాలి మేఘనాదుండు, ఘోరవిక్రముఁడగు కుంభకర్ణుండు
మున్నుగానందఱు ముదముతో నడువ, సన్నద్ధులైరందు సమరంబులోన
మధువను దానవు మర్దించిపిదప, నధికసంపదలకు నావాసమైన

రావణుఁడు దేవేంద్రునిపై యుద్ధమునకుఁ బోవుట.

యమరలోకముమీఁద నరిగి కయ్యమున, నమరేంద్రునోడించి యతనిచే నేను
నీవాఁడననిపించి నిర్వైరమునను, నేవచ్చి నెమ్మది నీలంకలోన
వలసినభోగముల్ వరుసఁ గైకొనుచుఁ, జెలువొందరాజ్యంబుఁ జేసెదననుచు
నున్నయుద్భటబాహుయుగరోచులెసఁగఁ, బన్నియక్షౌహిణుల్ పదివేలుగొలువ
నంతనందఱఁజూచి యాదశాననుఁడు, సంతోషమున విభీషణులంకనునిచి
వడిమేఘనాదుఁడన్వాఁడు వెన్నోసఁ, గడఁగి ముందటఁ గుంభకర్ణుఁడునడువ
వెనుకనై దానును వేదండఘటలుఁ, గనుపట్టురథముల ఘనఘోటకములఁ
గాసిల్లుఘోరోరగముల నుష్ట్రములు, వేసడంబుల నెక్కి పెసనిశాచరులు
తెఱపిలేకుండఁగ దిక్కులునిండి, తఱచువాద్యములతో దళములతోడ
విడువకసురలతో వేరంబుఁగొన్న, కడిదిదానవులును గడఁకనీక్షించి
తనవెన్కఁజను దేఱ దర్పరోషములు, మనమారఁ జనిచొచ్చె మధుపట్టనము
నంతకుంభీనస యదియెల్ల నెఱిఁగి, చింతించి భయమునఁ జిత్తంబుగలఁగి
పఱతెంచి యడుగులఁ బడినరావణుఁడు, వెఱవకలెమ్మని వెసఁగేలనెత్తి
యేమిప్రియంబైన నేఁజేయువాఁడ, నేమిటఁదరుణి నీ వెఱఁగింపుమనిన
నాకొఱకై దేవ నాభర్త మధువు, గైకొనిప్రాణముల్ గావంగవలయు
నభయంబు నీవిప్పుడానతియిచ్చి, యభిమతంబిది నాకు ననిపల్కినతఁడు
కరుణగుంభీనసఁ గనుఁగొని నీకుఁ, బురుషుండుగాన నాబుద్ధినూహించి
మధువుఁగాచితి నేను మధువేలరాఁడు, మధువుఁదోడ్కొనిరమ్ము మధువుతోఁగూడ
జంభారిగెలువఁగఁ జనియెదననినఁ, గుంభీనసయు నేగి కొమరొప్పఁగదిసి
నిదురవోవుచునున్న నిజనాథుమధువు, మృదుకరాంబుజముల మెల్లన తెలిపి
యధికుఁడు మాయన్న యగుదశగ్రీవుఁ, డధికసైన్యముతోడ నమరేంద్రపురికిఁ
జనుచుండి నినుఁబిల్వఁ జనుదెంచినాఁడు, మనకుబంధువుగాన మైత్రివాటించి
నీవుతోడేగుట నెరయఁగార్యంబు, నావుడునలరి యానక్తంచరుండు

వచ్చి రావణుఁ గాంచి వరుసతో వాని, నచ్చుగాఁ బూజింప నాదశాననుఁడు
మధువీటవాఁడుండి మఱునాఁడు గదలి, మధువుతోఁ గొల్చి రామహిమతో నరిగి
కలధౌతగిరి మీఁదఁ గలయంగ సేన, నలవడ విడియించి యందుఁ దా నమర
భానుప్రభాజాల పరితప్తభువన, మానందమును బొంది యల రసంబోధి
నిక్కఁగ విరహుల నిట్టూర్పులెసఁగ, దిక్కులఁ బొడవిన తిమిరంబు విరియ
నెలమిఁ జకోరంబు లెదురులు సూడఁ, గలువలు నవచంద్రకాంతముల్ గరఁగ
నలఁతమైకను మోడ్చు నా సేనతోడ, జలజముల్ నిద్రింపఁ జంద్రుండు వొడిచె
నప్పుడు దశకంఠుఁ డన్నగాగ్రమున, నొప్పంగ నేకాంత మొకచోట నుండి
మందాకినీముఖ్య మహనీయనదుల, నందందకమల కల్హారమాలికలు
నలువారఁ బట్టుచు నవకర్ణికార, ములతోడ నళికులముఖరఝంకార
నవపుష్పగంధముల్ నలువొప్పఁ దెచ్చి, సవరిల్లఁ బుప్పొడిఁ జల్లుచు నుండ
నుల్లంబు వికసింప నొయ్యనవీచు, చల్లనిగాలికిఁ జాల మెచ్చుచును
విత్తేశుకొలువన వీనులకింపు, లొత్తనచ్చరలేమ లొగిఁ బాడ వినుచు
నిటమీఁదఁ దనమీఁద నేవెల్లి వచ్చు, పటుభంగి మరునంపపువుల మాఁడిక్కు-
మారుతాహతిలతల్ మవ్వంపు విరులు, సూరెలఁ జల్లఁగా సుఖము గైకొనుచు
శేఁగిననవపుష్పరేణువుల్ దొప్ప, దోఁగి పూఁదేనియల్ దొరఁగఁ గైకొనుచుఁ
గ్రందుగా బహుపుష్పగంధముల్ చల్ల, మందమారుతముచే మానంబు దూలి
కాముఁడీవిభవంబు కడు మించితన్నుఁ, గామమోహితుఁ జేయఁగా వెచ్చనూర్చి

రావణుఁడు రంభం జూచుట

యందందరుచిజాల మడరంగ వెలుఁగు, చందురుఁ జూచు నా సమయంబునందు
రోలంబకులనీలరుచిఁ బోల్చుకచము, బాలచంద్రునిబోలు ఫాలరేఖయును
సోముఁడు కామారి సూడు సాధింపఁ, గామునమ్ములు విల్లుఁ గైకొన్నకరణి
మరిపెంబు నిండారు ముఖమండలమున, సొరిది చెన్నగువాఁడి చూపులు బొమలు
యవిరళరేఖమై నమరంగఁ బొల్చు, నవకుందకళికల నవ్వు దంతములు
పానాభిరతిఁ దన్నుఁ బట్టినవారి, మానుపఁ జాలని మధురాధరంబు
కందుసుధాధారఁ గడిగిన వెలుఁగు, నిందుబింబముతోడ నెనవచ్చు మోము
కంబుసన్నిభమైన కంఠంబు పసిఁడి, పంబిన జిగిమించు బాహుమూలములుఁ
గరమొప్పు నవపుష్పకాంతిఁ జెన్నారు, కరపల్లవంబులు గల బాహులతలు
నిండారు పెంపున నిక్కి క్రిక్కిఱిసి, యొండొంటితో రాయు నురుకుచద్వయము

నారుచెన్నారట నాస్తివాదమున, కారంగ నవకాశమైననెన్నడుము
రోమావళీధూమ రుచిరమైకాము, హోమకుండముక్రియ నొప్పునాభియును
మదనుజయోత్సవ మహిమసూచించు, కదళికాయుగళంబు గతియూరుయుగము
రతిరాజవరతపోరాశి నాఁదనరు, నతిదీర్ఘమేఘలంబగునితంబమును
భావజువాటించు పసిఁడితూణికల, కైవడిచిత్తంబుఁగలఁచు జంఘలును
జిత్తంబులలరంగ జిగుళులగడచు, మెత్తనియడుగులు మెఱుపారునడుపు
కనకరేఖాకాంతి గడగడపఱచు, తనువల్లికయువీణఁ దలఁపించునెలుఁగు
చెన్నారునప్సరస్త్రీలలోనెల్ల, మున్నెన్నఁదగు జగన్మోహనస్ఫురణ
చారులక్షణకళా సౌభాగ్యవతుల, కారయనుపమాన మగుచున్నరంభ
యున్నతస్తనకుంభ యుగళభారమున, నన్నువుకాఁదీగె యసియాటకులికి
చెలువునసేమంబు చింతించెననఁగ, గొలఁదిభూషణములు కొమరారఁబూని
కొన్నియువిరులొప్పఁ గొప్పునఁదుఱిమి, సన్నపునునుబూఁత చదునుగాఁబూసి
కట్టినపుట్టంబు కప్పుదనర్ప, మెట్టుచోమట్టియల్ మెలపునఁదాఁక
మనసిజమంత్రంబు మఱవకలోన, మునికినట్లందియల్ మొగినొయ్యమొఱయ
నవిరళగతిఁగాముఁడమరించుకోలు, దివిరియాకెంగెలు దీప్తిరాగిల్ల
వలనొప్పమన్మథ ధ్వజమీనరుచుల, గెలిచిదృష్టులుభీతి గెలఁకులఁబొలయఁ
దాలిమిదూలించి తావిలేజెఁమట,
తరళభావంబగు తమకంబుతోడ, నరుగంగఁబొడఁగని యడ్డమేతెంచి
నలినసంకోచంబు నకుమ్రోయుమధుప, వలయంబుగతిరత్న వలయంబుమెఱయ
బిగియాఱఁగెంగేలు పెనుగేలఁబొదివి, మొగముదప్పకచూచి ముదముతోఁబలికె
నీగతిరంభనీవెవ్వనికడకు, భోగింపఁజనియెదు పుణ్యుఁడెవ్వాఁడు
కలికికన్నులునల్ల గల్వలనవ్వ, పొలఁతిపున్నమచంద్రుఁ బోలునీమోము
అధరామృతము నిండుగ్రోఁడమరంగఁగ్రోలు, విధమునఁగ్రోలెడు విటవీరుఁడెవఁడు
పాకీనలోచన పసిఁడికుంభముల, కాఠిన్యకాంతులఁ గడుఁగీడుపఱపఁ
జాలునీవక్షువ చన్నులేనన్యుఁ, డాలింగనముసేయ నర్హుఁడెవ్వాఁడు
కాంచనచక్రంబు గతినొప్పిరత్న, కాంచిఁజెన్నారునీ ఘనసితంబమున
నెయ్యంబుసలిపెడి నేర్పరియెవ్వఁ, డియ్యెప్పుగలనీకు నెవ్వఁడుకోర్కి—
జగదేకశుభగుండ చతురుఁడ ఘనుఁడఁ, దగునెకామినినన్ను దాఁటినీవరుగఁ
దనుమధ్య యీశిలాతలమధ్యమెప్పు, ననురక్తి నిందు నన్నలరింపఁదగుదు

సకలలోకంబులు శోకింపలంక, నకలంకగతి నేలునట్టిరావణుఁడ
వెడనింటివానికి వెఱచినిన్న భయ, మడుగంగముకుళిత హస్తుఁడైనాఁడ
గైకొనిరతికేళిఁ గాంతుగాకనిన, నాకంపమునుబొంది యతనితోననియె
నాకుమామవునీవు నక్తంచరేంద్ర, నీకుఁగోడలమట్టి నీతియొతలఁప
భయమునాకొండెడఁ బాటిల్లకుండ, దయతోడరక్షింపఁ దగియెదునీవ
విరసంబుగానిట్లు వీనులుచోరని, పరుసంపుపాపముల్ పలికితివనుచు
విన్ననైవదనారవిందంబు సాఁచి, యున్న యద్దశకంఠుఁడుత్కంఠ మిగుల
నెక్కడికోడలవే పుత్రునాల, వెక్కడిమామనే నెలనాఁగనీకు
నీకేలబొంకన్న నీయన్నధనదుఁ, డాకుబేరుని పుత్రుఁడగుగుణోజ్జ్వలుఁడు
నలకూబరుఁడునాకు నాథుండుగాఁడె ... ...
యతనికి నేఁగూర్తునాతఁడునన్ను, మతి ననురక్తుఁడై మన్నించియుండు
గైసేసి యాతనికడకు నేఁజనఁగ, దోసంబుఁదలఁతువే దోషాచరేంద్ర
యిదియేలతడసెనో యింతప్రొద్దనుచు, నెదురుచూచుచునుండు నింతకుఁ బ్రియుఁడు
ప్రొద్దుపోయెను నన్నుఁ బొమ్మనునీవు, పెద్దలునడచిన పెనుత్రోవనడుపు
మారయ నధికుండవైనను నీవు, నీరువట్టైనచో నేయిద్రావెదవె
యనుడు నప్పౌలస్త్యుఁడనియె నీదిట్ట, లెనము వేశ్యలకెందు ధర్మంబుగాదు
వెలయాలుఁ జెలమయు వీథియువనముఁ, జలిపందిరయు సర్వజనులకుసమము
లంజయెవ్వని యాలులలనయీమేర, కంజనేటికి నీకునప్సరాంగనలు
కౌముదీమంబుల కరణికాముకుల, తామసంబునముంచి తమకంబు పెంచి
వలరాజువలకు దీవలఁతురుగాక, వలఁతురెమదిలోన వారకామినులు
కుటిలంపుఁగనుబొమల్ కొమరారువిండ్లు, పటుకటాక్షంబులు బాణజాలములు
భామినిపలుకులు బాణమంత్రములు, కాముకచిత్తముల్ ఘనశరవ్యములు
గాలీలమెలఁగు నిన్గనుగొన్నమీఁదఁ, దాలిమిగలుగునె తనుమధ్యయనుచు
బాఁతిమించుల చూపులలితకక్షములుఁ, బ్రాఁతిచన్నులుదోఁపఁ బయ్యెదవాలఁగఁ
బలువిడి నంటఁగఁబట్టి పూఁగొమ్మ, నలఁచినట్లాలింగనంబుఁగావించి
కుంభికుంభస్థల గురునితంబమును, రంభానిభోరులు రణితమేఖలయు
గంభీరనాభియుఁ గడుకాంక్షఁ బెనచి, సంభోగమిమ్ముల జరపిపొమ్మనియె
నంత నారంభయు నంభోజసరసి, దంతి సొచ్చిన చొప్పుఁ దనకువాటిలిన
చింతాపరంపరల్ చిత్తంబులోన, నంతకంతకు దట్టమైగడలొత్తఁగఁ

దలఁకుచుఁ గొంకుచుఁ దనలోనఁ దాను, బలుకుచుఁ బులిఁబాఱఁబడి విడివడిన

నలకూబరుండు రావణుని శపించుట

హరిణిచందంబున నడతొట్రుపడుచుఁ, బిరిగొన్న దురవస్థఁ బ్రియుపాలి కరిగి
యడుగులఁ బడిలేచి యందంద మేను, వడఁకంగ వదనంబు వాంచి హారములు
చెఱఁగొన ననయంబుఁ బ్రిదులలోఁ జెరివి, కొనినపువ్వుల గ్రంధిక్రొమ్ముడివీడఁ
దొంగలిఱెప్పలఁ దొరఁగుబాష్పములు, తుంగస్తనంబులఁ దోఁగినట్లున్నఁ
గనుఁగొని యిదియేమి కాంత నీచంద, మనవుడు నాలేమ హస్తముల్ మొగిచి
నడకుచుఁ బలుకను నాలుకరాక, కడుఁదూలి గద్గదకంఠయై పలికె
యేను నీయొద్దకు నేతేరనింద్రు, పైనెత్తిపోవుచుఁ బఙ్క్తికంధరుఁడు
సేనతోఁ గలధౌత శిఖరిపై విడిసి, తానందున నను గాంచి దర్పాంధుఁడగుచు
నేను గోడలనన నెరిసంటఁబట్టి, నానమాలఁగ బిట్టు నను గాసిసేసె
కావున నీతప్పు గావంగవలయు, నావుడు నలిగి యానలకూబరుండు
యొక కొంతదడవాత్మ నూహించిచూచి, సకలంబుఁ గని కృతాచమనుఁడై కేల
జలములుగొంచు నాజలజాక్షిఁ జూచి, బలవంతుఁడైన యాపఙ్క్తికంధరుఁడు
కొంకక నినుబట్టికొనుటఁ జూడంగఁ, బంకేరుహాసను బలిమియేయాను
ఇది మొదలుగఁ బల్మి నెవ్వతెనైనఁ, గదిసి యిట్లుపహతిఁ గావించెనేనిఁ
బదిశిరంబులు నూఱువ్రయ్యలై దగ్ధ, మగరంగఁ జెడుఁగాతమని శపించుటయుఁ
గరమునశాపోదకములుర్విఁ బడఁగఁ, బోరిపోరి వర్షించెఁ బుష్పవర్షములు
సురదుందుభులు మ్రోసె సురలుసంతోష, భరితమానసులైరి పరమేష్ఠినగియె
రావణుఁడదిమొదల్ రతికేళిబలిమి, గావింపకుండెనా ఘనశాపమెఱిఁగి
రాజేంద్ర యాతఁడా రాత్రివేగుటయు, రాజిల్లుసేనతో రజతాద్రిగడచి
నడువంగఁ బెనుమోఁత నాకంబునందుఁ, గడుఘోరమయ్యె నాకలకలంబరసి
యిచ్చలోఁ దనమీఁద నెత్తి రావణుఁడు, వచ్చుచున్నాఁడని వాసవుండెఱిఁగి
వసువులరుద్రుల వఱలుతేజమున, నెసఁగు నాదిత్యుల నెల్లసాధ్యులను
ఘనకీర్తులగు మరుద్గణములమహిమ, దనరువిశ్వేదేవతలఁ జూచిపలికె
నుద్ధతిమనతోడ యుద్ధంబుసేయ, బద్ధవైరముఁగొని పఙ్క్తికంధరుఁడు
చనుదెంచె నతిఘోర సైన్యంబుతోడ, ననికిమీ రాయత మగుఁడంచుఁ బలికె

ఇంద్రుఁడు విష్ణుదేవునితో రావణుఁడు దాడివచ్చినది తెల్పుట

రావణు గెలువంగ రామిచిత్తమున, భావించియటవిష్ణు పాలికినరిగి

ముకుళితహస్తుఁడై ముందటనిల్చి, సకలేశ నాతోడ సంగరంబునకు
బాహుదర్పితుఁడైన పఙ్క్తికంధరుఁడు, వాహినీసహితుఁడై వచ్చుచున్నాఁడు
వారిజాసనదత్త వరశక్తిఁజేసి, వారిజోదరదుర్నివారుఁడై తిరుగు
నరకాసురునిపుత్రు నముచినాబలుని, బరిమార్చుటేను నీబలిమినిగాదె
యాదినారాయణుం డవు నీవు దక్క, నాదటమముఁ బ్రోవనన్యులోపుదురె
యిన్నిలోకములకు నేలికవీవు, నన్నింద్రుఁగావించి నాఁడవు నీవు
దేవమాకెల్లను దిక్కువు నీవ, కావుననసియుఁ జక్రముఁ గేలఁబూని
దానవాంతక వచ్చి దశకంఠుఁ దునిమి, మానుగా రక్షింపుమమ్ము నీవిపుడు
ననవుడు నవ్విష్ణుఁ డమరేంద్రుఁ జూచి, వినుపురందరనాకు వేళగాదలుగ
శూరపుంగవులైన సురలతోఁ గూడి, ఘోరనిశాచర కోటిమధ్యమున
ధాతవరంబున దర్పించియున్న, యాతఁడు దివిజుల కవిజేయుఁడరయ
నేనువచ్చితి నేని నెబ్భంగినైన, వానిఁ గయ్యంబున వధియింపకుడుగ
బ్రహ్మదేవతలందుఁ బరికింపఘనుఁడు, బ్రహ్మవరంబు నే పాటింపవలయు
నటుగాక నీదగు నభిమతంబిపుడు, ఘటియింప దిటమీఁదఁ గర్తవ్యమగుట
ననిమిషులలరంగ నానిశాచరుని, నని నేనెచంపెద నదియునట్లుండె
నమరులతోఁ గూడి యతనితో నీవు, సమరంబు గావింపు సకలయత్నముల
వెలవకపొమ్మన వినతుఁడై మరలి, వలలు తేజముతోడ వజ్రియేతెంచె
నంతనాదిత్యాదులగు సురల్ వెడలి, సంతతసాయకాసారఘోషంబు
బహువిధాయుధదీప్తి బహుళంబుగాఁగ, నహమికతోడను నడరరాక్షసులఁ
దలఁపడఁగానందు దారుణస్ఫురణ, వెలుఁగుచునార్పుల వినువీదివగుల
మారీచుఁడను మహామాయాధికుండు, శూరముఖ్యుఁడు ప్రహస్తుఁడు మహోదరుఁడుఁ
గడునుగ్రుఁడు మహాకాయుండునుద్ధ, విడిమహాపార్శ్వుండు వెసమహాశనుఁడు
నగసన్నిభుఁడు మహానాదుండునెన్నఁ, దగినపోటరి మహాదంష్ట్రుఁడన్వాఁడు
ప్రకటవిక్రముఁ డకంపనుఁడు సారణుఁడు, శుకుఁడు నికుంభుఁడు సూర్యవర్తనుఁడు
భీషణాంగులు మహాభీషణసుప్త, దూషణదుర్ముఖ ధూమ్రకేతువులు
సరవీరదారాక్షుసంధకులనఁగ, నరిదివీరులు విరూపాక్షుఁడన్వాఁడు
దీపించుమఖిరుఁడుఁ ద్రిశిరుఁడుయజ్ఞ, కోపుండు దేవాంతకుఁడు నరాంతకుఁడుఁ
దనుగూడుకొని భుజాదర్పముల్ జూపఁ, గనలు నిర్జరసేనఁ గణకతోఁ జొచ్చి
రామసుమాలియన్ రాక్షసవీరుఁ, డామహావాహిని నలుకఁదాఁకుటయు

వడినప్పుడష్టమ వసువుసావిత్రుఁ, డడరంగ దేవగణాన్వితుఁడగుచు
మృత్యుదేవతభంగి మీఱిరాక్షసుల, కత్యంతభయముగా నాజికిఁదొడఁగె
నందుఁబూషత్వష్టలనఁగనాదిత్యు, లందువాలినవీరు లందందగడచి
యసమానగతిఁదాఁక నవ్వీఁకఁజూచి, యసముడింపక తారునమ్మహాబలులుఁ
బెరసితోమరములు భిందివాలములుఁ, గరవాలములుఁ బరిఘలుశూలములును
శరములుఁజాపముల్ చక్రముల్గదలుఁ, బరశువుల్ శక్తులుఁబట్టసంబులును
ముసలముల్ సబలముల్ మొదలుగానొక్కట, వెసనాయుధంబులు వెరవులుమిగిలి
ఘట్టనల్ మథనముద్ధతులుఁ బంతములు, నట్టహాసంబులు నన్యోన్యహతులుఁ
జండహుంకృతులును శస్త్రఘట్టనలు, నొండొరుఁగని మండునుగ్రకోపములు
నుభయసైనికులందు నొక్కటఁజెలఁగ, రభసంబుతోడనా రాక్షసుల్దఱిమి
సురసేనఁగెడపనా సురలుకోపించి, బిరుమొత్తములకుఁబెల్లుగాఁగదిసి
తొరఁగుశోణితములుఁ దునియునంగములుఁ, బొరిపొరితునియలై పొలియుకైదువులుఁ
దెగుబాహుదండముల్ దెఱచువక్త్రములు, ...
నుఱుమగునెమ్ములు నులియునంగములు, విఱుగునూరులు వెలివెడలుప్రేవులును
డొల్లుమస్తకములు డుల్లుదంతములు, గుల్లలతిత్తులై కూలుబొందులును
బొడిపొడియైరాలు భూషణావళులు, నుడువకవడిమ్రోయు నుగ్రపాతములు
నిలునిలుమనుటలు నిలిచిపెన్మంట, లలుగులుచెదరంగ నంటఁదాఁకుటలు
దారుణగతిఁజేసి దశకంఠుసేనఁ, బోరిలోఁగెడపిరి భూరిదర్పమున
నంతసుమాలియు నత్తెఱంగునకు, నెంతయుఁగినుకననేకాయుధముల
దివిజసైన్యమునొంచి దివ్యబాణంబు, లవిరళగతిఁ బెక్కులడరించిమించి
ఘనరాజిఁబోలు పెన్గాలిచందమున, ననిమిషావలిఁదోలి యచలమార్పడిన
వీరులఁబటుశూల వృష్టినిఘోర, నారాచవృష్టిని నలిరేఁగిముంచె
నంతనాదిమవసువైనసావిత్రుఁ, డంతయుఁగనుఁగొని యధికరోషమున
సేనాసమేతుఁడై చెలఁగిప్రేరేఁప, వానినాతనిసేన వడిఁగుప్పగూల్చి
నారాక్షసునితోడ నఖిలాయుధములు, సారించివిడువక సరిపోరిపోరి
బలువిడినతఁడునప్పన్నగరథము, బలునారసములేసి భగ్నంబుచేసి
యింకనీమదమున నీయాయుధమున, కింకఁజొప్పడనేను గెడపెదననుచుఁ
గాలదండముఁబోలు ఘనగదాదండ, మోలిమంటలుమింట నొండొండనెగయఁ
గరకునసమరించి కల్పాంతసమయ, పరుషార్కపరివేష భంగిగాఁద్రిప్పి

యురువడినుంకించి యురముపైవైవ, నరుదుగదాహతి నాసుమాలియును
అతిరోషనిర్ఘాత హతినిద్రికూట, గతిఁగూలెఁగూలినఁ గనినిశాచరులు
వడిఁబాఱుటయుఁజూచి వసుధపైనేచి, మిడికికోపముతోడ మేఘనాదుండు
పాఱునారాక్షస భటులనెగ్గెత్తి, పాఱకుఁడిదియేల పాఱెదరనుచుఁ
గ్రమ్మఱమరలించి కామగంబైన, యమ్మహారథమెక్కి యమ్మహారథుఁడు
బహువిధాయుధదీప్తి పటలంబుచేత, సహజతేజంబులఁ జాలంగ మెఱసి
వాఁడిమిదావాగ్ని వట్టినపొదలు, మాఁడించువిధమున మార్గణావళులఁ
బోరిపోరి సేనలఁ బోకార్చనడవ, సురలునయ్యుఱువడి చూచికంపించి
వెఱసినభీతితో నిలువంగలేక, పఱచిరాదెసఁజూచి పాకశాసనుఁడు
వీఁడెనాతనయుండు విక్రమోజ్జ్వలుఁడు, వాఁడిమిఁగడుమీఱి వచ్చుచున్నాఁడు
పఱవకుఁడొక్కింత పదిలులైనిలుఁడు, వెఱవకమగుడుఁ డీవేగమీరనుఁడు
నాయుధపాణులై యాసురల్ మగిడి, రాయతద్యుతినప్పు డరదముమెఱయ
నాజయంతుండుద్భటాటోపమెసఁగ, నాజికిఁజనుదెంచె నంతపైనడరి
కింకరరాక్షసులతో గెరలిదేవతలు, లంకేంద్రసుతుతోడ లలినింద్రసుతుఁడు
వెసనాయుధంబుల విస్ఫులింగంబు, లెసఁగంగఁదాఁకి రయ్యెడనింద్రజిత్తు
పసిఁడిపింజలనొప్పు బాణముల్ దొడిగి, యసమానగతి నాజయంతునిసూతు
గోముఖుండనువానిఁ గొనికాఁడనేసె, నామహోద్ధతిఁజూచి యమరేంద్రసుతుఁడు
నింద్రజిత్తునిసూతు నేసెఁబెక్కమ్ము, లింద్రజిత్తునిమీఁద నేసినేయుటయు
భూరికోపంబున బొమలుగీలించి, యారాక్షసుండును నరుణాక్షుఁడగుచు
ఘనువింద్రధనువును దాను మేఘంబు, సునిశితాయుధమరీచులు మెఱుంగులుగ
భీమాట్టహాసముల్ పెడిదంపుటుఱుము, గామహోగ్రతతోడ ఘనబాణవృష్టి
సురరాజసుతుమించి సురసేనమీఁద, నురుతరకోదండముగ్రమై మెఱయఁ
బోరిపోరిపుంఖానుపుంఖముల్ గాఁగ, శరములువఱపె నాశరపరంపరలు
దెసలునాకసమును దెఱపిలేకుండ, వెసఁగప్పినప్పుడు విశిఖముల్ దాఁకి
కడుభీతితో సురల్ గనుకనిపాఱ, నడరునాఘనసాయకాంధకారమున
నితఁడు నక్తంచరుండితఁడు నిర్జరుఁడు, ప్రతివీరుఁడితఁడని పరికింపరాక
తొడిబడి రాక్షసుతోడ రాక్షసుఁడుఁ, గడిమినిర్జరుతోడఁ గడఁగినిర్జరుఁడు
ననుపమస్థితిఁబోరనపుడుపులోముఁ, డనియెడి దైతేయుఁడాయింద్రతనయు
వనికిఁ దొలఁగించియంబోధికడకుఁ, గొనిపోయె బృందారకులు భయంబంద

వాసవసుతుఁ దోలివడి మేఘనాదుఁ, డాసురగతి నేచి యఖిలరాక్షసులు
జలజభవాండంబు సందులువగుల, నలినార్వ్వగా సింహనాదంబు సేసె
నప్పుడు దేవేంద్రుఁడతనివిక్రమము, తప్పకంతయుఁ జూచి తనపుత్త్రుఁడనికిఁ
దొలఁగిపోవుటఁజూచి తూలిదిక్కులకు, నిలువక పాఱెడు నిజసేనఁజూచి

ఇంద్రుఁడు యుద్ధమునకువచ్చుట

యెదిరి శాత్రవుగెల్వనిదివేళయనుచు, మదినేచి తనసూతుమాతలిఁజూచి
సమరసన్నాహంబు సమకొల్పినాకు, నమరంగ రథముఁ దెమ్మని పల్కనతఁడు
జవనాశ్వములఁబూన్చి సకలాయుధములు, నవిరళద్యుతులార నమరించియున్న
తేరునానారత్నదీప్తిజాలంబు, ఘోరమైదీపింపఁగొనివచ్చెనెలమి
నంత రథారూఢుఁడై పురందరుఁడు, సంతోషమున దేవసమితిమధ్యమున
నచ్చరలాడంగ నమరులుగొల్వ, నచ్చుగావాద్యంబు లందంద మ్రోయ
వరమూర్తులెనమంద్రు వసువులునడువఁ, బరువడి రుద్రులు పదియునొక్కండ్రు
కోపించినడువఁ గైకొనక యాదిత్యు, లేపునఁబూని పన్నిద్దఱునడువ
నొనరు మొత్తంబులై యుఱుములతోడఁ, బెనుమెఱుంగులతోడఁ బిడుగులతోడఁ
గరము భీకరలీలఁగాలమేఘములు, కెరలుచుఁ దనకెరు గెలఁకులనడువ
నడచె నాజికినిట్లు నలిరేఁగినడుచు, నెడనెడఁ బెనుగాలి యెదురుగావీచె
నుగ్రాంశుమండలద్యుతిచాలఁదూలె, నుగ్రంబుగాఁగూలె నుల్కలెల్లెడల
నాసమయంబున నట్లురావణుఁడు, వాసవుఁడనిసేయవచ్చుటఁజూచి
రోమహర్షణఘోరరూపంబులైన, పాములచే మహాభయదమైయుండ
భర్మరత్నోజ్జ్వలప్రభలొప్పవిశ్వ, కర్మనిర్మించిన ఘనరథోత్తమము
వెసనెక్కి రాక్షసవీరసంఘంబు, లసురసంఘంబుఁ దన్నలమికొల్వంగఁ
జనుదెంచి రణకళాచతురుఁడై మెఱయు, తనయాగ్రనందనుఁ దనరనీక్షించి
యీనిలింపులగెల్వ నీయింద్రుఁబఱప, నేనె చాలుదుఁ బుత్త్ర యితఁడెంతవాఁడు
నిలువుము నీవన్న నిలువకతోన, నలువున నమ్మేఘనాదుండు నడువ
దిక్కులార్పులవ్రయ్యఁ దెగువతోనడచె, నక్కజంబుగ దర్పమడరఁగనపుడు
రెండుసేనలవారు రేఁగి యొండొరులఁ, జండాట్టహాసముల్ సరిఁజెల్లఁదాఁకఁ
గత్తులవిదళింప గదలనొప్పింపఁ, నత్తళంబులఁజింప నమ్ములముంపఁ
గరవాలములఁద్రుంపఁ గడిదిచక్రములు, సరిఁజెంపనొగిఁబట్టసములఖండింప
శక్తులనదరింప శాతశూలములు; రక్తముల్ దొఱఁగింప రణముగ్రమయ్యెఁ

గడిమి నప్పుడు కుంభకర్ణుండు రెండు, కడలవారికిఁ జూడఁ గడునుగ్రుఁడగుచు
భూరిభూధరములఁ బోరి మహాశిలల, ఘోరంపుశక్తులఁ గ్రూరబాణములఁ
గనలుతోమరములఁ గఠినహస్తముల, ఘనపాదములనొగిఁ గరమల్కతోడఁ
బెక్కుభంగుల గిట్టిపెకల్చుసురల, నక్కజంబుగనొంప నమ్మహోద్ధతికి
రుద్రులు సాధ్యులు రోషాగ్ను లెసఁగ, నద్రిఘోరాకారు నాకుంభకర్ణు
దలపడి శస్త్రాస్త్రతతులనంగములు, కలయంగనొప్పింపఁ గానప్పుడతఁడు
ఆయుధక్షతముల నందంద వెడలు, నాయతాసృగ్ధారలవనిపైఁ దొఱఁగఁ
గోపారుణాననఘోరానలంబు, దీపింపనలుగులు ద్రిప్పియార్చుచును
సలిలధారలతోడఁ జండాంశుబింబ, కలితమై మెఱుఁగులు గలిగి గర్జిల్లు
కాలమేఘముభంగిఁ గదియనాలోనఁ, జాలిమరుద్గణసహితులై సురలు
వివిధముఖంబుల వివిధాయుధములఁ, దివిరి రాక్షససేన దెరలించిపఱప
నజిమికొందఱువచ్చి రాహవక్షోణిఁ, గొఱప్రాణములతోడఁ గొందఱుపడిరి
కొందఱుగ్రాయుధ ఘోరఘాతములఁ, గ్రందుగాఁగనుగడికండలై పడిరి
పైశాచముఖముల బహువాహనముల, డాసిరథంబుల దంష్ట్రలహరుల
ఖరములను మొసళ్ల ఘనవాహనముల, నురువిహంగంబుల నుగ్రసర్పములఁ
గనుకనిభీతిమైఁ గాఁగిళ్ళనజిమి, కొనియుండి రాహవక్షోణీతలంబు
చిత్రరూపంబులఁ జెలువారియపుడు, చిత్రమై కడునుల్లసిల్లెఁ జూడ్కులకు
వడినందు రక్తప్రవాహంబునడుమఁ, బడి పాఱుబాహులు పన్నగంబులును
జాలనమ్ములనాటి చప్పళ్ళతోడఁ, గూలిన రాక్షసుల్ గూలుభూజములు
బలలంబులకు గాత్రపఙ్క్తులమీఁదఁ, గలయమూఁగినకాకకంకగృధ్రములు
జలవిహంగంబులు శస్త్రఖండములు, జలచరంబులునస్థిశకలంబులిసుము
విగతదంతంబులు వెల్లులైతొరఁగ, నెగయు ఫేనములుగా నెత్తురుటేఱు
ద్రెళ్ళిన శవములు దేలనుల్లోల, కల్లోలముగఁ బాఱె ఘనశస్త్రవృష్టి
యీభంగిదనరంగ నేచిగీర్వాణు, లాభీలగతిఁజంపి యార్పులతోడ
విక్రమించుటచూచి వింశతిభుజుఁడు, సక్రోధుఁడై దేవసైన్యసాగరము
నింకింతుబాణాగ్ని నిపుడు నేననుచు, నింక నీభుజశక్తి నెంతయు నేచి
సురసేనవెసఁజొచ్చి సురులనొంచుచును, సురపతి కెదురుగా శూరుఁడైనడచె
కనివాసవుండును ఘనచాపమంది, కొనిదిక్కులద్రువంగ గుణముమ్రోయించి
కడునేచి కాలాగ్ని కల్పంబులైన, వెడిదంపునమ్ములఁబెను తెగల్ డిగిచి

లక్షించి కింకతో లంకేశుపత్తు, నక్షీణజవమున నదురంటఁ ద్రేసి
నమ్మహాబాహుండు నతనిపై మెఱుఁగు, టమ్ములు నిగిడించె నాలోన మఱియుఁ
బోరిపోరి పుంఖాను పుంఖముల్ గాఁగ, సిరుపురు నడరించు నిఘుపరంపరలు
గగనంబు దిక్కులుఁ గలయంగఁ గప్పు, నొగి నైనచీఁకటి నుభయసైనికులు
చక్రగదాకుంత శక్తి శూలాదు, లక్రమాటోపంబు లడరఁ గైకొనుచుఁ
దలపడితమవారిఁ దమవారిఁ గూడ, నలమి చంపుచు భీకరాంధకారమున
నింద్రుండు రజనీచరేంద్రుండు సూరుఁ, డింద్రజిత్తుఁడు దక్క నితరులెవ్వరు
నిదిరథంబిది గజంబిది యశ్వమితఁడు, త్రిదశుఁడు వీఁడు రాత్రించరుండనుచు
లక్షింపలేరైరి లంకేంద్రుఁ డపుడు, నక్షీణవిక్రములైన రాక్షసులు
చప్పుళ్లతఱుచుగా సంగ్రామభూమిఁ, గుప్పలుగొనసురల్ గూల్చుటఁ జూచి
భూరికోపంబున బొమలుగీలించి, దారుణగతి నాచిఱ తనసూతుఁ జూచి
వరుసనీనందనవనభూమినుండి, యరుదుగా నుదయాద్రి యదిమేరగాఁగ
సాగినయా దైవ సైన్యంబునడుమ, వేగంబె రథమున వెరవారఁ బఱపు
సమరోర్వినమరుల శస్త్రాస్త్రవృష్టి, సమయించి పుచ్చెద జములోకమునకు
సురరాజునోడించి సురరాజునగుదు, వరుణలోకముఁ గొందు వరుణునోడించి
యక్షేశునోడించి యక్షాధిపత్య, మక్షీణగతినొప్ప నలకఁ గైకొందు
జముని నేనోడించి జముఁడ నేనగుదు, నమరులనోడించి యమరుండనగుదు
దేవతాపురములఁ దెగువతో నొడిచి, నావారినిల్పుదు నామాటగాఁక
నిజముగా దివిజుల నేమరూపణఁచి, విజయంబుఁ గైకొందు వెఱవకుమనిన
వాఁడును బగ్గముల్ వదలి యశ్వముల, వేఁడిహుంకృతులతో వెన్నుప్పళించి
పన్నినయా సేన వాయఁగానడుమ, నున్నగజాశ్వాది యోధముల్ చదియ
నరదంబుఁ దోలుచు నమ్మహారథుని, సురరాజుగనుఁగొని సురలతో ననియెఁ
గడిమిమై మనతోడఁ గయ్యంబు సేయు, వడిదశగ్రీవుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు

. . . .

యారావణునిబట్టి యలవుమైతనదు, తేరికిఁ గొనిపోయె దేవతల్ చెలఁగ
నదిజూచి దనుజులు నఖిలరాక్షసులుఁ, జెదరి హాహాధ్వనుల్ చేసిరాలోఁగ
సత్త్వజిదూరస్థుఁడగు మేఘనాదుఁ, డత్తెఱంగునఁ దానతికోపుఁడగుచు
నరిదివేగంబున నరదంబునిగుడ, సరకుసేయక దేవసైన్యంబుఁ జొచ్చి
మారారిచేఁగొన్న మాయఁ గైకొనుచుఁ, దేరుపైఁ దోఁపక తీవ్రబాణములఁ

గరలాఘవంబొప్పఁ గడుబిట్టుపఱపి, సురసంఘములఁదోలి సురరాజుఁగదిసె
నప్పుడుసురనాథుఁ డమ్మహారథుఁడు, గప్పినపెనుమాయఁ గానఁజొప్పడక
తనరురణశ్రాంతిఁ దనజోడువిచ్చి, ఘనపాశముల దశకంఠుబంధింప
నమ్మేఘనాదుండు నతనిమర్మముల, నమ్ములఁగీలించి యతనిసూతుండు
మాతలినొగలపై మఱపుతో నొరఁగ, నా తేరువిఱుగంగ నలుకతో నేసి
తేరటువిఱుగంగ దేవేంద్రుఁడప్పు, డైరావతమునెక్కి యతనిపైకుఱికె
మేఘవాహనుఁడొంటి మెయినుండఁజూచి, మేఘనాదుఁడుమాయ మిగులఁగావించి
యక్కుంజరముమీఁద నయ్యింద్రుమీఁదఁ, బెక్కుబాణములేసి భీతిల్లఁజేసి

ఇంద్రుని రావణుఁడు కట్టితీసికొని పోవుట.

విజయంబుగైకొని వెసనింద్రుపట్టి, భుజబలాటోపంబు పొలివోవఁగట్టి
తనసేనలోనికి దర్పంబుతోడఁ, గొనిపోవనదిగనుంగొని దివౌకసులు
తేరుగానఁగవచ్చు తేరుపైనెన్న, శూరుఁగానఁగరాదు సురలకెవ్వరికి
నీమహారథుఁగాన నెబ్బంగివచ్చు, నేమిసేయుదుమింక నిది దైవవశము
అనుచున్నమాయావి యగునింద్రజిత్తు, జైనయశక్తులుగాక చింతించిచూచి
శక్రుచేవిడివడి చాలలజ్జించి, విక్రమక్రీడకు విముఖుఁడైయున్న
దశకంఠుబలువిడి దాఁకినొప్పించి, రశనిసంకాశములైన బాణముల
నప్పుడీరణకేళి నలసినతండ్రిఁ, దప్పకచూచియా దశకంఠసుతుఁడు
విజయంబుగైకొని విచ్చేయుదేవ, నిజమైననాగెల్పు నీగెల్పుగాదె
యనుడుదశగ్రీవుఁడా యగ్రతనయు, వినయధీరోక్తులు వినిసమ్మదమున
మరలెలంకకుఁదమ మందిరమునకు, నరిగిరిహీనులై యఖిలదేవతలు
లంకాభిముఖుఁడైన లంకాధిపతియు, సంకులధ్వనులతో సామజంబులును
వడిరథంబులుహరుల్ వరవీరభటులు, నడుచునప్పుడు మేఘనాదునీక్షించి
పౌలస్త్యకులవార్ధిపరిపూర్ణచంద్ర, నీలావుబలిమిచే నిఖిలదేవతల
దేవేంద్రుగెలిచితిఁ దృణలీలనింద్రు, నీవేగమునగెల్వ నేవీరుఁడోపు
భూరివిక్రమనీవు భువనంబులందు, సూరోత్తముఁడవంచు సుతుగాఢవించి
యాతుధానులుగొల్వ నమరేంద్రుఁగొనుచు, నీతేరుముందట నీవుపోనిమ్ము
బలముతో మంత్రులు బలసియేతేర, నెలమినేతెంచెద నేనునీవెనుక
ననినియోగించిన నమ్మహాబలుఁడు, జనకువాక్యములకు సంతోషమంది
నానాజయధ్వనుల్ నభమందిమొఱయ, సేనాముఖంబున జెలరేఁగినడచె

నంతదశగ్రీవుఁడటులంకఁ జొచ్చి, సంతోషముననున్న సమయంబునందు
సురసమూహముతోడ సురవైరిపురికిఁ, బరమప్రియంబునఁ బరమేష్ఠివచ్చి

ఇంద్రునివిడిపింప బ్రహ్మ రావణునొద్దకువచ్చుట

తమ్ములుఁ దనయులుఁ దగువారుఁ దన్ను, నిమ్ములఁ గొల్వంగ నెమ్మినట్లున్న
యాదశాననుచేత నర్ఘ్యసత్కార, మాదటఁ గైకొని యతనితో ననియె
రావణనీపుత్రు రణకౌశలంబు, భావింపఁ జిత్రమీ పరుషవిక్రముఁడు
నీతోడసరియొండె నీకంటె నెక్కుడుఁ, డాతఁడు భుజశక్తి నాజిరంగమున
నింద్రుని గెల్చుట నితఁడిటు మీఁద, నింద్రజిత్తను పేర నెల్లలోకముల
చేతనువినుతుఁడై యుండు నగుచు, నీతఁడుజ్జ్వలకీర్తి నేపారఁగలఁడు
సురవైరి నీవు నీ సుతునితోఁ గూడి, సురరాజు గెలిచితి సురసేనఁ దోలి
నరలోక సురలోక నాగలోకముల, సిరులెల్ల నినుఁ జెందెఁ జెల్లె నీప్రతిన
నినువేఁడికొనవేఁడి నెమ్మి నావెనుకఁ, జనుదెంచినారు నీసభకు దేవతలు
వీరికిఁ బ్రియముగా వీరిమన్నించి, ధీరవిక్రమ నీవు దేవేంద్రువిడచి
మేలు గైకొనుమన్న మేఘనాదుండు, పౌలస్త్యపతి వినఁ బంకజాసనుని
నమరేంద్రు విడుచుట కమరత్వమడిగె, నమరత్వ మూర్వి నాయజుఁడు లేదనిన
నాజిఁ బూర్ణాహుతి యగునంతదాఁక, నోజతో వేల్చిన హోమాగ్నివలన
నుత్తమాశ్వములతో నొకతేరువడసి, యత్తఱిఁ బోవుచో నమరత్వమిమ్ము
హోమంబు తుదిముట్టకున్న నాశస్త్ర, సామగ్రి చెడి పరాజయముగా నిమ్ము
దారుణంబగుచున్న తపముచేఁదక్క, నేరూపమును బొంద దెప్డు నెవ్వరికి
నమరనీయమరత్వ మధికసత్యమున, సమరోర్విఁ గల్గినఁ జాలు నాకనిన
నతనికిఁ బ్రియముగా నావరంబొసఁగి, శతమఖు విడిపించి జలజసంభవుఁడు
తనుఁ గొల్చుకొనివచ్చు దశకంఠు ననిచి, యనిమిషావలితోడ నటులంక వెడలి
వాడినమాల్యముల్ వదలినవలువ, వ్రీడానతంబైన విన్ననిమోము
గలిగి తన్నొందిన కష్టదుర్దశకు, నలయుచున్నట్లున్న యయ్యమరేంద్రుఁ జూచి
చింతింప నేల నీ చేసినపాప, మంతరంగమున సహస్రాక్షుతలఁపు
మేపాపమంటేని యేనెల్లఁ బ్రజల, రూపింపనవవయో రూపాదులమర
నేజీవజంతువు లేమిటివలన, భాజనంబైయోని బడిమగ్నులగునొ
యనియేను జీవుల నర్థి నపేక్షించి, మనసులు చూడంగ మదివిచారించి
యందందనిర్మించి యందఱు నొక్కఱ, చందమై తోఁచినఁ జాలఁ జింతించి
కనుఁగొనసతికోర్కె గడవంగమిగులఁ, దనవనితకోర్కె లేదని తెల్పిచూచి

యదిహరియించెడి యత్నన్విగాఁగఁ, మదిఁగోరియేనొక్క మానినీరత్న
మన్నియొప్పులుఁగొనితుండఁజికంబె, సన్నుతసౌందర్యసామగ్రి మెఱయ
నభినవనైపుణం బమరంగనొక్క, సుభగాంగినిర్మించి చూచెదననుచు
నతిరూపవతిని నహల్యనాఁబరఁగు, నతివనిర్మించితి నధికయత్నమున
నేకాంతబుద్ధినాయింతినిర్మించి, యేకాంతునకునిత్తు నింక నీకాంత
నింతికిఁదగు వరుండెవ్వఁడోయనుచు, నెంతయుమదిలోన నేవిచారింపఁ
గనుఁగొనియఖిలదిక్పాలురసురలుఁ, గొనకొనియుక్తతన్ గోర్కె నేతెంచి
నీభామభార్యగా నిమ్మునాకనుచు, నాభంగిసురలడ్గ నటువారికిక

వాలిసుగ్రీవుల జననప్రకారము.

నీవపేక్షించిన నీకునునీక, పావనచారిత్రభరితుఁడైనట్టి
గౌతముకడకునాకళ్యాణశీలఁ, బ్రీతిమైఁగొనిపోయి పెక్కేండ్లునిలుపఁ
గామవికారమాఘనునిచిత్తమున, నేమియులేకుంట నెఱిఁగియాధృతికి
నాతపోమహిమకు నాత్మలోమెచ్చి, నాతన్వినిచ్చిన ననురాగమెసఁగఁ
బత్నిగానతఁడుచేపట్టియయ్యువతి, రత్నంబు నందనురక్తుఁడైయుండెఁ
గామవికారంబు గదియనీవంత, నామునిపుంగవు నాశ్రమంబునకుఁ
జనిహుతాశనపటుజ్వాలచందమునఁ, గనుపట్టియున్న యాకమలాక్షిఁగదిసి
తీవయోలమునకుఁ దివిచియావెంటఁ, గావించిచనుచోట గౌతముండెఱిఁగి
కనలుచునతిఘోర గతినిన్నుఁజూచి, యొనరినరోషాగ్నులొండొండనిగుడఁ
బరసతియనియంత భావింపకెగ్గు, దొరకొనిచేసితి దుష్టాత్మనీవు
నొడలెల్లనొకవెయ్యియోనులైయుండి, యోషనంచు శపియింప నింద్ర నీవాత్మ
నెంతయుబెదరు చొప్పెఱిఁగి దేవతలు, నింతటగౌతము నెలమిఁబ్రార్థించి
యప్పురందరునకు నభయమిప్పింప, నప్పుడనుగ్రహించి యమ్మునీశ్వరుఁడు
తనకుఁజూడకయెట్లు దప్పదయోనులు, కనుఁగొననవివేయి కన్నులయ్యెడును
ననవుఁడునౌఁగాక యనుచునాసురలు, జనిరనియట నబ్జసంభవుఁడెలమి
నఱలేని దయతోడ నదియునుగాక, మెఱసి యిట్లనియె నామేఘవాహునకు
నాలి నీకంతట నటగర్భమగుచుఁ, బ్రీతితోనుండఁగఁ బెంక్షేదివహాని
సతిని నీఱుగఁ జూచు సంజ్ఞనెఱిఁగి, యతివేగమునవచ్చి యమ్మునిఁగాంచి
యతివలు నజ్ఞాన లవిచారమతులు, నతిపాప లతిచంచలాత్మలు గాన
నదివిచారింపకీ వనఘ యీపనితె, నదయతఁజూడంగ నట్లొప్పగునగు

ఘనఘాత్మ కరుణించి యాకెఁ మన్నింపు, మినుమూఁడు లీతప్పు లీలేమకనిన
నప్పుఁగాక యీపలుకు లాత్మఁజింతించి, యువిదమన్నించితి నుచితోక్తు లెసఁగ
ననిగౌతముఁడు పలుక నతని వీడ్కొనుచుఁ, గొనకొని యేనేగఁ గోరి యొక్కెడను
నంత నహల్యయు నర్థిఁ బెంపొంది, సంతసంబున నతిసత్వసంపన్నఁ
త్రిదశేంద్రసముఁడని త్రిదశులు వలుక, విదితవిక్రముఁ గాంచె వేడ్కతో సుతుని
నత్తఱి గౌతముం డాయింతివలన, నత్తలోదరియగు నంజనఁ గాంచి
నేపారియున్నచో నిలయెల్లఁ దిరిగి, యాపద్మబాంధవుం డాయుదయాద్రి
కేతెంచియున్నచో నింతియహల్య, యాతాపసోత్తము నాశ్రమంబునను
బుతుమతియై సుచరిత్రయైయున్న, గతిఁ గనుంగొని దివాకరుఁ డంతలోన
నింపార సొంపుతో నిలకు నేతెంచి, తెంపుతోఁ దనయంశు దీపంబు లణఁచి
ఘనతిగ్మరోచుల కడకలు మాని, చను దెంచి యమ్మునిసతితోడఁ గూడి
యున్నచో గౌతముండొనర వీక్షించి, యన్నలినాప్తున కలిగియిట్లనియె
నమృతంబువలన నీకారాహువునకు, సమరంబు గల్గు నాసైంహికేయుండు
మిసుకంగ నినుఁబట్టి మ్రింగెడు ననుచు, వడిశాపమిచ్చె నవ్వనజాప్తుఁ డంత
ఘనమైన భీతితోఁ గరములు మొగిచి, మునికులోత్తమ శాపమోక్షంబునాకుఁ
గరుణించి యీతప్పు గావుము యనినఁ, బరమేష్ఠిసముఁడైన బ్రహ్మర్షివరుఁడు
పరమకృపారసభరితుఁడై యప్పు, డరయంగనిది కారణంబునఁ జేసి
యకృజంబగు శక్తి నట్లొకకొఱమాలు, వెకరసంబుగ రాహువేడ్కఁ గ్రమ్రింగుచును
విసుచుచు నుండెడు విశ్వంబునందు, నుడుగక నిబ్బంగి నుండనిపలుక
నంతసూర్యుఁడు వోయె నానాతియంత, సంతసంబున నొకకొఱ సత్పుత్రుఁగాంచి
యనయంబు హర్షించి యట్లున్న యంత, మునివరుఁ డప్పుడా మువ్వురఁ జూచి
వారికి నామముల్ వరుసతో నిడఁగఁ, గోరి విచారించి కోరికలింపార
వాసవు వీర్యంబువలనవల్లొట, జేసి వాల్యాఖ్యచేఁ జెన్నొందునతఁడు
నుగ్రాంశునకుఁ బ్రేమ నుదయించెఁ గాన, సుగ్రీవుఁడను పేర శోభిల్లునితఁడు
నామనోరథమార నాకు జన్మించె, నీముగ్ధకంజనా నామమ్మునయ్యె
ననియిట్లు మునివరుఁ డలరుచువారు, గొనకొనియున్నచోఁ గుటిలమార్గమున
మఱియును నొకనాఁడు మౌనియాశ్రమము చరణాయుధమునట్ల చని నడురేయిఁ
గుయ్యాడ నటు మేలుకొని గౌతముండు, చయ్యన నదికనుష్ఠానార్థ మరుగ
నమ్మునివేషమై యాలరియహల్య, నెమ్మనమలరంగ నీకోర్కెదీర్చ

ఉత్తరకాండము.

కేగుచో నంజనయే నిన్నుఁ జూచి, వేగుచునున్నంత వేగవేగుటయు
నత్తఱి నీకుఁగా నాయింతివలన, నుత్తముండగు సూనుఁడొకఁ డుద్భవించె
శ్రీదయారాగముల్ పెనఁగొనియాత్మ, లోఁదలఁజూపంగ లోలాక్షియుంచ
నటమునియుఁదనకృత్యంబులుఁదీర్చి, పటుగతి నేతెంచి భవనంబునందు
నున్నచో నంజన యొయ్యనఁ జేరి, విన్నవించిననీదు వృత్తాంతమెల్లఁ
దనమదినూహించి తాపసోత్తముఁడు, కనుఁగొనిరోషాగ్ని కణములు దొరఁగ
నడరమున్నిటిదోష మదిచాలకిట్లు, చెడుబుద్ధిపరకాంతఁ జెఱిచిననీదు
నండముల్ దెగియు మేషాండుఁడవగుచు, ఖండనంబునఁ బట్టువడు శత్రుచేత
నిలనింక నరులును నీపాపమెఱుఁగఁ, గలవంచనభజనంబు గానిమ్ము నీకు
నింద్రత్వపదమును నింతకుఁ దెగుట, యింద్రత్వహానియు నెల్లయిందులకు
నరుదుగాఁగల్గుగాకని పల్కి కినుకఁ, బరుషముల్ పలుకుచుఁ బత్నినీక్షించి
యీతపోవనమున నింతి నాయొద్ద, నీతి మాలిననీవు నిలువంగఁదగదు
చతురయౌవనరూప సౌందర్యమదము, కతమున నీవిట్లు గానకనేఁడు
ధృతిచెడి పరుఁగూడి తిటు మహాపాప, మతిఁబూని నన్నవమానంబుఁ జేసి
కడుఁదప్పు సేసితి గాన నొప్పెల్ల, నెడలలోకముఁ జేరకీవనాంతమున

అహల్యకు గౌతముఁడు శాపమిచ్చుట.

వేపోయి పాషాణ వేషంబునొంది, యాపదఁబడుచుండుమని శాపమిచ్చె
నంతనహల్యయు నావాక్యములకు, నెంతయు భీతి మునీంద్రుతో ననియెఁ
గపటియై నీరూపుఁ గైకొని యింద్రుఁ, డపరాధమొనరించు టదియు నేనెఱుఁగ
నజ్ఞానకృతమైన యన్యాయమగుట, విజ్ఞానమయ మనోవీథి నీక్షించి
మన్నింపఁదగునన్న మదివిచారించి, యన్నాతి పలుకుల కనియె గౌతముఁడు
వసుమతి నిక్ష్వాకు వంశంబునందుఁ, బొసఁగంగ రాముఁడై పుట్టి విష్ణుండు
సమ్మదంబున లోకసంరక్షకొఱకు, నిమ్ములఁ జనుదెంచు నీవనంబునకు
సుభగి యాతని యంఘ్రి సోఁకినయపుడు, శుభమూర్తివగుదీవు శుద్ధాత్మవగుచు
గ్రిమ్మఱ నెలమి నా కడకు నేతేర, నెమ్మిఁ గైకొనియెద నిన్నంచుఁ బలుక
నత్తన్వి మఱియు నిట్లనియె నాతాప, సోత్తముఁ గనుఁగొని సురుచిరాకారుఁ
డైనయీబాలుని యాముగ్గురట్లుఁ, గనుఁగొని దయతోడఁ గరమర్థిఁ బెంపు
మనవుఁడు విమలాత్ముఁ డట్లగుఁగాక, యనుచు నెయ్యముతోడ ననియెఁ బెంపొంది
నీతఁడు శతమన్యు నింద్రియంబునకుఁ, బ్రీతితో జన్మించెఁ బెంపెసలార.

నటు కాననితఁడు శతానందుఁడనఁగఁ, బటుకృపామూర్తియై పాటిల్లఁగాక
ఇయ్యింద్రసుతునకు నీయర్కజునకు, నయ్యెడు దేహాంత మందుసహస్ర
లోచనకిరణుల లోలియ మెసఁగ, నాచతురాత్ములే యవనిలోనుగ్ర
వనచరరూపులై వాలిసుగ్రీవు, లనెడు నామములతో నతిపరాక్రమము
సేయుచునొకయింతిఁ జెలువారఁబొంది, యాయింతికై వాలి యనిలోనఁబరుని
చేత నీల్గెడునని చెచ్చెరవాలి, కాతతంబుగశాప మట్లిచ్చెనంత
భ్రామకభరితసంప్రాప్తులై వారు, నామహామునినాథు నర్థిఁ బ్రార్థించి
క్షమియింపుమనవుడు సంయమీశ్వరుఁడు, కమలాప్తతనయ సంక్రందనసుతుల
వినయోక్తులకు మెచ్చి విబుధసన్నిభుఁడు, తనమదికరుణ యెంతయుఁ బొంపఁ బలికె
నిద్ధతేజంబుల నిట్లొప్పమీరు, శుద్ధాత్ములగుచును సురపతిసూర్య
వరులకత్తెఱఁగును వారకచెప్పి, కరమొప్పబలపరాక్రమములు మెఱయ
వారికినుదయించి వరకపిమూర్తు, లారంగఁదాల్పుఁడ యభినవంబొదవ
ననుచునమ్మునివారి నంతటఁబాసి, చనినవారంజనఁ జాలఁగోపించి
నీకతంబునమాకు నీఘోరశాప, మీకర్మఫలముదా నిటుసంభవించెఁ
గన్నియరో నీవు కపివీరుఁడైన, యన్నగచరవరు నర్థిఁ వరించి
యతివ జగత్ప్రాణుఁడైన యాపురుషు, కతమున శివవర్యకలితుఁడైనట్టి
సుతునివానరవర శూరునిగనుము, వితతంబుగానంచు వెసశాపమీయ
సుగ్రీవుఁడెంతయు శోకించియపుడు, అగ్రజువాలినహల్యనుజూచి
యకటయీకన్య కలుగంగనేల, పెక్కుకర్మంబులఁ బెంపేదిమనము
విధినియుక్తంబుగా వింపనట్లగుచుఁ, బదపడికర్మంబు ప్రాప్తించుచోటఁ
దొలఁగినఁబోవునె తుదినీశుఁడైనఁ, లలిమీర నేనైన లక్ష్మీశుఁడైన
దనకర్మమునకును దాఁగర్తగాక, కనుకనిపరులకుఁ గారణంబేమి
యనిదూరవగచి తానంజనఁజూచి, వినయంబుదైవాఱ వేడ్కనిట్లనియె
నతిముగ్ధమతివైన యతివనీకెట్టి, యతిదుష్కృతంబు దానవనివాటిల్లె
నతిసత్త్వఁగాంచెద వఖిలసంగ్రామ, చతుర విక్రముఁడైన శాఖామృగేంద్రు
నతఁడు నాకిష్టుఁడు నగువట్లుగాఁగ, మతితోడ నిచ్చిన మన్నింపవలయు
ననవుఁడు నాఁగాక యని ప్రభాకరుని, తనయుని వీక్షించి తరుణి యిట్లనియె
నాతనూభవునకు నరయంగమీరు, మాతులులౌ గారె మమ్మరసి రక్షింప
నేతెఱంగునఁ గర్తలిం దెవ్వరింక, వీతలంపిటమీఁద నెఱయ నెట్లగునో

యనవుఁడు సుగ్రీవుఁ డౌఁగాక యనుచు, వినయంబు హెచ్చించి యవ్వాలిఁగాం
చనిరి వారింద్రుని సన్నిధికంతఁ, జని తమకైనట్టి శాపప్రకార
మును దమకయ్యెడు మోక్షంబు తెఱఁగు, వినిపించి వానరవీరులరూపు
ధరియించినారు మున్దటిమేను విడిచి, పరమాత్ములై వారు వసియింతురెలమి
నంతనహల్యయు నటుఁ దనశాప, మంతయుఁగైకొని యాసమీపమున
శిలభావమైయుండెఁ జెచ్చెఱనంత, సలలితానుష్ఠానసంపన్నుఁడైన
గౌతమఋషి తనకైనపత్నిత్వ, వితథంబునకుఁ జాల విహ్వలుఁడగుచు
నంజన నాశతానందుఁ దోడ్కొనుచు, రంజిల్లు మిథిలేశు రాష్ట్రంబుచేరి
మెలఁగుచునున్న నా మెయిజనకుండు, వలనొప్ప నేతెంచి వరమునీశ్వరుని
గనుఁగొని పూజించి ఘనశతానందు, నినసముఁ దోడ్కొంచు నేగె నేగుటయు
నంత నా గౌతముండంజనఁ జూచి, సంతాపచిత్తుఁడై సౌభాగ్యలీలఁ
దనరెడు నీయింతిఁ దరుచరునకును, గొనకొని మూర్ఛితఁ గోరి యొల్లిత్తు
హా దైవమాయంచు నతిదుఃఖమంది, మేదినిపై విధిమీఱంగరాదిఁ
దలపోసి తనబుద్ధిఁ దగ విచారించి, యలయక ఘనగిరులందుఁ గ్రుమ్మరుచుఁ
జనిచని యామేరుశైలంబుపొంత, ఘనుఁడు కేసరియను కపివరాగ్రణిని
విదితంబుగాఁ జూచి విమలవర్తనము, సదమలగుణయుక్తి సంతతాచార
చరితంబు వినయంబు సద్భక్తియుక్తి, భరితంబు గని మెచ్చి భార్యగా నిచ్చి
సలలితచిత్తుఁడై సంతోష మొదవ, నెలమితోఁ గనకాద్రి కేగె నమ్మౌని
నాఁడంత గావించినాఁడవుగాన, నేఁడు శాత్రవుచేత నీకింతవచ్చె
నది గాన వైష్ణవయాగంబుచేసి, పదపడి సకలపాపంబులఁ బాయు
నీలోకమున నందు నీతనూజుండు, నాలంబులోఁ జిక్కఁ డబ్ధియాత్రచేతఁ
దాత పులోముండు దప్పించి తెచ్చి, యాతని దాఁచినాఁ డబ్ధి మధ్యమున
నని పురందరు చిత్త మలరంగఁ బలికి, తనలోకమునకేగెఁ దదనంతరంబ
పాకశాసనుఁడును బ్రహ్మ వాక్యంబు, గైకొని నియతి నా క్రతువుఁ గావించి
యనఘాత్ముఁడై యుండె నమరలోకమున, ననియింద్రువృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పి
యమరేంద్రు గెలిచిన నతని నన్యులకు, సమరంబులో గెల్వ శక్యమే యనిన
మేఘనాదునిలావు మిగులమేలనుచు, రాఘవుల్ పలుకంగ రవిసుతాదులును
వెఱగందిరాతని విక్రమంబునకు, మఱియునగస్త్యుఁ డమ్మనుజేంద్రుఁ జూచి

—అగస్త్యుఁడు రామునకు రావణుచరితంబుఁ జెప్పుట—

రావణాంతకవిను రణశూరుఁడైన, రావణుసుతువింటి రావణువినుము
భయదసైన్యముతోడఁ బఙ్క్తికంధరుఁడు, జయకాముఁడై మంత్రి సేవలుగొల్వ
నసమానగతిఁబశ్చిమాంబుధికడకు, జన నేగునతఁడు తద్ద్వీపమధ్యమునఁ
దప్తకాంచనదీప్తిఁ దనరికల్పాంత, దీప్తాగ్నివిధమునఁ దేజరిల్లుచును
అమరులయందింద్రుఁ డంచితద్యుతుల, నమరుగ్రహంబులందబ్జబాంధవుఁడుఁ
గరమొప్పగిరులందుఁ గాంచనాచలము, నరుదుగానిభములం దైరావతంబుఁ
బాదపంబులయందుఁ బారిజాతంబు, వేదంబులందు ఋగ్వేదంబుఁబోలి
యెల్లమూర్తులయందు నేమూర్తి వెలుఁగు, తెల్లంబుగానందు దీపించువాని
విపులనాసంబును విశదదంతములుఁ, జపలంబులైన పిశంగనేత్రములు
నాజానుబాహులు నరుణాంబుజంబు, యోజఁ జెన్నగుమోము నురుతరాంగములుఁ
గంబుసోదరమైన కంఠంబునఱుతఁ, బంబినరుచినొప్పు పద్మదామకముఁ
బద్మరాగారుణ ప్రభలుర్విఁబర్వ, బద్మాంకములనొప్పు పాదపద్మములు
మణిపుంఖదేదీప్య మానాశుగములు, రణితఘంటాభీకరములైన దోనలు
వాచాలకింకిణీ వలయంబులైన, వీచోపులునుగల్గి విలసిల్లువానిఁ
దలఁపంగనూరుల ధర్మంబుఁదపము, విలసిల్లుకటియందు విశ్వదేవతలుఁ
బూని మేహనమునఁ బుష్పసాయకుఁడు, దానిరంధ్రంబునఁ దగుప్రవాహములుఁ
బెనుపాయువీఁపునఁ బితృసమూహంబు, మొనయునస్థిస్థానమునమరుద్గణము
నసమానగతిఁగుక్షి నబ్ధులునదులు, వసువులుప్రక్కల వరుసదిక్కులును
గన్నులరవిశశుల్ ఘనతరాస్యమునఁ, జెన్నొందురుద్రులుఁ జెవులనశ్వినులు
భాతిగానతిచండ బాహుదండముల, ధాతవిధాతలు దైవతాగ్రణులు
మణిబంధయుగమున మహితవజ్రంబుఁ, బ్రణుతహస్తంబుల భగుఁడుఁబూషణుఁడు
భాసురనఖపఙ్క్తిఁ బరఁగుశేషుండు, వాసుకియునుమహేశ్వరుఁడశ్వతరుఁడు
ఘనుఁడిలావంతుండుఁ గర్కోటకుండు, ఘనులువిశాలాక్ష కంబళాదులును
నక్షీణవిషదీప్తుఁడగు ధనంజయుఁడుఁ, దక్షకుండును నుపతక్షకాహ్వయుఁడు
రోమజాలంబులనుచిరగోమహోమ, భూమిదానాదిక పుణ్యదానములు
మేదురద్యుతులొప్పు మేనఁగానమ్ము, వేదవేదాంగాది వివిధవిద్యలును
నేరెఱుంగున నెందు నెప్పు డెవ్వరికి, ధాతవరఁ బెట్లు తప్పింపవచ్చు
మున్నుఁ బుట్టినవాఁడు ముందటఁ బుట్టు, నున్నవాఁడును దేవయోనులయందు

నిరవద్యసిద్ధులు నిఖిలాధ్వరములు, వరమూర్తులొప్పార వర్తించువానిఁ
గనుఁగొని యతిచిత్ర గతినంజనాద్రి, కనకాద్రినిమ్ముల గడిసెనో యనఁగఁ
బట్టివయలుగుల పటుదీప్తులడర, నట్టహాసముతోడ నవ్వీరుఁ గదిసి
కసువాఁడికత్తులఁ గనలుశూలముల, బెడిదంపుటీఁటెల బెనుపట్టసముల
నసదారనొప్పింప నప్పుడవ్వీర, వరుఁడునుబులిచేత వడివ్రేటువడిన
కరివైరివిధమునఁ గరభంబుచేత, సరిదాకువడిన కుంజరముచందమున
ఘోరవారణముచేఁ గోరాడఁబడియు, గారవంబడలని కనకాద్రిభంగి
నంబువేగంబున నాహతంబైన, యంబుధిచాడ్పున నతిక్రుద్ధుఁడగుచు
నోరి రావణ నీమహోద్ధతియెల్ల, వారించిపుచ్చెద వడినిల్వుమనుచుఁ
గల్పాంతనిర్ఘాత కల్పమై తాఁక, నల్పపీడితముష్టి నలవోకఁ బొడిచెఁ
బిడికిటఁ బొడిచినఁ బెల్లుమూర్ఛిల్లి, పడినయాదశకంఠు బలమువేతోలి
మలయుచుఁ బాతాళ మార్గమైయున్న, బిలములోపలఁ జొచ్చెఁ బృథులవేగమున
నంతదశగ్రీవుఁడా మూర్ఛఁ దెలిసి, యంతలోనన లేచి యసురులఁ జూచి
పటుముష్టి నన్నాజి పరవశుఁ జేసి, యెటపోయె నవ్వీరుఁ డెఱిఁగింపుఁడనిన
రావణమంత్రులా రావణుఁ జూచి, దేవపోరానియా తెరువులేమిటికి
దేవాసురాదులఁ దీవ్రదర్పమున, వావిరి గెలువంగ వలఁతియా ఘనుఁడు
భావింపఁ బోఁబోలుఁ బాతాళమునకు, నావీరుఁ డిందుగా నరిగెనీబలము
ననవుఁడు మగఁటిమి నమ్మహాబలుఁడు, ఘనఖడ్గపాణియై గరుడవేగమునఁ
దక్కక యాబిల ద్వారంబుఁ జొచ్చి, యక్కడఁ జనిచని యందొక్క చోట
మేటిమేనులమించు మేచకద్యుతులు, కాటుకకొండల గతినుల్లసిల్ల
మహనీయకేయూర మణిముద్రికాది, బహుభూషణంబులఁ బ్రణుతవస్త్రముల
రక్తగంధంబుల రక్తమాల్యముల, రక్తిమైఁ గైసేసి రాజిల్లుఘనులు
వెండియునొకచోట వివిధమండనము, లొండొండ వెలిఁగెడు నుజ్జ్వలాకృతులఁ
బోఁడిగా ధరియించి పొలుపారుచున్న, మూఁడుకోటులసదా ముదితమూర్తులను
మఱియునొక్కెడ భాస మానవర్గముల, మెఱసియగ్నులభంగి మేనులు వెలుఁగ
లీలమైఁ దెలిపించు తేజవ్వనముల, నోలివినోదించు చున్న యంగనల
వేఱొక్కచోఁ దన విపులప్రతాప, మాఱించివచ్చిన యవ్వీరుతోడ
సమవర్ణ సమరూప సమబాహుబలులు, సమపరాక్రములునాఁ జనుచతుర్భుజులఁ
బొడఁగాంచి భయజాత పులకాంగుఁడగుచుఁ, దడయక తద్బిల ద్వారంబువెడలె

వెలుఁగడిపుచుఁ జేయుచు వింశతిభుజుఁడు, బిలబహిస్థలినొక్క పృథులతల్పమున
దివ్యభూషణములు దివ్యాంబరములు, దివ్యగంధంబులు దివ్యమాల్యములు
ధరియించి చంద్రికాధవళమై పొలుచు, మురిపెంపువెలిపట్టు ముసుఁగు రాఁదిగిచి
నిమురవోవుచునున్న నిరుపమాకారు, నుదితతేజోనిధి నొక్కనిఁ గాంచి
యావీరుచే సువచభినవరూప, లావణ్యములఁ బుణ్యలక్షణంబులను
బరమపాతివ్రత్య భవ్యశీలముల, నిరవందనుతిగన్న యిందిరాదేవి
కుసుమగంధాముల కొమరారియుఱతఁ, బసిఁడితామరచేరు పసనారపైచి
మణికంకణోత్కర మధురఝుంకార, రణితహస్తంబున రమణీయలీల
ధవళచామరమొప్ప ధరియించి సకల, భువనైకభూషణస్ఫూర్తి నొప్పుటయు
సటఁజూడిక్రుసుడివడ నాజగజ్జననిఁ, గుటిలాత్ముఁడై పట్టుకొనవిచారించి
యందఱుమంత్రుల నవులఁ బోఁబనిచి, కందర్పవశగుఁడై కడక నొక్కరుఁడ
రయోలివిషజ్వాలలోలక్రనిద్రించు, కాలసర్పముఁ జేరు గతిఁ జేరవరిగి
ముట్టిడాయక మున్న ముసుఁగెడలించి, యట్టహాసముఁ జేసె నమ్మహాబలుఁడు
దానికి మూర్ఛిల్లి ధాత్రిపైఁ ద్రాలి, యానిశాచరుఁడున్న యమ్మహాఘనుఁడు
నరనాథమొదలంట నఱకుడువడిన, తరువునట్లొరిఁగిన దశకంఠుఁ జూచి
యమరకంటక నిన్ను నంటంగఁబోఁడవి, సహియింప నిప్పుడు సమయంబుగాదు
బ్రహ్మచే నీకన్న పాపంపువరము, బ్రహ్మకు మాఱుగా బ్రతికించె నిన్ను
బ్రహ్మమాన్యుఁడు గాన బ్రహ్మవాక్యంబు, బ్రహ్మకుఁ బ్రియముగాఁ బాటింపవలయు
బ్రహ్మపల్కినపుడే పాటించి మీఁద, బ్రహ్మాదిసుర లడ్డుపడిన నిన్నణఁతు
నెట్టన నాచేత నీల్గుదీవనిన, నెట్టకేలకుఁ దేఱి యెప్పటియట్లు
నిట్టూర్పు వుచ్చుచు నెసఁగుదీమములు, నిట్టులగా భీతి నేత్రముల్ మూసి
వెఱవక పొమ్మన్న వినికన్ను దెఱచి, వెఱపుతోఁ జేతులు వెసమోడ్చి పలికె
బాహుదర్పంబున బలమున నసమ, సాహసంబున నీదు సరియొందుఁగానఁ
బ్రళయాగ్నిశంకకుఁ బక్కైనవాఁడ, వలఘుతేజోమూర్తి వనఘయెవ్వఁడవు
నీపేరు వినిపింపు నిజముగా ననిన, నాపల్కు విని నవ్వి యావీరవరుఁడు
ఘననాదగతిఁ గఠకకఁశంబైన, ఘనతరధ్వని బల్కె కంఠుతో ననియె
నిప్పుడు నాపేరదేల నాచేతఁ, దప్పదు మరణంబు దశకంఠ నీకు
నెప్పుడు నాచేత నిలఁగూలెదీవు, నప్పుడెఱింగెదవమరారి నన్ను
ననుఁడు వెండియు నాదశాస్యుఁ డాఘనుని, గనుఁగొని మదిలోన గర్వించి పలికె

యుద్ధంబులో నిన్ను నోర్వంగఁజాలు, నిద్ధతేజుఁడు గల్గునే విచారింప
బ్రహ్మతేజంబునఁ బాటేలకల్గు, బ్రహ్మకు మనుమఁడౌ పఙ్క్తికంఠునకు
నబ్బైన నీచేత నగునట్టి మరణ, మెట్లును గీర్తి నా కెల్లలోకముల
ననిపల్క మఱియును నమ్మహామహుని, తనువునఁ బితృదేవతలు మరుత్తులును
వసువులు రుద్రులు వఱలు తేజమున, నెసఁగు నాదిత్యులు నెల్ల దేవతలు
వెలుఁగు మూఁడగ్నులు వివిధరూపములు, నెలకొన్న విద్యలు నిఖిలవేదములు
సర్వపర్వతములు సర్వవారిధులు, సర్వసరిత్తులు సర్వసంయములు
సర్వగంధర్వులు సకలచారణులు, సర్వసిద్ధులు సర్వసాధ్యసంఘములు
గ్రహములు నక్షత్రగణములు నభము, నహిపతుల్ గరుడుఁడు నశ్వినుల్ సురలు
నసురవర్గంబులు నఖిలరాక్షసులు, నసమానగతిఁ దోఁప నన్నిలోకములు
నరుదారఁ బొడఁగని యతిభీతుఁడయ్యె, సురవైరియని కుంభజుండు చెప్పుటయు
నామునీంద్రునితోడ నవనీశుఁ డనియె, నీమహామహిమ నాకెఱిఁగింపవలయు
దానవాదులఁబట్టి దర్పంబు లణఁచు, పూనికగల దివ్యపురుషుఁడెవ్వాఁడు
పరికింప బిలభూమిభామలఁ దారు, వరుస వినోదించువా రెవ్వరనిన
మును దశాస్యుని నల్పముష్టిఘాతమున, వెస మూర్ఛఁబొందించి బిలములోఁ జొచ్చి
యందునాతఁడు వచ్చి యందున్నవారి, చందంబుఁగని [illegible] వెడలి
వెలిద్రోచి క్రమ్మఱ వెసనట్టహాస, కులిశపాతంబునఁ గూల్చినయాతఁడు
ఘనుఁడైన కపిలుండు కపిలుఁడు ననఁగ, మనుజేంద్ర నీవు నీమహిమ యంతయును
జక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గముల్ గేల, విక్రమక్రీడల విలసిల్లువాఁడు
నభవుఁడు శాశ్వతుం డసమానుఁ డనఁగఁ, ద్రిభువనాధీశుఁడై దీపించువాఁడు
భూతకోటులనెల్లఁ బుట్టింపఁ బెంపఁ, బ్రాతియడంగింపఁ బ్రభుఁడైనవాఁడు
కారణభూతమై కర్మజాలముల, మేరలసకలంబు మెలఁగించువాఁడు
వేదముల్ గనువాఁడు విష్ణుండు కపిలుఁ, డాదినారాయణుం డైన యాఘనుఁడు
జిహ్వలు శిఖలుగాఁ జెలువారుచున్న, గహ్వరవాసులు కపిలనందనులు
నట్టి యాకపిలుచే నవలీలఁ దనరు, గట్టి మానము దూలి కడు విన్నఁబోయి
మరలంగనే తెంచి మంత్రులఁ దాను, బురికి నారాక్షసపుంగవుం డరిగె
ననవిని రఘురాముఁ డటఁగొల్చియున్న, వినుతవిక్రములైన వీరపుంగవులు
వెరగంది రమ్మహావృత్తాంతమునకు, మఱియు నగస్త్యుఁ డామనుజేంద్రుఁజూచి
భూలోకనాథ యీభూరివిక్రముఁడు; నాలోక సురలోకుఁ డౌనింద్రజిత్తు

కైలాసచాలనక్షమబాహుఁడైన, త్రైలోక్యకంటకు దశకంఠువింటి
యాయిరువురకంటె నధికవీరుండు, వాయుతనూజుఁడీ వానరోత్తముఁడు
నాతతసత్వంబు నతులవిక్రమము, నీతియు బుద్ధియు నిఖిలవిద్యలును
మహితప్రభావంబు మారుతికరయ, సహజంబు లతనికి సరియె తక్కొరులు
జానకి వెతకంగ సకలవానరులు, నే నేన యని పూని యేపుతో నడరి
రంగదుత్తుంగ తరంగమైపొంగి, నింగితో రాయు నావీరధిఁ జూచి
వెలవెల నగుటయు వెఱవకుండనుచు, నలఘువిక్రమశాలి యైన యాఘనుఁడు
జవమున లవణాబ్ధి శతయోజనంబు, లవలీల లంఘించి యటలంకఁ జొచ్చి
జనకజఁ బొడఁగాంచి సకలంబుఁ జెప్పి, వనపాలకులఁ జంపి వనమెల్లఁ బెఱికి
లంకేంద్రుతనయులఁ లలి మంత్రివరుల, గింకరకోట్లను గీటణంగించి
బంధనముక్తుఁడై పలుకులఁ బత్తిఁ, కంధరుఁ గెరలించి కడు మేను వెంచి
వాలిన యాలంక వడి నీరుచేసి, పౌలస్త్యుఁ నగరెల్లఁ బయలుగాఁ జమరి
సీతకంతయుఁ జెప్పి సేమంబుఁ గొనుచు, నే తెంచె నింతవాఁ డెవ్వఁడు గలఁడు

హనుమంతుని వృత్తాంతము

హనుమంతుచేసిన యంతకార్యంబు, ధనదుఁడు సేయఁ డంతకుఁడు సేయండు
విష్ణుండు సేయండు విబుధేంద్రుఁడైన, జిష్ణుండు సేయండు సేయ రెవ్వరును
ననవుడు రఘురాముఁ డావాక్యములకు, మునినాథుఁ గనుఁగొని ముదముతోఁ బలికె
నితనికారణమున హితసంగమంబు, వితతంబుగాఁ గంటి విజయంబుఁ గంటిఁ
బడియున్నలక్ష్మణు ప్రాణముల్ మగుడఁ, బడయంగఁ గంటి నాబంధులఁ గంటిఁ
జాలవిభీషణుసకలధర్మములు, పాలింపలంకకుఁ బతిఁ జేయఁ గంటి
నేనయోధ్యాపురమేలఁగఁ గంటి, జానకితోఁ గూడ సౌఖ్యంబుఁ గంటి
నాకెల్ల మేలునీనగచరోత్తముఁడు, గైకొని కావించెఁ గడుఁ బ్రీతితోడఁ
దలపోయ నీతఁడు తప్పించియొరుల, కలవియే వైదేహి నటపోయి వెదక
ననిపల్కె వెండియు నంజనాతనయు, వినువేడ్కఁ గుంభజు వీక్షించి పలికె
వాలినపగవారు వాలిసుగ్రీవు, లోలి నెప్పుడుఁ బోరుచుండఁగా నితఁడు
తృణలీల నేల నా దేవేంద్రుతనయు, రణభూమిఁ గూల్పఁడా రవిసూనుఁ డలరఁ
దనలావు నాఁడేల తానెఱుంగండొ, తనకు నిష్టుండైన తపననందనుఁడు
వాలిచేఁ గడుఁ దూలి వగఁ గూలునతని, నేలయుపేక్షించె నెఱిఁగింపుమనుచు
హనుమంతు మోముపై హస్తంబుఁ జేర్చ, వినఁగ నగస్త్యుఁ డవ్విభునితో ననియె

గతియందుమతియందు ఘనశక్తియందు, నతులితుండైనయీ హనుమంతునందుఁ
బరికింపఁగా నెంత పౌరుషంబైన, ధరణీశ గల్గుట తథ్యంబువినుము
మునిశాపమున వీరముఖ్యుఁడీఘనుఁడు, తనలావుదెలియక తానుండుఁగానఁ
జాలంగభుజసత్త్వ సంపన్నుఁడయ్యు, వాలినాలములోన వధియింపఁడయ్యెఁ
బరికింపనిమ్మహాబలుఁడు బాల్యమున, నరుదారఁజేసిన యాపరాక్రమము
వినుతికెక్కెడునీవు వినఁగోరెదేని, వినిపింతుసకలంబు విశదంబుగాఁగ
నిరవందఁగనకాద్రి నీతనితండ్రి, గిరిచరోత్తముఁడైన కేసరియుండు
నతనికిఁబత్నియై యంజనాదేవి, సతతంబుఁబతిభక్తి సకలంబుసేయ
నతనికపత్యంబునట్లులేకున్న, మతివిచారించి యమ్మగువపుత్త్రార్థిఁ
పటుతరభక్తితోఁ బవనునిఁగూర్చి, యటభుంజకస్థలి నతిఘోరతపముఁ
గావింపనెఱిఁగియా గంధవహుండు, వేవేగ నేతెంచి వెలఁదినీక్షించి
యెలనాఁగతపమున కెంతయుమెచ్చి, తలవడనీయిష్ట మదిగోరుమనిన
ననువందనంజనయాత్మఁబెంపొంద, ననఘాత్మనీదయ నఖిలలోకముల
జనులుదేవతలును సంస్తుతిసేయ, ఘనపరాక్రముఁడనఁగావిలసిల్లు
తనయునినతిబలోద్ధతుఁగృపసేయు, మనవుఁడుఁగరుణించి యట్లకాకనుచు
గౌరీశుఁడిచ్చిన గర్భవృత్తాంత, మారామకెఱిఁగింప నాత్మలోఁదలఁచి

హనుమంతునిపుట్టుక.

కమలాక్షివినుతొల్లి గరళకంధరుఁడు, విమలమై తనమది వేడ్కలింపొందఁ
దనవినోదారామధరణిస్థలమున, కొనరఁబార్వతితోడనురువేడ్కవచ్చి
తరులనీడల వినోదంబాడియాడి, యిరువురుఁ దమలోన నేపుదీపించి
కొలఁకులఁగ్రీడించి కొమరుదీపించి, యళులుమ్రోయఁగమించునపుష్పుల్లసించు
బహుపుష్పముల సౌరభముగ్రోలిగ్రోలి, మహనీయహర్షాబ్ధి మదిఁదేలితేలి
చందమైసంపూర్ణచంద్రుఁడుగాను, మందవాయువువీవ మదిసంతసిల్లి
గొనకొని మర్కటకూటంబుఁగాంచి, మనమునఁ బ్రియమంది మగువయీశునకు
వినిపించి వేడ్కనీవిధముపుట్టెడిని, ననవుఁడు హరుఁడంతనౌఁగాకయనుచు
నెనసినవేడ్కతో నేర్పడఁబలికి, పూనినవేడ్క నిర్వురుఁదారునట్లు
వానరరూపులై వరుసఁగ్రీడించి, జానొప్పనెంతయు సౌఖ్యంబుఁగాంచి
తమతొంటిరూపముల్ దాల్చినిల్చుటయుఁ, గ్రమమొప్పగౌరికి గర్భమెంతయును
దొరకొనిబరువైనఁ దుదిఁదాల్పలేక, పరమేశుతోఁబ్రేఁగు పడుచునిట్లనియె

నీవరగర్భంబు నేమోవఁజాల, దేవరదీని నెందేనియు నిడుము
కాదేని మీరైనఁ గైకొని ప్రేమ, తోదీని ధరియింపుఁడుర గాక క్రీతి
ననుఁ బార్వతిఁ జూచి హరుఁడు నవ్వుచును, నానరవాగర్భంబు నుర్విపైఁ జెట్టఁ
గొంతకాలము మోచి కొనియుండి ధాత్రి, కాంతశంకరునకుఁ గను భక్తి మ్రొక్కి
యవధారు కులగిరు లంబుధులేడు, వివిధంబులగు మహా వృక్షముల్ నదులు
స్థావరంబులు మఱి జంగమాదులును, మోవంగ నోపుదు మోదంబుతోడఁ
దగుగర్భ మిది యేను దాల్పంగఁజాల, నగసుతాధవ దయ ననుఁగావు మనుచుఁ
జెఱునవ్వు మోమునఁ జిందిదైవాఱ, నఱిముఱి నాగర్భమందుక శివుఁడు
వేయేండ్లు ధరియించి వెసదానిఁ బుచ్చి, నాయతి నాకిచ్చెనట నేను వేయు
వరుసముల్ ధరియించి వారకయున్న, తఱి నీవు పుత్రసంతానేచ్ఛ నన్ను
గుఱిచి వేఁడితి గాన కోర్కి దైవాఱ, ధరియింపుమనుచును దనచేతనున్న
వరగర్భఫలమును వాయుదేవుండు, గురుదయాంచితబుద్ధిఁ గోమలి కొసఁగి
చనినఁ బిమ్మట సంతసమ్మందియింతి, తనమందిరమునకుఁ దానేగుదెంచి
ద్వాదశమాసముల్ తగఁజన్నపిదప, నాదటసుతుఁ గాంచె ననురాగలీల
ఘనతపోమహిమచేఁ గన్నయాత్మజుని, గనుచాటుగా నుండఁ గనుజాటు వెట్టి
యంతఁ బండులు దేర నంజనాదేవి, కాంతారమునకేఁగఁగా వేఁకనతఁడు
శరభంబు గర్జించు చందంబు దోఁప, వరుసఁ బేరాఁకట వాపోవుచుండి
భూరిజపాపుష్ప పుంజంబుకరణి, నారంగనుదయాద్రి యందొప్పుచున్న
చండాంశుఁ బోడఁగని చటులవేగమునఁ, బండనువేడుకఁ బట్టంగ నెగసి
యరుగనకభిముఖుండై మింటనరుగఁ, దరిగాంచి సురసిద్ధ దనుజసంఘములు
వైనతేయునకును వాయుదేవునకు, మానసంబునకునీ మారుతాత్మజుఁడు
నింతవేగముగలఁ డితఁడు బాల్యమున, నింతవాఁడిటమీఁద నెంతవాఁడగునొ
యిట్టిసత్వంబును నిట్టిధైర్యంబు, నిట్టిశౌర్యముగాన మెవ్వరియందు
వినముగాన మనంచు విస్మయంబంది, కనుఁగొనుచుండంగఁ గడకతోనప్పుడు
కొడుకును వ్రేలిగూడి వెన్దగిలి, వడివచ్చుచున్న యా వాయుదేవుండు
వీఁకనుష్ణాంశుని వేఁడిమి నడుమ, దాఁకి శరీరంబు దపియింపకుండ
గమనవేగంబునఁ గలయఁగఁ బోడము, చెమటచిత్తడి పాడి సేయుచుఁ బొలయ
లీలనవ్వీరుండు లెక్కింపఁ బెక్కు, వేలయోజనములు వెసనాక్రమించి
యవిరళగతిరశ్ము లడరఁ గైకొనక, రవిచేరనరిగెనా రవియు వీక్షించి

బాలుఁడుగావునఁ బఱతెంచెఁగాని, పోలనీతఁడీదుష్టబుద్ధి రాఁడనుచు
నారవిచారించి యంశుజాలముల, మారుతసుతుమేను మాఁడింపఁడయ్యె
నాభీలగతినప్పు డంజనాతనయుఁ, డాభానుబింబంబు నరుదారఁబట్టె
గ్రహణపర్వమునాఁడె కావునరాహు, వహిమాంశుఁగబళింప నటకేగుదెంచి
దినకరుం డున్నయా తెఱఁగెల్లఁజూచి, హనుమంతుఁడదలింప నతిభీతుఁడగుచుఁ
జంద్రార్కభయదుఁడై చలియించురాహు, వింద్రలోకమునకు నేగికొల్వున్నఁ
బురుహూతుఁగనుఁగొని బొమలుగీలించి, పరుషవాక్యంబులఁ బలికెరోషమున
రాకాసుధాకరు రవినమావాస్య, నాకాఁకటికి నీవునాఁడిచ్చి నేఁడు
నానోటకడివుచ్చి నాకేంద్ర యొరున, కీనీకునుచితమె యిపుడొక్కరాహు
నాకంటెమునువోయి నలినబాంధవుని, గైకొనియున్నాఁడు కడిమితోననిన
నాపలుకులకుమండి యాఖండలుండు, కోపరక్తాక్షుఁడై కొలువుచాలించి
కీలాకరాళమై కేలవజ్రంబుఁ, గ్రాలంగసంచిత గాత్రుఁడైపొలిచి
పన్ని తెచ్చిన తనభద్రసామజముఁ, బన్నుగాఁగరిరాజపట్టంబుదాని
కైలాసగిరిఁబోలు గాత్రంబుదాని, నాలుగుకొమ్ముల నలినొప్పుదాని
ఘనతరోన్నతిమింటఁ గడచినయట్టి, యనువైన యౌన్నత్య మమరెడుదాని
మదములొల్కెడుదాని మదగంధములకు, ముదముతోఁ దుమ్మెదల్ మొగిమ్రోయుదానిఁ
బొందినరవిచేతఁ బూర్వాద్రిభంగి, సిందూరతిలకంబుచేనొప్పుదానిఁ
గనకరశ్ములఁ బొల్చు ఘంటలదాని, ఘనతరోన్నతి మిన్ను గడచినదాని
నైరావతమునెక్కి యధికతేజమున, నారాహుమున్నుగా నాదిత్యుకడకుఁ
జనుదేర నప్పుడా సైంహికేయుండు, ననతిదూరంబున హనుమంతుఁ గాంచి
వడిమీఁద బఱతేర వనజాప్తు విడిచి, కడిమి నతఁడు వానిఁ గనిపెట్ట నెగసి
నంతకంఠీరవ మలుకతో నెగయ, నెంతయు వడిఁ బాఱు నిభముచందమున
నింద్రయింద్రా యంచు నెసఁగినభీతిఁ, జంద్రారి పఱతేర జంభారి చూచి
సైంహికేయా భీతి సంచలింపకుము, సంహరించెదవీని సమరోర్వి ననుచుఁ
గమకింప మిక్కిలగ్గలికతో నతఁడు, నమితవిక్రమశాలియై సంభ్రమించి
యీపంతు కడు దొర యిది సారమనుచు, నేపునవయ్యైంద్రు నిభమున కెగసి
ప్రళయకాలమునాఁటి పావకుభంగి, బలువిడిఁ గవయు నప్పవనునిభంగి
వజ్రమహోజ్జ్వలజ్వాలలు నిగుడ, వజ్రంబుఁ గొని పూన్చివైచె వైచుటయు
నది దాఁకి దాపలి హనువెల్ల విఱిగి, యుదయాద్రిపైఁ గూలె నురుమూర్ఛతోడఁ

బుత్రు దైన్యముఁ జూచి పొడము నయ్యలుక, వృత్రారిపై నల్గి వేస గంధవహుఁడు
ప్రజలనందఱ యాగపశువులభంగి, నిజగతి నూర్పులు నిగుడంగనీక
యుగ్రుఁడై తనుసంధు లొండొండ విఱుగ, నిగ్రహించినవార నిశ్చేష్టులైరి
జగములన్నియు ననుష్ఠానముల్లేక, నిగమశాస్త్రంబులు నెరపంగలేక
నిత్యకర్మంబులు నెరెఁ జేయలేక, యత్యంతశూన్యంబులైయుండిరంత
ఘుముఘు వెసఁగొంచు బద్మాయతాక్షి, యలరెడు వేడుక నాశ్రమంబునకుఁ
జనుదెంచి పల్లవశయ్యపైఁ గూర్మిఁ, తనయుండు లేమికిఁ దద్దయు వగచి
యెక్కడఁ బోయెనో యీకుమారకుఁడు, అక్కటాయంచు వాయడవిలోనెల్లఁ
ద్రిమ్మరి కానక ధృతిమాలితూలి, క్రమ్మినశోకాగ్ని గడునేగుచుండ.
భద్రేభగామిని పతియైనయట్టి, యద్రిచరశ్రేష్ఠుఁ డైనకేసరియుఁ
తనమనోవీథి నెంతయుఁ గాంచి చూచి, యనిలవరాత్మజుం డాయుదయాద్రిఁ
గందుకచంద్రికాగతి నొప్పు భాను, నందంబుగని ఫలంబను కాంక్షఁజేసి
యాఁకటిపెల్లున నటనీవు లేమి, సోఁకోర్వలేక నాసూర్యబింబంబు
బండని తలఁచి దోర్బలశక్తి నెగసి, చండాంశుకడ కేగి జంభారిచేత
హతుఁడయ్యెనని మఱి యటమీఁద నడుచు, కతయంతయును బ్రియకాంతకుఁ జెప్పి
యూరార్చి నెమ్మది నుండె నున్నంత, మారుతిచేతను మానముల్ దూలిఁ
బంధురతేజముల్ పరివోయి దివిజ, గంధర్వయక్షరాక్షసముఖ్యులెల్లఁ
గడు భీతితోఁ గూడి కమలసంభవుని, కడకేగి వినతులై కరములు మొగిచి
మొగి బహుస్వేదజంబులు నండజములు, నొగి జరాయుజములు నుద్భిజ్జములును
ననఁగ నాలుగుజాతులైన జంతువులు, మునుమమ్ము నిర్మించి ముదముతో మాకు
వాయువులొగినిచ్చి యాయుష్యములకు, వాయుదేవుని నధీశ్వరుఁజేసి తెలిమి
నాతండుమీయాజ్ఞ నఖిలజంతువుల, ఖ్యాతిగానదిమొదల్ పాటించుచుండి
యే వెంటనో మాకు నింతనిగ్రహము, గావించె నిప్పుడా గంధవాహుండు
దేవగేహద్వార దేహళీసీమ, నూహింపలోపడి యుండుటఁజేసి
యవరోధముననున్న యంతఃపురంబు, నవిదలయెలుఁగులు నూర్పులనలవె.
దేవప్రజానాథ దేవలోకేశ, మావిన్నపమువిని మమ్మురక్షింపు
వాయుపీడితులమై వచ్చినమాకు, నీయుగ్రనిగ్రహ మిప్పుడువలదు
అనివిన్నవించిన నావాక్యములకు, వనరుహగర్భుండు వారితోననియె
వినుఁడుమీ రిట్లైన విధమెల్లఁ దెలియ, ననిలునకంజన యనుదానివలనఁ

గలిగెఁ దనూజుఁడా కపిబాలకుండు, ఫలకాంక్ష నాదిత్యుఁ బట్టఁబోవుటయుఁ
గని రాహువు దేవేంద్రు కడకు వేగంబ, చని నేఁడు నూతన స్వర్భానుఁ డొకఁడు
భానుఁ బట్టినవాఁడు పర్జన్య వచ్చి, వానిని వారింప వలయు నీ వనిన
గాసిల్లి యతఁడున్న కడ కేగుదెంచి, వాసవుఁడు రయఘోర వజ్రఘాతమునఁ
బరవశుఁ గాఁ జేయఁ బవనుఁడా తెఱఁగుఁ, బరికించి తనయునిపైఁ గూర్మి గలిగి
బలసూదనుఁడు లోకపాలుఁడు గాన, బలభేది కెగ్గుగాఁ బ్రజలఁ బీడించి
యశరీరియై చొచ్చె నఖిలజంతువుల, వశగతిఁ బవనుండు ప్రాణముల్ బలము
పవనుండు ధాతుసంబంధకారణము, పవనప్రభావంబుఁ బరికింప నరుదు
భువనత్రయాధారభూతమయుండు, పవనుండు లేకున్నఁ బడు శరీరములు
కావునఁ బవనుఁడు కలుషించినపుడు, జీవులకే వెంట సేమంబు గలుగు
మీఱి ప్పుడూర్పుల మెలఁగు వలేక, యూరక నిలువెండియున్న భూజముల
గతినున్న గతిసదాగతిగానఁ బాసి, గతిఁ బడు తొల్లింటి గతి సెల్లగతులు
మనమందుఁ బోవుట మతి విచారింప, ననువైన తెఱఁగంచు నప్పుడు కదలి
సర్వగీర్వాణులు సర్వగుహ్యకులు, సర్వగంధర్వులు సర్వరాక్షసులు
సర్వయక్షులు మఱి సర్వసంయములు, సర్వప్రజలుఁ గొల్వ జలజసంభవుఁడు
పవనుపాలికి నేగఁ బవనుఁడు నచటఁ, బవిఘాతమునఁ జాలఁ బరవశుఁ డైన
కొడుకును దా నెత్తుకొని విషాదమునఁ, గడుఁ గలంగుచు బ్రహ్మ గతిసంభ్రమమునఁ
జక్కఁగ నెదురుగాఁ జనుదెంచి మ్రొక్కె, మ్రొక్కిన నా చతుర్ముఖుఁడు మోదించి
యనిల లెమ్మని పల్కి యతఁ డెత్తుకొనిన, వనచరార్భకు పారవశ్యంబుఁ జూచి
యినమయూఖములకు నిందురశ్ములకు, ఘనతర స్నేహంబు గలిగెనో యనఁగ
నవముద్రికారుచుల్ నఖరచంద్రికలు, నవిరళస్థితి నొప్పు హస్తాంబుజమున
నంగసమ్మార్జన మల్లన చేయ, సంగతప్రాణుఁడై చయ్యన నతఁడు
నలువ యంటుటఁ జేసి నలిఁ దేఱి పొలిచె, జలముచేఁ బొదలిన సస్యంబు కరణి
నంతనం దనుఁ జూచి యంతరంగమున, వంత యంతయుఁ బాసి వాయుదేవుండు
ముద మార జగములు మునుపటియట్ల, వదలక ప్రజలందు వర్తింపఁ దొణఁగెఁ
బ్రజలు నాదురవస్థఁ బాసి మోదించి, రజుఁ డప్పు డనిలజు నలరింపఁ దలఁచి
సురల నందఱఁ బిల్చి సురరాజ యముఁడ, వరుణుఁడ యీశాన వైశ్వానరుండ
ధనదుఁడ చెప్పెదఁ దగుహితం బొకటి, వినుఁడు మీరందఱు విమలచిత్తములఁ
గడక నీశిశు వొక్క కార్యంబు మనకుఁ, గడుఁ బ్రియంబున మీఁదఁ గావింపఁగలఁడు

గారవించెను నీకపిసమీరునకు, మానుగావరములు మనమిత్తమనియె
నప్పురందరుఁడప్రియమంది యంజనాతనయుఁ, గనుఁగొనితన వజ్రఘాతంబువలన
హనువప్పువిఱుగుట నఖిలలోకముల హనుమంతుఁడనుపేర నధికుఁడైపరఁగ
వావికివరమిచ్చి వజ్రఘాతమునఁ, జావులేకుండంగ శతమఖుఁడపుడు
దండహస్తుఁడు కాలదండంబుచేత, దండిమృత్యువుచేత దండింపఁబడక
మెచ్చుఁడురోగంబు లెవ్వియు లేక, యున్నతశుభమూర్తి నుండంగనిచ్చె
దయతోడ వరుణుండు తనఘోరపాశ, చయముచే జలముచేఁ జావుండనిచ్చెఁ
ధనదేశుఁడన యాయుధంబులచేత, మొనసిచావకయుండ ముక్కంటియిచ్చెఁ
గరమొప్పనగ్నియుఁ గనకకుండలము, లరుదైనకచ్చడ మఖిలాత్మ నొసఁగెఁ
దనగదతాఁకున ధరగూలకుండ, ననినసాధ్యుఁడుగాఁగ యక్షేశుఁడిచ్చె
మురుమిడి నేర్పుతో మునువిశ్వకర్మ, తనయొనర్చిన యాయుధంబులచేత
మరణంబులేకుండ మన్నించియిచ్చెఁ, గరువలిబిట్టలుకఁ గనువేడ్కతోడ
నిరుపమవిద్యాభ్యాస మెన్నుఁడుసేయ, మతిఁగోరునాఁడు సమస్తశాస్త్రములు
ననుపమగతివచ్చు నట్లుగానిచ్చెఁ, దనతోడితేజంబుఁ దగభానుఁడిచ్చె
మఱియుఁదక్కినసురల్ మారుతికపుడు, వరములీరీతిని వరుసనిచ్చుటయుఁ
బాయనిమునిశాపభయము లేకుండ, నాయువగ్గలముగా నజుఁడిచ్చెనిచ్చి
యనిలునిగనుఁగొని యనఘ నీసుతుఁడు, వనచరశ్రేష్ఠుండు వరకీర్తిఘనుఁడు
ననహాయశూరుండు నసమానబలుఁడు, పసగల్గువాఁడు విద్వాంసుండు మఱియు
నవివాహ్యసత్త్వుండు ననినజేయుండు, ననుపమతేజుండునై ప్రాలఁగలఁడు
కామరూపము కామగమనంబు నెపుడు, కామించునప్పుడు కల్గునీతనికి
రామచంద్రుఁడులోకరక్షకుఁబూని, యామినీచరుల రూపడఁగించునాఁడు
జయమురామునకును సమరంబులోన, భయము రావణునకుఁ బాటించునితఁడు ;
కడునద్భుతములైన కడిదికార్యములుఁ, గడిమిమైఁ బెక్కులు గావింపఁగలఁడు
విజయంబులితనికి విసుమంచుఁబలికి, నిజలోకమునకేగెనీరజాసనుఁడు
నమరులు తమతమ యావాసములకు, నమరంగఁజనిరంత నాసమీరణుఁడు
నందనుఁగొనియంజనాదేవికడకు, నందితహృదయుఁడై నలినేగుదెంచి
సుతునిచ్చి వరములు సురలు నీసుతున, కతిమోదమున నిచ్చిరని యెఱిఁగించె
నంత శైశవమున నంజనాతనయు, డంతంతఁ జని తాపసాశ్రమంబులకు
మునుల కృష్ణాజినంబులు వల్కలములుఁ, గొని వృక్షశాఖలఁ గ్రుమ్మరుచుండి

కపిరాజు కడుఁ బెద్దకాలంబు నీతి, నిపుణుఁడై రాజ్యంబు నెమ్మితోఁ జేసి
యమలోకమునకు నరిగినపిదప, నమరంగ మంత్రిజ్ఞులగు మంత్రివరులు
వానరరాజ్యంబు వలనొప్పఁజేయ, భాను తేజుని వాలిఁ బట్టంబుఁగట్టి
రాలేఁడు గావించు నధికారమునకు, ఖ్యాతిగా సుగ్రీవుఁ బతిఁజేసిరంత
నగ్గికి వాలికి ననుకూలవృత్తి, నగ్గలంబుగ నెయ్యమైనచందమున
వనజాప్తసుతునకు వాయుపుత్త్రుండు, మనమున నరలేని మంత్రియైయుండ
నాకతమునలోన వైరంబు పుట్టె, శూరుఁడౌ వాలికి సుగ్రీవునకును
బ్రాలిన గడిమిమై వాలి సుగ్రీవు, నాలంబులోపల నదిమొదలొ గాఁగఁ
బరిభవింపఁగఁ జూచి భానుపుత్త్రునకుఁ, బరమాప్తుడయ్యె నీపవననందనుఁడు
నీతఁడు నిజశక్తి యెఱిఁగి మాఱాకనిన, నితనితోఁ బోరఁగ నెవ్వరు గలరు
వనములఁ గలఁగించు వాయువుభంగి, కనలి లోకము లేర్చు కాలాగ్నికరణి
నోలి బ్రజాసంహార మొనరించు జముని, పగిదిఁ జేర్చినయప్పు పావనితోడ
వాలినానెవ్వఁడు వాయుపుత్త్రుండు, ఘోరాక్షునైనను బంధింపఁగలఁడు
బాహుబలోత్సాహ పటువిక్రమాదు, లూహింప నితనికి నొప్పు లోకముల
జలజబాంధవుచేత శబ్దశాస్త్రంబు, వెలయంగనీతఁడు విని యెఱునాఁడు
ఉదయాస్తనగముల నుగ్రాంశు తేరు, వదలక కనకాద్రి వలఁగొని తిరుగ
నా తేరుముందట వాఖిలరశ్మి, లాతతగతిఁ దాఁక నభిముఖుం డగుచు
సైరించి రవితోడఁ జరియించువాఁడు, ఘోరంబుగా నభోగోళమధ్యమున
హితబుద్ధిఁ దపముల నెల్లశాస్త్రముల, బ్రతివాఁడు విను బృహస్పతియు నాతనికి
హనుమంతు వర్ణన యిది చెప్ప నరుదు, మనుజేంద్ర రావణు మర్దించుకొఱకు
యనిమిషు లూహించి యవనిలో భాను, తనయుండు నింద్రుండు తారుండు నలుఁడు
గజుఁడు గవాక్షుండు గంధమాదనుఁడు, విజితవిరోధులు ద్వివిదమైందవులు
శూరాగ్రగణ్యుండు జ్యోతిర్ముఖుండు, వీరాదిగా కపివీరులైరనిన
భూలోకపతి మునిపుంగవుఁజూచి, వాలిసుగ్రీవులేవనితనందనులు

వాలిసుగ్రీవులయు ఋక్షవిరజునియు వృత్తాంతము.

యా ఋక్షవిరజుండు నతఁడెట్టివాఁడు, గారవంబునన్న ఘటజన్ముఁడనియె
నావనంబున నొక్కనాఁడు నారదుఁడు, భూవరవచ్చిన పూజఁగావించి
వాలిసుగ్రీవులవ్యాకిజన్మంబుఁ, బోలంగవినఁ బ్రీతిపుట్టెడుననుచుఁ
దప్పకేనడిగినఁ దాపసోత్తముఁడు, చెప్పినకథ నీకుఁ జెప్పెద వినుము.

అఖిలనిర్జరసేవ్యమగుచున్న మేరు, శిఖరేంద్రమధ్యమశిఖరంబునందు
జాముగా యోజనశతయాత్రభూమి, మానితంబుగ సభామండపంబమరు
నచట యోగాభ్యాసమరవిందగర్భుఁ, జడలితుఁడై సేయునప్పుడాతనికి
వెలువడుకన్నీరు వెసఁగేలఁబుచ్చి, యిలమీఁదవిడుచుడు నెసఁగుతేజమున
వినుతింపఁదగబుుకువిరజుఁడనంగ, వనచరుఁడయ్యె నవ్వానరోత్తముని
వనజసంభవుఁడును వాత్సల్యమొప్పఁ, గనుఁగొని కారుణ్యకలితుఁడైపలికె
నిఖిలదేవతలకు నిలయమైయునికి, సుఖితరంబైన యీసురభూధరంబు
పాలుచునిందలివనంబుల కందమూల, ఫలభోజులై మమ్ముఁ బన్నుగాఁగొల్చి
కొలుక నీవుండుము కొంతకాలంబు, కడుమేలుసిద్ధింపఁగలదు నీకనిన
నెలమినీయానతినెడపకచేయఁ, గలవాఁడ నేనును గడుభక్తినొక్క-
శివిజాద్రికలయంగఁ దిరిగిపక్వంబు, లవుఫలంబులు దిని యతితృప్తుఁడగుచుఁ
బలిపక్వఫలములుఁ బరువంపువిరులుఁ, బరువడిఁ గొనివచ్చి పంకజాసనుని
నరిశంబు సాయంతనార్చనవిధుల, మనమారఁ గొలుచుచు మఱియొక్క-నాఁడు
అంగదుఁడుదకపానార్థ ముత్తరపు, శృంగంబునకుఁబోయి చెలువొందుచుండు
నీరజోత్పలముల నెనయుగంధముల, వారకదిక్కులు వాసించుదాని
కలహంససారసకారండవాది, జలపక్షిరవముల సరిఁజెల్లుదానిఁ
బహుతలంపులకెంపు ప్రకటంబుగాఁగఁ, ద్రిదివాంగనలచేతఁ దేఱినదాని
మధుపానమదలోల మధుకరావళుల, మధునగానంబుల మానైనదాని
తంగత్తరంగల రాలుపుప్పొళ్లు, బ్రుంగుఁడై వెలయంగఁబోలు పాఱుదానిఁ
గమనొప్పుగలయొక్క- కమలాకరంబుఁ, బొడఁగని చేనంగబోయితీరమున
నాపోవఁబ్రక్షాళితాంగుఁడై జలము, లాపినయటుగ్రోలి యుదకమధ్యమునఁ
దననీడఁబోడఁగని తన్నుఁగైకొనిన, వనచరుఁడెవ్వఁడో వైరిగాఁబోలు
వీనిఁబట్టెదనందు వెసఁజొచ్చి యలుక, మానసంబునఁబుట్టి మనువులోనికి
మునిఁగి లోపలనెల్ల మునిమిడివెదకి, తననీడగానక [illegible] బొమ్మనుచు
జలజాకరస్త్రీకి జంగమత్వంబు, గలిగెనోయన నొక్క-కాంతయైవెడలె
మెఱుఁగునిల్చినభంగి మెఱయునంగమును, నెఱులొగిరిగిరిగొను నీలకేశములు
పొడవైనముక్కును బొలుపారుమోము. నిడువాలుగన్నులు నిద్దంపునుదురు
మెరుగారుచెక్కులు మొల్లనిసగవు, [illegible] బాహులతలును
తియ్యకెమ్మోవియు [illegible], [illegible]

నెక్కొన్న చన్నులు నిడుపైదవనము, పిక్కటిల్లెడివల్లపిఱుఁదు సొన్నాటి
లలితగతంబులు లలితాంఘ్రియుగము, కిసలయంబుల నవ్వు కెంగేలుగవయు
ననఁటిబోఁదియలట్టు నమరు పెందొడలు, వనజసోదరమైన వదనంబుగల్గి
సకలాంగలావణ్య సౌభాగ్యములను, సకలలోకములందు సరిచెప్పరాక
కాలనితీరంబునఁ గొమరారుచున్న, యెలదీఁగెపగిది నయ్యెలనాఁగయొప్పి
సంతపద్మజుఁగొల్చి యంచునాఁడింద్రుఁ, డెంతయుముదముతో నేగుదేరఁగను
జలజాప్తుఁడును శరచ్చంద్రికావిమల, జలపూర్ణమైన యాజలజాకరంబు
నుపరిభాగముచేర నొగిసురేంద్రుండు, తపనుఁడు నప్పుడాతన్వంగిఁజూచి
దర్పకావేశంబు దనరుచిత్తముల, దర్పించికడిఁదియుంగఁ దమకించునెడను
స్ఖలితరేతస్కులై కాంక్షలుదీరి, సలుపనొల్లక నంగసంగసౌఖ్యములు
బలభేదివలన వెల్వడినవీర్యంబు, చెలువొందనయ్యింతి శిరముపైనుఱికి
వాలంబుపడి యంగ వడినొక్కఁగాన, వాలినానుదయించె వ్రాలుతేజమున
నంచితమతి నింద్రుఁడాతనూజునకుఁ, గాంచనమాలికఁ గడుబ్రీతినిచ్చి
సురలోకమునకేగె సూర్యవీర్యంబు, పరికింపగ్రీవంబు పయినొక్కఁగాన
నుగ్రాంశువకు నత్తెలోదరివలన, సుగ్రీవుఁడనియెడు సుతుఁడు జన్మించె
నంతనాతనిఁజూచి హనుమంతుతోడ, సంతసంబున నిష్టసౌఖ్యంబుఁజేసి
వినుతతేజంబున విలసిల్లుచుండు, తనయుఁడవీవంచు దయతోడఁబలికి
తపనుండుకందర్పదర్పహారికి, నపరాబ్ధిఁగ్రుంగక సరిగినట్లరిగె
భానుఁడస్తమునాఁడు ప్రథమాద్రికరుగ, మానుగాఁదనతొంటి మగరూపుగలుగ
విగ్రహోగ్రుఁడు ఋక్షవిరజుఁడావాలి, సుగ్రీవులనియెడు సుతులఁదోడ్కొనుచుఁ
గాయరూపంబులు గైకొననేర్చు, నామహావానరులగువారుఁజూను
దేవతలమ్మృతంబు ద్రష్టవోద్రావు, కైవడిఁ దేనియల్ కడుఁబ్రీతిఁద్రావి
చనుదెంచి మ్రొక్కిన చతురాననుండు, తనయులతో నొప్పు తనపుత్రుఁజూచి
కినులకింపయిన విమలవాక్యముల, మానసంబలరింప మదివిచారించి
యింకరక్షణవత్తుఁడితఁడంచునొక్క, కింకరు నీక్షించి కృపతోడఁబలికె
నిర్మాణనిపుణత నెఱయంగవిశ్వ, కర్మనిపంపునఁ గనునొప్పఁగాక
యకలంకమణికాంచనాదులఁబోల్చు, మరకతతోరణములు మహితసాధనములు
మేడలుమాడువుల్ మించుబుట్టించు, క్రీడావనంబులుఁ గృత్రిమాద్రులును
మణినికకాంచన సోపానపంక్తుల, లమరైనవాకిళ్ళ నమరువీథులును

ఘనమణిమయమగు కడిఁదిశిల్పములు, అనువందఁ గిష్కింధయను పట్టణంబు
గౌరవుననిర్మించి వీరవానరులఁ, బేరినందనులఁ బుట్టించినాఁడ
వప్పురంబున కితఁ డధిపతియైన, నొప్పారఁగ రక్షించు నోగిఁదరుచరుల
నటుగాన నతినితో నటకు నీవరిగి, పటుపరాక్రములైన ప్లవగపుంగవులఁ
బ్రియమున నందఱఁ బిలువంగఁ బంచి, నయమున సమ్మానించి నాపలుకఁ జెప్పి
యద్రిచరశ్రేష్ఠు లనుమతింపంగ, భద్రకిరీటాతపత్రాదు లమర
విపులపీఠంబున విలసిల్ల నునిచి, కపిరాజ్యపట్టంబుఁ గట్టు మీతనికి
గిరిచరాధీశుఁడై కిష్కింధ కితఁడు, పరిపాలనప్రౌఢిఁ బరగుఁగాకనుచుఁ
బనిచె నాతండును బ్రహ్మవాక్యంబు, విని తనూజులతోడ విలసిల్లుచున్న
యాఋక్షవీరుని నతిభక్తిఁ గొలిచి, గౌరవంబున నేగి కపిపుంగవులకు
నజువాక్య మెఱిఁగించి యాతఁ డాతఁడని, ప్రజలొప్పఁ గిష్కింధఁ బట్టంబుఁ గట్టెఁ
బట్టాభిషిక్తుఁడై బ్రహ్మనందనుఁడు, పట్టి సిరులతోడఁ బట్టనం బమర
సంతసంబునఁ దన్ను సకలవానరులు, నెంతయుఁ గొలువంగ నెల్లకార్యములు
నోజ మంత్రులతోడ నోగి విచారించి, రాజనీతిజ్ఞుఁడై రక్షానురక్తి
నెల్లదిక్కులయందు నెప్పుడు నాజ్ఞ, చెల్లఁగ రాజ్యంబు సేయుచు నుండెఁ
గమలాప్తకులవర్య ఘనతేజులైన, యమరేంద్రసుతునకు నర్కపుత్రునకు
వినుతికెక్కిన ఋక్షవీరుఁడు మొదల, జననియై యటమీఁద జనకుఁడైనాఁడు
ఈపుణ్యకథఁ బ్రీతి నెవ్వఁడు సెప్పె, నాపుణ్యునకు విన్న యట్టిపుణ్యునకు
మానుగా సిద్ధించు మహితపుణ్యములు, గాన రాఘవ నీకుఁ గళ్యాణమనిన
సౌమిత్రి సహితుఁడై సంతోషమంది, యామునీశ్వరునితో నవనీశుఁ డనియె
వాలిసుగ్రీవులు వాసవార్కులకు, భూలోకవినుతులై పుట్టిన తెఱఁగు
పరికింప నురుబాహుబలపరాక్రమము, లిరువురందును గల్గు టేమి యచ్చెరువు
మునినాథ యీకథ ముదమార నీవు, వినుపింప నీచేత వింటి నేననిన
నింకొక్క కథ నీకు నెఱిఁగింతు వినుము, లంకేంద్రదమన యా లంకేశ్వరుండు
పరమపావన సీతఁ బట్టిన దాని, కరయంగఁ గారణం బదియొండు గలదు

రావణుఁడు సీతను బట్టుటకుఁ గారణము

అది నీకుఁ జెప్పెద నాతెఱంగెల్ల, విదితంబుగా నీవు విను మొక్కనాఁడు
కృతయుగంబున దశగ్రీవుండు జగము, నతిభీతిఁ జెందఁ నెల్లెడఁ గ్రుమ్మఱుచు
నాలంగ బ్రహ్మజుఁడైన సనత్కు-, మారుఁ గనుఁగొన్న వేగి మహనీయశాంతి

సకలాంకనగతియున్న యతనికి మ్రొక్కి, ముకుళితహస్తుఁడై ముందట నిలిచి
వినయంబుతోఁ బల్కె విశ్వలోకముల, ననఘ నీవెఱుఁగని యర్థంబు లేద
యకుటిలబుద్ధి నేనడిగెదఁ గాన, సకలంబు నెఱిఁగింపు చతురాస్యతనయ
యమరులకంటె సత్త్వాధికుం డెవ్వఁ, డమరులెవ్వనిశక్తి నడఁతురు రిపుల
నిమ్ములను జనంబు లెవ్వనిఁ గూర్చి, నెమ్మిఁ గావింతురు నిఖిల భూసురులుఁ
బరమయోగీంద్రులుఁ బరిపూర్ణబుద్ధి, పరఁగంగ నెవ్వని భావింతు రెలమి
యాతఁడు నాపాలికంతు వందుఁ దలంపు, మనమున నెఱిఁగి యమ్మహాత్ముఁ డనియె
బ్రహ్మర్షివినుతైన పరమయోగులకు, బ్రహ్మాదిసురలకుఁ బరికించి చూడ
నెవ్వనియుత్పత్తి యెఱుఁగరాకుండు, నెవ్వఁడు లోకంబు లెల్లఁ బాలించు
నరికంబు దేవాసురాదు లెవ్వనికి, వినతు లెవ్వనినాభి వేధ జన్మించె
సచరాచరములైన జగము లాబ్రహ్మ, రచియించు నెవ్వాని రమణీయశక్తి
నమర నెవ్వనికొలిచి రఖిలదేవతలు, నమృతంబుఁ ద్రావుచు నధ్వరంబులను
నతఁడు నారాయణుం డావిష్ణుమహిమ, మతినివర్ణింప సమర్థుఁ డెవ్వాఁడు
పవిత్రవేదములై పాంచరాత్రాది, పరమాగమంబుల బహుపురాణముల
సకలవేదంబుల సకలశాస్త్రముల, సకలయోగీంద్రులు చర్చింతురతని
నమరాభిమాతులౌ నఖిలరాక్షసుల, సమరంబులోపల సమయించు కొఱకుఁ
గోటముల నసిగదాఖడ్గాదులమర, ధరియించియుండు నాదానవాంతకుఁడు
నన విని దశకంఠుఁ డావాక్యములకు, మనమున నరుదంది మఱియు నిట్లనియెఁ
జక్రిచే రణభూమిఁ జచ్చినవారి, విక్రమంబులవేఱె వినుతింప నేల
మధువైరిచేవాఁడె మరణమైచన్న, యధిపుఁడే గతిఁ బొందునదియెఱిఁగింపు
నావుడు విని యాసనత్కుమారుండు, రావణు వీక్షించి రజనీచరేంద్ర
యితరు చేరణభూమి నీల్గినయట్టి, ధృతిమంతులకుఁ గల్గుఁ ద్రిదివసౌఖ్యములు
త్రిదివోపభోగముల్ దీరినపిదపఁ, దుదలేనిజన్మాదిదుఃఖముల్ గల్గు
విష్ణుచేఁ జచ్చిన వీరోత్తములకు, విష్ణులోకము నిత్యవిభవమై చెల్లుఁ
బుండరీకాక్షుండు భూరికోపంబు, నొందొకఁ డవరమును నూహింపసరియె
దనుజారికోపంబుఁ దపముశత్రులకు, వినుమంచుఁ జెప్పిన వింశతిభుజుఁడు
వారక యాదైత్యవైరితో వైర, మేరూపమునఁ గీర్తిహేతువు నాకు
నిటుమీఁద నాతెఱంగేయుపాయముల, ఘటియించునో యని కడువిచారింప
నామహాయోగియు నాతలం పెఱిఁగి, యామినీచరనాథ యనుమానముడుగు

కమలనాభుఁడు నిన్నుఁ గయ్యంబులోన, సమయింపఁగలఁడన్న సంతోషమునను
యెట్టివాఁడసురారి యెఱిఁగింపుమనిన, నిట్టివాఁడని చెప్ప నెవ్వరికేని
యైన నే నెఱిఁగినయంత చెప్పెదను, వీనులారఁగ నీవు విందుగాకనుచు
నాదినారాయణు నాద్యంతరహితు, వేదవేద్యుని సర్వవిభుఁ జెప్పఁదొడఁగె
దేవదేవుఁడు సర్వదేవతారాధ్యుఁ, డావిష్ణుఁ డప్రాప్యుఁ డప్రమేయుండు
నవ్యక్తుఁడ సమానుఁడ వికారుఁడభవుఁ, డవ్యయుఁ డతిసూక్ష్ముఁ డధికాధికుండు
పుణ్యుఁడ గణ్యుండు పురుషోత్తమాది, పుణ్యనామంబులఁ బొలుపారువాఁడు
దేవియై యిందిరాదేవి గొల్వంగ, శ్రీవత్సలాంఛన శ్రీ చెన్నుమిగులఁ
బీతాంబరం బొప్ప పృథులనీరదము, భాతి నైయమరంగ భాసిల్లువాఁడు
బొరి భూతకోట్లను బుట్టింపఁ బెంప, విరియింప నొకఁడై వెరవైనవాఁడు
పుణ్యాశ్రమంబులఁ బుణ్యదేశములఁ, బుణ్యవనంబులఁ బుణ్యవృక్షములఁ
బుణ్యపురంబులఁ బుణ్యశైలములఁ, బుణ్యసరిత్తులఁ బుణ్యతీర్థములఁ
బుణ్యకాలమ్ములఁ బుణ్యదానములఁ, బుణ్యవ్రతంబులఁ బుణ్యకర్మములఁ
బుణ్యయాగంబులఁ బుణ్యభోగములఁ, బుణ్యయోగంబులఁ బుణ్యభావములఁ
బుణ్యతంత్రంబులఁ బుణ్యమంత్రములఁ, బుణ్యసత్కథల నెప్పుడునుండువాఁడు
ఆపుండరీకాక్షుఁ డధ్యక్షుఁ డతఁడు, రూపింపఁ దేజస్స్వరూపమైయుండు
సాక్షుఁడైయుండు బ్రహ్మయైయుండుఁ, గాలాగ్నియైయుండు గగనమైయుండు
వాయువైయుండును వటభూజపత్ర, శాయియై తానుండు శరధిమధ్యమునఁ
బావనుఁడైయుండుఁ బ్రణవమైయుండు, సావిత్రియైయుండు సత్యమైయుండు
దపములైయుండుఁ దత్ఫలములైయుండు, జపములైయుండుఁ దొల్చదువులైయుండు
బుడమియైయుండుఁ బైపాడవులైయుండుఁ, బుడమికి నాధారభూతుఁడైయుండు
నొడలుగైకొనకుండు నొడలిలోనుండు, నొడయఁడై బ్రహ్మాదులొగిఁ గొల్వనుండు
గడుబెక్కులగు బ్రహ్మకల్పముల్ గడవఁ, గడపట నొక్కటఁ గడలేకయుండు
నింద్రుఁడైయుండు దినేంద్రుఁడైయుండుఁ, జంద్రుఁడైయుండును శమనుఁడైయుండు
లోనుండు వెలినుండు లోకజాలముల, జానుగా వ్యాపించి సందులేకుండు
భక్తిభావము దక్క పద్మజాదులకు, యుక్తి నప్పరమేశు నూహింపరాదు
తర్కంబు గెలుపును తత్త్వంబు విడిచి, కర్కశమతులైన కాతరాత్ములకు
హరిపదం బతిదూరమైయుండు భక్తి. పరులైనవారికిఁ బ్రాపింపవచ్చుఁ
దరళభావము దక్క తనువుఁ బ్రాణములు, భరితవిజ్ఞానాగ్ని భస్మంబు సేయు

భాగవతోత్తముఁడు పరమవైష్ణవుఁడు, యోగతృష్ణలఁగాంతుకోలిచి విష్ణు
స్వామినీచరనాథ యాజగన్నాథు, తామసీవై పొందఁదలఁచి తేవినుము
అనఘుఁడు త్రేతాయుగాదినిక్ష్వాకుఁ, డను రాజపుంగవు నన్వయంబునను
దశరథుఁడనుపేరిధరణీశ్వరుండు, విశదోరుకీర్తులు వెలయఁజన్మించు
నాసత్యసంధుఁడు కాజానుభుజుఁడు, భాసురాకారుఁడు పటుపరాక్రముఁడు
మూర్తిమత్సత్త్వుఁ డత్యుగ్రతేజుండు, దుర్జయుండును వైరిదుర్నిరీక్ష్యుండు
నతిగభీరుండును నధికశూరుండు, మతిమంతుఁడును సత్యమధురవాక్యుండుఁ
గోదండచతురుండు ఘోరదివ్యాస్త్ర, వేదియు జగదేకవీరుండునైన
రాముఁ డయ్యాదినారాయణమూర్తి, భూమండలంబునఁ బుట్టంగఁగలఁడు
సిరియును భూపుత్రి సీతనాఁ బుట్టి, గురుమతి జనకుని కూఁతురై పెరిఁగి
రూపలక్షణగుణరుచిరతేజముల, దీపించి యారాము దేవిగాఁగలదు
అలవిారఁ దనకూర్మి యనుజన్ముఁ డైన, చటుల విక్రమశాలి సౌమిత్రి గొలువ
పరమపాతివ్రత్యభవ్యశీలముల, నిరుపమస్థితిఁ దోడునీడయుఁ బోలె
నామహీసుత తోడ నరుగుదేఱంగ, రాముఁడు దండకారణ్యంబునకుఁ
దనతండ్రి యయియున్న దశరథు నాజ్ఞ, సముచిత మునివృత్తిఁ జరియింపఁ గలఁడు
అవని రఘునాథ యంతరంగమున, ననురాగమును బొంది యారావణుండు
మదగర్వమెసఁగంగ మసలి నీతోడఁ, గదన మెప్పుడు సేయఁగాఁ గలుగునో యను వా
సర్వలోకములందుఁ జరియించుచుండె, సర్వేశ్వరుఁడవీవు సహాయుయుంచితని
నరిన నాథరవిభుఁ డావాక్యములకుఁ, దనలోన వెఱగంది తలయూఁచి పలికె
విజ్ఞానసంపన్న విశ్వశ్లోకముల, నజ్ఞాతమగుధర్మమది నీకు లేదు
పరపడి పౌలస్త్యపతియేమిచేసె, నదియుఁ జెప్పుము గాక యన నిట్టులనియె
జననాథ నీచేత సమరంబులోనఁ, దునియలై పడి ముక్తిదొరకొందునను చు
ఘనబాహుఁడగు పంక్తికంఠుఁడు సీతఁ, గొనిపోయెనని చెప్పి కుంభసంభవుఁడు
నరనాథు నీక్షించి నగరాజమైన, సురమహీధరముపై సురలు సిద్ధులును
మునులుగంధర్వులు ముదమందివినఁగ, ననిమిషముని ముఖ్యుఁడైన నారదుఁడు
నాకుఁ జెప్పినకథ నరలోకనాథ, నీకుఁ జెప్పెద నీవు నెమ్మితో వినుము

నారదప్రేరితుఁడై రావణుఁడు శ్వేతద్వీపమునకుఁ జనుట.

బాహుదర్పితుఁడైన పంక్తికంఠుఁడు, సాహసంబున నిశాచరులతోఁ గూడి
యెల్లెడఁ దిరుగుచు నెవ్వరుద్ధతులు, బల్లిదులెవ్వరు భండనంబునకు

ధరణీశ రాక్షసదనుజగంధర్వ, సురవర్గములలోన శూరు లెవ్వారు
వారున్న యెడలకు వడి నెత్తిపోయి, వారిఁ బోరికిఁ బిల్చి వరగర్వి యగుట
భయ మెందుఁ గానక భయదసంగ్రామ, జయకాముఁడై యట్లు చరియించుచుండ
బ్రహ్మసన్నిధినుండి బ్రహ్మనందనుఁడు, బ్రహ్మవర్చసమహోద్భాసి నారదుఁడు
నొండొకరవిభంగి నురుదీప్తి మేఘ, మండలోపరిభాగమార్గంబునందుఁ
జద లెల్ల వెలుఁగంగఁ జనుదేరఁ జూచి, యెదురుగాఁ జని వాని నింపారఁ బలికె
లోకపూజితసర్వలోకజ్ఞ బ్రహ్మ, లోకంబు మొదలైన లోకంబు లెల్లఁ
జూచినాఁడవు నీవు శూరులబలిమి, నేచినపురుషులు నేయందుఁ గలరు
కడకతో మద్భుజాకండూతిఁ బోవఁ, జొడరి కయ్యము వారితోఁ జేయవలయు
నావుడుఁ దలపోసి నారదుం డనియె, రావణ నీమనోరథసిద్ధి వినుము
చెప్పంగఁ దగు దుగ్ధసింధువుపాంత, నొప్పు శ్వేతద్వీప మొకటి గలదు
కనుఁగొనఁ గా నందుఁ గలవీరు లెల్లఁ, దనుకాంతిమై సుధాధాముఁ బోలుదురు
అతులప్రమాణంబులగు శరీరములు, నతిదీర్ఘబాహులు నతులసత్త్వములు
నురువిక్రమంబులు నుగ్రతేజములుఁ, బరుషనాదంబులు భయదరోషములు
నచలధైర్యంబులు నమరవర్తింతు, రచటికిఁ జనుమన్న ననియె వెండియును
చేయాగమే పుణ్యమే యుగ్రతపము, ధీయుక్తిఁ జేసి యాదివిని బుట్టుదురు
మునినాథ యెఱిఁగింపు ముదముతో నాకు, ననుడు నయ్యనఘాత్ముఁ డనియె నాతనికి
విజ్ఞానమయమనోవీథి నూహింప, నజ్ఞానులకుఁ జూడ నతిదుర్లభంబు
యుక్తిభేదము లెల్ల నొండొంటఁ దెలిసి, భక్తి నారాయణపరతంత్రులగుచు
నేకనిష్ఠావృత్తి హృదయంబులోనఁ, జేకొని హరియందుఁ జిత్తంబు నిలిపి
హరికథాశ్రవణంబు హరికీర్తనంబు, హరిపదధ్యానంబు హరినామజపము
హరిమహోత్సవమును హరినిరీక్షణము, హరిసేవనముఁ దక్క నన్యంబు లేని
హరిభక్తులైనవా రందుఁ బుట్టుదురు, ...
అసురారిచే నాజిహతులైనవారు, నసమానసౌఖ్యంబు లందుఁ బొందుదురు
వినుమంచుఁ జెప్పిన విస్మయం బంది, తనలోన నూహించి దశకంధరుండు
మదవృత్తిఁ దద్ద్వీపమార్గంబు చనఁగ, నిదికదా నాశ్చర్యమేఁ జూతు ననుచు
నారదుం డమునంత నరిగె నప్పుఁ, దా రాక్షసుండును నద్దీవిఁ జేరి
విలయమేఘధ్వనినిభమున నార్చి, [illegible]లువిడ బ్రహ్మాండభాండంబు లవియ
నంత రావణుమంత్రులు [illegible], [illegible]ముఖ్యులై హృదయముల్ గలఁగి

రావణుం గనుఁగొని రజనీచరేంద్ర, నీవెనుకఁ రాలేము నిలువంగలేము
మాదర్పములు దక్కె మామతుల్ దూలె, నీదివిసామర్థ్య మెట్టిదో గాని
యుద్దిమాశుమరుదైన యీపుష్పకంబు, చదలఁగాడ్పులఁ దూలు జలదంబుభంగి
నిగుడకనిలువక నిజశక్తి దూలి, మగిడిపోయెడిదీని మదివిచారింపు
మదగర్వమింకేల మాపలికేమి, కదనంబున కనంచుఁ గడిమిపోవిడిచి
తొలఁగఁజూచినవారితోన పుష్పకము, దోలఁగంగఁబుచ్చి యాదోషాచరేంద్రుఁ
డొక్కఁడై దనుదెంచె యుద్ధంబుసేయ, నిక్కడఁగలవీరుఁ డెవ్వఁడోయనుచుఁ
బరికించి యిందుల పడఁతులఁగాంచి, యరుదందికదియంగ నందొకవనిత
యడరువేడుకవుట్టి యటచేతిలోన, నిడుకొనినవ్వుచు నెలమితోఁ బలికె
నెవ్వఁడు పుత్తెంచె నిందేలవచ్చి, తెవ్వనితనయుండ వెవ్వఁడవనిన
నవిశ్రవసునకు నిష్టపుత్రుండ, రావణుఁడనియెడు రాక్షసేశ్వరుఁడ
నసురాబ్ధినై యింపుఁ జనుదెంచినాఁడ, నమితవిక్రమశాలి యగువానినొకని
నెక్కడఁ జూడఁగాన నేనంచుఁ బలుక, నక్కొమ్మలందఱు నందందనగుచు
నానాతిచేనప్పుడట్లున్నవానిఁ, దానందుకొనియొక్క తరలాయతాక్షి
శిరముబపడియును జేపలిచ్చరియు, నిరులుఁగోష్ఠేనునా నిదియొక్క పురుగు
కడువింతచెలులార కనుఁగొనుండనుచు, నడుమంటఁబట్టియానాతులు చెలఁగి
శిశువుచెలి విధంగి జిరజిరఁగొనఁగ, దిశలెల్లఁద్రిప్పిన తెఱఁగుగాఁద్రిప్పి
వారివారికినిచ్చి వనజాక్షులెల్లు, వారకనొగినెల్ల వారుగావింపఁ
గడకనొక్కతె చేయిగఱచె నాసతియుఁ, జెడుపుర్వుగొనుమంచుఁ జెలివీఁదవైవ
నదియు నాదశకంఠు నవలీలఁగొనుచు, నాదవిన వేడ్కతో నుడువీథి కెగసి
కడువడిఁ జెలిచేయి గఱచినపుర్వు, వడిఁబోయి పడుమంచు వానిపైఁ జుట్టయుఁ
గులిశాహతంబైన కొండచందమున, బలువిడినబ్ధిలోఁ బడియెన్ద్రమోయుచును
నిబ్బంగి నందలి యింతులచేతఁ, బ్రాభవంబెడలిన పజ్క్తికంధరుఁడు
పడినచందముఁ జూచి పరమహర్షమున, నడరి నారదుఁడాడె ననిచెప్పి మఱియు
మునిచేంద్ర నీచేత మరణంబునొంది, ఘనకీర్తిసుఖములు గైకొందుననుచు
లోకైకరక్షణ లోలుఁడవైన, నీకుఁగోపమువుట్ట నిఖిలలోకముల
గాథదర్పంబునఁ గలఁచె రావణుఁడు, మాహాత్మ్యకుఁడుగాఁడు మోక్షార్థిగాని
విక్రమోజ్జ్వలనీవు విష్ణుఁడవగుటఁ, జక్రగదాశంఖశార్ఙ్గహస్తుఁడవు
వామనరూపంబు వలనొప్పఁదాల్చి, భూమియూఁడుటఁ గులు పాలముమన్నడిగి

యశఃవీథినొకపాద మొకటిపెన్నెల, కడమకుబలిఁబట్టి కట్టితివీవు
సురలభక్తికిభక్తి సులభుండవగుటఁ, గరుణించిలోకైక కంటకుండైన
రావణువధియింప రామరూపమున, నావిర్భవించితి వాదిదేవుఁడవు
మానుషదేహాభి మానివినగుచు, మానసంబుననిన్ను మఱపుగైకొనక
విష్ణుండ నేనని విజ్ఞానవీక్షి, నష్టాంశకులనాథ యూహించిచూడుము
సతతంబునినురహస్యములలోనెల్ల, నతిరహస్యముగాఁగ హరుఁడెన్నుచుండు
నృపమాత్రమూర్తివై నీయరిఁగలుగు, విపులవిక్రమమున వింశతిభుజుని
ననిలోనసుతులతో ననుజులతోడ, మనుమలతోనిష్ట మంత్రులతోడ
నిఖిలబంధులతోడ నెట్టనఁజంపి, తఖిలలోకములకు నకుశలముల్లణఁగ
ననురాగమునుబొంది రఖిలదేవతలు, మునులాశ్రమంబుల ముదితాత్ములైరి
ఆరావణుండును నట్లసనతుఁడై, మారుచేఁజగదేకమాతశ్రీదేవి
సీతగామునువింటఁ జేసియద్దేవి, నాతెంపుచేకొని యటలంకలోన
జనసియట్లునిచి నీచండకాండములఁ, గనియెనిత్యంబైన కైవల్యపదము
పౌలస్త్యకులముఖ్యుఁ బజ్క్తికంధరుని, నాలంబులోపల నవలీలఁదునుమ
నాదైత్యదమనుండవగునీకుఁదక్క, నేదేవునకుఁజెల్లు నినకులాధీశ
చెలువొందనీకథ చెప్పినవిన్న, నలఘుపుత్రపౌత్రాదులతోడ
శుభలీలనరలోక సురలోకసుఖము, లభిమతస్థితిఁగాంతు రాపుణ్యమతులు
క్రమమొప్పనీయుపాఖ్యానంబుశ్రాద్ధ, సమయంబునందెల్ల జపియించిరేని
పితృదేవతలుగయాపిండప్రదాన, గతిఁదృప్తులై పుణ్యగతులుగైకొందు
రనవుడురఘురాముఁడౌరామచంద్రుఁ, డనుజులుమువ్వురు నర్కనందనుఁడు
నగచరోత్తములును నక్తంచరేంద్రుఁ, డగువిభీషణుఁడును నతనిమంత్రులును
నద్భుతకథవిని యాశ్చర్యమంది, సద్భావంబునుబొంది సభలోననున్న
భూసురోత్తములును భూపాలసుతులు, భాసిల్లువైశ్యులుఁ బరఁగుశూద్రులును
మఱియుఁదక్కినవారమతులనందంద, వెఱఁగందియా రామ విభునిగన్గొనఁగ
నారంభసంభవుఁడనియె రాజేంద్ర, నీకీర్తివింటిమి నిన్నుఁజూచితిమి
లోకైకవినుత శుశ్లోకుండవగుచు, నేకాగ్రబుద్ధినీ విలయేలుచుండు
త్రైలోక్యకంటకు దశకంఠుఁదునిమి, ప్రాలినీపెంపువర్ధిల్లనిమ్ము

అగస్త్యాది మునీంద్రులు రామునివీడ్కొని చనినపిమ్మటకథ

పోయివచ్చెదమనుచుఁ బోలఁ బొరలఁ బదపడఁ, దోయజనేత్రులొప్పఁజేకొంచు నెలమి

నందఱుఁ దమతమ యాశ్రమంబులకు, సందీప్త తేజులై చనిరి సంయములు
అంతరక్షులు చల్లనై డిందుపడఁగ, నంతకంతకు బింబ మరుణంబుగాఁగ
నీడలు నిగుడంగ నీడముల్ జేరఁ, గూయుచు బహుపక్షికుల మెలుఁగింప
మక్కువగనుమాటు మగిసైఁపలేక, జక్కవల్ బెగడంగ జలజముల్ మొగుడఁ
బోయజగంధముల్ దోఁగి తుమ్మెదలు, మ్రోయుచుఁ దమదిక్కు మొగిరాకఁ జూచి
కైరవంబులు నవ్వఁ గమలబాంధవుఁడు, చేరె నస్తాచలశృంగంబుకడకు
నిబ్బంగి నినుఁడస్తమింపంగనప్పు, డబ్జానుకులనాథుఁ డఖిలభూపతుల
నర్కతనూభవుఁ డాదిగాఁగలుగు, మర్కటోత్తములసమ్మతివిభీషణుని
నెంతయుసంతోష మెసఁగవీడ్కొలిపి, యంతఃపురంబున కరిగెనిట్లరిగి
సముచితక్రమమున సాయంతనాది, సమయోపచారముల్ సలిపినిండించె
నారాత్రివేగంగ నంచితస్తోత్ర, పారీణులగుపుణ్య పాఠకుల్ వచ్చి
వీరపుంగవరామ విజయాభిరామ, భూరివిక్రమనిత్య పుణ్య మేల్కనుము
కౌసల్యాసత్పుత్త్రగామోచికన్న, భాసురోదయరామభద్ర మేల్కొనుము
కౌశికుఁడొనరించు కడిదిజన్నంబు, శైశవంబునఁగాచి సత్కీర్తిగన్న
పాటవబహుదివ్యబాణసంపన్న, తాటకాబలగర్వ దమన మేల్కొనుము
హాటకశైలంబు నాకృతిగన్న, మేటిమైధాత్రిలో మెఱసినయట్టి
హరచాపగౌరవాహరణైకనిపుణ, నరనాథ జానకీనాథ మేల్కొనుము
తవిలిభార్గవరామ ధైర్యంబుపెంపు, తవిచినకోదండ దీక్ష మేల్కొనుము
చతురనయోపాయ సత్యప్రతిజ్ఞ, పితృవాక్యపాలన ప్రియుఁడ మేల్కొనుము
దండివిరాధుని దారుణాస్త్రమున, ఖండించివైచిన ఘనుఁడ మేల్కొనుము
ఘటితకారణజన్మ ఖరదూషణాది, భటమేఘపటలోగ్ర పవన మేల్కొనుము
మారీచనీరంధ్ర మాయాంధకార, నీరజబాంధవ నెమ్మి మేల్కొనుము
ఉగ్రాస్త్రమున వాలినొడిచికిష్కింధ, సుగ్రీవుకొసఁగిన శూర మేల్కొనుము
సదయావలోకన సత్యప్రసన్న, వదనవిభీషణ వరద మేల్కొనుము
దుర్వారకల్లోల దుస్తరాంభోధి, గర్వశోషణచండ కాండ మేల్కొనుము
ఘనుకుంభకర్ణుని గడిదిబాణములఁ, దునుమాడుదుష్కృతదూర మేల్కొనుము
దశకంఠకంఠ నిర్దళనప్రచండ, విశిఖప్రయోగ ప్రవీణ మేల్కొనుము
ఘనకీర్తిచంద్రికా క్రాంతదిక్చక్ర, జనలోకనుత రామచంద్ర మేల్కొనుము
ప్రాతఃప్రభాకారభానుతాదార, భ్రాతృవత్సలరామ భద్ర మేల్కొనుము

సుఖరాత్రియైనీవు సుప్రబోధమున, నఖిలలోకములకు నానందమొదవ
యోగనిద్రాలీల నుదధిమధ్యమున, భోగీంద్రతల్పుఁడై పొలుపారుచున్న
పురుషోత్తమునిభంగి భువనరక్షైక, పరత మేల్కొనుమంచుఁ బ్రస్తుతించుటయు
నెత్తమ్ములిటమీఁద నిద్దుర దెలియ, నత్తెఱంగిట్టిద యనిమాపుకరణి
నల్లనయనంబులలరఁదాల్చుటయు, మెల్లనిపొడవెట్టి మేల్కొనివచ్చి
మలయజవాసిత మణిహేమకుంభ, జలములనోగివార్చి జలకంబుదీర్చి
యత్యంతనియతితో నగ్నిహోత్రాది, నిత్యకర్మంబుల నెరయంగఁదీర్చి
భూసువర్ణాదిక పుణ్యదానములు, భూసురవితతికిఁ బొలుపారనిచ్చి
సురపితృపూజలుసారిదిఁగావించి, గురుభక్తియుక్తుఁడై గురులమన్నించి
భూసురాశీర్వాదపూతంబులైన, సేసఁబ్రాలొనరంగ శిరమునఁదాల్చ
కప్రింబుతోఁగూడఁ గలయవీడ్యముల, విప్రపుంగవులకు వేడ్కతోనిచ్చి
యాననంబలరంగ హస్తముల్ మొగిచి, వీనులకింపార వినయంబుతోడ
విచ్చేయుఁడనిపల్కి వివిధభూషాదు, లచ్చుగాధరియించి యధిక తేజమున
బహుచిత్రమణిగణ ప్రభలుశోభిల్ల, మహనీయతరసభా మండపంబునకుఁ
జనుదెంచిజనముఖజలజంబులలరఁ, గనుఁగొనిదోషాంధకారంబువిరియ
భద్రపీఠంబను ప్రథమాద్రి రామ, భద్రుండువిలసిల్లెఁ బద్మాప్తుకరణి
నంతవసిష్ఠాదులగు పురోహితులు, సంతుష్టమతులైన సకలభూపతులు
రుచిరభూషణజాల రోచిష్ణులగుచు, నుచితాసనంబుల నోలిశోభిల్ల
వరభూషణాదుల వరుసఁగైసేసి, పరమప్రియంబున భరతుండునెలమి
శత్రుభీకరభుజోజ్జ్వలుఁడులక్ష్మణుఁడు, శత్రుఘ్నుఁడునువచ్చి సమయజ్ఞులగుచు
జననాథముఖచంద్ర చంద్రికారుచులఁ, గనుఁగొనితమహస్త కమలముల్ మొగిచి
బహురత్నకోటీర భాగముల్ గదియ, మహితాత్ములింపార మాటిమాటికిని
బనియేమిదేవ యన్పలుకుమున్నాఁగఁ, బనులెల్లఁగైకొంచు భక్తిమైఁగొలువ
ననుపమజయసత్వులగుఋక్షవరులు, ఘనబాహులగుమహాకపులతోఁగూడి
మర్కటాధిపుఁడును మంత్రులతోడ, నర్కసన్నిభతేజుఁడగు విభీషణుఁడు
వరకవుల్ గాయకుల్ వరుసతోసరస, పరిహాసచతురులు బహుకళావిదులు
పౌరాణికులు శాస్త్రపరిణతుల్ వేద, పారగుల్ నృపనీతిపరిచితమతులు
నుచితభంగులనుండ నురుహేమరత్న, రచితభూషాదులు రమణమైఁబూని
లలితముక్తాదామలసితంబులైన, నలినంబులననొప్పు నగుమొగంబులును

క్రాలుచూపులు నల్లకలువలోయనఁగ, నాలోలచతురంబులైన నేత్రములు
నమృతాంశునవరేఖలడఁచుఫాలములు, నమృతంబుమఱపించు నధరబింబములు
కాముకావళిమతుల్ గరఁగింపఁజాలు, కామకార్ముకశృంగగతిఁబోలు బొమలు
నెత్తమ్మితావులు నిగుడునాసికలు, మెత్తనిచిగురుల మించుహస్తములు
నిండారుననుగాంతి నెలకొన్నచంద్ర, ఖండంబులననొప్పు గండపాలికలు
వదనేందురుచులను వంచించివెనుక, నొదవు చీఁకట్లననొప్పు క్రొమ్ముళ్లు
విలసితభుజలతావిక్షేపణములఁ, గలయానిగ్గులు సూపు కమ్రకక్షములు
ప్రక్కగానఁగ సరుల్ పైపయిఁబొరలఁ, బిక్కటిల్లుచునున్న బిగిచన్నుఁగవలు
వృత్తోరుయుగములు వేసక్కఁగాముకుల, చిత్తముల్ గరఁగించు సింహమధ్యములు
నడదీఁగెలోయన నవకంబుఁగాంతి, కడునొప్పు మేనులు ఘననితంబములు
చిఱుతనవ్వులుతీయ చెయ్వులుఁగల్గు, తెఱవలువలరాజు దీమంబులనఁగ
మణిమయ మేఖలామంజీరవలయ, ఝణఝణత్కారంబు సరిఁగ్రందుకొనఁగ
గురునితంబోల్లసత్కోమలగతుల, మురిపెంబులమరంగ మొగినేగుదెంచి
వరుసనానావిధవాద్యనృత్యముల, సరసులైకొలువంగ సమయంబులెఱిఁగి
పొలుపుగాధర్మార్థపురుషార్థకథలు, చెలఁగిపౌరాణికుల్ చెప్పంగవినుచు
రాజితమణిహేమరత్నపీఠమున, రాజమధ్యంబున రాజేంద్రవిభుఁడు
రవికులోత్తముఁడైన రామచంద్రుండు, దివిజసేవితుఁడైన దేవేంద్రుభంగి
గ్రహగతుండగు చంద్రుగతి నొప్పుచుండె, మహిమనిట్లొప్పుచు మఱియొక్కనాఁడు
సకలజ్ఞు మిథిలేశు జనకునీక్షించి, ముకుళితహస్తుఁడై ముదమొప్పఁబలికె

రాముఁడు జనకుని మిథిలకుఁ జనుమనివేఁడుట.

నలరి విదేహాన్వయంబు నిక్ష్వాకు, కులమును వెలయుటకుశలమైయొప్పె
ధరణీశమీరును దశరథేశ్వరుఁడుఁ, బరికింపమాకొక్క భంగియేకాదె
పెక్కునాళ్ళకుమమ్ముఁ బ్రీతిఁగన్గొనుచు, రాజశేఖరుఁడవై రాజిల్లుమీరె
పూజితంబగుచున్న పురుషరత్నములు, ఇక్కడనుండితిరిష్టభావమునఁ
బోయివత్తురుగాక భూపాలయనుచు, నాయతద్యుతి నొప్పునవ్యరత్నములు
కట్టనిచ్చినవానిఁ గరపంకజమున, పట్టి లేనవ్వుతో ముదితాత్ముఁడగుచు
భావింపనృపవీర పరమబంధుఁడవు, నీవు కావున మేము నిన్నెకోరెదము
కాకుత్స్థకులయిట్టికడిఁది కార్యంబుఁ, జేకొనియెవ్వఁడు సేయంగనోపు
నీయొప్పురత్నంబులివి నీకెయొప్పు, మాయాధిగావీని మరలఁగైకొమ్ము

అనవుఁడు రఘురాముఁడాఁగాకయనుచు, జనకభూవరు సంతసమున వీడ్కొలిపి

రాముఁడు కేకయరాజాదులను వారివారిపురంబులకుం బంపుట.

తగఁ గేకయాధీశుఁ దన మేనమామ, యగుయుధాజిత్తుని నలరారఁ జూచి
కడుఁ బెక్కుదినములుగడచె మీ తండ్రి, యుడుగక చింతించుచుండు మీవలన
నీరాజసంపదలెల్ల మీ యవియె, గౌరవోజ్జ్వలమూర్తిఁ గలవారు మీరె
యీభూతినిలయంబు లీమహామణులు, నీభూషణంబులు నెల్లఁ గైకొనుము
సౌమిత్రి నిన్నంపఁ జనుదెంచువాఁడు, భూమీశపుంగవ పోయిరమ్మనిన
మనుజేంద్ర మీచేయుమన్ననలెల్లఁ, గనకభూషాదులు కట్నముల్ మాకు
నని ప్రదక్షిణముగా నతిభక్తి వచ్చి, వినతుఁడై రఘురాము వీడ్కొనిచనియెఁ
నంత కాశీపతియగు ప్రవర్ధనుని, సంతోషమున రామచంద్రుండు చూచి
జననాథ నీతోడ సఖ్యంబు చేసి, ఘనమైన తేజంబుఁ గంటి మెంతయును
బంధురగతి నీవు భరతుతోఁ గూడి, బంధుకృత్యము తగఁ బాటించి తనకు
పెద్దవాఁడవు మాకుఁ బ్రియమారననుచు, గద్దియదిగి చక్కఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి
మహిమతో వీడ్కొల్పి మఱియును నూర్వి, రహితభయంకరులైన భూపతుల
విరివమ్మి తేఁకుల వెదచల్లు నట్టి, కరణిఁ దానందముఁ గలయంగఁ జూచి
రాజపుంగవులార రాజధర్మముల, రాజితగుణముల రణజయోన్నతుల
భాసురకర్మలఁ బ్రఖ్యాతులగుచు, వాసికెక్కిన వీరవరులు మీరెల్ల
మీలావు తేజంబు మిగులంగ నాఁడి, పౌలస్త్యసుతుఁడైన పఙ్క్తికంధరుఁడు
సకలలోకములకు సమరదుర్జయుఁడు, నకలంక ధీరుఁడు నమితదోర్బలుఁడు
నట్టిగర్వాంధుని నాలంబులోన, గిట్టజయించితి గీర్వాణులలర
మది నేరుగా రణ మాత్రింబుగాఁగ, నదిమీరు చేసిన యట్లుగాఁగొనుఁడు
బవరంబునను దోడు భరతుండు నిలువ, వివిధసేనలతోడ వెసమీరు వచ్చి
చిరకాలమభియుక్త స్థితినుంటిరింకఁ, బరమానురక్తి మీ పట్టణంబులకుఁ
బోయి వర్తుగాక భూపాలురనిన, నాయుచితోక్తుల కందఱు నలరి
దారుణరణకేళి దశకంఠుఁ దునిమి, వీరపుంగవ నీవు విజయంబుగనుట
వైదేహిఁ దెచ్చుట వచ్చి పట్టంబు, మేదినీపతులెల్ల మెచ్చఁ గైకొనుట
సంతోషమున బంధుసహితుఁడవగుట, యంతకంతకుఁ గీర్తి నధికుండవగుట
పరికింపసుఁడిట్టి భాగధేయంబు, నిరుపమస్థితిఁ బొంద నీకుఁ జొప్పడియె
నెమ్మిసంస్మితమైన నీమహాభ్యుదయముఁ, గ్రమ్మఱనిటుచూడఁ గాంచితి మేము

ఇదియెమాసంతోష మిదియెమాకోరిక, మదిలోనమమువిూరు మఱవకుండనుచు
దండప్రణామముల్ దగనాచరించి, నిండినప్రేమంబు నొలకొనన్నపుడు
సదయుఁడౌశ్రీరామచంద్రునిమూర్తి, చెదరకుండఁగమదిఁజేర్చుచుఁగదలి
పెక్కులక్షౌహిణుల్ బెదరస్సైన్యంబు, లక్కజంబుగనేల యల్లాడుచుండ

తమయిండ్లకుఁబోవురాజులు మార్గములోరామునిమెచ్చుకొనుట.

నడుచుచోనప్పుడా నాథులొండొరులుఁ, గడువేడ్కరథములు గదియరానిచ్చి
భరతుఁడుపిలిపింపఁ బ్రతినతోమనము, నరుగుదెంచినకార్య మదిసేయఁగలిగె
సాహాయ్యకముపేరఁ జనిమనరాము, నాహవసైపుణం బదిమాడ లేదు
రామరావణులకు రణమైనచోట, నేమనియుండిరో యింద్రాదిసురులు
క్రందెంతగలిగెనో గగనభాగమున, ...
దేవాసురాదులఁ దృణముగాఁగొనుచు, దేవేంద్రుఁడాదిగా దిక్పతులడల
నాలంబులోపల నవలీలనిలిచెఁ, గైలాసమెత్తెను గౌరీశుతోడ
నట్టియాదశకంఠు నస్త్రవేగమున, నెట్టువారించెనో యినకులోత్తముఁడు
ఎట్టిదివ్యాస్త్రంబు లేసెనోవానిఁ, గట్టలుకనిలోనఁ గడతేర్చెపుచ్చె
నింద్రాదిదివిజుల హృదయశల్యంబు, నింద్రజిత్తునువాని నెక్కటిదాఁకి
సౌమిత్రియేగతిఁ జంపెనోమనకు, నామహాభుజులావులవిచూడ లేదు
శూరపుంగవులైన సుగ్రీవముఖ్యు, లారఁజేసినలావు లతివిచిత్రములు
హనుమంతుచేసినయట్టికార్యములు, వినవిస్మయంబులౌ విధములన్నియును
గనుఁగొనలేమన్నఁ గాకుత్థ్సుచేత, వినఁగల్గెఁగనుఁగొన్న విధమెకామనకు
ననుచుసంతోషంబు లంతరంగముల, నినుమడింపంగఁబోయిరిపురంబులకు
నిమ్ములభరతుండు నెమ్మిలక్ష్మణుఁడు, నెమ్మిశత్రుఘ్నుఁడు నృపతివాక్యమున
రాజులనయ్యాయి రాజధానులకు, వాజిసామజరథావళులతోననిచి
తేజంబుఁబెంపును దీపింపఁదన్నుఁ, బూజించిక్రమ్మఱఁ బుత్తెంచునపుడు
రాజన్యవిభుఁడైన రఘువీరుపేర, రాజమానానేక రత్నసంఘములు
చారుకాంచనముల సంతతద్యుతులఁ, దారకావళిమించు తారహారములు
భాసిల్లుతొడవులు పరికింపవొప్పు, దాసీసమూహముల్ తగురథంబులును
మత్తమాశ్వంబులు నున్నతాకృతుల, మత్తమాతంగముల్ మలయజాదులును

రాముఁడు కపివీరులకు బహుమానముళిచ్చుట.

భాసిపారిఁగొనివచ్చి భూలోకనాథు, చరణంబులకుమ్రొక్కి సరికేలుమొగిచి

దేవరమీఁకుఁ బుత్తెంచినారనుచు, ...
విన్నవించినవాని వేడ్కఁ గైకొనుచుఁ, గొన్ని భూషణములు కొన్ని రత్నములు
నుగ్రాంశుకులనాథుఁ డుగ్రతేజునకు, సుగ్రీవునకునిచ్చి సుస్మితుండగుచుఁ
దగుభూషణమ్ములు ధర్మైకనిరతుఁ, డగువిభీషణునకు నందంద నిచ్చి
సరినాఁగ యామినీచరులకు నెల్ల, నురుతరాభరణంబు లొగి నొప్పనిచ్చి
భవ్యదయాదృష్టిపరమమంత్రులకు, నవ్యంబులగు భూషణము లిచ్చి నిచ్చి
సుగ్రీవుఁ జూచినీసుతుఁ డంగదుండు, విగ్రహోదగ్రుఁడై వెలయు నీలుండు
హనుమంతుఁడును మాకు నత్యంతహితులు, ఘనవిక్రములు వాలికంటె నీకంటె
వీరుగావించిన విక్రమక్రమము, లారసిచూడంగ నతివిచిత్రములు
అదిగానఁ దగు పూజ కర్హులు వీరు, వదలక మన్నింప వలయు మాకనుచుఁ
గడువేడ్కతోఁ గేలఁ గరమొప్పఁ దిగిచి, తొడలపై నిడుకొని తొడరారు కరుణఁ
దన దొడ్డతొడవులు దగవిభాగించి, జనులెల్లఁ బొగడంగ సరిరాఁగఁ దొడిగె
నంతనంగదుఁడును నచలనందనుఁడు, సంతోషమున మ్రొక్కి సభనుల్లసిల్ల
గజగవాదులునట్ల కడకతో మ్రొక్కి, నిజమైన భక్తితో నిలుచున్నఁ జూచి
యర్కవంశాధీశుఁ డనియెఁ దానిట్లు, కర్కశవిక్రమఘనులైన మీరు
మర్కటోత్తములార మాకు సోదరులు, తర్కింప బంధువుల్ తనువు ప్రాణములు
వెలయంగ మీయట్టి వీరపుంగవులు, కలుగ సుగ్రీవుండు కడుధన్యుఁ డనుచు
నిరుపమాకృతినొప్పు నీలుని నలుని, గిరిచరాగ్రణియైన కేసరిఁ గుముదు
ఘనుని సుషేణుని గంధమాదనుని, వినతుని మైందుని ద్వివిదునింబనసు
వరకీర్తియుతు జాంబవంతు గవాక్షు, దురవలోకుండగు ధూమ్రు సన్నాహు
మొగిఁ బ్రజంఘుని దధిముఖుని దుర్ముఖునిఁ, దగు మహాబలు మహోద్ధతు నింద్రజాను
నాళీకముఖుఁడగు నగచరోత్తముని, నాళీకముల నవ్వు నయనంబులలరఁ
గనుఁగొని బహురత్నఖచితంబులైన, వినుతభూషణములు వివిధాంబరములు
మానితస్థితి నిచ్చి మఱియు నీవలయు, వానరోత్తములకు వరుసతో నిచ్చి
నిచ్చలు నిబ్బంగి నృపుఁడు మన్నింప, మెచ్చైనఫలములు మేటితేనియలు
నమృతోపమానంబులైన యన్నములు, నమరభుజించుచు నంచితాకృతులు
ప్లవగగోలాంగూల భల్లూకపతులు, నవిరళస్థితిఁ గూడి యామినీచరులుఁ
జరియించుచుండిరా జననాథుఁ డంత, సురుచిరస్థితి నొప్పు సుగ్రీవుఁ జూచి
సిరిచంద్రిపనీవు కిష్కింధ వెడలి, చిరకాలమయ్యెను శిశిరంబువచ్చె

నీసేనతో నేఁగి నీవు నీపురిని, భాసురస్థితి మైత్రిఁ బాటించియుండు
ముపచారవాక్యంబు లొండింక నేల, కపినాథ నీవెల్లకపులఁ బాలింపు
వాలినూనుఁడు వాలి వరులలో నెల్ల, వ్రాలినవీరుఁడీవాయునందనుఁడు
విజయుఁడీ శతబలద్వివిదమైందులును, గజుఁడును గవయుండు గంధమాదనుఁడు
శరభుండు కుముదుండు జాంబవంతుండు, హరియుఁ గేసరియు గవాక్షుండు నలుఁడు
నీసుషేణుండును నీసుబాహుండు, నీసుందరుండును నీపాటలుండు
హేమాచలోన్నతి నేపారుచున్న, యీ మేటిశరభుండు నీనిశంభుండుఁ
జాడుఁడు మొదలైన శూరులనెల్ల, వేడుకమన్నింపు వేఱు సేయకుము
వీరపుంగవ నీతి విడువకుమనుచు, నారవినందనుం డలరంగఁ బలికి
యుపగూహనంబుల నుల్లంబు లలరఁ, గపినాయకులనెల్లఁ గడుగారవించి
సమ్మదంబున విభీషణుఁ జూచి మాకు, నెమ్మి గావించితి నీవెల్ల హితవు
ధర్మాత్ముఁడవు సత్యదాక్షిణ్యమతివి, నిర్మలవ్రతుఁడవు నీతిమంతుఁడవు
గాన నీవకలంకగతి లంక నేలు, మానుగా సురలకు మఱి రాక్షసులకు
ననఘుఁడు మీయన్న యగు కుబేరునకుఁ, దనరనీవే యొగ్గఁ దలఁపకయుండు
ధర్మవర్తన మెందుఁ దప్పనివిహిత, కర్మలు ధరఁ బెద్దకాల మేలుదురు
పాయకధర్మంబుఁ బాటింపుమనఘ, మాయెడ నెయ్యంబు మఱవకు మనిన
శైలచరాదులు సకలరాక్షసులు, మేలు మేలని రాము మృదుతరోక్తులకు
నలరుచు నీబుద్ధియమరు నీబాహు, బలవిక్రమంబులు ప్రణుతింపనొప్పు
జగదీశ నీకీర్తిచంద్రికల్ జగము, లాగినిండి యొప్పుచు నున్నవి యనుచుఁ
బలుమాఱుఁ గొనియాడఁ బవననందనుఁడు, నలువార దండప్రణామంబుఁ జేసి
నరలోకనాయక నాకు మీమీఁదఁ, దిరముగాఁ గల భక్తి దీపింపనిమ్ము
వీరుండ నీకథ వినఁబడుచుండు, నారంగ నెందాఁక నంతకాలంబు
జననాథ నీకథాజలధి నోలాడ, ననిశంబు నాచిత్తమది గోరుచుండు
నిచ్చలు నచ్చరల్ నీకథామృతము, వచ్చి నాకడఁ బాడ వరమిమ్ము నాకు
నెందాఁకనీకథ యొసఁగు లోకముల, నందాఁక ధరియింతు నాయువేననినఁ

హనుమదాదులు రాముని వీడ్కొనిచనుట

గరుణావిలాసంబు కన్నులఁదోఁపఁ, గరమువేడుకతోడ గద్దియడిగ్గి
యాలింగనముచేసి యనిలనందనుని, నీలోకజాలంబు నెందాఁకఁగలుగు
రామాయణముగల్గు రమణ నెందాఁక, నీమేనునందాఁక నిత్యమైయుండు

రాకాసుధాకర రశ్ములనగుచు, నీకీర్తి వర్తించు నిఖిలలోకములఁ
గపికులోత్తమ మాకుఁ గావించినట్టి, యుపకారమునకు మాఱొనరింపలేము
ఆపదల్ప్రాపించు నప్పుడు సుజను, లోపి ప్రత్యుపకార మొనరించుటెల్ల
నీకు నాపద లేదు నిఖిలలోకముల, నేకతంబున నంచు నింపారఁ బలికి
నాయకరత్నమై నసమవైడూర్య, మాయతద్యుతిఁ బొల్చు హారమిచ్చుటయు
ధరియించి మారుతి దనరె నక్షత్ర, పరివృతాంగంబైన భర్మాద్రిపగిది
నృపలోకనాథుండు నెమ్మితో మఱియు, నుపగూహనంబుల నుచితవాక్యముల
నిమ్ముల మన్నించి యెలమి వీడ్కొలుప, సమ్మదంబున నద్రిచరనిశాచరులు
సాఁగిలి మ్రొక్కుచుఁ జనిరి చిత్తముల, రాఁగిల్లి తమతమ రాజధానులకు
నమ్మహీశుండును నతిభక్తితోడఁ, దమ్ములు పనిసేయ ధరణి యేలుచును

కుబేరుని యొద్దినుండి పుష్పకము మరలవచ్చుట

అపరాహ్ణసమయము నందొక్కనాఁడు, విపులవాక్యంబుల వినువీథి వినియె
ననఘ నేఁ బుష్పకంబను దానమీరు, పనిచిన పౌలస్త్య పాలికి నరిగి
కిన్నరాధిపరఘుక్షితిపతి నిన్ను, మన్నించినను నీకు మరలంగ నిచ్చెఁ
బుత్తెర వచ్చితిఁ బొలుపార ననిన, విత్తాధిపతి కడు వేడ్కతోఁ బలికె
నమరవిద్రావణుండైన రావణుని, సమదపుత్రామాత్య సహితంబుగాఁగ
దుస్సహరణభూమిఁ దున్మాడి వైచి, నిస్సీమవిజయుఁడై నిను దెచ్చెఁ గాన
వసుధేశు నొద్దనె వదలక నీవు, వసియింపఁ దగు నన్న వచ్చితి నేను
దలఁచినప్పుడు వచ్చి ధరియింతు రూపు, గలిగియుఁ బోడలేక గమనింప నేర్తు
నాకేమి యానతి నరనాథ యనినఁ, గాకుత్స్థపతి విని కరుణతోఁ బలికె
నగుఁగాక కైకొంటి నతని వాక్యములు, తగవున నేనిన్నుఁ దలఁచినయపుడ
రమ్ము నీకిష్టమైన రమ్యదేశమున, సమ్మదంబున నీవు చరియింతుగాక
యనిగంధపుష్పలాజాదులం బూజ, లొనరించి వీడ్కొల్ప నుడురాజవీథి
రాజమానానేకరత్నదీధితులఁ, దేజరిల్లుచుఁ దూర్పుదిక్కునకరిగె
నాలోన భరతుండు హస్తముల్ మొగిచి, భూలోకపతితోడఁ బొలుపారఁ బలికె
పూజితధర్మైకబుద్ధిపెంపెసఁగి, రాజన్యవర నీవు రాజ్యంబు సేయ
నేరోగములునులే వెల్లభూజనులు, నారనాయుష్మంతులగుచున్నవారు
కాలంబుదప్పక కడిమిమైవాన, లోలిమైఁ గురియించుచుండు నింద్రుండు
హాయికసుఖతరస్పర్శంబులగుచు, వాయువు లెలమితో వర్తించుచుండు

కౌసలఁగీర్తులునిండఁ ద్రిదశులు మెచ్చ, వసుధఁ బాలించుచు వర్తించునట్టి
రాజులలోనిట్టి రాజెందుఁగలఁడు, రాజాధిరాజైన రామచంద్రుండ
యనిసంతసిల్లుచు నఖిలలోకులును, వినుతిసేయుదురంచు విన్నవించుటయుఁ
గుండలమణికాంతిఁ గొమరారుచున్న, గండభాగంబులఁ గడునవ్వుమెఱయ
భరతువాక్యములకుఁ బ్రమదంబునొంది, ధరణిఁ బాలించుచుఁ దగనొక్కనాఁడు
విద్యాధరాదులు విహరించునింద్రు, నుద్యానవనమన నుల్లసిల్లుచును
ధరణికిఁదొడవైన తనవనంబునకు, ధరణిజతోడ రాధరణీశుఁడరిగి
పారినశోకంబులఁ బోకబోదియలు, సురగలఁ బొన్నలఁ జాతపోతములఁ
బనసలు నరఁటులఁ బగలుచీఁకట్లు, గొనుతమాలంబులఁ గోవిదారములు
దాడిమంబులు నారదములఁ బెంపొందు, నీడలు నిమ్మలు నింబభూజములు
మాతులుంగంబులు మంచినేరేళ్ళు, నాతతమోదములయిన కేతకులు
మాటికిఁ దనుతావిమారుతంబునకుఁ, బాటిల్లఁబూచిన పాటలీతరులు
నాగకేసరములు నవకంబులైన, సాగు కింజల్క కేసరవృక్షములును
కడలేనికడుములు కర్ణికారములు, కడునొప్పుబొగడలు ఖర్జూరములును
గొరవులు సెరవులు గురువిందపొదలు, నరుదుగాఁబొదలిన యంబాళములును
లలినొప్పు నుద్యానలక్ష్మికినవియ, తిలకంబులననొప్పు తిలకభూజములుఁ
గమ్మతావులుదిశల్ గలయవాసించు, సమ్మదంబొనరించు చంపకంబులును
హింతాళతాళము లెడనెడమఱియు, వింతలైకనుపట్టు వివిధవృక్షములఁ
దరగనిసెత్తావిదనరు క్రొవ్విరులు, గిరిగొన్నవలతాగేహవాటికలఁ
గమలముల్ పగళులు కలువలు రేలు, నమరంగ మకరంద మందందదొరఁగ
వెలితిగానఁగరాని విమలపూరములఁ, బొలుచువీచులరాలు పుష్పాళ్ళజడియుఁ
గలహంససారసకారండవాది, కలకలారావముల్ గలకొలంకులును
నాదటఁదనరుచు నవ్యరత్నముల, వేదికాతలములు వేడ్కలువెనుప
మనసులుగలఁగ మన్మథుఁడు దర్పింప, వనజలక్రీడల వాంఛతోఁజలిపి
యావనమధ్యంబునందొక్కచోటఁ, బావనసమతలస్ఫటికవేదికను
బఱచినరత్నకంబళముపై విరులు, పఱచినఁగూర్చుండి పరమానురక్తి
మాకందమకరందమధువులు గ్రోలి, జోకలైతుమ్మెదల్ శ్రుతిఁగూడి మెఱయ
సరసగీతంబులఁ జారులాస్యముల, నరుదారహృద్యంబులైన వాద్యముల
గణికాజనులుదన్నుఁ గదిసిమెప్పింప, మణిభూషణాదులు మదికింపునొసఁగఁ.

పురజనులలరంగ భూపుత్రితోడఁ, బురమునకేతెంచి భూలోకవిభుఁడు
నిర్మలతరనీతినిష్ఠాత్ముఁడగుచు, ధర్మక్రమంబున ధరనేలుచుండె
నిచ్చలు సీతయు నియతవ్రతంబు, లచ్చుగాఁగైకొని యందఱత్తలకుఁ
బరమపావనమైన భవ్యశీలమునఁ, బరిచర్యసేయుచు భక్తిరెట్టించును

—●●◆ఒకరకఁటసి సీతకుఁ దంత్రము వోట్టుట◆●●—

ప్రకటితభోగసౌభాగ్యసంపదల, నొకకొఱంతయు లేక యున్న దేవాత్రిఁ
గనుఁగొనిచూపోపకటయొకఁటనాఁడు, తనమదిలోనున్న తలపెల్లఁదెలియ
ధరణిజతోవినోదంబుగాఁగడఁగి, కరమర్థిఁబలికెనకటజముదపించ
నోరామ కుంభజుండొగిశంబరారి, యారామకంటెఁ జెల్వైన కామినుల
నేమానవులకును నెఱుఁగరాకుండఁ, గామరూపంబులు కరము శోభిల్లఁ
దనరారు వారినిద్దఱి నిచ్చుటయును, మనమున నరలేక మైత్రితోవారు
బాణాకృతుని రామభద్రునియొద్ద, నేణాక్షులుండుట యెఱుఁగుదో లేదో
యనవుడు సీత దానాత్మలోనిట్టి, పనియెట్లు రామభూపతి కొట్టు లోర్వ
కాడిననాడె నేమనవచ్చు నల్ల, నాఁడంత చేసిన నాతియాఁగాదో
యని చింతయును మోద మటుఁ బురికొనఁగ, వనజాక్షి యత్తల వరుస వీడొఁటనుచుఁ
గడుమోదమునఁ దొంటికంటె శోభిల్లఁ, దొడిపూసికట్టి కౌతూహలంబొప్పఁ
గాకుత్స్థుఁడున్న యేకాంతపుటింటి, కాకందువులకేగి యతివినోదములఁ
బ్రియునకుఁ బ్రియముగాఁ బ్రియగోష్ఠిసలిపి, ప్రియుచిత్త మెఱిఁగి సంప్రీతినిట్లనిరో
దేవరయేకపత్నీవ్రతుండనుచు, క్ష్మావరజనులు నకఁటజముగా నరెడి
పలుకుబొంకని కాంచఁబడుఁ జిత్రగతుల, వలఁతులై మనుజు లెవ్వరు నెగ్గకుండ
లలితవిలాసినులైన కామినులు, గలరఁట నీయొద్దఁ గమలాప్తవంశ
యనవుడు రఘురాముఁ డవనీతనూజఁ, గనుఁగొని నీకు బొంకఁగ నేల వినుము
గొనకొని యొకనాఁడు కుంభసంభవుని, గన వేడఁటఁజని నమస్కారంబు సేయ
సంతుష్టహృదయుఁడై సన్మునీశ్వరుఁడు, నంతటనొకవిల్లు నమ్ములురెండు
వలనొప్పగాఁ దెచ్చి వరుసతో నాకు, నలవడ నొసఁగుచో నాతఁ డిట్లనిరో
నీబాణరాజంబు లెలమితో మీకుఁ, బ్రాబల్యముగ నెల్ల పనులొడఁగూర్చి
నీకును నాధరణీతనూభవకుఁ, జేకొని పుత్త్రులై చెలఁగి జన్మించి
భువనంబు లొననఁ బొగడతకెక్కఁట, యవనికి రాజులై యతిశయిల్లఁగను
గలరంచు నిచ్చినఁ గైకొనియేను, తలపోసి వానివిధంబెల్లఁ దెలియు

శోఁకుసై యవిదాఁచికొన్నాఁడఁగాని, తరళాక్షి యొండువిధంబు లేదనుడు
నవియెవ్వియనిన రామావనీశ్వరుఁడు, కవదొనలోన నొక్కటి వెల్గుచున్న
పసిడిపింజెలచేతఁ బ్రభగలయట్టి, విశిఖంబు లవియని వ్రేలఁ జూపుటయు
నోనరనాథ యీయురుసాయకములు, మానినులై యుండు మార్గమెట్టిదియొ
కావింపవలయు వేడ్కయ్యెడుఁ జూడ, నావిధంబంతయు ననిన రాఘవుఁడు
తనమదినూహింపఁ దచ్చరద్వయము, వనితాకృతుల్ దాల్చి వచ్చికేల్మోగిచి
తమయున్న దొనకు నత్తఱి నేగితొంటి, క్రమమునునున్న యగ్గలికయుఁ జూచి
యాలోనవెఱఁగంది యమ్మహాదేవి, ఘోలంగమునువిన్న పొందుగా నెఱిఁగి
మనమునఁ దలపోసి మఱియొక్కనాఁడు, మొనయు రోషమున రాముని గానకుండ
నాయంపపొనఁజేరి యందున్నకపట, సాయకంబులఁ జూచి చయ్యన దిగిచి
ధళధళయనుమించు తళుకులనొప్పు, నలుగుల నూడ్చి కోలలనందె దాఁచి
వడిఁ గొంచుఁబోయి యెవ్వరు లేనిచోట, బొడిపొడిసేసి యాపొడి నీళ్లఁగలపి
త్రావెఁ ద్రావుటయు నాతాపసాధీశుఁ, డావసుధేశుతో నాడినయట్లు
చపలాక్షియగు సీత జఠరంబులోన, నపుడు బాణములు పిండాకృతిఁ దాల్చె
శుకవాణికిని గర్భశుభసూచకములు, నకలంకగతిఁ జూడ నమరె నందంద
నసమనునూనంబునకుఁ బాసెనంతఁ, గసుఁదోరమగుచు నాకాశంబు వీఁది
సుడివిస్తరిల్లె భూసుతకుఁ జిట్టుములు, బెడిదంబుగాఁగ ముప్పిరిఁ జేనినట్టు
లారు నీలచ్ఛాయ నమరె దేహంబు, భారంబుగాఁగ షట్పదములు హేమ
కలశాగ్రముల నున్న గతి గన్గె పద్మ, దళనేత్రకును గుచద్వయమొప్పుచుండె
నివ్విధంబునను మహీపుత్రి వేడ్క, మువ్వురత్తలకును మొక్కి యొక్కప్డు
మణిభూషణంబుల మహితమాల్యములఁ, బ్రణుతాంబరంబుల భవ్యగంధములఁ
బొలుపారఁగైసేసి భూనాథుకడకు, నెలమి నేతేర నయ్యనకులోత్తముఁడు
కేళిగృహంబులఁ గృతకశైలములఁ, గోలిఁ గొలంకుల నుద్యానములను
నలరారు నిష్టంబులగు వినోదములు, సలుపుచుఁ బదివేలసంవత్సరములు
వసుధఁ బాలించుచు వదనాబ్జమలర, వసుధేశుఁడొకనాఁడు వైదేహిఁజూచి
కమలాక్షి నీయందు గర్భచిహ్నములు, కొమరారుచున్నవి కుశలంబు లగుచు
నెయ్యదికోరిక నాకెఱిఁగింపుమనిన, నొయ్యన నగవుతో నుడురాజవదన
యెలసిగ్గుచూపులనిలఁగనుంగొనుచుఁ, దలవాంచియొక్కింత తడవూరకుండి
దేవభాగీరథీతీరదేశమున, ఖావిరిఁదాపసవనభూములందు

ఫలములు సేవించి భక్తి నమ్మునులఁ, గొలువంగ నొకనాఁడు కోర్కి నాకనియొ
సనవుడు నౌఁగాక యనిపల్కి మఱియు, మనుజేశుఁ డాస్థాన మండపంబునకు
నరిగి కొల్వైయున్న యవసరంబగుట, పరికించి విజయుండు భద్రుండు గురుఁడు

రాముఁడు ప్రజలను దనమంచిచెడ్డలడుగుట.

మతిమంతుఁడును సిద్ధమతి విరాజితుఁడు, మతివిశాలుండగు మాధవాఖ్యుండుఁ
గశ్యపుండనువాఁడు గాధిపింగళుఁడు, వశ్యవాక్యుండును వజ్రదంతుండుఁ
బరిహాసదశకళా పారీణులగుచు, నరనాథుఁడలరంగ నవ్వులఁగథల
నొగిఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచు నుండిరాలోనఁ, దగ భద్రుఁ గనుఁగొని ధరణీశుఁడనియెఁ
గ్రొత్తరాజ్యంబైనఁ గూడిభూజనులు, క్రొత్తలు ఘటియించి కొన్నియాడుదురు
నారాజ్యమెట్టిదో నన్ను నాపురము, వారు దేశంబులవారు నేమంద్రు
మామాతలగువారి మాసహోదరుల, నేమంద్రు వైదేహి నేమంద్రు చెపుడ
యనవుడు భద్రుండు హస్తముల్ మొగిచి, జననాథ చెప్పెద సత్యవాక్యముల
నినసుతుఁడాదిగా నెల్లవానరుల, ఘనులైన ఋక్షులఁ గడిదిరాక్షసుల
దనవారిఁ జేయుట దారుణంబైన, వనరాశిఁ గట్టుట వడి నెత్తిచనుట
యఖిలలోకద్రోహి యైనరావణుని, సఖులతో సుతులతో సచివులతోడ
వారణంబులతోడ వాజులతోడఁ, దేరులతోఁ గూడఁ దీవ్రబాణముల
ఖండించివైచుట కడిదిరాక్షసుల, దండించి లోకముల్ దయఁగాచుటొప్పఁ
బట్టిన చెఱవోయి పగవానియింట, నట్టున్న జానకి ననురక్తుఁడగుచుఁ
గోపమంతయుఁ దక్కి కొనివచ్చి కుసుమ, చాపునిచేఁ జిక్కి చాపలంబెసఁగఁ
బ్రియముదలిర్ప నాపృథివీతనూజఁ, గయికొనియున్నాఁడు కాకుత్స్థుఁ డెలమి
మనమునఁ గాంతల మార్తురుగొన్న, మనకునిట్టిదిగాదె మనరాజుగుఱిచి
యనునివి లోనుగా నల్పవాక్యములు, మునుకొని పురజనుల్ మూకలుగట్టి
రచ్చలవీథుల రాజేంద్ర నిన్ను, నచ్చటనచ్చట నాడుచుందురు
దేవ మీయానతిఁ దెగిచెప్పవలసె, నీవిధంబున ననిష్టోక్తు లనినఁ
గమనప్రియంబులై కర్ణరంధ్రములఁ, బడినయామాటలు పదిలుఁడై సైఁచి
యిదియేమి తెఱఁగన్న హితులు బాంధవులు, నిదినిక్కమనిపల్కి రిరుగేలుమొగిచి
జనలోకవిభుఁడంత సడికిఁ జిత్తమున, వనటఁ బొందుచు నెల్లవారి వీడ్కొలిపి
దౌవారికునిఁ జూచి తగఁ జేరఁ బిలిచి, నీవు నాతమ్ముల నిర్మలమతులఁ
గమవేగఁ దెమ్మని కాకుత్స్థుఁడనుప, ...

విన్నఁబోయిన మోము విధమెల్లఁ జూచి, యన్నకు మ్రొక్కుచు నంతంతనిలిచి
యిదియేమొకో నేఁడు హృదయంబులోన, నొదవిన చింతతో నున్నాఁడు విభుఁడు

రాముఁడు తమ్మునితో లోకనిందఁ దెల్పుట

ఏమికారణమున నిట్లున్నవాఁడో, భూమీశుఁ డనివారు బుద్ధినూహింపఁ
గనుఁగొని తాల్మిమిగన్నులనాని, యనుజులఁ గూర్చుండుఁ డనినియోగించి
ప్రాణముల్ వైదేహి పరికింప నాకుఁ, బ్రాణాభిమానముల్ పరికింపమీరు
గానశోకమునకుఁ గారణంబైన, యీనిందఁ జెప్పెద నిదివారు వినుఁడు
సౌమిత్రి నీవును సకలసంయములు, నామహాదేవుఁడు నజుఁడు దిక్పతులు
నాదిత్యచంద్రులు యక్షగంధర్వ, లాదిగాఁగల దివ్యులందఱుఁ జూడ
వనజాకరముఁ జొచ్చువడువున వచ్చి, యనలంబు సొచ్చిన యగ్నిదేవుండు
తనమూర్తి నగ్గికొని తన్వంగిఁ గొనుచుఁ, జనుదెంచి యతిశుద్ధచరితయీ సాధ్విఁ
జేకొనుమని పల్కెఁ జెలఁగి దేవతలు, నాకసంబుననుండి యదిసత్యమనిరి
మఱికదా సీతనే మన్నించుటెల్ల, నెఱుఁగని లోకుల నేమనవచ్చు
దండకాటవిఁ జొచ్చి దశకంధరుండు, మెండునం గొనిపోయె మేదినీసుతను
జెఱనున్న సతిఁ దెచ్చి చేపట్టె రాముఁ, డెఱుఁగనేర్చునె కామి యెగ్గైన తెఱఁగు
ననిలోకులాడుదు రపకీర్తిఁ బొందు, మనుజుఁ డేటికిఁ గోరు మదివిచారింప
నెందాఁక నపకీర్తి యిలలోనఁ గలుగు, నందాఁక బొందుదు రధమలోకములఁ
సడికోర్చి మనుకంటెఁ జచ్చుట మేలు, విడుతుఁ బ్రాణములైన విడుతు మిమ్మైన
జానకి విడువంగఁ జాలుటయెంత, కానగంగాతీర కాననంబునకుఁ
దనకోర్కి చెల్లంగ ధరణీతనూజ, సనుగాక కొనిపోయి సౌమిత్రి నీవు
నక్కడ వాల్మీకి యాశ్రమభూమి, చక్కనొక్కెడ డించి చయ్యన రమ్ము
ఈతెఱంగునకు నీవేమి యుత్తరము, నాతోడఁ జెప్పిన నాయాన నీకు
నని నియోగించుచు ననుజులతోడఁ, దనగృహంబునకు నాధరణీశుఁ డరిగె
నారాత్రి గడచిన నంతసౌమిత్రి, తేరు సుమంత్రుచేఁ దేరంగఁ బనిచి
వైదేహి నగరికి వంత నేతెంచి, యాదేవి యడుగుల కతిభక్తి మ్రొక్కి
జనకనందన నీకు జగతీవిభుండు, మునివనంబును జూప ముదముతోఁ బనుప
వచ్చితి నదె తేరు వచ్చె నీవింక, విచ్చేయుమనవుడు వేడ్కతో నలరి
వినుతభూషణములు విమలాంబరములు, మునిపత్నులకుఁ గొంచు ముదముతో వచ్చి
మిథిలేంద్రతనయ సౌమిత్రియుఁ దాను, రథమెక్కి యందొక్క రత్నపీఠమున

జనకజఁ గూర్చుండి సౌమిత్రి నాఁడు, మనసు గలంగెడు మాటిమాటికిని
ఒడలు వడంకెడు నొప్పనిచోటు, లపగంగఁ బలుమాఱు నదరంగఁ దోఁచెఁ
బుడమిశూన్యాకృతిఁ జూడఁ జూపినట్లు, కనుఁగేడు శకునముల్ గనుచున్న దాన
నీదునిజమిత్రంబు లిచ్చుదోషములు, మేదినీవిభునకు మీకున త్తలకు
మేదినీజనులకు మిత్రవర్గముల, కేదియుఁ గాకుండ నిష్టంబు సురల
వినయంబుతో సీత వినుతించె నంత, వనములు నగములు వడిదాఁటిపోయి
గోమతీతటమునఁ గోరినాఁడుండి, యామఱునాఁడు మధ్యాహ్నకాలమున
భాగీరథీతీరభాగంబుఁ జేరి, యాగంగఁ గనిసీత యలరుటఁ జూచి
యెలుఁగెత్తి సౌమిత్రి యేడ్చినఁ గలఁగి, వెలవెలనై కనువెఱఁగందిపలికె
మునముఁ బొందక నీవు మూఢునిభంగి, నిదియేల శోకించె దిది పుణ్యభూమి
మీయన్నఁ బాసియో మిగులఁ గోపించి, మీయన్న గినిసెనో మిన్నక నిన్ను
నాప్రాణనాథుని నరనాథుఁ బాసి, యీప్రాణములతోడ నేనుండఁ గలనె
యిమ్ములనీవింక నీదుఃఖముడుగు, క్రమ్మఱఁ బోదము కాకుత్స్థుఁ జూడ
ననుగంగ దాఁటించు నావికులఁ గనుఁగొను వేడుకగలదు నావుడును
వరదమకుఁ డడిగ్గి యాతేపతోడ, దరిసుమంతుని నుంచి తాను సీతయును
నావపైనదిదాఁటి నవకుశోల్లసిత, పావనతటభూమిఁ బద్మాక్షిఁ జూచి
కన్నీరు దొరఁగ గద్గదకంఠుఁ డగుచు, విన్ననై వదనారవిందంబు వాంచి
యీక్రూరకృత్యం బేమని నేను, వాక్రుచ్చి పలుకుదు వైదేహి యెదుర
రాజాజ్ఞ కెదిరింపరాదు పోనాఁడు, రాజన్యవిభుఁడైన రఘురాము నాజ్ఞ
తప్పంగవచ్చునె తలఁపనిత్తెఱఁగు, చెప్పకపోరాదు చెప్పరాదనుచు
విన్ననై కన్నీరు వెడలశోకించు, చున్న లక్ష్మణుఁ జూచి యుల్లంబుగలఁగి
యిదియేల శోకించె దేమాటవింటి, వదలుఁడైయున్నాఁడె పార్థివేశ్వరుఁడు
నామది గలఁగెడు నరనాథపుత్త్ర, యేమది చెప్పవే హృదయేశుమాట
యనవుడుఁ దెగువతో హస్తముల్ మొగిచి, జనకజ సేమంబు జననాయకునకు
మఱియొక్క కొఱగాని మాటవినెను, విని వెదనెఱిఁగింప వినుదాని తెఱఁగు
పగవానిచేఁ బట్టువడియున్న మగువ, మగుడంగఁ గొనివచ్చి మన్నించినాఁడు
అని లోకులాడెడి యపవాదమునను, మనమునఁ గడునొచ్చి మానవేశ్వరుఁడు
నీశుభాచారంబు నిర్మలంబైన, నీశీలమును మున్న నెక్కుడుగనియు
నీకాననిమిడించి యేగుచున్నాఁడు, నన్ను నీతో నిచ్చినాఁడెంబుఁ బలుకఁ

దల్లడంబొదవంగఁ దాలిమిమాలి, ...
నిడివిమైతోఁచిన నిట్టూర్పువుచ్చి, ...
నిరవైన పతిసీఁది నెయ్యంబుదలఁచుఁ, వెఱఁగందిచింతించు వెఱపాటునొందుఁ
దన్నెప్పుడును మున్ను ధరణీశ్వరుండు, మన్నించె మున్ననన్ మదివిచారించు
నట్టియాగారవంబంతయుఁ దూలి, యిట్టయ్యె నాభాగ్యమేమందునింక
భూమివారాడిన భూలోకనాథుఁ, డామాటలకుఁ జేయునది యొండులేక
యీతెంపుఁ జేసెఁ బోయిది తెఱంగనుచు, నాతోడ నెఱిఁగించి ననుఁ బాయఁదగదె
భానువంశాధీశుఁ బాయంగలేక, మానసంబున నేను మఱగెదఁగాక
పామాటయును సిగ్గు మొగిఁ జిక్కుపఱప, నీమాట లెబ్బంగి నెఱిఁగించునాకు
నేమని వాక్రుచ్చు నేనుశోకింప, దీమసంబున నెట్లు దెగినన్నువిడుచు
నిటుగానఁ దొలిమేన నేను సజ్జనులఁ, బటుపాపబుద్ధి మైపఱచినదానఁ
బ్రజలంట నాకర్మఫలముగాకెపుడు, బ్రజలేమిసేతురు పతియేమిసేయు
నేనునోఁచిన నోము లిట్లయ్యెయుండఁ, గా నెవ్వరికి దీనిఁగడవంగవచ్చుఁ
గారుణ్యనిధియైన కాకుస్థుఁడేమి, నేరఁడు సడినొంద నేరఁడుగాక
యనియని శోకింప నచ్చోటమెలఁగు, మునికుమారులు సూచిమునినాథుకడకుఁ
జనుదెంచివినతులై సంయమిప్రవర, వినుఁడొకయరుదేము విన్నవించెదము

మునికుమారులు వాల్మీకికి సీత నెఱిఁగించుట

నాకలోకాంగన నరలోకమునకు, నేకారణంబున నేతెంచినదియొ
యేరాజుదేవియొ యిందిరాదేవి, గారవంబున నొప్పు గలదొక్కవనిత
యొక్కతెయును నాశ్రమోపాంతభూమిఁ, బెక్కుభంగుల విలపించుచున్నదియు
శోకాతురులపయిఁ జూచి రక్షింప, నీకుధర్మముగాన మీరేగవలయు
ననిన నావాల్మీకి యంతయుఁ బ్రేమ, విని నిర్మలజ్ఞాన విధిని వీక్షించి
జననుతుండగు రామచంద్రునిదేవి, యనఘవర్తన సీతయని నిశ్చయించి
నిమిషంబు నిలువక నిజనియోగమున, నమరఁగాంచనపాత్రనర్ఘ్యంబుఁ గొనుచు
వేగంబ శిష్యులు వెనుకనేతేర, భాగీరథీసమీపమునకేతెంచి
యక్కడఁ బలుమాఱు నరదంబుచన్న, దిక్కుఁగన్గొనుచును దిగనిశోకమున
రాసినయొలుఁగును రథమార్గధూళి, దూసరంబగు మేనఁదూలి పైకొంగు
తుంగస్తనంబులఁదోఁగనదంటఁ, దొంగలిఱెప్పలందొరఁగుకన్నీరుఁ
గెంగేలుసెక్కున గిరిగొన్నవగలఁ, గ్రుంగినమనసునై పొగులుభూసుతను

నంగనామణిని బద్మాయత నేత్ర, ...
రవికులోత్తముఁడైన రాముని దేవి, భువనైకపావని బోడఁగనికదిసి
నప్పుడశ్రులు రాలవడ్డేవి చెప్ప, లప్పళించుచుఁ జూచి యమ్మునీశ్వరుని
నకుగులముంచట నవనిపై వ్రాలి, యడలంగఁ గరుణ నయ్యనఘాత్ముఁడనియె
నిదియేల భూపుత్రి యింతశోకింప, హృదయంబుఁ బదిలింపు హితబుద్ధివినుము
నీశుభాచారంబు నిర్మలంబైన, నీశీలమును నొప్పు నీగౌరవంబు
ఘనుఁడైనరాముండు గనియునొండాడ, మునుకునజ్ఞులనోళ్ళ మాయఁజొప్పడక
హృదయంబుగొని కాల్పనీ తెంపుసేసె, నదిగాన దుఃఖించుటను చితంబింక
నీతపోవనము నీకిల్లునీకేను, మీతండ్రిప్రతినిధి మిథిలేంద్రతనయ
నరనాథుతోఁగూడ నాడింపవచ్చి, తరలాక్షిగనుఁగొన్న దానవీవనము
మాయాశ్రమంబున మహనీయశీల, లైయున్న మునిపత్నులందఱు నీకు
నుచితవర్తనముల నుచితవాక్యముల, నుచితసత్కారంబు లొనరింపఁగలరు
మనుజేంద్రతనయ వేమావనంబునకుఁ, జనుదెంచియుండుము సంతాపముడుగు
పౌరుషంబునకంటెఁ బ్రబలంబుదైవ, మేరూపమునఁ దప్పదిది దైవకృతము
గానవిజ్ఞానంబు ఘనబుద్ధిఁబూని, జానకివినుము నాసత్యవాక్యములు
జనకుండుమీతండ్రి సకలలోకైక, వినుతుండు దశరథవిభుఁడు మీమామ
రాజేంద్రతిలకుండు రామచంద్రుండు, తేజోభిరాముండు దేవినీవిభుఁడు
ఉభయవంశములు నీకుత్తమోత్తమము, లభిమానవతివి నీవతిశుద్ధమతివి
పంకజాననముఖప్రక్షాళనాదు, లింక నీకుచితంబు లెన్నిభంగులను
బతివాక్యకరణంబు పరమధర్మంబు, సతులలో నుత్తమసతివి నీవనుచు
ననునయోక్తుల శోకమార్చి యర్ఘ్యంబు, గొనుమంచు నిప్పించి గురుదయాబుద్ధి
జనకజఁదోకొంచు సంయమీశ్వరుఁడు, మునికుమారులు దన్ను ముదముతోఁగొలువ
వనమునకేతెంచి వచ్చి సద్భక్తిఁ, దనుగోరి మ్రొక్కిన తాపసాంగనలఁ
గనుఁగొని యీబాలకళ్యాణిసీత, జనకభూపతిపుత్రి సత్యశీలములఁ
దద్దయు నుతిగన్న దశరథేశ్వరుని, పెద్దకోడలు కీర్తిపెంపారుచున్న
రామునిదేవి యీరమణికి మీరు, సేమమారఁగ రక్షసేయంగవలయుఁ
జెఱనున్న సతిఁదెచ్చి చేపట్టెననుచు, నెఱుఁగనిజనులెల్ల నెగ్గాడుటెఱిఁగి
లోకాపవాదమాలోకించి మనుజ, లోకేశుఁడుత్తమశ్లోకుండుగాన
సడిగోడిపనివిన సౌమిత్రిదెచ్చి, యడవిని సతిడించి యాజ్ఞమైఁజనియె

మిథ్యాపవాదంబు మిన్నకయున్నఁ, దథ్యమైనట్లుండు ధరలోననదియు
నినకులాధీశ్వరుం డీతెంపుసేయఁ, బనిచి నాఁడటుగానఁ బరమానురక్తి
మునిపత్నులార యీసుద్తియామీరు, కొనిపోయి మన్నించుకొని యుండఁదగును
వగవకుండఁగ నెమ్మి వర్తింపుఁడనిన, నగుఁగాకయని క్రొమ్మి యాతాపస్వినులు
ధరణిజఁదోడ్కొంచుఁ దమనివాసముల, కరిగి యద్దేవికి నధికమోదమున
నుచితోపచారంబు లొనరించుచుండ, నచట వాల్మీకియు నధికాత్మనుండె

విచారించు లక్ష్మణునకు సూతుఁడు దేవరహస్యముం జెప్పుట.

నంతనయోధ్యకు నరదంబు చనఁగఁ, జింతాపరంపరం జెంది లక్ష్మణుఁడు
నాసుమంతునితోడ ననియె భూజనులు, దోసంబులాడిన దుష్కీర్తి కోడి
జనకజపావన చరితంబు మొదలఁ, గనియును నీతెంపుఁగావించె విభుఁడు
క్రూరమృగవ్యాళఘోరకాంతార, దారుణావస్థను దగునె యాసాధ్వి
యెంచఁదగనిపాప మీపాపఫలము, క్రందినజనులకో పార్థివేంద్రునకో
యనఘాత్ముఁడా రాముఁ డపవాదభీతుఁ, డనవ్రతు నాసూతుఁ డనియెఁ గేల్మోడ్చి
యేమిటికి వెంట నింతశోకింప, సౌమిత్రి మదిలోన సంతాపముడుగు
మీతండ్రి దశరథ మేదినీనాథుఁ, డాతతబుద్ధిమై నడిగినఁ దొల్లి
యది రహస్యంబైన నాదేవమంత్రి, సుతుఁడు దుర్వాసుండు సూచించినాఁడు
అది నీకు నెఱిఁగింప నవసరంబగుట, విదితంబుగాఁ జేతు వినుగోప్యముగను
గురునమస్కారంబు కోరకొరకై నాఁడు, ధరణీశనందన దశరథేశ్వరుఁడు
రమణీయగతి నేగె రథమెనుఁగడప, నమరవసిష్ఠుని యాశ్రమంబునకు
ననఘుండు దుర్వాసుఁ డంతకుమున్నె, చనుదెంచియందొక్క సంవత్సరంబు
నెమ్మివసిష్ఠుండు నిలుపంగ నిలిచి, సమ్మదంబున నున్న సమయంబునందు
వసుధేశుఁ డాశ్రమ వనసమీపమున, నసమానరుచిఁ బొల్చు నరదంబు డిగ్గి
చని యావసిష్ఠుని చరణాబ్జములకు, ననఘాత్ముఁ డెఱఁగి యుగ్రతేజమున
వ్రాలు నమ్మునిముఖ్యు వామభాగమున, నాలోలకేళీగ్రహము నగ్నిభంగి
నమరు దుర్వాసునకవనతుండగుచుఁ, గౌమరారవాయును గుశలంబు లడిగి
యధికప్రియంబున నర్ఘ్యపాద్యములు, మధురఫలాదులు మానుగా నొసఁగి
యుచితాసనమ్మున నుండఁగఁ బనిచి, యుచితప్రసంగంబు లొండొండ నడిగి
ధర్మకథాగోష్ఠి దగిలియుండఁగను, ధర్మదీధితివోలె గహనమధ్యమున
నయ్యెడముకుళితహస్తాబ్జుఁడగుచు, నయ్యత్రిపుత్రుతో నవనీశుఁ డనియె

నెంతాఁక వర్తించు నీరవిభులము, ఎందాఁక రాఘవుఁడీ నేల నేలు
నాతనూజుఁడు రామునకు మహీసుతకుఁ, బూతాత్మ యెందఱు పుత్రులయ్యెదరు
తనరిన యాసుతుల్ ధర్మవర్తనుల, ననఘాత్ము లెబ్బంగి నవని నేలెదరు
మఱి వీరి యాయుఃప్రమాణంబు లెంత, యెఱుఁగ నిష్టము నాకు నెఱిఁగింపుమనిన
రఘుకులస్థితియు నారాము వర్తనము, నఘదూరయగు సీతకయ్యెడు దశయు
మొదలుగా సకలంబు మునిపుంగవుండు, విదితంబుగాఁ జెప్ప విని రాజు నలరి
తన పురికే తెంచెఁ దక్కిన కథల, పని యేమి విన నీకుఁ బార్థివతనయ
నిండార రాముఁడు నెమ్మితోఁ బదునొ, కొండు వేలేఁడులు కువలయం బేలుఁ
జక్రాంశురాజులఁ బృథివిపై గెలుచుఁ, జక్రాశ్వమేధముల్ సొంపారఁ జేయుఁ
బుడమికి రాజుగా భూపుత్రీపుత్రుఁ, గుశు వేడ్కఁ బట్టంబుఁ గట్టి నయోధ్య
పటుకీర్తి నటమీఁద బ్రహ్మలోకమున, కటమీఁద వైకుంఠ మను పేరుగలిగి
నిరవద్యమగుచున్న నిజలోకమునకు, హరిమూర్తియగు రాముఁ డరుగంగఁగలఁడు.
తొల్లి యీవిధమెల్ల దూర్వాసుచేతఁ, దెల్లమైనది గాన ధృతిఁ బూనవలయు
నాదిత్యకులవిభుఁడగు రామువలన, వైదేహి దక్కిన వగపు నీవుడుగు
పౌరుషంబునకంటెఁ బ్రబలంబు దైవ, మూరయఁగా నున్న యదియుఁ గానయ్యె
నవుఁడు మునిముఖ్యు నాదేశమునకుఁ, దనలోన వెఱఁగంది దశరథాత్మజుఁడు
తాలిమి సడలించి తగుమాటలాడు, నాలోన దిననాథుఁ డస్తాద్రి కరిగె
నారాత్రి గడచిన నంత వేగుటయు, దేవసుమంతుండు దెచ్చిన నెక్కి
మఱునాఁ డయోధ్యకు మధ్యాహ్నవేళ, నెఱయంగ నేతెంచి నిర్విణ్ణుఁడగుచు
నేమనువాఁడనో హృదయంబులోన, నామాననిధి ఖిన్నవైయున్న వదన
మేమని దనుఁగొంచు నేమందునోయి, ...
యకలంకచరిత గానటుగనుఁగొనియు, నకట మిథ్యానింద కతిసాహసమున
జనకజఁ బాసె నీజననాథుఁ డనుచుఁ, జనుదెంచి యరిగి మోసల తేరుడిగ్గి

సీత నడవిలో విడిచి లక్ష్మణుఁడు రామునియొద్దకు వచ్చుట.

వాకిళ్లు గడచి యవాస్తుఖండమునఁ, గాకుత్స్థకులు రాముఁ గదియ నేతెంచి
జానకి లేమి నాసకల సంపదలు, తేనిగ్గువడి సొంపు లేనియట్లున్న
మందిరంబున శోకమగ్నుఁడై యర్కు, లంపడఁ దొరఁగంగ నధికదైన్యమున
సీతగుణంబులు సీతగౌరవము, సీత పుట్టినయట్టి శిష్ట గౌరవము
సీతయున్ దనతోడఁ జెప్పిన తెఱఁగు, సీతకుఁ బాటిలు చెనఁటి యీసడియు

సీతనుపేక్షించి చేసినతెంపు, చేతోగతంబులై చేడ్పాటుఁ బెనుప
వలఁతఁబొందుచునున్న రఘురాముఁ గాంచి, జలజంబు మ్రొక్కి జననాథసుతుఁడు
ధరణీశునంఘ్రులు దనమస్తకంబు, వరుసనొండొరు నశ్రువారిచేఁ దడియ
వడిసెను కేల నావసుధేశుఁ డప్పు, డడలువారించుచు ననుజన్ము నెత్తి
నొక్కింతతడవున కొనరు గద్గదిక, చిక్కకంఠాంతరసీమలోఁ నణఁగ
దేవభాగీరథీదేవి దాఁటించి, దేవరయాజ్ఞఁ దత్తీరదేశమునఁ
గల్మషేతర సీతఁ గళ్యాణచరిత, వాల్మీకియాశ్రమవనసమీపమున
మీవాక్యమెఱిఁగించి, మిథ్యాపవాద, మేవిధంబునఁ బాయదీవెంటఁదక్క
నటుగాననీవింక నడలకుమనుచు, నటడించివచ్చితి ననిపల్కెఁబలికి
సుఖముదుఃఖమ్మును శుభమునుగీడు, నఖిలలోకులకుఁ గర్మానురూపమున
నధిపవర్తించు నయ్యోకాలగతుల, నిధులును జెడిపోవు నిత్యముల్ గావు
అనఘయెంచఁగ సర్గమందులచాల, మనుటవిచారింప మరణంబుకొఱకు
నినునీవు గెలుచుట నిఖిలంబు గెలుపు, మనుజేంద్రశోకంబుమదిలోననుడుగు
పురుషపుంగవులైన పుణ్యాత్ములెందుఁ, బరికింపమూఢులై పడరుబంధముల
నీవేమిసామాన్య నృపతివే దేవ, నావుడుధృతిఁబూని నరనాథుఁడనియె
జననాథతనయ నీసత్యవాక్యములు, వినిసంతసిల్లితి విలసిల్లెమనము
తెఱఁగేదినాలుగు దివసంబులేని, మఱచినారముమహీమండలస్థితులు
ప్రజలవిన్నపములు పరిపాటివినుచుఁ, బ్రజలఁబాలించుట పరమధర్మంబు
ఎలమిమంత్రులఁ బురోహితులవిన్నపము, గలవారిఁబిలిపింతు గాకకొల్వునకు
దుష్టనిగ్రహమును దోషంబునణఁచి, శిష్టరక్షణమును జేయకయెవఁడు

రాముఁడు లక్ష్మణునకు నృగచరిత్రముం జెప్పుట.

భూభారభోగంబు భోగించునాతఁ, డాభీలగతిఁబొందు నధమలోకముల
నీయర్థమునఁదొల్లి యితిహాసమొకటి, పోయినయదివిను భూపాలతనయ
సత్యసంధుఁడు నగ్రజన్మప్రియుండు, నిత్యకీర్తియునైన నృగుఁడనురాజు
పుష్కరక్షేత్రంబుఁ బొందిసత్కర్మ, పుష్కరంబనునొక్క పుణ్యకాలమున
నెలమిఁ గ్రేపులతోడ హేమశృంగాదు, లలవడరచియించి యగ్రజన్ములకు
నొకకోటిగోవుల నుల్లంబులలర, నకలంకగతిదాన మమరంగనిచ్చె
ననఘతపోమూర్తియగు నగ్నివైశ్యుఁ, డను విప్రపుంగవు నావుముందప్పి
ఘనమైనయారాజు కదుపులోఁగలసి, యునికిఁ దానతఁడిచ్చె నొక్కవిప్రునకు

నందంద పెక్కేఁడులరసి యాగోవు, నెందుఁగానక యమ్మహీసురోత్తముఁడు
కనఖలంబను పేరు గలదేశమునకుఁ, జనియట నొకవిప్రు సదనంబునందుఁ
దనగోవుఁగని సమ్మదంబున "శబళ !", చను దెమ్మనుచు నిజస్వరముఁ జూపుటయు
నెలుఁగున నొడయుఁగాఁ నెఱిఁగి మోమెత్తి, పిలిచిన యావిప్రుపిఱుఁదనట్లూనఁ
దన్ను నానృపుచేతఁ దగఁబ్రతిగ్రహము, గొన్న బ్రాహ్మణుఁడునుగూడ నేతెంచి
దానమున్నృగుచేతఁ నేనుగొన్నాఁడఁ, గాన నాగోవిది గాదు నీసొమ్ము
నావుడు నొకనవ్వునవ్వి యావిప్రుఁ, డేవిధంబున నీకు నిదియేలదక్కెఁ
నీకు నిచ్చినయట్టి నృగుఁడు దానుండ, నీకు నాకును నేల నెరిగాని వాదు
నృగుకెఱింగింత మానృగు మాటమనకు, నగునంచు నొడఁబడి యావిప్రులిరిగి
నగరివాకిటఁ బెక్కునాళ్ళు నిలిచి, జగడమాడుచు నవసరము లేకున్న
వేసరి కనలి యావిప్రులా రాజు, నూసరవెల్లివై యొకబొక్కఁ జొచ్చి
యొగిపదునెనిమిది యుగములదనక, తెగకుండునందాఁక దృష్టింపఁబడక
యాగొందినుండుగాక నిశాపమిచ్చి, యాగోవువిడిచి వారటువోవుచుండి
వసుదేవుకడుపున వసుధనావిష్ణుఁ, డసమానగతిఁ గృష్ణుఁడనఁగజన్మించు
నటమీఁద నీశాపము వాసుదేవు, పటుదయాదృష్టిచేఁ బాయుఁగాకనుచు
మరలి వారాత్మీయమందిరంబులకు, నరిగిరి నావిని యారాజసుతుఁడు
జననాథవిప్రులు శపియించి చనిన, వెనుకవర్తించిన విధమెట్టిదనిన
వినుసుమిత్రాపుత్ర విప్రశాపంబు, వినిభీతి నారాజు విహ్వలుండగుచుఁ
దనకునయ్యెడుకష్టదశ విచారించి, తనమంత్రులాదిగా తగువారినెల్లఁ
దడయక రావించి తనపుత్రువసువుఁ, గడువేగఁబట్టంబు గట్టించు ధరకు
చలికి నెండకు వాన జడికి నెచ్చోటు, వలనుగాదచ్చోటు వలనొప్పఁజేసి
యక్కడనక్కడ నధికయత్నముల, బొక్కలు సేయుఁడా బొక్కలలోనఁ
జరియింతువిప్రులు శపియించినట్లు, పోరినాకుఁగుడువక పోవదాఫలము
సాగి బొక్కలఁగప్పి చరియింపనాకుఁ, దీఁగెలువృక్షముల్ తిరిగిరానిడుఁడు
చల్లఁగాఁ దావులు జల్లుక్రొవ్విరులు, చల్లుఁడుబొక్కలు సవరగాఁజేసి
యారసి రెండుమూఁడామడమేర, మీఁదట నెవ్వరి మెలఁగనీకుండ
కడువేగనిప్పని గావింపవలయుఁ, దడయరాదనిపల్కి తనపుత్రుఁజూచి
జనులవిన్నపములు సతతంబు వినుము, తనయనీతిస్థితి ధరణిపాలింపు
తనకర్మఫలమెందుఁ దప్పదుగాన, మనమున నాకుఁగా మరుగంగవలదు

బుద్ధిమంతుండవై పుత్ర నీవుండు, మిద్ధకులాచార మేమఱకెపుడు
వాత్సల్యమున సాధువర్గంబు నరయు, వత్స నీవని పల్కి వసువు బోధించి
నాసవతేజుఁడౌ వసుమతీనాథుఁ, డాసరివెల్లి యయ్యొకబొక్కఁ జొచ్చి
పరికింప నేఁడు నాపాపశేషమున,
నృగుపాటుఁ జెప్పితి నీకు నింకొకఁడ, తగుకథ చెప్పెదఁ దమ్ముఁడ వినుము

రాముఁడు లక్ష్మణునకు నిమిచరిత్రముం జెప్పుట.

వసుమతి నిక్ష్వాకువంశంబులోన, వసమానకృతి నిమియను రాజు గలఁడు
ఆరాజు గౌతము నాశ్రమభూమి, చేరువఁ గమనీయ శిల్పంబులమర
ననిమిషపురిఁ బోలు నవ్వైజయంత, మను పేరుగల పురంబమరించి యందుఁ
జెన్నొంద రాజ్యంబుఁ జేయుచు నొకఁడ, జన్నంబు గావింపఁ జనకాజ్ఞ వడసి
ముదమున నందఱు మునుల రప్పించి, పదపడి తగనర్ఘ్యపాద్యంబు లిచ్చి
భృగ్వంగిరసునత్రిపృథ్వుల తేజమున, నెగడు వసిష్ఠుని నెమ్మిఁ బూజించి
మనమార నను నీవు మఖము సేయింపు, మనుడు వరించిన నావసిష్ఠుండు
నరనాథపుంగవ నన్ను నీవిట్లు, వరియించితింకొకఁ వాక్యంబు వినుము
అమరంగఁ దను జేయు నధ్వరంబునకు, నమరాధిపతి నన్ను నధ్వర్యుఁ గాఁగ
నీమఖ మేను చేయించెద ననుచు, నామునీంద్రుఁడు పోయె నమరేంద్రపురికి
నాతపస్వులతోడ నంత నానిమియు, గౌతము వరియించి కడు సంతసమునఁ
జలికొండ కద్దికిఁ జక్క మధ్యమునఁ, బొలుపొంద నొకపుణ్యభూతలంబునకుఁ
జనుదెంచి యచ్చోట సకలలోకములు, వినుతింప గౌతము విధివంత మమర
నైదువేలేఁడుల యందాఁక నిఖిల, భూదేవతలు నిలింపులు తుష్టిఁ బొంద
విలసితరత్నాది వివిధదానములఁ, జెలువార జన్నంబు సేయించుచుండ
నమరేంద్రుచే జన్న మట వసిష్ఠుండు, సమకొని యేనూఱు సంవత్సరంబు
లందాకఁ జేయించి యది దీర్చి మరలి, సందీప్తతేజుఁడై చనుదెంచి యచట
నక్షపాదునిచేత నర్ఘ్యసత్కార, మక్షీణవిధియుక్తి నంగీకరించి
యినవంశగురుఁడనై యేనుండ నొండు, మునిచేతఁ జేయించి మూర్ఖుఁడై మఖము
నిమిగర్వమంతయు నేఁడు వారించి, నిమిషంబులోనంచు నిమిఁ గానవచ్చు
దౌవారికుని జూచి తనరాక నీవు, భూవరు కెఱిఁగింపఁ బొమ్మన్న నతఁడు
పవ్వళించినవాఁడు పతి వానఁ దొలఁగి, దవ్వుగా నొక్కింత తడవు గూర్చుండి
యేను వాకిట వచ్చి యుట్లుండఁ బోన, మేనెఱుంగఁడో గాక మేలు గాకనుచు

గొడలఁబుట్టినకోపముడుపంగలేక, యొడలులేకయె నిమినుండ శపించె
నంత నానిమియును నానిద్రఁదెలిసి, యంతయుఁబరికించి యాశాపమెత్తి
యపరాధిఁగానన్ను నరయకిబ్భంగి, శపియించెఁగాన యీసంయమీశ్వరుఁడు
తలఁపఁదానును మేనుఁ దక్కి వర్తింప, గలఁడంచు శపియించెఁ గరము
సరినప్పుడన్యోన్య శాపవాక్యముల, నరుదారనిరువురు నశరీరులైరి
అంతనమ్మునియును నజునున్నకడకు, నెంతయు వెసనేగి యీవసిష్ఠుండు
నిమిశాపమునఁజేసి నిర్దేహవృత్తి, కమలసంభవ యేను గైకొన్నవాఁడ
పూర్వశరీరంబుఁ బొందించి యొడలు, గీర్వాణనుత నాకుఁగృపసేయుమనిన
తనయాత్మజునిపలుకుఁ దగవినియపుడు, యనఘుఁడు బ్రహ్మ దానట్లోష్ప
నతులతేజోధను లఖిలలోకైక, నుతులు మిత్రావరుణులు మహోన్నతులు
వారితేజంబున వసియించి నీవు, గౌరవంబున మేను గలిగి వర్తింపు
నీవయోనిజుడవై నెగడుమమ్మనుచు, నావారిజాసనుం డటుకృపసేయ
న్నావసిష్ఠుఁడు బ్రహ్మ కటప్రదక్షిణము, గావించి వరుణలోకమున కేతెంచె
మిత్రావరుణులు విస్మితులౌచు తమ్ము, సుత్రామముఖులైన సురలు
గైకొంచు ముగ్ధాబ్ధికడకు నేతెంచి, రాకాలమున వచ్చె నచటికూర్వశియు
సఖులతో నాడుచు సరసభావమున, నిఖిలలోకైశ్వర్యనిలయమై వెలుఁగ
నంతనయ్యూర్వశి నయ్యింతిఁ జూచి, కంతునిచేజిక్కి కడు మేనుగలఁగ
నచ్చరతనదృష్టులా మిత్రుమీఁద, మచ్చికనాటించి మనసుపొందెఱిగి
కనుకనినను నీవు కామించుటేను, గనుగొంటి నిన్నంటగంటి నాకోర్కె
యనవుడు నృపహితుడైన యామిత్రు, ఘనతేజమప్పోటి ఘటమందుఁబడిన
దాలిమి దూలంగ దమకించి వరుణు, నాలోకనస్థితి ననురాగమెఱిగి
వరుణుడయ్యును మిత్రు వరియించె నిన్ను, నొరునిబొందుట నాకు నుచితమే యను
నంగన నీతోడ ననురాగలీల, నంగసంగతి నాకు ననుచితంబైన
చిత్తసంగతిసైన చిత్తంబులోన, చిత్తజుఁడలరంగ జెలువొందుగాక
మామకీయంబైన మహిత తేజంబు, కామినియీయొప్పు కలశంబునందు
నలరెదగాకన్న నంగీకరించి, ...
మదనవికారంబు మానసక్రీడ, చతురుడవై తీర్చి సంతుష్టిబొందు
నావుడు వరుణుండు నాతిభావంబు, భావింపబావక ప్రభబోల్పు మిగిలి
ఘనవీర్యమట్లొలుకఁగాంచి యమ్మోగ్వసియు, ననువారదూను మైత్రమైన తేజమున

గరమొప్పుచున్న యాకలశంబునందు, తిరముగానిదికాము దీపంబుపోలె
మిత్రసన్నిధికేఁగ మిత్రుఁడాకమల, పత్రాక్షియైనయాభామనీక్షించి
కామవికారంబు గనియునునన్ను, గామినిగామించి కైకొంటినంటి
నామేరయైయుండి నన్నువంచించి, యేమనిన యాతగవేమ పేర్కొందు
దిట్టవైయొరుకోర్కె దీర్చితిగాన, పుట్టుమీతప్పున భూమండలమున
మనుజయోనినిబుట్టి మహనీయదుఃఖ, మనుభవింపుచు నుండుమట గొంతగాల
మటమీఁద రాజర్షియగు పురూరవుఁడు, చటులవిక్రమశాలి సౌమ్యనందనుడు
ఘనసారఘనకీర్తి కాశీశ్వరుండు, వనజలోచననీకు వరుడుగాగలఁడు
యాపురూరవుభార్యవై సుఖంబొంది, యేపారనిజదేహమిట పొందుమనియె
నావిని సౌమిత్రి నరనాథుజూచి, నావసిష్ఠుండును నారాజుమీఁద
నెదసవిర్తించి రెటిగింపుమనిన, నాదిత్యకులనాథుఁ డనుజుతోననియె
పాత్రశోభితమునై పరిపూర్తినొందు, మిత్రావరుణమైన మహితతేజముల
మొగిపుట్టిరిరువురు మునులందుమున్ను, తగనగస్త్యుఁడుఁబుట్టె ధర్మశీలుండు
పుట్టినప్పుడెతపో భూమికివరుణు, పట్టియునేచని బలుకుచుఁబోయె
బిందుశేషములెల్ల బెరసివెలుంగ, నందువసిష్ఠుండు నమరజన్మించె
నమ్మునిపుంగవునంతనిక్ష్వాకు, డిమ్మలదనపురోహితుగావరించె
నిదివసిష్ఠునిజన్మ మిటమీఁదవినుము, విదితంబుగానిమి విభునివర్తనము
మునిశాపమునదేహ ముక్తుఁడైయున్న, మనుజాధినాథుని మహనీయతనువు
పావనస్థితిగల్గు పరమతేజమున, జీవనమున్నట్ల సెడకుండఁజేసి
బంధురమణిమయాభరణముల్ వెలుఁగ, గంధపుష్పములఁ గైసేసినిలిపి
ఁకుంకిలిలోకుండ యఖిలలోకముల, సంకల్పితంబైన జన్నంబుదీర్చి
మతిముదంబున గౌతమాదిసన్మునులు, క్రతుభాగములఁదృప్తిఁగన్న దేవతలు
నీవెందుబుట్టెద నృపవరమన్న, నేవగంబడిగెద విచ్చెదమెలమి
ననిపలికి నిమి నాకునఖిలజంతువుల, కనుఱెప్పలందుండ గరుణింపుడనిన
నగుగాకజీవుల యాలోకనముల, జగదేశవసియించి సతతంబునీవు
వాయురూపంబునవర్తించుమనుచు, బోయిరితమతమపుణ్యభూములకు
నంతతపోధన్యులగు మునులేనిమికి, సంతతిగలిగింపఁజర్చించిచూచి
మంత్రవంతములైనమహనీయహోమ, తంత్రముల్ జేసియా ధరణీశుమేను
నరణిసంధించి వారర్థితోదరువ, చరితార్థుడైయున్న జనకుండుబుట్టె

శీతదేహునకుద్భవించుటఁ జేసి, యాతతంబుగ విదేహాభిధానంబు
మథనసంభవమున మహనీయమగుట, మిథిలనామముగల్గి మెఱసె నప్పురము
యనవినిలక్ష్మణుం డవనీశుఁ జూచి, జననాథ తన్నునా సంయమీశ్వరుఁడు
మనిననల్గి శపియింప మారల్గైగాన, పగిలుడైయుండఁడా పార్థివేశ్వరుఁడు
యాగదీక్షితునకు నలుగంగఁ దగునె, వేగిరపాటేల విజ్ఞానికనిన
ననుజుఁడ తనలోన ననిశంబు మండి, కనలెను శత్రుఘ్న గాదె కోపంబు
భూరికోపము దన్ను బొదివినయపుడు, సైరింపవచ్చునె జనులకెవ్వారికి
నకలంకగతికోపమడప నయ్యాతి, యొకఁడె నేరుమగాక యొరులు నేరుతురె
నావుడు నారాజు నరనాథ కోప, మేవిధంబున సైచె నెఱిఁగింపుడనిన
నరనాథ నందన నహుషనందనుఁడు, నిరుపమబలుఁడైన నృపుఁడు యయాతి
యర్మిలవృషపర్వ యాత్మజరైన, శర్మిష్ఠదనకగ్రసతిగా వరించి
మరి దేవయానను మహిత తేజస్వి, నెరయ శుక్రునికూతు నెమ్మిఁ గైకొనెను
నంత నాయిరువురయందు నావిభుఁడు, సంతానకాముడై చరియించుచుండ
శత్రుమర్దనశాలి శర్మిష్ఠకోర్కి, పుత్రుండు జన్మించె పూరుడన్ పేర
యదుఁడనగా దేవయానకు తనయుఁ, డుదయించె నానాటికొపవిరాసతుఁ
సౌభాగ్యవతియైన శర్మిష్ఠకంత, నాభూవిభుఁడు చాల ననురక్తుఁడగుచు
నద్దేవిసుతు బూరుడను పెద్దకొడుకు పెద్దయు మన్నించి ప్రియముతోనుండ
నొకనాఁడు తమతల్లియొద్ద నాయదువు, మొకమొకభంగియై ముందటనిల్చి
శర్మిష్ఠపై కూర్మి జననాయకునకు, మర్మంబుగా నయ్యె మహిషినందనుని
పాటించినినున్నన్ను బాటింపకునికి, పాటింపదమ్మ నిపట్టినివగుట
నట్టితండ్రికిఁ బుట్టి యభిమానముడిగి, యెట్లకో నేర్చితి యీకష్టదశకు
నెగ్గింపఁ బడినయీ జీవనంబేల, నగ్నిలోఁ బడి చత్తు యవమానమునకు
నీవోర్వజాలిన నిలువమంచతఁడు, నాపికి నెఱిఁగెత్తి వాపోవుచుండె.
తనయునిదైన్యంబు తాలిమిగలప, తనతండ్రియైన యాదైతేయగురుని
తలపనాశుక్రుండు తనపుత్రియున్న, తలచినమురవస్థ తలుపులు నెఱిఁగి
యచ్చోటికే తేర నాదేవయాన, వచ్చి పాదములపై వ్రాలి పాద్యంబు
కన్నీటఁ గావించు కఁణి శోకించు, చున్న కౌఁగిటఁ జేర్చి యొగి బుజ్జగించి
పలితంపుఁ దాలిమి బాలనీకేల, హృదయంబు నొగలంగ నిబ్భంగిఁ బొగుల
నిదియేల శోకించెదీ శోకమునకు, నదియేమి కారణమట చెప్పుమనిన

ధర్మజ్ఞుఁడని నమ్మి ధరణినాథునకు, నిర్మలమతి నన్ను నీవిచ్చి తెలిమి
నారయ నితనిచే నవమానమునకు, నోరువ బరలోకమున్నట్టులుండె
నురువిషంబనలమాయుధము మొదలగు, మరణకారణములు మహిఁ బెక్కు గలవు
మతి నాకు నిట్లవమానంబు సేయు, పతి యేల కట్టడి ప్రాణంబు లేల
నిన్ను విచారింపక నీపుత్రి నైన, నను గురుఁ జేసె నానరనాథుఁ డనిన
యాశనాహంకృతి నవమానమిట్లు, గావించె నటుగాన కష్టంపుముదిమి
నతఁ డొందుగాకంచు నలుకతోఁ బలికె, సుతగుస్తరించి యాశుక్రుండు జనియె
నంతజరావిష్టుఁడైన యయాతి, సంతప్తహృదయుఁడై చాలచింతించి
యటశుక్రుఁడా దేవయానకై వచ్చి, చటులకోపంబున శపియించు పెంపెఱిగి
యదునొద్ద కేతెంచి యాదుడ నాముదిమి, పదిలుండవై నీవు భరియింపవలయు
నెందాక విషయభోగేచ్ఛ నాకొదవు, నందాక మదిలోన ననురాగమెసఁగ
జనులఁ బాలింపుచు సకలభోగముల, దనిసి యాజరయేను దాల్చెదననిన
భూపాల నీకూర్మిపుత్రుఁడై యున్న, యాపూరుఁ డుండఁగా నన్యులేమిటికి
ముదిమి యాతని కిచ్చి ముదమార నీవు, పదపడి యున్నేల బాలింపు మనిన
నోదురాత్ముండ యోటలేకిట్లు, క్రూరోక్తు లాడితి కుటిలభావమున
యాతల్లి కొడుకైన యతినీతిమతికి, నీ తెంపుగలుగుట యిదియెంత పెద్ద
యతిపాపయతివి నీవరయంగ నాకు, సుతుఁడవె యొకకక్కసుండవుగాక
నిందితచరితుఁడ నీకాంచు కొడుకు, లందరు రాక్షసులై పుట్టగలరు
గురుఁడైన నా మాట గొనని నీవెంట, నిరవుగా నిలుచునె యిందువంశంబు
నీవును నీకు జన్మించినవారు, భూవిభుత్వమునకపూజ్యులై పోను
యనిశపింపుచు వచ్చి యగ్రనందనుని, గనుగొని యారాజు కరమర్థిఁ బలికె
భోగేచ్ఛమానదు పుత్రుండ నాకు, నీగతి ముదిమియు నిటు ప్రాప్తమయ్యె
నీజరాభారంబు నీవు గైకొన్న, రాజలోకము మెచ్చ రాజ్యంబు చేసి
పదపడి నాకునై భరియించియున్న, ముదిమి గైకొనియెద ముదముతో ననిన
ననుగాక ధన్యుండనైతి నేననుచు, మోగపులకొప్పంగ ముదముతోఁ బలుక
తన్నుఁ బొందినజర తనపుత్రుపూరు, గన్నారఁ జూచి యాఘనునందు నిలిపి
ప్రాయంబు గైకొని పరఁగ జన్నములు, సేయుచు రాజ్యంబు చెలువందఁ జేసి
పెద్దకాలము బోవ ప్రియమారఁ బూరు, నొద్దకుఁ జనుదెంచి యుర్వీశుఁడనియె
ప్రియపుత్ర నీయందు బెట్టినముదిమి, రయమార నాకిచ్చి రాగిల్లు నీవు

ఉత్తరకాండము.

చేకొని నామాట జేసితివి గాన, నీకింద రాజ్యంబు నిత్యమైయుండు
ననుచు వాపూరుని నభిషిక్తు జేసి, వనమునకేగి యావసుమతివిభుఁడు
ధర బెద్దగాలంబు దపమాచరించి, సుగచిరద్యుతి నేగె సురలోకమునకు
యాపూరుడును సకలావనీసురుల, నేపునబాలించి యెలమి సొంపార
నోజప్రతిష్ఠా పురోత్తమంబునకు, రాజైవసుంధర రక్షింపుచుండె
నంతనాయముడు నిశాటసంతాన, వంతుడై యటకాంచ వటమునునుండె
నిమివసిష్ఠునిచేత నిగ్రహీతుడగుచు, శపియింపనమ్మౌని శపియించె మగుడ
శుక్రశాపంబున సుక్కి-యయాతి, వక్రుడై మారల్గ వాక్రువ్వడయ్యె
గానస్వైరణయందు గలరె యయాతి, మానమై రాజులు మనుజేంద్రతనయ
యనుచు తెల్లమిగాగ నకఁడ్ధరాము, డనుజునితో జెప్ప నారాత్రి వేగె
వేగినమరునాడు విహితంబులైన, పావనకర్మముల్ పరిపాటిదీర్చి
బహురత్నవిరచితాభరణాదులమర, మహనీయగతి సభామంటపంబునకు
చెలువొంద నేతెంచి సింహాసనమున, గొలువిచ్చి లలితాజ్ఞ గోమలద్యుతులు
సెరయనూరెల్లఁ నేతృంబులొలయ, సురుచిరద్యుతి వసిష్ఠుడు కస్యపుండు
ధర్మశాస్త్రజ్ఞులు తగువిప్రవరులు, నిర్మలమతులయిన నీతికోవిదులు
సచివులు దమ్ముఁలు సకలభూపతులు, నుచితభంగులగొల్వ నుల్లసిల్లుచును
సౌమిత్రిఁగనుగొని జనులవిన్నపము, నేమటవినివారి నిటకుదెమ్మనిన
మొక్కుఁచుఁజని పెద్దమొగసాలవెడలి, యకఁడనిల్చి క్రిందైయున్న జనుల
గనుఁగొని మీకేమి కార్యము లేపతికి, వినిపింపగలవన్న వినివారలలరి
రామచంద్రుఁడుభూని రాజ్యంబుసేయ, నేమంబెగాకొండు జెప్పంగగలదె
జారచోరాదుల జనులబాధించు, దారుణాత్ములబట్టి దండించుగాన
జాతిమార్గముదప్పి చరియింపవెరతు, రాత్రిదోషము లేదు నూరాజుమహిమ
వసుధ నానాసస్యవతియై ఫలించు, విసురూపమగువాడు వెదకిన లేడు
తెవులునొప్పులు లేవు తిరిపెంబు లేదు, నవతబొందుట లేదు నరకంబు లేదు
చావరుసంపూర్ణ జరలేక బాల, యౌవనమధ్యవయస్కు-లెవ్వరును
జగడంబు లేదనాచారంబు లేదు, పగలేదువగలేదు బన్నంబు లేదు
వరపరాఙ్ముఖులైన వామలోచనల, వరపుజాపులయంద పక్షపాతములు
వాలారుజూపు లవారిజాననల, యాలోకనంబులయందె చాపలము
భామలబొమలందె వక్రతాక్రియలు, కామతంత్రములందె గాఢబంధములు

యంగజక్రీడల నలరుయంగనల, యంగసంగతులందె యధరపానములు
కేళిశయ్యలపమకించు కామినుల, యాలింగనములందె యంగపీడనము
లన్నువచన్నులయందె కాఠిన్య, మన్నులచిత్తంబు లందె బేరములు
పడతులపృథు నితంబములందె మేగ, గడచుటయతివల గతియందె జడను
లేమలవడకెను లేగానులందె, లేములుదోషముల్ లేవుదక్కెడల
నావుడుసౌమిత్రి నలినేగుదెంచి, నావిధంబెఱిగింప నవనీశుడలరి
క్రిమ్మరగజనిపనుల్ గలవారిజూచి, సమ్మదంబునదెమ్మ్ర జననాథతనయ
ప్రిబలుడయిగాజాజ్ఞ పాటింపకున్న, ప్రిబలుండు దుర్బలుబాధింపుచుండు
నానాముఖంబుల నాసాయకములు, మానుగారక్షించు మహినెల్లజనుల
నైననుపరికించు టధికధర్మంబు, నానతడేతెంచి నగరివాకిటను

... ...

రాజుధర్మముతోడ రాజ్యంబుసేయ, భూజనులను ధర్మబుద్ధినుండుదురు
ధర్మంబుదప్పక ధరణిపాలించు, నిర్మలాత్ములుగండ్రు నిత్యసౌఖ్యములు
పాలిపాలిధర్మంబు భూలోకసుఖము, పరలోకసౌఖ్యంబు బ్రాపింపజేయు
సచరాచరంబైన సకలలోకముల, నచలితధర్మంబ యమరరక్షించు
ధర్మంబరాజుల ధరణియేలించు, ధర్మంబ శరణాగతత్రాణకీర్తి
గలిగించిరక్షించు గానధర్మమున, గలుగనియర్థంబు గలదెలోకముల
ధర్మంబునానొండు తలపోయలేదు, ధర్మస్వరూపంబు ధరణీశవినుము
దానంబుసేయుట దయగల్గియుంట, మానుగాపెద్దల మన్నించిమనుట
వంచనసేయక వలయుబేహార, మంచితగతినాచు టదియెధర్మంబు
ధర్మంబునీవయై దశరథేశ్వరున, కర్మిలిపుత్రుండ వైజనించితివి
నీవుకేవలధర్మ నిధివిలోకైక, పావనమూర్తివి బహుగుణాఢ్యుడవు
విజ్ఞానమయుడవు విశ్వలోకముల, నజ్ఞాతమగుధర్మ మదినీకులేదు
నీవురాజ్యముసేయ నిఖిలభూజనులు, నేవెంటనేభయ మెఱుగరుగాన
నిన్నుజెప్పితిమీకు నిట్లేనువెఱవ, నన్నింకమన్నించి నామాటవినుము
జనలోకనాయక సర్వార్థసిద్ధు, డనునొక్కభిక్షుకుం డలుకతోనన్నుc
దప్పుసేమారక తలవ్రియ్యనడిచె, దప్పువిచారించి దండింపుమనియె
ననవుడునవ్విపుడ్రు నపుడరప్పింప, జనుదెంచియతడును జననాథుజూచి
ననునేలరప్పించినారు మీరిచటి, కనవుడునారాముడనియె నాతనికి

విప్రుండవైయిట్లు విపులకోపమున, నీపాణినొప్పింప నేలనాకనక
తక్కక నీకుక్క తలవ్రియ్యావార, మొక్కలంబుగ నీకు మోదంగఁదగునె
యీరోషమక్కటా యేవెంటఁబుట్టె, నూరక దండింప నుచితమే నీకు
సారయఁబ్రాణులయందు గీడైన, సైరింపఁదగుఁగాక జనునెకోపంబు
పటుఖడ్గమునకంటె భయదాహికంటె, కుటిలశత్రునికంటె కోపంబుకీడు
వివిధమనోరథ వీధిసంతతము, జవనాశ్వములబోలె జరియింపుచున్న
యేనింద్రియంబుల నెందుబోనీఁక, మానుగాధృతిచేత మరలంగదిగిచి
యూహించిమనములో నొప్పంగనణచి, దేహాకర్మంబుల ధీప్రసాదముల
కుశలుఁడైకోపంబు గుదియించిపరుల, యశుభంబులడఁచుట యధికధర్మంబు
కావునగోపంబు గలవాఁడుసేయు, దేవపూజయుఁ బితృదేవతర్పణము
లును హోమదానంబులును దపంబులును, వినుతాధ్యయనములు వివిధంబులరయ
ననుడునాభిక్షుకు డవనీశుఁజూచి, వినుపింపదొణఁగె నావిధమెల్లఁదెలియ
బెడిదంపుటాకఁట భిక్షుకిల్లిల్లు, విసువకపాత్రిలో వెలితిగాఁదిరిగి
పోడవుకోపముతోడఁ బురవీథినేను, నడతేరనీకుక్క నడువీథినుండి
తొలఁగజంకించిన తొలఁగకుండుటయు, నలగినాచేకోల నడిచిననెత్తి
దానియగ్రింధిదాకిశోణితము, మానకతొరుగంగ మస్తకంబవిసె
తప్పుజేసితి నేను దండ్యుడనగుదు, తప్పుఁబాయగనీవు ధరణీశనన్ను
దండింపునీచేత దండింపబడిన, దండహస్తునిచేతి దండనతప్పు
ననివిన్నపముసేయ నధిపుడంగిరసు, ఘనువసిష్ఠునిభృగు కశ్యపుగుత్స
సకలమంత్రుల ధర్మశాస్త్రకోవిదుల, నకలంకచాతుర్యులైనభూసురుల
గలయంగనీక్షించి ఘనులార? మీరు, తలపోసిశాస్త్రము దండమీతనికి
విధియింపుడనవుడు విప్రుండుగాన, నధికశిక్షకునీతఁడర్హుండుగాఁడు
తెగితప్పుసేయుట తెల్లంబుగాన, తగినదండనమీరు దండింపవలయు
జననాథమీకంటె శాస్త్రతత్వంబు, గలవారలెవ్వరు గలరులోకముల
సాధుఁరక్షింప జగతిసజ్జనుల, బాధించుదుష్టులఁ బట్టిశిక్షింప
విభవిష్ణుఁడగుచున్న విష్ణువంశమున, బ్రభవించి రాజులై పాలింతురవని
నృపవరపరికింప నీవువిష్ణుఁడవు, నృపమాత్రమే దేవ నీతేజమనగ
కారుణ్యనిధియైన కాకుత్స్థుఁజూచి, సారమేయము బల్కె సంతోషమెసఁగ
నిదిహీనజాతినాకీకుక్కతోడ, నెమ్మసంభాషింప నేటికియనక

నాకడకే తెంచి నావిన్నపంబు, చేకొనివింటివా చేసినతపము
నింకనాతెఱఁగెల్ల నేర్పడ నీకు, పంకజహితవంశ పరగవిన్పింతు
కాలాంజనంబన గలదొక్కనగము, కాలకుద్యంబనఁ గలదందు పురము
అప్పురంబున బ్రాహ్మణాధికారంబు, నొప్పంగ నేజేసి యుంటి నాపదవి
ఘనభూతినందుండుఁ గాక యీవిప్రు, డనఘ నాకిదివరం బనగ భూవిభుఁడు
భాసురగతివంత బట్టంబుగట్టి, గైసేసి తెచ్చిన గజము నెక్కించి
యప్పురికనుపంగ నావిప్రుఁడరుగ, నప్పుడునొగిమంత్రు లధిపతికనిరి
ధరణీశ నీచేత తలపనీవిప్రు, వరునకుదండమీ వలను గాదనిన
వినిమంత్రులార యీవిధమెల్ల నెఱుఁగు, శునకంబనావుడు శునకంబు బలికె
ననఘ దేవబ్రాహ్మణాధికారంబు, పనిబూనియఁ గొండ బహుకాలముండి
తగబంధుకోటికి దాసవర్గమున, కొగిబంచి పెట్టుచు నున్న శేషంబు
యాహారమై యుండ నాభారపరత, దేహాభిమానంబు ద్రెంచి ప్రాణులకు
హితముచేయుచునుంటి యేనట్టినాకు, నతికష్టగతి కుక్కనై పుట్టవలసె
క్రూరుడవిప్రుండు క్రోధాంధుఁడెల్ల, వారలయెడ గీడువాడైనవాఁడు
విద్యదహంకారవృత్తిమైనునికి, సద్వినుతులఁ జూచి సైపడిట్లగుట
నడరంగ నిరుదిక్కులందు నేడేడు, గడలవారల నధోగతిఁగూలఁద్రోచు
నరయ దేవబ్రాహ్మణాధికారంబు, పరమాపదలకెల్ల పట్టుశోకముల
బలువిడినవ్వారి పశుమిత్రపుత్ర, కలితంబుగానధో గతిఁగూలఁద్రోయ
నతనిదేవబ్రాహ్మణాధికారముకుఁ, బతిజేయునది మహీపతి రమారమణ
దేవభూసుర నృప స్త్రీబాలధనము, నేవెంటఁగొనఁదగ దన్నింటిలోన
దానదేవద్విజ ద్రవ్యముల్ గీడు, గానచిత్తమునందు గాదుకాంక్షింప
ననిచెప్పి వీడ్కొని యాసారమేయ, మనఘుమై చెలువొందు నాకాశికరిగి
తనమేను కాశిలోఁ దావైచి దొఱగి, ఘనమైన తనపూర్వగతియు గైకొనియె
నంత రాముడు నిశ్చలాత్ముడై రాజ్య, మెంతయు వేడ్కతో నింపారజేయ
నిశంబు యమునాతటాశ్రమపుణ్య, వనములజరియించు వరమునీశ్వరులు
వనుడాదిగనుండు సకలసంయములు, నవనీశు గానంగ నటవచ్చుటయును
ద్వారపాలుండు కడువేడ్కతోడ, జని రామునకు మ్రొక్కి సవినయోక్తులను
వనజాప్తవంశపావన నేఁడువచ్చి, మునివరులున్నారు మొగసాలననుచు
విన్నవించినమోము వికసింపనిడుచు, కన్నులఁజెన్నారఁ గడువేడ్కఁజూచి

విచ్చేయుమని చెప్పవేగఁ బొమ్మనిన, నెచ్చుగా నతఁడేగి యెఱిఁగింప మునులు
వచ్చి సత్కృతులొలి వరియించి తారు, తెచ్చిన బహుపుణ్యతీర్థోదకములు
ఫలమూలములు నిచ్చి పరిపాటి నిడిన, లలితాసనంబుల లలి నొప్పి రఘువు
ముకుళితహస్తుఁడై మునుల నీక్షించి, సకలజ్ఞుఁడగు రామచంద్రుఁ డిట్లనియె
నేమి కార్యము మీర లిటకు విచ్చేయు, టేమైనఁ జేసెద నెఱిఁగింపుఁ డేను
నా సర్వరాజ్యంబు నా జీవనంబు, భూసురోత్తములకై భూమిఁ బెంపొందు
ననవుఁడు నీ మాట లాడంగ నీకు, జనుఁ గాక యొరులకుఁ జను నె లోకముల
మీకులవ్రతమిది మేదినీనాథ, మీకు శరణ్యులు మఱి వేఱె కారె
యీ మహిరాజుల నెల్లఁ గన్గొంటి, మీ మాట వింటి మే మే రాజులందు
ననిపల్కి వెండియు నడుగ నా చ్యవనుఁ, డనియె నా రామునితో ననురాగ మెసఁగ

—మధువను రక్కసుని చరిత్ర.—

ప్రథమయుగంబున బ్రహ్మణ్యమగుచు, పృథుశక్తి మధువను రక్కసుఁడు
మతిమంతుఁడై దానమహితుఁడై దేవ, హితుఁడై చరింపుచు నిందుశేఖరుని
చండతపోనిష్ఠ సంతుష్టుఁ జేయ, నిండారు కరుణ నా నిఖిలైకవిభుఁడు
సునిశితంబగు తనశూలంబువలన, ఘనశూలమొకటి కడఁగి నిర్మించి
యిది ఏకువరముగా నిచ్చెద దీని, పదిలంబుగా నీవు పట్టి ధరింపు
తిరముగా దేవభూదేవతాభక్తి, గరమొప్పెనందాఁక గలుగునందాఁక
బని సేయు నిది సురబ్రాహ్మణద్వేష, మొనరింపు నసుదురించు నోగి నీ పలంబు
పైనచ్చుబగ వారిపై పైచనదని, వావిరి దునుమాడి వచ్చు నీకడకు
ననవుఁడు నా వరంబద్దేవువలన, మనమారఁ గైకొని మధువు గేల్మోడ్చి
యెలమి మా కులమున కెల్ల నీ వరము, గలుగంగవలె మేశ కరుణింపుమనిన
నీ వెనక్క శూలంబు నీ తనూజునకు, నావెనక్క బని సేయ దన్యులెవ్వరికి
శూలంబు దాల్చిన శూరుఁడైనందాఁక, వాలునందాఁకన వధ్యుఁడై మెలఁగు
నని చెప్పి గౌరీశుఁ డణఁగంగ నచట, నోనరఁగ మధు పురంబొకటి నిర్మించి
యనఘాత్ముఁ డగుచున్న యా విశ్రినసువు, తనయుఁ గుంభీనస దశకంఠునను జ
నిమ్ముల సాహస మెచ్చంగఁ దెచ్చి, గ్రిమ్మరయాటపత్ని గాఁగ వరించి
క్రొంతికాలమున కాకొమ్మయందెలమి, సంతానకాముఁడై చరియింపుచుండ
లవణుండను నానొక్క లఘుచరితుఁ డిందు, భువనకంటకుఁడైన పుత్త్రుఁడు బుట్టె

కారాముసుండంత నాపుత్రుఁ జూచి, ఘోరపాపుఁడు వీఁడు కొడుకయ్యెననుచు
చిత్తంబులోఁజాల చింతించి యతఁడు, చిత్తజాంతకుచేత జెన్నారఁగన్న
ఘనశూలమిచ్చి యాకథయు నీదంద, మని చెప్పి వయిణాలయంబున కేఁగె
నదిమొదలుగా నాతఁ డాశూలమహిమ, నొదవుదర్పముతోడ నుగ్రుఁడై మంత
మూఁడులోకంబులు మొగి నేలుచున్న, వాఁడుగ్రకర్ముఁడై వారింపఁబడక
మానక గారించు మముఁ విశేషించి, వానిబాధలు పెద్ద వసుధలోనధిప
యారయంగ నాశూల యసులపరిభావ, మఱియు లోకములోన నతనివిక్రమము
పరగ మాచే వాని బాధలు వినియు, ధరణీశులెవ్వరుఁ దలలెత్తరైరి
మాతుళరణ్యులు మరిమీరె కాన, నైకొని నుని రక్షగావింపవలయు
పౌలస్త్యకులముఖ్యుఁ బరుషపరితాపు, త్రైలోక్యకంటకు దశకంఠు నలఁగి
యనిలోన పుత్రమిత్రులతోడ, దునుమాడి జగముల దుఃఖంబులుడిపి
విచ్చేయుటంతయు వినివినిబాధ, లద్భుగానెత్తఁగింప ననియేమురాక
యనుడు నావాక్యంబు లతిభక్తితోడ, వినిపల్కె నారఘువిభుఁడు కేల్మొగిచి

—లవణాసురునిచరిత్ర.—

యరయ నాతనికద్ది యాహారమెద్ది, చరితమెందులనుండు సకలంబు నాకు
వినిపింపవలయు నావిని దేవ వాఁడు, గొనయెడి యశనంబు కొలదిమున్ వినుడు
వదలక పదివేలు వనలులాయములు, పదివేలు మృగములు పరిపూర్ణతనులు
నరులు నన్నూర్వురు నన్నూరు గజను, లరుదుమేనుల వరాహములు నన్నూరు
నొకపూటభుక్తిగా నొగిగొనుచుండు, ప్రకటపాపస్థితిఁ బ్రతివాసరంబు
దక్కనజీవులఁ దగఁ బెక్కువేల, నక్కజంబుగఁ గొను నవనీతలేశ
యధికరోషాంధుఁడై యధికులనడచు, మధువనంబున మదోన్మత్తుఁడైయుండు
నను ఘునప్పాపాత్ము ననిదుగ్రించివైతు, మునులార వెఱవక ముదమొందుఁడనుచు
భరతశత్రుఘ్నులపై దృష్టిఁ బరపి, కరుణార్ద్రహృదయుఁడై కాకుత్స్థుఁ డనియె
శేపార మీలోన నెవ్వ రాలవణు, నోపి చంపెదువారు యుద్ధరంగమున
నావుఁడు భరతుండు నరనాథ లవణు, నేవధించెద బంపు డింకనన్ననిన
జననాథుఁ గనుగొని శత్రుఘ్నుఁ డనియె, వినతుఁడై హస్తారవిందముల్ మొగిచి
భూపాలసత్యంబు పూరింప మీరు, తాపసవేషంబు ధరియించి చన్న
విచ్చేయుఁడని మిమ్ము వేడరాకున్న, వచ్చినందిగ్రామ వాసియైయుంటచట

మీయాజ్ఞఁ గైకొని మేదినీరక్ష, పాయక చేయుచు బ్రజలెల్లనలర
పరుసంపువల్కలాంబరములుజడలు, పొరిఁబూని ఫలమూలభోజనుండైనియు
నీవిధంబున బెక్కుయిసుములగడిచె, దేవ మీరచటికే తెందునంతాక
నెమ్మది మిము గొల్వనిల్చి గాకేను, గ్రిమ్మరనమీశక్తి గడతేర్తునని
బంటనేనుండగా భరతుఁడేమిటికి, వంటయు రఘునాథుఁడలరుచుఁబలికె
తమ్ములకిందుకు తమయున్నపనులు, సమ్మదంబునఁ జేయఁ జనునటు గాన
యధికుఁడవస్త్రంబు లందుశూరుఁడవు, మధుఁడేలుపురముల మహిఁ జగంబున
పట్టంబుగట్టెద పరగనిన్నతని, పట్టణంబునకేను పార్థివవరునయి
నెట్టననిజశక్తి నిజియించియతని, పట్టణంబేలుచుఁ బ్రజలరక్షించు
పగవానినాజిలో భజియించియతని, నగరంబు గైకొని చలిసేలువాఁడు
పరగంగధారుణి పతులకునెల్ల, నరయంగశూరుఁడ యదియును గాక
ప్రజలరక్షించిన పరలోకసుఖము, నిజమటుగావున నిఖిలలోకముల
ధర్మంబువిడువని ధారుణీపతికి, ధర్మంబువిజయమై తనరు లోకముల
ననుజవసిష్ఠాదులగు మహామునులు, ఘనపవిత్రములైన కలశోదకముల
నభిషేకమొనరింప నలరిపట్టంబు, శుభతల గైకొని శోభిల్లుమనిన
మనుజేంద్ర యేనుమీ మహితవాక్యములు, వినిమీరు మాటాడ వెఱచెదనాయ
యూరయు నాకంటె నధికులై పెద్ద, వారుండ బట్టంబు వరుసయే నాకు
ననవుఁడు నామాట కల్లననవ్వి, జనపతి భరతలక్ష్మణులవీక్షించి

—శ్రీరాముఁడు శత్రుఘ్నునకుఁ బట్టంబుఁ గట్టుట.—

యభిషేకవస్తువు లన్నియుఁ గూర్పు, డభయుఁడీశత్రుఘ్ను నభిషేకమునకు
వసువసిష్ఠాదుల వేదపారగుల, నసమానమహిముల నలరుఋత్విగుల
సచివులు మొదలుగా జనువారినెల్ల, నుచితక్రమంబున నొగిఁబిల్వఁడనిన
నలయువారలనెల్ల వరుసరప్పించి, విలసితమతిఁజేరి విన్నవించుటయు
వారామునాతని నావసిష్ఠాదు, లారంగ శత్రుఘ్ను నభిషిక్తుఁజేసి
యలరబట్టముగట్టె రంతనాతనుజు, నలఘుతేజముజూచి యతనిరాదీంచి
యూరుపీఠంబున నునిచి యావిభుఁడు, గౌరవంబలరంగ గరుణతోఁ బలికె
నఖిలలోకంబులే కార్ణవంబైన, నిఖిలదైత్యాదుల నిర్జించుకొఱకు
పరమగునీదివ్యబాణరాజంబు, నరుదుగానిర్మించె యంబుజోదరుఁడు

విధిలోకసృష్టిగావింపక మొదలు, మధుకైటభులు దీనమర్దింపఁబడిరి
వెసఁబడినాకుని పటుసాయకంబు, విదితంబుగాఁగల్గి విలసిల్లుచుండు
భూతసంహారంబుఁ బోరిఁ జేయుచునుండ, నిత్యజంగునకైన నీబాణమునుచు
నిదిప్రయోగింపక యేఁగు రావణుని, యెదిరినిర్జించితి నితరబాణముల
నటుగాని యీదివ్యమైనబాణంబు, చటులోగ్రశక్తిక సాధ్యంబు లేదు
వానినీశరమున వధియింపుమనుచు, మానితంబైనయామార్గణంబిచ్చి
శూలిచేఁ బడసిన శూలంబువాని, కేలనుండిననీకు గెలువంగ రాదు
నిచ్చలు బూజించి నియతి నాశూల, మచ్చగాగేహంబునందుఁ బెట్టుచును
నన్నిదిక్కులయందు నాహారవాంఛ, పన్నగాఁ బ్రాణులఁ బట్టి మ్రింగుచును
జరియించు నశుభ్రించు చనుదెంచె నేఁ, కరమునుగ్రతేజుఁడై గదఁ ద్రిప్పుచుచు
వీతశూలుఁడైన వేళ నీవెదిరి, ప్రీతికయ్యమునకు బిలిచి నిర్జింపు
మునుశూలహస్తుఁడై యున్నపైజనకు, వెరవేసుగకయున్న విజయంబుగలుగు
లలితరేఖలుగల్గు లలిచిత్రగతుల, బొలుచునుత్తమహయంబులు నాల్గువేలు
వెలుచుగప్రభాభాసి బహురత్నహేమ, రుచిరంబులైన తేరులు రెండువేలు
దానధారామత్త తరుణాళిమధుర, గానంబులకు మెచ్చు కరులొక్కవెయ్యి
వసుధీశభటజన ప్రజనొకలక్ష, నసువర్ణంబులు నరుఁగోట్లనిచ్చి
యంగళ్లు బెట్టు బేహారులనటులు, మంగళపాఠకుల్ మంచిగాయకులు
నుతికినునుదగువారు మహిమతోఁ గొలువ, నరుసువర్ణములోలి యొకకోటిగొనుచు
శత్రుసుగ్గుఁడాగి నమస్కారంబు సేయు, తత్ప్రత్యులందఱుఁ దన్నుఁగాచింప
రామచంద్రుఁడు ప్రీతిరంజిల్లనుజు, తోమ్ముదుచిత్తంబు తోడ నిట్లనియె
పరిపాటసేనాధిపతుల మన్నింపు, పరభాషలవారి బల్కినమెప్పుడు
యోగిసిభృత్యులచేత నయ్యోగ్యనలు ... ... •
వనితలచేబంధువర్గంబుచేత, ధనములచే గావు తగువారిబ్రోవు
కడకనీవిప్రుల కాలంబునందు, కడవేగ జాహ్నవి గడనియొక్కడను
నీసేన విడియించి నీవొక్కరుఁడవు, భాసురశర ధనుఃపాణివైకడియు
మొనఁదేరరాక యొఱిగించిరేని, క్రొవ్వునఁ బట్టి కోఁమ్రింగునతఁడు
కానకుంచనవిఱాఁగి కార్యమూర్తుర్తు, హైనదురాత్ముల యందఁ జుబనుప
నలరిశాలాఘ్యత్తులైయున్నవారి, గలనఁ గనఁగొని కడుప్రీతిఁ బలికె
దేశవాసరముల కెల్లసైన్యముల, గూడిప్రయాణంబు కొలదికేతెంచు

మీరనిపలికి నానతిచ్చినవాఁడు, గారవంబునఁ బుణ్యకర్మముల్ దీర్చి
ముగురమ్మలకు మ్రొక్కినుదయారవాఁడు, తగినదీవనలిచ్చి తనుపీడుకొల్పి
చనుదెంచియారాము చరణాబ్జములకు, వినతుఁడైకొంట విభుఁడు మన్నించె
నాఖండలాంతోఁ జ్వలుండైనయారాజ, శేఖరునకుఁ బ్రదక్షిణముగావించి
భరతలక్ష్మణులకుఁ బ్రణమిల్లి వారి, పరిపాటివీడ్కొని పైపైని దరలి
చనుచోటనూఁడు వాసరములురసుమ, జనఁగ నాలవనాఁడు జాహ్నవి దాఁటి
యారయవాల్మీకి యాశ్రమమునను, చేరువనొక చోట సేనలనిల్పి
చనియమ్మునీంద్రు చరణాబ్జములకు, వినతుఁడైతనరాక విభమెంచెఁ గాంచి
మునినాథయారాత్రి ముదమారవిందు, చని నెల్లిపడమరఁ జన్న నాకార్య
మువజనియెదనన్న మునిపుంగవుండు, మనమున సంతోష మగ్నుఁడై పలికె
దశరథాత్మజ మీరు ధర్మాత్ములగుట, కుశలంబు మీకని కుశలంబు నడిగి
మీ కాశ్రమంబిదె మీకు మీయింటి, కీయెడ జనుదెంచు టిదియనాపూజ
యచ్చోట మీరుండ నిరవయ్యెనటట, నచ్చోట నీసేన నలవిడియొప్పు
మీయర్ఘ్యపాద్యంబు లిండు మీకనుచు, నెయ్యంబుతోడ నానృపతినాజ్ఞ
నిచ్చె వాల్మీకి యిచ్చిన పూజ, లమ్మఁగైకొని యధికమోదమున
ఫలమూలభక్షణ పరితుష్టుఁడగుచు, నలరి శత్రుఘ్నుఁ డాయెనోల్మ
యనఘుయుపాసులీ యాశ్రమోపాంత, మునఁ బెక్కులున్నవి ముక్కి
జన్నముల్ జేసిరి జననాథులెన్న, రన్న పొంగ్రచేత నుండని చెప్పదొడఁగె

మార్గమధ్యంబున వాల్మీకి శత్రుఘ్నునకు పూర్వగాథను

—మిత్రసహుని చరిత్ర చెప్పుట.—

వసుధీశతనయ మీవంశమునందు, వసుధాసుధాంశుఁడన్ వాఁడు వర్తిల్లు
మహితతేజుండు మతిమంతుండు మిత్రి, సహుఁడనఁదగుని జనియించెఁ
మృగయావినోదంబు మెయినుండియతఁడు, మృగములనందంద మ్రిగ్గుచేసి
ఘోరకోపానల కూర్రవర్తనుల, దారుణాకృతుల కాంతారమధ్యమున
నిరువురఁ బొడగాంచి యచ్చోటమృగము, లరుదారవీరిచే నడఁగెనంచలిగి
క్రోధ్వాడి బాణంబుగొనుచునందొకని, దవ్వులఁబడనేయ దకినవాఁడు
యామిత్రసహుఁ జూచి యనపరాధంబు, నాఖితుఁ జంపితి నరనాథ నీవు
మఱువకునాచేయు మాఱెగ్గునిట్టి, తెఱఁగుసుమ్ము నను నదృశ్యుఁడైచనియెం

నంతనాఁ జేసి యాశ్రమవనము, చెంతనధ్వరభూమి చెలువొందఁ దీర్చి
సకలదానక్రియా సామగ్రితోడ, నకలంకమగుచున్న యశ్వమేధంబు
బహుకాలవర్తియు బహుమంత్రియుతము, బహుదానదక్షిణాస్పదమునై వెలుఁగ
నమరులు గావించు నధ్వరమునకు, సమమగుచున్న యాజన్నంబు నిండ
గావించుచున్నెడఁ గపటవసిష్ఠుఁ, డైవచ్చి యలనాఁటి యారక్కసుండు
తనపూర్వవైరంబు దలఁచి చిత్తమున, కనలెడుచందంబు గానరాకుండ
నానరేంద్రునిఁ జూచి యవనీశ నాకు, మానసంబలరంగ మాంసభోజనము
బెట్టింపుమనవుఁడు ప్రియమైనఁ జాలు, నట్లు సేయించెదనని వేటతోడ
నటఁబాఁబిలుపింప నటపోయి వాఁడు, యటఁబోలుఁ డైవచ్చి యదటనిలుచుటయు
నీచేతి నేర్పారగ నేఁడు మాంసంబు, పాచకోత్తమ నీవు పక్వంబు చేసి
వేఁపుదెమ్మన్న విని వాఁడు నలరి, మానసి జంపియా మాంసంబు వలయు
బరికరంబులతోడ పసనుగా వండి, నరనాథ తెచ్చితి నానతేఁడరి
తనదేవియును దాను తగవసిష్ఠునకు, ననురాగమున దెచ్చి యామాంసమిడిన
నమ్మునిపుంగవుండా తెఱంగెల్ల, గ్రమ్మరబరికించి కడునల్గిపలికె
భూనాథ సాహసంబున నాకభోజ్య, మైనమాంసంబు బెట్టితౌనుగాదనకఁ
హింసజేయుచు భూతహితబుద్ధి లేక, మాంసభక్షకుఁడవై మహి నీవునుండు
మనిశాపమిచ్చిన నావాక్యమునకు, వనితాసమేతుఁడై వణకుచుఁ బలికె
ననఘాత్మమును మాంసమడిగితివీవ, చనునె యివ్విధమున శపియింపననిన
నారసి మదిలోన నతిపాపుఁడైన, యారక్కసుని చేతలని విచారించి
ధరణీశ నా పలుకు తప్పదీశాప, మరయ బండ్రెండేండ్ల యందాక ననిన
జననాథుఁడును మారు శపియింపఁ దలఁచి, కనలి చేశాపోదకము లందుకొనిన
నారాజదేవియ నవనీశుఁ జూచి, యోరాజ యిది నీకు యుచితంబు గాదు
జననాథ యొజ్జ యీ సంయమీశ్వరుఁడు, మనకెన్ని విధముల మాననీయుండు
దేవతాసన్నిభుఁడీ తేజోధనుండు, భావింపమనచేతఁ బడువాఁడు గాఁడు
డువుమీకోపంబు పెరవుగాదనుచు, నుడివినచేతి విళ్లాయ్యనవదల
నానీటిచిచ్చున యడుగులు మాడి, యైనకల్మషమున నామిత్రసహుఁడు
బ్రాతిగా కల్మాషపాదుఁడన్పేర, నాతతగతినొప్పె నదిమొదల్ గాఁగ
నటమీఁద నారాజు యాగంబు నడగె, నటుగాని యిది నాటి యజ్ఞ టంబు
యనుచు నావృత్తాంత మంతయుఁ జెప్ప, విని మనంబున జాల విస్మితుండగుచు

మునినాథునకు మ్రొక్కి ముదమొప్పవచ్చి, దనపర్ణశాలకు దశరథాత్మజుండు
సాలోనసీతయు నకళంకయశుల, బోలంగనిరువుర పుత్త్రులుగన్న
పరతెంచియామేలు పల్కి వాల్మీకి, కెఱిఁగించిమునినాథ యాకుమారకులు

—కుశలవులపుట్టుక శత్రుఘ్నుఁడెఱుంగుట.—

రవికులదీపకుల్ రఘురామసుతులు, భువనరక్షకులై పొలంగఁగలరు
బలసిపిశాచాది భయములేకుండ, నలయురక్షలుగట్ట వలయుమీరనిన
నలివచ్చికుశయును లవముమంత్రించి, వెలికినకట్టుచున్న వృద్ధకామినుల
బిలిపించియీకుశ పెద్దపాపనికి, చెలఁగునీలవమును చిన్నపాపనికి
పరిమార్జనంబులు పరిపాటిసేయుఁ, డిరువందగాఁ బెంపు డీకుమారకుల
కుశమార్జనంబున కుశలుడైయునికి, కుశుఁడనఁగా బెద్ద కొమరువర్తించు
లవమార్జనంబున లవుడనాకుశుని, యవరజుండననొప్పు ననియొఱిఁగించి
యభిమంత్రితములైన యాకుశలవము, లభిమతస్థితినిచ్చె నామునీశ్వరుఁడు
మగుడవారలునంగ మార్జనస్థితులు, మొగిజేసినంతనా మునివరేణ్యుండు
ధరణిజపేరనా దశరథాధీశు, వరపుత్త్రుఁడైనయా వసుధీశుపేర
నిరువురదెసలందునె గడుగోత్రముల, సారిజన్మించిన సుతులనామములు
సంకల్పవిధిజేయ శత్రుఘ్నుఁడెఱిఁగి ... ...
యతిముదంబునబొంది యారామభాగ్య, గతియంచుగృత కృత్యకర్ముడైవచ్చి
మునినాథునకుభక్తి మ్రొక్కికేల్మోగిచి, వినయోక్తులలరంగ వీడ్కొనియనుమ

—శత్రుఘ్నుఁడు, యమునాతటంబున విడియుట.—

రమణీయగతినేడు రాత్రులుబుచ్చి, యమునాతటంబుఁ కఱిగియచ్చోట
ననఘుండుభార్గవుండాది గాఁగలుగు, మునులయాశ్రమభూమి ముదమారవిడిసి
వారిచేధర్మార్థ వర్తనులైన, వారివృత్తాంతముల్ వరుసతోవినుచు
నవిరళప్రీతిమైనా రాత్రిపుచ్చి, చ్యవనునీక్షించి యాశత్రుఘ్నుఁడనియె
ననఘాత్మలవణుని యావిక్రమంబు, కనలునాతనిచేతి కడిఁదిశూలంబు
చందంబులెట్టివి సమరోర్వినాతఁ, డెందఱసమయించె నెఱిఁగింపుమనిన
వసుధీశనందన వానిలావెందు, ససమానమాశూలమని వార్యమరయ
నతనిశూలముచేత నాజిరంగమున, మృతులైనవారికి మితిమేరగలదె
యైననేర్పడవిను మవనీశపుత్త్ర, యేనుచెప్పెదనీకు యితిహాసమొకటి

చ్యవనుండు శత్రుఘ్నునకు లవణవిజితులగు రాజులచరిత్ర చెప్పుట.

యువనాశ్వపుత్రుం డయోధ్యకురాజు, భువనైకనుత కీర్తి భూరివిక్రముఁడు
మాంధాతయనురాజు మహినెల్లనృపుల, బంధులదోర్బల ప్రౌఢిమైగెలిచి
యమరేంద్రునిరసించి యతనిసింహాస, నమునందె గూర్చుండి నాకమేలుటకు
నింద్రలోకంబుపై నెత్తిపోఁ బెరిగి, యింద్రాదిసురలెల్ల నెదురుగావచ్చి
వసుధీశవలదంచు వారింపనతఁడు, వశముగాకున్నెడ వాసవుండనియె
నిలలోనఁగ్రూరుల నెల్లనున్నవు, గెలిచినమతికదా కినుకనామీద
ధరణిరాజులనెల్ల తగనున్న గెలిచి, సురలోకరాజ్యంబు సుఖలీలఁజేయు
మనికుపితాత్ముఁడై యమరేంద్రుఁడనిన, జననాథుఁడనియె నాశక్రునీక్షించి
యనినన్ను నెదురించునతఁడెవ్వఁడుర్వి, వినుపింపుమనిన నవ్విబుధేంద్రుఁడలరి
రాజేంద్రమధువను రాక్షసేంద్రునకు, భూజనద్రోహియై పుట్టెనుకొమరుఁడు
లవణుండనుపాప లాలసుండగుచు, నవనిపైవర్తించు నధికదర్పమున
నతనికిమధువనం బదియునికిపట్టు, జితశత్రుఁడగునిన్ను జీరికిఁగొనఁడు
వానినిలలవంచి నరనాయకుండవు, దేవేంద్రునీటొక్కని దీవ్రకోపమున
మరలిసేనలతోడ మధువనంబునకు, నురవడిఁజనుదెంచి యొక్కచోనిలిచి
లవణునొద్దకు దూతలనుబంపవారు, జవమునజనివేగ సంగరంబునకు
వసిజని మాంధాత వచ్చినాఁడనిన, నొడిచిగ్రక్కునమిన్నంద నుగ్రకోపమున
నిదియేలతడసిరో యీదూతలనుచు మదివిచారించియా మాంధాతవచ్చి
యోరోరినాతోటి యుద్ధంబుసేయు, వేరమ్ము నావుఁడు వెడనవ్వునవ్వ
కడునలుకబగదెంచి కడిదిశూలంబు, వడినెత్తియుంకించి వైచెవైచుటయు
మిణుగుర్లుమంటలు మింటనంటంద, నడరంగభటనాహనాదులతోడ
బలువిడిమాంధాత భస్మంబుచేసి, వెలుగుచుబరతెంచె వెసపురంబునకు
ననిచెప్పియాశూల మటులేకవాఁడు, మనుజేంద్రనందన మడియునీచేత
శూలంబుచేనున్న శూలికినైన, నాలంబులోగెల్వ నలవిగాదతని
ననిచెప్పఁజెప్పిన నౌఁగాకయనుచు, నినుఁడుపూర్వాద్రికి నేగుతెంచుటయు

—శత్రుఘ్నుఁడు లవణాసురునిం జంపుట.—

లవణుఁడాహారేచ్ఛ లవిపినమువెడలె, యవనీశసుతుఁడంత యమునవేదాటి
బాణబాణాసనపాణియైవెంట, తూణీరయుగమొప్ప దుర్జయుండగుచు

పొలుపారమధువేలు పురమునఁ బురము, పొలమునకేతెంచి పొలుపారనుండ
నాయెడ మాధ్యాహ్న మగుచున్న వేళ, వేయుప్రాణులజంపి వెసఁగొండు వచ్చి
యాయతకోదండ హస్తుఁడై దీప్త, నాయకుఁడైయున్న శత్రుఘ్నుఁ గనుచు
కనిదిగంతంబులు గగనంబువగుల, పెనునవ్వునవ్వుచు బిట్టేచిపలికె
నీచేతివిల్లును నీయంపదొనలు, నీచందమునఁజూడ నీవు నాతోఁడ
ననిసేయుతలపుతో యటుగాకయున్న, యొనఁబెట్టుకొని యేలునున్నావదిరం
నీదర్పమణచెద నీయట్టివారి, మేదినిపై నేను మ్రింగినవారు
కొలదిఁబెట్టఁగరారు కోటులుగలరు, తొలఁగకనిలువునీ తున్లిడంచెదను
నీవెంటగొనినన్ను నేమిసేయంగ, నీవుచాలుదె నాకు నినుజంపుటెంత
వడిబడికార్చిచ్చు వాతనీరైన, మిడుతచందముగాగ మ్రింగెదనిన్ను
కడుక్రొవ్వివచ్చి నాకంఠమార్గమునఁ, బడితుర్రింగితివిపోర పారిపోఁ...
రణభూమిలో నాకు రాజన్యగణము, గణుతింప తృణమునకంటె నిక్కృష్ట
మనుడుగోపావేశ మడరంగ జెమట, జనియింప దృష్టుల నరినిప్పులురుల
నోరోరి రాక్షస యోరినీచాత్మ, యోరియొకటటనన్ను నోర్చినపిదప
మరికదా నీరజ్జు మాటలునన్ను, నెఱుగవెదశరథాధీశునందనుఁడ
దశకంఠురణవీధిఁ దలలుఖండించి, పశువుగావించిన పరమదీక్షితుఁడు
మనుజనాయకశిఖామణియైన రాము, ననుజుఁడ శత్రుఘ్నుఁడనువాఁడ నేను
కడిదిమైనిన్నాజిఁ గడతేర్చుకొఱకు, వడినెత్తినీమీఁద వచ్చినవాఁడ
బటుపాపవృత్తివి ప్రాణిఘాతకుఁడ, పటుగాన వధకునీ వర్హుఁడవనిన
మగటిమనుతిగన్న మామేనమామ, యగుదశగ్రీవుని యాజిరంగమున
సకలబాంధవమంత్రిజన పుత్రమిత్ర, నికరంబుతోఁగూడ నిర్జించినాఁడు
మీయన్నయా! మారు మీకులంబెల్ల, పాయకరోషాగ్ని భస్మీకరింతు
నాయత్తపడియుండు మనిననీవిపుడు, పోయెదవో నిన్నుఁ బోనీనుగాని
పుడమిశత్రుఘ్నుండుఁ బుట్టనినాఁడు, కడిదివీఁడవైతి గాక నేఁడగు నా
నారాము చేపడ్డ నారాక్షసాధీశు, నారావణునిఁ జూచి యలరు దేవతల
పగిదినా చేనీవు పడియున్ననిన్ను, నెగిగూచి మునులెల్ల ముదము నొందెదరు
మసలినీతోఁ బెక్కుమాటలేమిటికి, వసుధఁగూల్చెదనన్న వాఁడుగోపించి
యవనిపైతనచేతు లందంద జమరి, యవడలు దీటుచు నధికదర్పమున
నవనిబీటలువార నటరాకుకట్ట్రు, మవలీలఁ జేరికి చేనమరించుకొనుచు

నిలునిలు మరుకతు నీపంతమనుచు, బలువిడిఁబరతెంచి బాహులంకించి
వృక్షతాడనమున విపులవక్షంబు, లక్షించి వైచియా లవణుండుఁ దూలఁగ
నదిచూచి శత్రుఘ్నుఁ డామహీరుహము, పదితునకలుగాగ భల్లంబుఁ బఱపి
వాఁడు పెండియు మీఁద వైచినతరులు, మూఁడేసిమూఁడేసి మురియలుగాఁగ
నిశితాస్త్రములఁ ద్రుంచి నిండుచీకట్లు, దిశలఁగప్పగఁగప్పి తీవ్రబాణముల
మధుసూనుఁడు నొక్కమ్రాఁకెత్తి పిడుగు, విధమున నడునెత్తి వ్రేసె వ్రేయుటయు
వెసఁగోళ్లుచేతులు విరవిరఁబోవ, వశముగాకిలమీఁద వ్రాలంగనప్పుడు
క్రిందైన గంధర్వగణములు మునులు, నందంద దివిజులు నచ్చెరల్ జూచి
తెరలంగఁ జాలిన ధృతిచెడి దిశలు, మొరసియా హాకారములు సేయు వినుచు
పృథుమూర్ఛనొందిన పృథివీశతనయు, పవి నోర్వ మృతుఁడైన భంగిఁ గాఁదలఁచి
పత్రులైనాచేత వడిబడ్డవారి, విక్రమంబరయంగ వీఁడెంతవాఁడు
మరియొచ్చియాకలి మలుగంగనితని, యొగమ్రింగెదనంచును నింటికేతెంచి
కనకకుంభమ్ముల కాఁగిననీళ్ళ, ననువొందఁగాఁ జలకమర్థితోనాడి
కడువేగమృగమద గంధాదులలఁది, యుడరుమాల్యాభరణావళుల్ దాల్చి
తనమనంబునఁగొంత తామసంబడర, దనరినయాకట దర్పించిపలికె
నతిదీనవృత్తితో నవనిపైనట్లు, హతుఁడైనరిపుమాంస మదిమ్రింగెదనని
యతిఘోరమగుశూల మచటికేమిటికి, ప్రతిభయంకర వీరభటులున్నగాక
యనికొంతదడవున కచటికేతేర, మనుజేంద్రతనయుఁ డా మరుపటు శాలసి
మునినివహుల్ దీపింప మొగిదివ్యులలర, తనరఁగవిలుగుణ ధ్వనిచేసినిలచి
రాజేంద్రవిభుఁడైన రాముచేగొన్న, రాజితమణిహేమ రత్నపుంఖంబు
యాజిని గెలిపించు నమ్ములందెల్ల, తేజంబుఁగలుగు నాదివ్యబాణంబు
చటులకాలానల సంకాశమగుచు, చిటిలి పెన్నుదురుపై జెదరంగమూచి
దిగిచిచేజంకించి ద్రిప్పినభుగులు, భుగులనమంటలు బొరిమింటనంట
భూతముల్ బెదరంగ భువనముల్ దిరుగ, నాతతభీతిమై నప్సరల్ మునులు
గంధర్వసురసిద్ధ గణములుగూడి, బంధురద్యుతిఁబొల్చు పరమేష్ఠికడకు
చనుదెంచివినతులై చతురాస్యమున్న, వినముగానమయిట్టి విధమైనయరుదు
దేవాసురాదుల కగటార్పమున్న, గావింపఁబడినయా ఘనసాయకంబు
ప్రళయకాలానల ప్రభనున్న జూచి, కలఁగివచ్చితిమన్న కమలజుండనియె
ముల్లోకములకును ముప్పైనయట్టి, బల్లిదు మధుపుత్రు బవరంబులోన

నేఁడుశత్రుఘ్నుండు నిర్జించువాని, వాఁడిశరంబున వధ్యుఁడు వినుఁడు
యాదినారాయణుం డైనయాదేవు, డీదివ్యశరశక్తి నేర్చెదానవుల
నరయశత్రుఘ్నుండు నాదేవువంశ, మరుగుడు వెరవకుండని పల్కె వాఁడు
చనుదెంచికనుఁగొన శత్రుఘ్నుఁడార్చి, తునిమెదనింక నీదుష్టాత్ముననుచు
బాణాధిరాజమై పరగునాదివ్య, బాణంబుసంధించి బలువేగఁదివియ
నట్టహాసమున వాఁడాకాశమదుర, నెట్టనపదహతి నేలగంపింప
పరుషరోషంబున బరవీరవరుఁడు, దిరవారలక్షించి యేసె నేయుటయు
నురమునునేలయు నొగిచుబ్బిపారి, నురగలోకమునకు నులుకుఁబుట్టించి
యుడుకరాళజ్వాల లొండొండనిగుడ, నురువడిమరలియా యుగ్రసాయకము
పరతెంచెతూణికి బాణఘాతమున, నొరలుచు లవణుండు నుర్విపై వ్రాలె,
పిడుగువ్రేటునబడ్డ పృథివీధరంబు, వడుగునఁబడియున్న వానివీక్షించి
మునిసిద్ధగంధర్వ ముఖులువందంద, వినుతించిరమ్మహావీరుశత్రుఘ్ను
నంతనక్కడనున్న యట్టివారెల్ల, నెంతయువెరఁగని యీక్షింపుచుండ
శూలియిచ్చినమహాశూలంబువరిగి, శూలిశూలమునంద జొచ్చెఁ జొచ్చె నంత

— శక్రాదులు శత్రుఘ్నునుతించుట, —

శక్రాగ్నులాదిగా సకలదేవతలు, విక్రమోదగ్రులై విలసిల్లుచున్న
శత్రుఘ్ను నొద్దకు జనుదెంచిలోక, శత్రువుమధుపుత్రు జంపితివీవ
మాకెల్లభయములు మనుజేంద్రతనయ, నీకారణంబున నేటితోబాసె
వరమిచ్చెదము నీకు వాంఛితంబెద్ది, నిరవారమదిమాకు నెఱిఁగింపుమనిన
చేదోయిమొగిడించి శిరమునఁజేర్చి, యాదేవతలతోడ ననియె నాఘనుఁడు
మధువేలునగరంబు మతిదొంటికంటె, నధికంబుజేసెద ననియున్నవాఁడ
నదిమీరుసిద్ధించు నట్లుగాఁదలఁపు, డిదియె నాకోర్కె నా యెల్లదేవతలు
మధురనవ్వీడు మహినంతకంత, కధికమౌ నీచేత ననిపల్కి చనిరి
నిజనివాసములకు నిర్జరుల్ జనగ, విజయసూచకభేరి వేయింపఁబనిచి
తనసేనతోఁగూడ దనునెల్లవారు, వినుతింప నగరప్రవేశంబుచేసె

— శత్రుఘ్నుఁడు మధురాపురము ప్రవేశించుట. —

నంతనానగరంబు యధికసంపదల, నెంతయునానాఁటి కెసఁగిసొంపార
పత్త్రగంధములకు భ్రమరముల్ దిరుగ, పద్మాకరంబులు బహుతటాకములు

రచ్చలునంగళ్ళరాజమార్గములు, నచ్చుగాఁజెన్నారు నారామములును
మకరతోరణములు మణిదీప్తకళిక, లకలంక గతినొప్పు నాపణంబులును
వరుసతో నరుణాంశు వంశరాజన్య, బిరుదుచిహ్నములైన పృథుకేతనములు
ప్రాకారములుమహా పరిఘలుకోట, వాకిళ్ళునొప్పారు వజ్రచక్రములు
నాకీర్ణమణిపుత్రికాళి జెన్నారు, నాకాంగనా విమానములతోఁగలయ
నయ్యంబరముదాఁకు నట్టాలకములు, నయ్యాతెఱంగుల నమరఁజేయించి
యర్ధచంద్రాకృతి యమునతీరమున, వర్ధించునప్పుర వరమునం దెలమి
ప్రజలకేయెగ్గులు బాటిల్లకుండ, నిజధర్మరతినీతి నిష్ఠాత్ముఁడగుచు
తప్పకనడపుచు దనధాన్యవృద్ధి, నొప్పుబెహారుల నోలినిల్పుచును
నుదితోదితస్థితి నుండిచిత్రమున, నొడవువేడుకతోఁడ నొకనాఁడుదలఁచి
జననాథుఁడగు రామచంద్రునివలన, పనివినియేవచ్చిబహుకాలమయ్యె
నెన్నఁబండ్రెండవ యేఁడువర్తింపు, చున్నదిసనియెద నుర్వీతలాధి
పతికిఁ దమ్ములకును భరతలక్ష్మణుల, కతిభక్తిపరిణమిల్లు టదియెనాకోర్కె
యనిమంత్రివర్యుల నఖిలభృత్యులను, ఘనసైన్యముల బరికాపుగానునిచి
జవనాశ్వములు రథశతకంబు గొలువ, నవిరలద్యుతితోడ నప్పుడ వెడలి
వడిమనుగొన్నాళ్ళ నడచిసంతోష, మడరంగ వాల్మీకి యాశ్రమమునకు
చనుదెంచిమ్రొక్కినా సంయమీశ్వరుఁడు యనురక్తినిచ్చిన యర్ఘ్యపాద్యములు
నెమ్మితోఁగైకొని నృపసూనుఁడొప్పె, నమ్మునీంద్రుఁడు నంత నతనివీక్షించి
యెక్కుడుమదమున నెల్లలోకులకు, ముక్కుమ్ములైయున్న మూర్ఖునాలవణు
తృణలీలజంపితి దివ్యాస్త్రమహిమ, గణుతింపనినుఁబోలఁగలఁడె వీరుండు
వాడనేకులశూర వరులైనవారి, వాఁడి మగంటిమివడిజంపినాఁడు
కడుదుర్జయుఁడు పాపకర్ముఁడువాఁడు, పడియెనీచేలోక భయమెల్లబాసె
బహుయత్నములుచేసి పంక్తికంధరుని, మహిఁగూల్చెరాముఁడా మహనీయభుజుఁడు
నారావణునికంటె నధికవీరుండు, క్రూరుండు నగుమహాకుటిలవర్తనుఁడు
పాపకర్ములఁజంప భానువంశమున, నేపారబుట్టితి రీజగంబునను
లవణుండు నీవును లావులుమెరసి, బవరంబుసేయుట బవరంబులోన
లవణుండు నీచేత లఘులీలఁబడుట, దివిజేంద్రసఖవింటి తెల్లంబుగాగ
యెక్కుడునుతిగాంచి తీవంచుదిగిచి, చిక్కఁ కౌఁగిటజేర్చి శిరముమూర్కొనుచు
తగుసంవిధాన మాదశరథాత్మజున, కొగినద్దివారికి నొనరించిపిదప

సూచితకథాగోష్ఠి నుండలోఁ గైక, సుచరిత్రుఁడగురామ శుభచరితంబు
చనిన తెఱంగును జనుచున్న తెఱఁగు, జననున్న తెఱఁగును సకలంబుగలిగి
సముచితార్థము లైన శబ్దసంపదల, నమరంగ సరసంబు లైనవాక్యముల

—శత్రుఘ్నుఁడు తమయయోధ్యకుఁ జనుదెంచుచు మార్గమధ్యమున వాల్మీకిచే రామాయణంబు వినుట.—

మంగళధ్వనులొప్ప మార్గరావముల, సంగతశ్రుతిగూడి సరివీణెలొప్ప
వీనులకింపుగా వినిపింపనపుడు, భూనాథసూనుండు బొడముకన్నీరు
తలయూఁపు మూర్ఛయు దాల్మిచే నణచి, కలిగియు వినుచుండ గానొయ్య దెలసి
పరిజనులాశ్చర్య భయవిషాదముల, బొరలుచు నారాజపుత్రుతో నఁరి
యిదియేమి చిత్రమో యిక్కథామూల, మదియ మునీంద్రుని వసుగుమీవనిన
నీమహామునియందనేకంబు లరదు, లేమేమియో వాని నెఱుఁగ నేమిటికి
నని వీఁకబట్టున కరిగియచ్చోట, వినుతవీణానాద విలసితంబైన
గానంబు వినుచుండ గారాత్రి వేగ, భానుఁడు ప్రథమాద్రి పైనొప్పెనంత
నిత్యకృత్యంబులు నియతితోఁ దీర్చి, యత్యంతశుద్ధాత్ముఁ డగుచు నేతెంచి
ముకుళితహస్తుఁడై మునినాథ యేను, సకలేశుఁ డగురామ చంద్రునిఁ జూడ
పనివినియెదనన్న పరిరంభణాదు, లొనరంగ వీడ్కొల్పె నుర్వీశతనయు
నతఁడును మధ్యాహ్న మగుచున్నవేళ, నతిముదంబున నయోధ్యాపురంబునకు
నేతెంచెనక్కడ నినకులోత్తముఁడు, ప్రీతిగా కొలువిచ్చి పనుపఁగవచ్చి
సామజఘోటక స్యందనసుభట, సామగ్రిసామంత జనులెదుర్కొనఁగ
భూసుర శీర్వాద పుణ్యనాదములు, భాసిల్లనందంద పటహాదులువియ
నెమ్మిబౌరులు సేయు నీరాజనాదు, లిమ్ముల గైకొంచు నిందుమండలము
ప్రహసించు ధవళాతపత్రంబు మెఱయ, బహుగద్యపద్యాది పఠనముల్ వినుచు
ఘనమైనసందడి గలరాజవీథి, జనుదెంచి నగరి మోసాలను తేరుగ్గి
వినయంబుతోడిగ్గి వేడ్కఁ జేదోయి, యనయంబు ఘటియించి యారామచంద్రు

—శత్రుఘ్నుఁడన్నలతో లవణాసుర వధవృత్తాంతము చెప్పుట—

పాదపద్మములకు ప్రణుతుఁడై నిలచి, మేదురద్యుతులతో మించురత్నములు
కానుకగా నిచ్చి కరములుమొగిచి, యేనుమీయానతి నేగియాలవణు
ననిలోన సమయించి యతఁడేలుపురము, పనిబడి యక్కించి పరిపూర్ణమైన

దేవదేవుఁ బాసి దీర్ఘకాలంబు, గావునమిము చూడఁ గా వేడి రాక
యీ యేటితోఁ గూడ నేఁడులు మనుజ, నాయక పండ్రెండు నగు మీరు బనిచి
యావు బాసి యట్టి యాకేళిపుపగిది, భూవరమిముఁ బాసి పోయినాయునికి
నావుసు జిబునవ్వునవ్వి యోవత్స, నీవు బాలుఁడవు నిన్నెడ బాయఁగలమె
మకుటావనీ మీఁద మాకునమ్మలకు, నికటమటుగాన నిడివిగా నేల
తలపైనయపుడెల్ల తగ నీవయోధ్య, కేమితో వచ్చి మమ్మెల్ల గన్గొనుము
ప్రజల బాలింపుట పరగ రాజుల, నిజధర్మమనికావె నినుబంపవలసె
పరిపాలన క్లేశభాజనుల్ గాగ, పరికింప నేసఖుల్ పార్థివోత్తములు
యమ్మలవగపేద నైమనాళ్ళుండి, యిమ్మల నీ పురికేగు నీవనిన
ధరణీశు వానతి తగబూని వినుచు, భరతలక్ష్మణులను పరిపాటి మ్రొక్క
పయనంపు దినమున పార్థివేశ్వరుఁడు, ప్రియ మారవీటొక్కల్ప వెంపొందవెడలి
బరువడితల్లుల భరతలక్ష్మణుల, పరిపాటి వీటొక్కని భరతలక్ష్మణులు
తగుసేనతోఁ గూడ తన్నంపరాగ, మగుడించియతఁడేగె మధుపురంబునకు
నంతనికఁడ రాముఁ డవనీతలంబు, సంతసంబున నేలు సమయంబునందు

విప్రసంపతుఁడు మృతకుమార కళేబరంబుతో రాముని పాలికిఁ వచ్చుట.

నొకవృద్ధ బ్రాహ్మణుఁ డువిదయుఁ దాను, సుకుమారతనుఁడైన సుతుఁడు జచ్చుటయు
వెగడి శోకించి యా పీనుఁగఁ దెచ్చి, నగరి ముందర బెట్టి నరులెల్లఁ జూడ
ఓలి నీ బాలకుఁ డుజ్వలాకారు, డేలమాతో బల్కఁ డిటు మాకుఁ డనుచు
వాపోనినాదంబు లందందఁ జెలఁగ, మోహ శోకంబుల మునిఁగి తేలుచును
వలవంత బహుపుచు బాపజాతులను, కులధర్మ మండిట్టి కొడుకేలదక్క
పెక్కువేల్పుల భక్తి పెద్దకాలంబు, తక్కక యేను మీ తల్లియుఁ గొల్చి
తనయుఁడనినుఁ గాంచి ధన్యులమైతి, మనియుండనిట్లయ్యె నకటా యనుచు
పుత్రపుత్రియంచు బొగిలి గన్గొనుచు, పుత్రుపైఁ బడి మూర్ఛ బొందితేరుచును
నెక్కడ జొత్తుమే మేమి సేయుదుము, దిక్కు మాలితిమింక తెరు వేది మాకు
చిరునవ్వుతో నేఁడు చెరలాడవింక, మరచితే మా పైది మక్కువ తనయ
ప్రాణంబులైయుండి బాసితి వీవు, ప్రాణంబులేటికి బాయవు మమ్ము
నున్న యీ నెలతోఁడ నయ్యోనైదేళ్లు, గన్న నేవుదయించి కులదీపకుండ
మీ తల్లి మూర్ఛిల్లె మేదినిమీఁద, నీ తెఱంగు నన్న యెడను పేక్షింప
బాడియె నీ ముద్దు బలుకులతోడ, నోడకు మని తీర్చి యూరార్పవేళ

పారీణబుద్ధిపై పారలౌకికము, లారసిచూడంగ నఖిలశాస్త్రముల
తండ్రికిసుతుచేత ధర్మంబుగాక, తండ్రిచేసుతునకు ధర్మమెతండ్రి
ధరణివర్ణాశ్రమ ధర్మముల్ చెడక, వరుసతో రాజాజ్ఞ వర్తించుగాన
ప్రజలుచేసినయట్టి పాపంబులెల్ల, ప్రజలబాలింపని పతులఁబ్రాపించు
కలుగురాష్ట్రమున కకాలమృత్యువులు, ...
పుడమిలో రాముఁడు పుణ్యాత్ముఁడగుట, కడుఁబొంకులిట్టివి గాకుండెనేని
బాలుఁడు నాకూర్మి పట్టియీశిశువు, కాలగోచరుఁడుగా గారణంబేమి
వరుసతో నిక్ష్వాకు వంశంబురాజు, లిరవొంద నేలి రనేకులీవసుధ
కానముగానమయిట్టి విపరీత ధర్మ, మనఘులైయారాజు లరయు దేశముల
ననిరాముతమ్ముల నవ్వసిష్ఠాది, మునులనిందింపుచు మొగినేడ్చుచున్న
నాతెఱంగంతయు నారాముఁడెఱిఁగి, భీతిమైతగువారి బిలువంగఁబంప
బరిపాటిమంత్రులు భరతలక్ష్మణులు, వరుసతో నేతేర వాయుదేవుఁడు
బ్రీతిగానోలి జాబాలిమౌద్గల్య, గౌతమనారద కశ్యపుల్ మఱియు
ఘనులుమార్కండేయ కాత్యాయనాది, మునులువసిష్ఠుండు మొదలుగావచ్చి
యందంద దీవించి యర్ఘ్యాసనముల, నందఁగూర్చుండి రంత నావిభుఁడు
కరుణతో నావిప్రకథయెఱింగింప, నరనాథుగనుఁగొని నారదుండనెను
మనుజేంద్ర యీబాలుమరణకారణము, వినుమెఱుంగుదునెల్ల వినుము చెప్పెదఁగ
విప్రసంపూర్ణమై విశ్రుతాచార, సుప్రసన్నప్రభా శోభితంబగుచు
నాటికైకృతయుగ మదియొప్పుచుండు, లేదనాచారంబు లేశమాత్రంబు
నపమృత్యుశంక లేకాయువుల్ నెరయు, తపముసేయనివాఁడు ధరలోన లేఁడు
త్రేతక్షత్రియులతి స్థిరతపోమహిమ, నాతతశౌర్యంబు లందునొప్పుదురు
వారలీధర్మ వ్యవస్థలుచేసి, ...
కోరిపాలించిరి కొలఁదిభూజనుల, నరయంగనొకపాద మందధర్మంబు
సమయించె దానిచే సకలభూప్రజల, ...
పలుకుల ననృతంబు పాటిల్లుచుండె, నలఘులైవర్తింతురఖిల కార్యముల
నతయనందును పెద్దలగువారుబొంకు, బొరయరుజ్వల తపోభూతినుండుదురు
ద్వాపరమునఁనిష్ఠ దగిలిభూసురులు, భూపాలకులు తపంబులుసేయుచుండ
శుశ్రూషలాగివైశ్య శూద్రులువారి, కశ్రాంతమునుజేయు టదియధర్మంబు
సాముబ్రవేశించి జరగంగపిదప, గోమట్లునపము గైకొనరటుగాన

నొనరంగ యీ మూఁడు యుగముల శూద్రుఁ, డనఘాత్మ తపమున కధికారి గాఁడు
కలియుగంబున ధర్మ కాంక్షుఁడై తపము, నెలకొని శూద్రుండు నిష్ఠతో జేయు
మూఁడు పాదంబుల మొగిని ధర్మంబు, వాడిమితో నిట్లు వర్తింపుచుండు
నిది మేరయై యుండ నిపుడొక్క శూద్రుఁ, డోదవిన నిష్ఠతో నుగ్రతపంబు
తిరముగా నీవేలు దేశంబులోన, చరియింపుచున్నాఁడు సాహసక్రియను
యా పాపమున జేసి యధిప యీ విప్రు, పాపఁడు మృత్యుఁడయ్యె బాల్యంబునందె
చాపుచు కష్టంబు సమయింపువాని, నీ విప్రసుతు ప్రాణ మెత్తెదవేని
యితరధర్మాచార మెవ్వఁడు నడచె, తఱిగొని పతిహాని దండింపకున్న
పాపచతుర్థాంశ భాగియై నరక, కూపంబులో గూలు ఘోరవేదనను
తిరిగి నీ వేలెడు దేశంబు గలయ, బరికించి యక్కడ పాపంబు గంటి
వదిచక్క జేయఁగా నలరు ధర్మంబు, పదపడి యీ బాలు ప్రాణముల్ వచ్చు
నని నారదుఁడు చెప్ప నట్లగాక యనుచు, జననాయకాగ్రణి సౌమిత్రిఁ జూచి

— శ్రీరాముఁడా శూద్రఋషిం జంపుటకేగుట. —

నీవు వేచని శోక నిర్మగ్నమైన, యా విప్రమిథునంబు నడలు వారించి
యిమ్ము తైలద్రోణి నేమేని వికృతి, బొడమక యుండఁ దత్పుత్రదేహంబు
నని పల్కి పుష్పక ధ్యానంబు సేయ, చనుదెంచె నదియును జననాథుఁ డంత
మునులకు మ్రొక్కి యమ్మునులు దీవింప, ధనువును దూణలును ధరియించి యెలమి
పరిచరులైయున్న భరతలక్ష్మణుల, పురికాపు నిలుపుచు పుష్పకం బెక్కి
పడమటి దెసను తద్భాగంబునందు, పాడము దిక్కుల నెల్ల భూములు వెదకి
పాడ లేక దక్షిణ భూమికే తెంచి, పాడవడకుండంగ పుడమి గ్రుమ్మరుచు
నొక మహాశైలంబు నుపకంఠభూమి, వికసితాంబుజముల విలసిల్లుచున్న
కొలని మధ్యంబున ఘోరంబుగాఁగ, తలక్రిందుగా నుండి తపము సేయుచును
నుండంగ పొడగని యొద్దికే తెంచి, చండాంశుతేజుఁడా జననాథుఁ డనియె
నో మహాత్మక తపం బొనరించెదిట్లు, యేమి కార్యము నాకు నెఱిగింపవలయు
తాపసోత్తమ యేను దశరథాత్మజుఁడ, నా పేరు రాముండు నను వింటె నీవు
నిండు తేజంబున నెరయు విప్రుఁడవో, యొండె భూపతివో వైశ్యుఁడవో శూద్రుఁడవో
యే జాతి నీ జన్మ మెలమితో నాకు, నీ జాతి నెఱిగింపు నిజముగా ననిన
తప మేడఁ బోఁకేడ తలపోసి చూడ, నృపవీర శూద్రుండ నిక్క మీ పలుకు

శ్రీ మేఁకోడనే నిందుఁ బ్రజకికి, నేమంబుతో నేను చింత నీతపము
చరియింపుచున్నాఁడ శంభూకుఁడనఁగ, బరఁగుచు నేనన్న బటుశరధ్వనుల
వసుమతీపతికేల వాలాప్పఁబూని, వెసవానితలఁ దెగ్గవ్వ వ్రేసె వ్రేయుటయు
పాపితోఁ గూడిన పంకజత్వంబు, బాసించె తమకంచు పద్మముల్ రోసి
రాగంబు దక్కిన రమణ నక్కాలను, జేగురు పేరయ్యె శేరము రక్తమున
పారిపారి సురలెల్ల పుష్పవర్షములు, గురియించిరా రఘుకులేశుఁ జూచి
నృపవరశూద్రుఁడు నీచేత జచ్చి, యపగతపాపుఁడై యమరేంద్రపురికి
బొందితో నదె చూడు బోవుచున్నాఁడు, సందీప్తతేజుఁడై జనులెల్లఁ జూడ
నటుగాన పుణ్యుండ వభిమతం బెద్ది, యటు వేఁడుమిచ్చెద మనిర వ్వారి ఘనులు
సురలా రయివిప్రసుతుఁ బ్రాణములు, మరల నిండవి నన్ను మన్నించి యీరు
యిదియు నాకోర్కె యే నర్థమీరు, బ్రీతుఁ కింతువని ప్రాణిపరిక్షించఁ
నంతియెకాని నాయర యమిజేసి, యింతయు బాటిల్లె నీ తెఱంగనిన
నసుగాక నీవాక్య మది యేల తప్పు, జగతీశ నీవెందు సత్యసంధుఁడవు
సుఖమున నా విప్రసూనుండు బ్రతికి, సఖులబంధులతోడ జరియించఁగలఁడు
అని పలుకఁగనక కఁడి నావిప్రసుతుఁడు, కనుక నిద్రమేల్కని సందయమున
చెలువారగావచ్చె జీవంబువచ్చి, తలిదండ్రులలర నాతత తేజుఁడగుచు
నాదేవతలు బ్రీతి నందఁగఁ గూడి, మోదంబుతోడ రాముని జూచి యంత

—శ్రీరాముఁడగస్త్యునియధ్వరంబు జూడఁబోవుట.—

జన్నమగస్త్యుండు సకలధర్మములు, నున్నతంబుగఁ జేయుచున్నాఁడు నియతి
నిదియాపండ్రెండవ యేఁడు దానగుట, ముదకాధవాసుఁడై యున్నాఁడు ఘనుఁడు
నేఁడు పూర్ణాహుతి నీవు మాతోడ, పోఁడిగా జను దెమ్ము పోదము చూడ
ననవుఁడు నగుగాక యనిపల్కి రాముఁ, డనురాగమున బుష్పకారూఢుఁ డగుచు
జనిచని బహునదీశైల దుర్గముల, ఘనఝిల్లికారవ కర్ణకఠోరము
భూరిభూరుహకుంజపుంజభీకరము, ఘోరమృగవ్యాళకులసంకులంబు
నగు మహారణ్యము నందొకచోట, నొగి నొక గృధ్రంబు నొకయులూకంబు
తమతమ యిల్లంచు తమలోనఁ గడఁగి, పెనువవర్తించి పెద్దకాలంబు

—గృధ్రోలూక గృహ వివాదంబు శ్రీరాములు దీర్చుట.—

తడయక యింటికై తర్కింపుచుండ, పోఁడగాంచియంత భూపాలుఁ డరిగిన
గ్రద్దయు గూబయు కడభక్తి మ్రొక్కి, గ్రద్దయిట్లనె పలికె గాకుత్స్థుఁ జూచి

నీవురక్షకుఁడవు నిర్జరాళులకు, భావింపమతిదివస్పతిమంత్రికంటె
ఘనకాంతిచంద్రుని కంటెతేజమున, దిననాయకునికంటె ధృతినుర్వికంటె
తోరంపుపెంపున తుహినాద్రికంటె, ...
పృథులవేగంబున బెనుగాలికంటె, ప్రథితుండవభియాతి భయదకోపుఁడవు
భూతోదయంబును భూతవర్ణమును, భూతసంహారంబు బోరినెఱుంగుదువు
నవజేయుండవు నృపనీకజేయు, లేవెంటబరికింప నెందునులేరు
ఒఁగిలోకపాలుర కుపమానమగుచు, నెగడుదుశాస్త్రాస్త్ర నిపుణుండవగుచు
నిట్టిమహారాజు కేవిన్నపంబు, ముట్టఁజేసెదఁగృపా మూర్తివై వినుము
యేనుగట్టినవాఁడ నీయులూకంబు, తానువచ్చినయది తనగృహంబనుచు
నారసిరక్షింపు డఖిలంబునందు, తిరముగారాజులే దిక్కునాథులకు
ననవుఁడునాగూబ యవనీశుఁజూచి, వినుతవాక్యంబులు వినుపింపదొణఁగె
వాసవునంశంబు వలనఁబాలించు, భాసురమహిమతోఁ బ్రతివాసరంబు
యక్షలోకాధీశు నంశంబువలన, ధక్షుడైకావించు ధనసంగ్రహంబు
యమునంశమునదప్పు లరసిదండించు, నమితతేజంబున నర్కవంశమున
నమరంగనమృతాంశు నంశంబునందు, నమృతదయాదృష్టు లందందఁబరపి
ద్విజులుబ్రీతులై దీవింపుచుండ, కువలయోల్లాసంబు కోరికావించు
భూవరుండటుగాన పుడమిలోసర్వ, దేవతామయుడఘు దేవనీవనఘ
విష్ణుమూర్తివిసర్వ విదుడవులోక, జిష్ణుండవారులక జేయుండవరయ
రక్షకుండవుధర్మ రతుడవుదాన, దక్షుండవక్షీణతరదయానిధివి
దురితదూరుండవు దుష్టాత్ములందు, పరికించిచూచిన పరుషకర్ముఁడవు
సచరాచరములైన సకలభూతముల, సుచరిత్రసమదృష్టి చూతువీవెపుడు
లచ్చినీకడకంట లలిగేలుదమ్మి, నచ్చుగావసియించి యనిశంబునలరు
నధికప్రభాభూతి నగ్నిదేవునకు, నధికుండవమృతర సార్ద్రదేవుఁడవు
గతియన్నదిక్కన్న గనువెలుంగన్న; మతియన్నధృతియన్న మాకెందునీవు
పరిచితవ్యవహార పరుడవైయుండు, యరయనీవెరుగని యర్థంబులేదు
విన్నవించెదదేవ వినివిచారించి, మన్నించితగవైన మార్గంబునడవు
నరనాథయీగ్రద్ధ నాయిల్లుజొచ్చి, బెరుకులాడుచునన్ను బెద్దగాలంబు
గారింపుచున్నది కరుణించిమీరు, గారవంబునమేర గావింపవలయు
ననివిన్నవించిన నప్పుడానృపుఁడు, ఘనగృధ్రమును నులూకముజూచియంత

యధికశాస్త్రజ్ఞుల నధికమంత్రులను, నధికనీతిజ్ఞుల నగుపురోహితుల
ఘనుఁడైనవిజయుఁడు కమనీయకీర్తి, దనరుజయంతుండు ధర్మపాలుండు
మతిమంతుడైన సుమంత్రుండుమంత్రి, రతుఁడైనధృష్టియు నర్థసాధకుఁడు
సిద్ధార్థుఁడునునతి స్థిరుఁడశోకుండు, నిద్ధవిచారుల నెనమండ్రఁబిలిచి
వెసపుష్పకముడిగ్గి వినుఁడుమీరనుచు, వసుధపైఁగూర్చుండి వసుధేశుఁడనియె
నెవ్వారియిలుఁగట్టి రెన్నినాళ్లయ్యె, జివ్వచేఁటికె యథాస్థితి జెప్పుఁడనిన
నృపలోకనాయక నీవువిన్నపము, కృపతోడవినుమంచు గృధ్రింబుపలికె
వసుధనెన్నఁడుప్రజాపతియుద్భవించె, వసుధేశకట్టెఁ వాఁడనేయిల్లు
గాననాయిల్లన గనునులోకంబు, మానవాధిపుఁజూచి మానుగాఁబలికె
నెలమితోఁ దరుసృష్టి యెన్నఁడుగలిగె, నిలనాఁడుమొదలు గా [illegible]
నావుడుదలపోసి నరలోకనాథుఁ, డావాక్యములు రెండు [illegible]
యేసభయెందేని యెలమితోఁబెద్ద, లాసీనులైబలుక నదిసభగాదు
పరికించిధర్మంబు పలుకనివారు, కరిగోరపెద్దలు గారులోకముల
జగమెల్లఁ గొనియాడు సత్యంబులేని, తగవెందుఁ బరికింపధర్మంబు గాదు
యొకొక్కఁడుపలుకున యుక్తులెక్కించి, చక్కఁబల్కుననె సత్యంబు [illegible]
యెరిగియుసభలోన నెవ్వారైనేమి, యురుగతిదగవాడ కూరకుండెదరు
వారెల్లఁబొంకిన వారివాక్యంబు, లారసికామరోషాదులవలన
తగవుబలుకనివారు ధర్మఘాతకుఁడు, వగవనాతఁడువేయు వసు[illegible]ముల
బరికింపదనకుఁదా బద్ధుఁడైమూలు, నిరవారనవిఛాయు నేటేటనొకటి
యదిగానతగవు మీరందఱునెరిగి, యిదితెరంగనినాకు నెఱిఁగింపుఁడనిన
నేకాగ్రమతిమంత్రులెల్లనూహించి, కార్యస్థవరయులోకము మాటలాడె
నీవాక్యపద్ధతి నీగృధ్రమాడె, నీవప్రమాణంబు నిక్కముంచరయ
పెనుపార నృపదండభీతిలోకంబు, దనరంగవర్తించు ధర్మమార్గమున
దగవుదప్పినవారి దండించురాజు, జగదీశశిక్షపై జముశిక్షలేదు
తలపోయననుఁడు సాధరణీశుఁడలరి, కలయ మంత్రులఁజూచి కరమర్థిఁబలికె
నరయఁబౌరాణికమైనయర్థంబు, బరిపాటిఁజెప్పెదఁ బరిమితోక్తులను
కడలేనిపాడవైన గనకాద్రిదక్క, నడరియేకార్ణవమైనకాలమున
యుదకమధ్యమున నచ్యుతుఁడు పెక్కేళ్ళు, యొదవ నిదురఁబోవుచుండఁగ నబ్జుఁడు
జనుదెంచియావిష్ణు జఠరంబుఁజొచ్చి, ననువొందనొకగొంది యందుండెగాన

సుఖవృత్తి వెలువడఁ జొప్పడఁడయ్యె, నిఖిలేశు నింద్రియ నిగ్రహంబునకు
పదఁపడి హరినాభి పద్మంబువొడమె, బొడమినరుచి హేమ భూషితంబగుచు
దానినాళంబున ధాతయే తెంచి, మానుగాఁబుట్టించె మలనొప్పమీఱ
మొగిజరాయుజముల మున్నుబుట్టించి, ...
పెద్దకాలంబు నీపెనుకువబెట్టి, గ్రద్దయులూకంబు గారించెగాన
వడిదీని దండింపవలయు మాకనుచు, నడిదంబుబూన్చిన నశరీరిఁబలికె
వసుధేశకోపంబు వలదిఁక గృధ్రి, యసమానతేజుండు నధికశూరుండు
సూనృతవ్రతుఁడు విశుద్ధమానసుఁడు, నైనభూనాయకుం డరయ దొల్లిన
బ్రహ్మదత్తుండనాఁ బరగు నామమున, బ్రహ్మదత్తుండైన పార్థివేంద్రుండు
నట్టిప్రఖ్యాత్ముకుఁ డైనయీగృధ్రి, మెల్లయ్యెనంటివా యేర్పడవినుము
గౌతముఁడీరాజు కడకునే తెంచి, బ్రీతినన్నము నీవుఁ బెట్టునాక నిన
నవుగాక ధన్యుండ నైతి నేననుచు, బ్రవిమలమగునర్ఘ్య పాద్యంబులిచ్చి
ధరణీశుఁడధిక యత్నంబుతో నూట, యిరువదేనబ్దంబు లిష్టాన్నమిడఁగ
నొగిదుష్టిఁబొందుచో నొకనాఁడల్ప, మగుమాంసఖండ మయ్యన్నమందుండ
గనుఁగొని శపియించె గౌతముండతని, గినిసి పేరడవిలో గృధ్రమైయుండు
మనిన నాపలుకున కతిభీతినొంది, కనుగొని యా రాజు కరములు మొగిచి
యజ్ఞానకృతమిది యనఘాత్మ దీని, విజ్ఞానమయదృష్టి వీక్షించినన్ను
కరుణింపఁదగునన్న గౌతముం డెఱిఁగి, యురుదయామతిఁ బలికె నొక్కవాక్యంబు
వసుమతి నిక్ష్వాకు వంశంబునందు, నసమానవిక్రముం డగు రాముఁడనఁగ
దిక్కులకీర్తిచంద్రిక నిండి వెలుఁగ, నొక్కమహాబాహుఁ డుదయింపఁగలఁడు
జననాథ యీరామ చంద్రుఁడు నిన్ను, ననుకంపతో దనహస్తాంబుజమున
నంటినప్పుడె గృధ్రమగుటెల్లఁబోయి, తొంటిదేహమునకు దొరకునన్నాఁడు
ధరణీశ యిటుగాన దండింపవలదు, కరుణతో నంటుము గాక నీవనిన
వసుధీశుఁ డంతట వలకేల నంట, విసురూపమగు గృధ్రవేషంబుబోయి
వినుతభూషాదుల విలసిల్లనొప్ప, మనుజరూపము దాల్చి మహిమతో నిలచి
జననాథ నీకృప శాపంబువీడె, ననిసంతసిలి పుష్పకారూఢుఁడగుచు
సురలతో నొగి యగస్త్యుని యాశ్రమమున, కరుదారఁ జనుదెంచె నంత నాసురలు
మునిచేత పూజలు ముదముతో గాంచి, మునివీడుకొని నాకమున కోలినరుగ
కాకుత్స్థపతి పుష్పకము డిగ్గివచ్చి, యాకుంభజన్మున కతిభక్తి మ్రొక్కె

యాతిథ్యమొనరింప నంగీకరించి, యాతపోధనునాజ్ఞ నాసీనుఁడగుచు
క్షేమంబులడిగిన జెప్పియారాత్రి, ప్రేమంబుతో నిల్వ ప్రియమున నిశిఁ జె
నవనీశుఁగనుఁగొని యంతకుంభజుఁడు, ప్రవిమలస్నేహార్ద్ర భావుఁడై పలికె
ననఘాత్మ నీరాక యతిసంతసంబు, గొనకొనిమదిలోన గోరుచుండుదుము
సన్నుగా నెయ్యంబు పాటించినీవు, మన్నించివచ్చుట మాతపఃఫలము
పరికింప నిజధర్మపాతకుండైన పరుషకర్మని శూద్రుఁబట్టిదండించి
పుడమిలోబ్రాహ్మణ పుత్రుప్రాణములు, వడయజేసితి ధర్మపక్షపాతమున
నిందాదిదివిజుల యెదముల్లు రామ, చంద్రుండ పెరికితి జగమెల్ల నెఱుఁగ
సంతోషమున నీకు సన్మానమేను, చింతించి యారత్న చిత్రభూషణము
నిచ్చెదఁ గైకొను నిజవిశ్వకర్మ, నిచ్చలంబుగఁజేసె నేర్పెల్ల మెఱసి
పడసినయర్థంబు పాత్రంబు లెరిగి, యిడినయాఫలమెక్కు డెందురు ప్రాజ్ఞు
తనలోనక్షత్రియ ధర్మమూహించి, జననాథుఁడా కుంభజన్ముతో ననియె
దానమందుట విప్రధర్మంబుగాని, తానందుటది రాజధర్మంబుగాదు
తలఁపమీరెఱుంగని ధర్మతత్త్వంబు, గలదె నావుఁడు నయ్యగస్త్యుండు పలికె
పృథివిపై విప్రులు పెల్లసజూచి, ప్రథమయుగంబున పృథువుచింతించి
సురలనిద్దురబోవ జూచిభూజనుల, నరయంగజాలినయట్టి క్షత్రియుఁడు
ధరణికిరాజుగా దగునంచువచ్చి, పరమేష్ఠిగనుఁగొని భర్తతో నెఱిఁగిం
పుము నేలఁదగురాజు మదివిచారించి, కమలసంభవ నీవు కల్పింపవలయు
ననయంబు నారాజు నాజ్ఞకు వెరచి, ఘనపాపములఛాయ గలవారమేము
నీకృపచేనన్న నిర్జరేంద్రాది, లోకపాలురజూచి లోకేశుఁడనియె
తిరముగామీరు మీ క్షేత్రంబులందు, పరగనయ్యా చతుర్భాగంబులందు
సకలాంశముల సముజ్జ్వలుఁడైనరాజు, నొకనినిర్మించెద నుర్విఁబాలింప
ననివారిచేకొన్న యంశముల్ గూర్చి, వినుతరూపాదుల వెలయనిర్మించె
క్షుపుఁడను శూరుఁడు క్షోణీవిభుండు, నృపనీతికళలందు నిష్ణాతుఁడగుచు
శక్రునంశమున భూచక్రంబు విపుల, విక్రమంబున నేలు విభజిష్ణుఁడగుచు
వరుణునంశంబున వసుధలోనెల్ల, పరితుష్టిగావించు పరగప్రాణులకు
ధనదునంశంబున ధనసంగ్రహంబు, తనరంగగావించి తగుచోటనిచ్చు
చండకోపమున జముని యంశమున, దండించునటుగాన ధరణీశ నీవు
పెనుపారుచున్న కుబేరునంశమున, గొనినదోషము లేదు కొనుమంచుఁ బలికె

దినకరాయతమైన దివ్యభూషణము, మునినాథుడిచ్చిన ముదముతో దాల్చి
యీభూషణము నీకు నెవ్వరిచ్చినది, నేభంగి జేరె నాకెఱిగింపుడనిన
కృతయుగంబున రఘుక్షితినాథ యేను, సతతంబు తపమర్థి జరియింపఁ దలచి
తరుచైన పొదలను ధరణీజములను, నెరసి నూరామడ నేవెంటఁ గలిగి
నిర్మృగవిహగంబు నిర్మనుష్యంబు, నిర్మార్గమును నగు నిష్ఠురాటవికి
నరసి యందొక్కెడ నబ్జశోభితము, నురుపూర్ణనిమ్నంబు యోజనాయతము
కారండవక్రౌంచ కాదంబయూథ, సారసబకచక్ర చక్రవాకంబు
మకరందమధుపాన మత్తరోలంబ, నికరాకరంబైన నీరజాకరము
వలతియై యాసరోవర సమీపమున, నొలసిన యొప్పుతో నొకతపోవనము
తాపసశూన్యమై తనరంగ నచట, నేపారు వేసవి నేనొక్కరాత్రి
జరిపి యాకాలనికి జనునప్పుడొక్క, భరితావయవమైన ప్రాణియంపు శవము
పుడమి పైనుండఁగ బొడగాంచితోన, నుడుమార్గమునఁ గంటి నొకవిమానంబు
నతులవేగంబును హంసాన్వితంబు, నతిచిత్రచిత్రిత మగుచున్న దాని
సోయగంబున నందు సురవిలాసినులు, వేయునన్నూర్వురు వేడ్కతో గొలువ
కొందఱు వాయింప కొందఱు పాడ, కొందఱుంపగ మఱికొందఱంగనలు
మణికంకణంబుల మధురంబులైన, ఝుణఝుణత్కారముల్ సరిగ్రింముకొనఁగ
కరపల్లవోల్ల సత్కనకదండముల, వరుస జెన్నగు నాలపట్టముల్ బట్ట
వీనులకింపార వీణారవంబు, లూనవేడుక కొంద రోలి విన్పింప
నావిమానము మీఁద నధికతేజమున, దేవభోగములందు దివ్యునిగంటి
నాదివ్యపురుషుఁడు నాదివ్యయాన, మాదఁట నటడిగ్గి యవనికేతెంచి
కడగి యాపీనుఁగు కండలు గోసి, కడుపార నమలి యాకమలదీర్ఘికకు
జనితృష్ణపోవఁగ జలములు గ్రోలి, వనితాసమోహుఁడై వరలు తేజమున
నావిమానము నెక్కె నంత నాదివ్య, సేవగింపుచు జూచి నేనిటులంటి
దివ్యతేజంబున దిలకింపుచున్న, భవ్యమూర్తివి నీవు బరికించి చూడ
నిదిమష్టమెందును హేయమీమాంస, మిది యేల తింటివి యిటు రోత లేక
ఘనుడ యెవ్వడవు నీ కథ యెఱిగింపు, మనవుఁడు నను జూచి హస్తముల్ మొగిచి
యనఘ విదర్భేశుఁ డగు నాసుదేహు, డను రాజు మా తండ్రి యానరేంద్రునకు
నిరువురు కాంతలయ్యింతులవలన, నిరువురు పుత్రుల మేము పుట్టితిమి
శ్వేతుండ నాపేరు చెన్నొందు సురథు, డాతతభుజుడైన యతని నామంబు

భూదేవవరధర్మబుద్ధి మాతండ్రి, మేదిని బాలించి మృతుఁడైనమీఁద
నఖిలమతిమంత్రులెందఱు నన్ను, నవనికి రాజుగా నభిషేకము సేయ
బహితభంగుల పెక్కువేలేళ్ళు నేను, మహినెల్ల బాలించి మఱి మొక్క నాఁడు
ధరణిఁ బాలింప నాతమ్ముని సురథు, బరమహర్షమ్మున బట్టంబుగట్టి
యీవనంబున నొప్ప యీసరోజికిని, నేవచ్చి యూకుఁవే లేక యుపవము
గావించి యిచట నాగాత్రంబు విడిచి, దేవలోకమునకు దివ్యదేహంబు
గైకొని చనియందు కడిది యాకలియు, పైకొని పిక్కటిల్ల బాధింప గలిగి
పద్మసంభవు గాంచి ప్రణమిల్లి పాణి, పద్మములు మోడ్చి భక్తి తోడుత
సురలోకమున నిత్య సుఖులెల్ల వారు, బరికింప గాక్షుత్పిపాసలు లేవె
యేమజేసినపాపమెట్టి పెట్టినమొ, మానక యిటనన్ను మాడించు చున్న
నేమినాకాహార మెరిగింపుమనిన, నాదటనన్నుఁ జూచి యబ్జజుండనియె
విత్తనంబులు దెచ్చి వెదపెట్టకున్న, నెత్తెఱంగున నగల్లు నెండైనఫలము
యతిలోకమున గాభిక్షు మవనిలోనిడవు, మృతిపొందు నెడనీవు మిక్కుటంబైన
తపమెంత చేసిన దానంబు సేయ, కుపభోగసౌఖ్యంబు లొందనేలగలుగ
నిచ్చలు జననీవు నీకొంటిదేహ, మచ్చుగా నమలుము నాసిద్ధియగులు
మనవుఁడు దేవనాకదియెంత గాల, మనకునా పెంపొంచు నెంతనేని నిర్ణ
కరుణింపవే దయాకర నాకనవిన, వెరవార నాతోడ వేధయిట్లనియె
నంతకంతకు తృప్తి యగుచుండు నీకు, కాంతితోఁ పీనుగ కండలునోదవు
నాతపోవనమున కటయగస్త్యుండు, బ్రీతిగా వచ్చి సంభాషించునప్డు
కష్టకారణమైన కల్మషంబెల్ల, నష్టమై సుస్థితి నలువారగాంతు
రోలమిఱుందారియుల యెడరువారింప, గలయగస్త్యునికెంత గగనమీ తెఱఁగు
నావుకునది మొదలు నామేనిమాంస, మేవగించక తించు నేను చరింతు
పెక్కువేలేఁడులీ పీనుగగాంచి, కుక్కకొరకై తించు కొఁగమాఁదవలసె
నీతేజమరయంగ నీవుకుంభజుఁడ, వాతురుననుగాచు టధికధర్మంబు
రమణీయమైన యీరత్నభూషణము. నమరంగగొను సువర్ణాది దానమును
నాచేత గైకొని నన్నుద్ధరింపు, మేచినకృపనంచు నిచ్చె నాకతఁడు
దానిమేనందగ ధరణిపైనున్న, మానుషశరీరంబు మాయమైపోయె
నాదివ్యపురుషుఁడు నమరలోకమున, కాదటవెస నేగె నచ్చరల్ గొలువ
నాఁడు నేనందిన నవ్యభూషణము, నేఁడు నీకొసఁగితి నిఖిలైకవీర

యనవుఁడు విని రాముఁ డాశ్చర్యమంది, మునినాథుఁ గనుగొని ముదితాత్ముఁ డగుచు
ననఘ నిర్జన మేటి కయ్యె నీవనము, వినుపింపవలయు నా విధము నాకనిన
మునువను పేరిట మహనీయకీర్తి, ఘనుఁ డాదియుగమున గలఁడొక్క రాజు
యతనికి నిక్ష్వాకుఁ డను తనూజుండు, వితతవిక్రమశాలి వెలయఁ జనించె
నతని తండ్రియు భూమి కభిషిక్తుఁ జేసి, ప్రతిదినంబున నీతి ప్రజలఁ బాలించు
ధర్మవర్తనుఁ డైన ధరణిరాజులకు, నిర్మలస్థితిఁ గల్గు నిత్యసౌఖ్యములు
తప్పు సేయనివారి దండింపఁ దగదు, తప్పు జేసినవారి దండింపవలయు
మొగి బ్రాహ్మణులు మునితపస్వుల రసి, తగ శాస్త్రదండంబు దండించునపుడ
నాకంబు గలుగు భూనాథులకెల్లు, గాకున్న నరకంబు గలుగు వారలకు
పరమధర్మస్థితి పాటింపవలయు, పురుషులకని పెక్కు బుద్ధులు చెప్పి
పరమయోగంబున బ్రహ్మలోకమున, కరిగె దేహము వాసి యానరేశ్వరుఁడు
యంత నిక్ష్వాకుండు నక్షీణబుద్ధి, కొంతకాలము భూమి కధిపుఁడై మేలి
యిమ్ముగ పుత్రకామేష్టి గావించి, సమ్మదమ్మున దేవసన్నిభులై వెలయు
కొడుకుల నూర్వుర కొమరొప్పఁ గాంచె, కడగొట్టు కొడుకందు కడు నయోగ్యుండు
నవివేకి యును పెద్దలగువారివలన, నవనీతచరితుండు నై దండుఁ డనగ
నవనిపై వర్తించు నా దుష్టచరితు, నవగుణంబులు జూచి యా నృపాలకుఁడు
తనయుఁ డవధ్యంబు తగ నేలుచుండు, మని తన్నుఁ బంచిన నగుగాక యనుచు
నతఁ డేగి మధుమంత మనగ వింధ్యమున, వితతంబుగా నొక్క వీడు నిర్మించి
యెలమి శుక్రుఁడు పురోహితుఁడుగాఁ గడిమి, వెలయ రాజ్యము పెక్కు వేలేండ్లుండి
సలుపుచు నొకయేటి చైత్రమాసమున, నలరుచు భార్గవు నాశ్రమంబునకు
చనుదెంచి యచ్చోట సౌభాగ్యలక్ష్మి, తనువెత్తినట్లున్న ధవళాక్షిఁ జూచి
మదనుబాణంబుల మదిగాడి తాల్మి, గదలనక్కన్నియ గదియ నేతెంచి
యెవ్వరికూతుర వెద్ది నీ నామ, మెవ్వాలట జరియించె దిందు సుశ్రోణి
నినుజూచి చిక్కితి నెయ్యంబుతోడ, ననునీవు కరుణించి నాకోర్కె దీర్పు
గైకొంటి నినునమ్మి కలకంఠవాణి, వాకెత్తి పలుకంగ వలవదే యనిన
నానవియతనితో ననియె నాపంక, జాననయెంతయు సమ్మదం బలర
నవనీశ శుక్రుని యగ్రతనూజ, నవమతి దలపకు మరజ నా పేరు
మానుగా నెప్పుడు మా తండ్రి యాజ్ఞ, సేవిట నియతితో నిట్లు వర్తింతు
ధరణీశ నీవు మా తండ్రి శిష్యుఁడవు, గురుపుత్రి యిటు చూడఁ గూడు నే నీకు

ఘూరసిమాతండ్రి యన్యాయమునకు, సైరింపనేయల్గి శపియించెదనేని
కరముగ్రనిగ్రహ గతిబుట్టుగాన, పరికింపనీకునాపనిగల్గునేని
మాతండ్రినడిగి ధర్మప్రకారమున, బ్రీతితో వరియింపు పృథివీశనన్ను
నడిగిననీకిమ్ము నను(డునామాట, కొడ(బడ కాత(డు నుద్దండవృత్తి
పాల(తియిప్పుడునిన్ను భోగింపనాకు, గలిగిననదిజాలు గాకున్న కీడు
మరియైనగానిమ్ము మగువనీవింక, దొరగుట ప్రాణంబు దొరగుటయగుచు
బలిమిమై కెంగేలు(బట్టిరాదిగిచి, వలదనరతికేళి వాంఛపోజలిపి
తనపురంబునకు నాధరణిపాలకు(డు, మనములోనలరుచు మహిసుతో(గ్రీడ
నంతనాయింతియు నాశ్రమవనము, చెంతనెంతయు భీతి చేట్పాటుగొంది
యెప్పుడే తెంచునో యిటకుమాతండ్రి, చెప్పంగవలయు నీదెక్కుల్లనన్ను
నాకష్టపరిభవమందంద(దలచి, శోకింపుచున్నెడ శుక్రుండే తెంచి
ధూళియుప్పొంగిన మేను దొరగుకన్నీరు, కేలిచెక్కును గళత్కేశబంధమును
నలిగినచందంబు నానగోల్పోయి, వెలవెలబారు నావిధము వీక్షించి
యిదియేలయేడ్చెద విటు నీవుపుత్రి, యిదియేమినీ తెఱంగెఱిగింపుమనిన
దండు(డునన్ను(బట్టి తగదొల్లనన్న, కండగొర్వ్వున నిట్లు నాసిగ్గు(దీఱ
ననుచు నేడ్చినశుక్రు(డఖిలలోకములు గొనికాల్చువిధమున గుపితుండై మండి
వింటిరేశిష్యులు వీనిసాహసము, మంటకైవడిమహా మహిమమెలుంగు
నాపుత్రి తెగబట్టి నాడోటులేక, పాపకర్ముండుగాన భస్మీకరింతు
పుడమిలోవీడేలు పురికినేవెంట, నడరంగనూరేసి యామడమేర
నెంతయు నెడతెగ్వ్వ కేడువాసరము, లంతకంతకుదట్ట మైనరజోవృష్టి
భృత్యవాహన బలోపేతంబుగాగ, నత్యుగ్రగతివీని నడగింపగలను
యనుచు నాదండుని యల్గి శపించి, తనపుత్రిగనుగొని దయతో(డ(బలికె
నరజయిక్కడబాసి యరగినీవల్ల, సరసీతటంబున జరియింపుమంచు
మాపద్మవనమున కామడమేర, నీపాంశుభయము లేదెల్లప్రాణులకు
నీప్రాంతమునవచ్చినిన్నాశ్రయించు, నాప్రాణులకునేమ మతనిదేశమున
నున్నవారందఱు నొగివానితోన, చన్నవారనిపల్కి జనకువాక్యమున
నుండకక్కడనాప యోజాక్షిచనగ, నొండాశ్రమంబున కొగిశుక్రు(డరిగె
నంతరజోవర్ష మటయేడుదినము, లంతకంతకుఘోరమై పెల్లుబరెయు
సచివవాహనభృత్య సహితుండైదండు, డచటిజంతువులతో నడ(గెనపుడె

నంతదంమునిదేశ మడవియైయుండె, నంతనుండియు దండకారణ్యమయ్యె
నృపవరజనులందు నెంతయుఘోర, తపముసేయుట జనస్థానంబునందు
వడిశుక్రశాపంబు వలనబ్రాణులకు, సుడియరాకటప్రాణి శూన్యమైయుండె
ననిచెప్పదివనాథుఁ డస్తాద్రికరిగె, జననాథమునులెల్ల జనుమన్నవారు
సాయంతనములైన శౌచకర్మములు, సేయంగనియమంబు చెల్లించినీవు
వత్తుగాకనుఁడు నవ్వశుకేశుఁడరిగి, యత్తెరంగంతయు నటుత్క్షివచ్చి
మొక్కినదీవించి మునినాథుఁడలరి, పెక్కుతెఱంగులఁ బ్రియపూర్వకముగ
సమ్మృతాయితములైన యన్నపానాదు, లమరంగనిమటయు నవియారగించి
యారాత్రివేగియు నరుణకాలమున, గారవంబుననిత్య కర్మముల్ దీర్చి

శ్రీరాముఁడగస్త్యునిచే సమ్మానితుఁడై యయోధ్యకే తెంచుట.

చనుదెంచిభక్తినా సంయమీంద్రునకు, వినతుఁడైహస్తార విందముల్ మొగిచి
తాపసోత్తమయేను ధన్యుండనైతి, మీపుణ్యదృష్టి నామీఁదరాఁగంటి
పురమునకేనింకఁ బోయెదనన్న, గురుదయాబుద్ధినా కుంభజుండనియె
నేవిమలులునిన్ను నిష్ఠభావమున, భావింతురాఘనుల్ పరమపావనులు
పుణ్యలోకములందుఁ బూజ్యులనగ్రి, గణ్యులవని దేవగణముగీర్తించు
నెవ్వారుమదిలోన నీసునవిన్నుఁ, గ్రొవ్విమాచిరివారు ఘోరరూపమున
నలుకతోఁగదిసిన యమదండనిహతి, ...
నవసికూలుదుకోలి నరకకూపమున, నెవ్వరునీనామ మెలమిఁగీర్తింతు
రెవ్వరునీమూర్తి హృదయంబులోన, ...
నేకక్షణంబైననీక్షింతురెవ్వ, రేకార్యమునిన్ను నెందునేమంబు
నెరయధన్యులువారు నిచ్చలువారి, యరచేతిలోనివి యఖిలపుణ్యములు
చెన్నొందనీపేరు జిహ్వాగ్రవీధి, నున్నప్రాణులకెల్ల నూర్ధ్వలోకంబు
గలదన్నపరమ భాగవతోక్తులకుఁ, గలుగుటయదియెంత కాకుస్థతిలక
ధర్మకర్మంబున ధరణిఁబాలింపు, నిర్మలకీర్తిచే నిత్యుండవగుము
యనఘాత్మపోయి రమ్మనివీడుకొలుప, మునిపుంగవులకెల్ల మొక్కివారనుప
వారలమగుడించి వచ్చిపుష్పకము, నారోహణముచేసి యధిక వేగమున
మనుజాధినాథుండు మధ్యాహ్నమునకు, తనరువేడుకన యోధ్యకునేగుదెంచి
నగరిలోనుచితాంగణమున నఁబుష్పకము, డిగిదానిఁబొమ్మన డిండిమధ్వనులు

విని రామచంద్రుండు వేంచేసె ననుచు, ననుజులు జనుదెంచి యడుగులం బడగ
యాలింగనము జేసి యావిభుఁ డలర, బాలుని ప్రాణముల్ బడయ సిద్ధించె
భరతలక్ష్మణులార పరికింప నాకు, ధరలోన మీ యట్టి తమ్ములు గలుగ
నెల్ల ధర్మంబులు నెలమితోఁ జేయ, జెల్లు నాకటు గాన చిత్తంబులోన
సురచిరంబగు రాజసూయంబు బరమ, పురుషార్థఫలితలాభము మున్ను వాఁడ
సోముఁడాదిరాజ సూయంబు చేసి, ధీమంతులెల్ల సత్కీర్తులు గనిరి
కావున వినుతంబు గాగ నీ మఖము, గావింతునో యొండు క్రతువు సేయుదునో
యనవుండు భరతుండు హస్తముల్ మోడ్చి, మనుజేంద్రుఁ గనుఁగొని మధురవాక్యముల
రాజేంద్ర నిగ్రహీత రాజలోకంబు, రాజసూయము మీరు రాజశేఖరులు
భూరిపరాక్రమ నీకుఁ బూనంగ రాని, మేర లెవ్వియు లేవు మీ తేజమునను
ధరణిభూతములకాధార మైయుండు, ధరణికాధారంబు తలపంగ మీరు
సురలకు నరవింద సూతి యెట్లట్ల, నరులకారయ మీరు నరలోకనాథ
పరమధర్మస్వరూపంబు మీ యొడలు, పరికింపనిది బహు ప్రాణిక్షయకము
యగు దారసోముఁడు యాగంబు వొడఁగి, చరియింపనకుశ్రి సంగ్రామమున చెప్ప
సమకొనియెను హరిశ్చంద్రుండు సేయ, సమరంబులోనరి సమితిరూపణంగె
వరుణుని గావింప వారిజంతువులు, పొరిఁ బోరతమలోనఁ బోరాడి...
దివిజేంద్రుఁ డొనరింప దేవదానవుల, కవిరళంబగు మహాహవము వర్తించె
నటుఁగాన రాజసూయాధ్వరక్రియము, విదితంబుగా మీకు విన్నవించితిమి
కానసదర యేము కార్యతంత్రంబు, మీకంటె నెఱుఁగుదుమే విచారింప
నెలమి మీ యానతి యిచ్చిన తెఱఁగు, వలఁతులై కావించువార మే మనిన
నల్ల జీవప్రాణ హితమైన తెఱంగు, తెల్లంబుగాఁ జెప్ప తిరము గావింటి
నీ మాట లైకొంటి నృపపుత్రి యనిన, సౌమిత్రి పలికెను జననాథుతోడ

— సౌమిత్రి శ్రీరామునితో వృత్రాసురుని కథయు, అశ్వమేధయాగ మహిమయుఁ జెప్పుట. —

మఖము జేసినదేని సుఖరాజ మదియు, నఖిలాధ్వరములందు నశ్వమేధంబు
యాయజ్ఞమొనరింపు మఖిలయత్నముల, నీయర్థమున కొప్పు నితిహాసమొకటి
విన్నవించెద మత్తెల్లి వృత్రుండు నాఁగ, నున్నతాకృతిగల యొకఁడు దానవుండు
మొనసద్దుముగ శతయోజనంబగుచు, పొడవుతద్ద్విగుణమై పొలుచు నాతనికి

వసుధయొంటకపండ వైరంబులేక, వసుధపాలింపుచు వాఁడొక్క నాఁడు
ధరణిపాలింపంగ తనయు శంబరుని, పరిణతబుద్ధినై పట్టంబుగట్టి
వైరాగ్యమున తపోవనమునకేగి, దారుణంబగుచున్న తపము గావింప
ననిమిషుల్ భీతిల్లి యసురారిఁగాంచి, వినతులై హస్తారవిందముల్ మొగిచి
యవధరింపుము దేవ యఖిలలోకముల, యవలీలఁగొనియెద ననువిచారించి
దేవతల్ బెదరంగ దివిరివృత్రుండు, గావింపుచున్నాఁడు కడునుగ్రతఁగాను
తొడఁగినతపమిట్లు తుదముట్టెనేని, యొడయఁడై లోకంబు లాగి నేలునతఁడు
కడముట్టు లోకముల్ గలుగునందాక, పరిచారకృత్యంబు పాటిల్లు మాకు
మాకుశరణ్యులు మరిమీరె గాన, మీకటాక్షము గోరి మిముఁగంటి మేము
మిత్రేందులోచన మీరల్గినపుడ, వృత్రుండు భస్మమై పోవంగఁగలఁడు
నావుఁడు నంబుజనాభుఁడా సకల, దేవతాగణము నుద్దేశించి పలికె
వరగుణుఁడైనాడ వానికిమొదల, సురలార యటు గాన చొప్పుగా దలుగ
నే చంపమి మీకు హితవు గావింప, జూచితే నొక్కట సుగమమార్గంబు
తెరముగా మీకు మీ తేజంబులందు, పొరిమూఁడుభాగముల్ పోలఁగైకొనుఁడు
నరుదార పరిథమూంగ మమరేంద్రునందు, వరుస రెండవపాలు వజ్రంబునందు
నొందమూఁడవభాగ మూర్వీతలంబు, నంగువశింపుము యటమీదు వాఁడు
శత్రుఁ జేజచ్చు సమరోర్వి నను చు, చక్రాయుధుఁడు బల్కె సంతోషమంది
విష్ణుపాదములకు వినతులై యమర, జిష్ణులాదిగ యుద్ధజిష్ణులై సురలు
చనుదెంచి వసుధపై సకలభూతములు, గనుగొనిభయమంద కడునుగ్రతఁబొంది
గావించు తీభయంకరమూర్తియైన, యావృత్రుఁబొడగని యంతనింద్రుండు
ఘనవజ్రమున నెత్తి వేసి వేయటయు, వసుమరి వాఁడుర్వి వడిబోలి జచ్చె
నంతనింద్రుఁడు బ్రహ్మహత్యవాటిల్ల, నెంతయు భయమంది యంత యేగుటయు
జగములు భయమంది సకలభూతములు, మొగిదప్పిజనులెల్ల మూర్ఛాతురులైరి
యిల్లఁగలసస్యంబు లెండె పెన్నదులు, సలిలప్రవాహముల్ సరిసింకిపోయె
మసఁగులుగడువట్టె మణిగె లోకములు, నిడుముల్కఁదరుచయ్యె నెల్లవారలకు
నది జూచి పావమంద్రాదిగ సకల, దివిజులు నేతెంచి దివిజారిఁగాంచి
దేవ మీమాననీ దేవేంద్రుఁడరిగి, దేవారి వృత్రుఁ దెగటార్చినంత
నా నెపంబున బ్రహ్మహత్య వాటిల్లె, హీనుఁడై పొడచూడ కింద్రుఁడున్నాఁడు
భూపంపసింద్రుఁడా పాపంబువలన, నేవెంట నెడవాయ నెతెగింపుసనిన

వనిగూర్చి సురరాజు నదినశ్వమేధ, మొనరింప బాయున యుగ్రపాపంబు
సమఁడు మొగ్రిసుక్కచు నంతసకలదేవతలు, సనుదెంచి మునిగణ సహితంబుగాఁగ
శతమఖుదర్శించి సంతోషమెసఁగ, దివిజారితోఁడ దా తెరగు జెప్పుటయు
నమరేంద్రుఁడే తెంచి యశ్వమేధంబు, సమకొనికావించి సకలసామగ్రి
యాగంబునిండఁగ నటబ్రహ్మహత్య, వేగనింద్రునిఁ జూచి వెగడియు నిలిచి
సురలారయింక నెచ్చోట నాయునికి, తిరముగా నన్నుఁను నర్థివిజాలూహించి
పాపంపంబు నీవెల్ల పరగనీవెక్కు, డోపు నే నిమదాల్ప నిఖిలలోకములు
నాల్గునంశంబులైనాలుగుచోట్ల, నోలిగై కొనినీవు నందువుగాక
యనవుఁడు వాంఛమైన పెంపున, నొనరవర్తించెద నొక్కభాగంబు
నవనీజములబంక యందొక్కభాగ, మువిదలరజము నందొకటనుండెదను
వారిజాక్షులు పుష్పవతులైనమీద, నారయ నాల్గునాళ్ళతిపాపవతులు
పోడిగా నెవ్వఁడు పొందినట్లయిన, వాఁడుగో బ్రాహ్మణ వధ చేసినాఁడు
కానచతుర్భాగంబుల యెలమి, వానిపాలించెద వారింపఁబడక
ననుఁడు నాసురలెల్ల ననుగాకయనుచు, ఘనవీధిజనిరట్లు కాకంచుదివికి
ననవుఁడు సౌమిత్రి యావృత్రకథయు, ననఘతరంబగు నశ్వమేధంబు
మహిమయు నీచేత మానుగావింటి, మహనీయమైన యామఖము పెంపెల్ల

—శ్రీరాముఁడు సౌమిత్రికి నిలుని వృత్తాంతంబు జెప్పుట.—

వినుతంబుగా యున్న విన్నాఁడ నేను, ఘనబుద్ధి నీయుపాఖ్యానంబు నెలమి
నలఘుఁడు కర్దముఁ డను ప్రజాపతికి, నిల్యుఁడనగా పుత్రుఁ డెలమి జన్మించె
దక్షుఁడై యనిమిష దనుజగంధర్వ, యక్షరాక్షస పన్నగాదులు దన్ను
వెరపుతో గొలువంగ విశ్వభూశముల, నుయివృత్తి నేలుచునొక్క నాఁడతఁడు
జనరక్షకోత్సుకుఁడై చైత్రమాసమున, తనసేనతోఁ గూడి తా వేటవెడలి
పెక్కుపాలంబుల భీకరాటవుల, మిక్కిలి దరుచైన మృగసమూహముల
జనిజొచ్చి చంపుచు శరవణంబునకు, చనుదెంచెనట మున్న చంద్రశేఖరుఁడు
గిరిజాసమేతుఁడై క్రీడానురక్తి, చరియింపఁ దలఁచియా చపలాక్షికొఱకు
పరిచరులును దాను భామినీమూర్తు, లరుదారధరియించి యతిలోభుఁడగుచు
చెలువందదనకోర్కె చెల్లునందాక, తెలియకిందెవ్వరే తెంచినవారు
వనితలై వసుధపై వర్తింతురనుట, వినియా యవస్థల వృక్షసంఘములు

వనితలై యుండుట వరుసవీక్షించి, తనుమధ్యలై యున్న తనసేనఁ జూచి
ఘనకుచాదులుగల్గి కాంతయై యున్న, తనరూపమెంతయు తప్పక జూచి
పరితాపమంది భవానీసతీపతి, తిరముగా జేసిన తెరవుగా నెరిగి
వెరపుతో వచ్చి యావిధుకళామౌళి, నిరుజన్నులాగి మోడ్చి నిలజాల మ్రొక్కి
యవధరింపుము దేవ యాజ్ఞ యున్నెఱుఁగ, కవివేషమును వచ్చి యాఁడురూపములు
బ్రాపించినారము పార్వతీనాథ, మాపాటు కృపజూచి మన్నింపవలయు
నప్పుడు శంభుండు నగసుతాసహితుఁ, డైవారిజూచి తానట్లనగుచు
పురుషత్వమదిపక బుద్ధిలోవలయు, వరము వేద్యము నీకు వరదుఁడనైతి
ననవుడు విన్ననై యగరాజపుత్రి, గనిలోకజనయిత్రి కరుణింపవలయు
ననుచు గీర్తించిన నద్దేవి శివుని, మనసు రాగామింప మఱి విచారించి
సగమీశ్వరుండును సగమేననుట, సగమీవిదగుగాన జగములో నీవు
యువిదవై యెన్నాళ్లు యుండెదవన్నాళ్ళు, నవనిపై పురుషుండవై యుండగలవు
మగడవై యుందువు మగవాఁడవగుట, మగువవై యుందువు మగువయగుట
తెలియక యిటు సుఖస్థితి నుండుమనిన, నిలుఁడు భవానికి నిరుగేలు మొగిచె
తరుణినై నెలయును తదనంతరంబ, పురుషరూపంబున బొలుపార నెలయు
వరుసనీవిధమున వర్తింపనాకు, గరుణింపుమనిపలుకఁ గరుణించ గిరిజ
వనితయై యిలుఁడను వరరూపు దాల్చి, సునిసితమతిచంద్రుసుతుఁడైనబుధుని
వనితయై వర్తించె వరరూపు దాల్చె, ముని చెప్పసోదరు లాశ్చర్యమంది
భూమీశనాతియు పురుషుండునగుచు, నేమాడ్కి చరియించె నిలుఁడు లోకములు
నాసోమసుతజన్మ మర్థితో వినఁగ, భాసురంబగు వింత ప్రభవించె మాకు

— శ్రీరాముఁడు సౌమిత్రికి బుధునికథ చెప్పుట. —

నదిమాకు నెఱిగింపు మనిన నారాముఁ, డావినతప్రపత్తోఁడ నది చెప్పఁదొడగె
గొనకొని చంద్రుఁడు కోర్కెనొకనాఁడు, యనఘాత్ముఁడగు దేవతాగురుపత్ని
వాచకయసెను యువతిజూచి మోహమున, నేచిన మదనాగ్ని నెల్లను బొలిసి
తనయాత్మ మోహించి తనుబుజ్జగించి, యనయంబు చింతించి యందొకనాఁడు
తనమందిరంబున తగుమహోత్సవము, గొనకొని చేయించి కోర్కెదీపింప
గురుపత్ని రావించి కోరియాలేమ, కరమర్థిగముగొని కదియంగఁ బోయి
బలువిడి పైఁబడి పట్టిరాదిగిచి, వలపునారతికేళి వాంఛపోజలుప

పొందినగర్భంబు పోడిగాదాల్చి, యందందవణకుచు నానాటిమగుడి
పోయితనగృహంబున పొలుపతియున్న, యాయతిగనుగొని యాబృహస్పతియు
నాయబ్జరిపుచేత నాత్మలోనెఱిగి, పాయకనినుబల్మిఁ బట్టినచంద్రు
డేయుగంబులపరిభ యంతయుందరగి; ... ...
నష్టమైపోయెను నానబోవిడిచి, కష్టచిత్తునిమేన కల్మషంబొంద
భ్రష్టుండనైగత ప్రాణభావమున, సృష్టింపఁబడకుండు నింద్యుండగును
ననియిట్లుశపియింప నాచంద్రుఁడెరిగి, మనమున ననుతాపమంది యంతయును
సాష్టాంగమెఱఁగి వాచస్పతివాకు, శిష్టచరిత్రాచార శీలత్వ[illegible]
సర్వపాపుఁడ నగుదు శపియింపనన్ను, నిర్వహింపుట కృప నియమంబున
నేయుగంబులలోన నెవ్వరునిందు, సేయనిపాపంబు సేసితినయ్యు
పాపహీనునిగావఁ బనిలేదుగాని, పాపాత్ముగాచుట పరమధర్మంబు
నష్టమేనేనున్న నళినసంభవుని, సృష్టిలోరాత్రులు శూన్యమైయుండు
లోకోపకార మాలోకించియేను, శమదయామృత కృపాశాంతులైయున్న
విమలాత్ములగుమిమ్ము వీక్షించియేను, శరణాగతత్రాణ సద్ధర్మమెల్ల
బరికించిననుమీరు పాలింపవలయు, నటుగానకరుణింపు డన్న నాగురుఁడు
పటుదయాతో నర్ధభాగియైపలికె, పక్షద్వయములోన ప్రబలఁ బూర్వ
పక్షంబులోనీవు ప్రభగల్గియుండ, గలవుపొమ్మనవుడు గములాక్షికాను
నెలతుకగర్భంబు నెలలన్నినిండ, విదితతేజుండును విమలమానసుఁడు
నుదయించెవాఁడును నుజ్జ్వలాకారు, గనుగొనిసకల దిక్పాలకులోలి
తనుజేరిగొలువ ప్రపితామహుండెలమి, దేవేంద్రుఁడాదిగా దివిజసంఘములు
భావించిగురుసుతు బరమోత్సవంబు, సేయంగననిచ్చి చెలువంబునెసఁగి
యాయంగిరసుపుత్రు నామందిరంబు, విన్ననైయుండంగ వెలుగందిసురలు
చెన్నొందనాగురువు చేరియిట్లనిరి, యిదియేమిసుతునకు నిట్లొప్పవిూబ
విదితజాతక కర్మవిధులొనరింప, కెంతయువేడుక యొసఁగఁగమీకు
సంతసంబునసన్న సంయమీశ్వరుఁడు, నమరవిజ్ఞానగతాస్యుఁడైయున్న
కమలగర్భుఁడాత్మఁ గనినవ్వి పలికె, నతనికిజాత కర్మాద్యుత్సవంబు
విదితంబుగాఁజేయ విధియిప్పుడతని, కాయబ్ధిసుతు సోమునతనిరప్పింపు
మీయత్నమతఁడు దానెంతయుఁజేయు, ననియానతిచ్చిన యజునివాక్యమున
గొనకొనిచంద్రుని గోరిరప్పింప, తనతేజమంతయు తనగురుచేత

నానరంగనశియింప నొగిలిపోముండు, ననయంబుగంపించు నాననంబలర
జనుదెంచిసురలకు సద్భక్తిమ్రొక్కి, పనియేమినావుఁడు బలికిరాసుగలు
యనఘాత్మ యీపుణ్యుఁడైన బాలునకు, మనమార జాతకర్మము సేయుమీవు
ననవుఁడు గమలారి యనియె కేల్మోగిచి, యీవిధంబున తేజ మింతయు బాసె
గాఢపు నెబ్భంగి గైకొందుననిన' … …
విబుధులు గరుణించి విధునకుదమదు, సొబగైన ప్రభలు యించుకకృపనిచ్చి
తలపోసియిట్లని తగబలికిరర్థి, నలవడనింద్రాదు లైనదిక్పతులు
తమతమకళలొలి దయనొసఁగుటయు, కమలారిమున్నిటి గతినొప్పి జూడ
తనరపుత్రునకు జాతకకర్మవిధులు, యనురాగమునజేయ నంతనాసురలు
కరమర్థి బుధుఁడనగా నామమపుడ, తిరముగానిడి గృహదేవతలందఱు
నరుదారవర్తింపు మనిబల్కి సురలు, వరుసతోడుతను దీవనలొగినిచ్చి
తమనివాసములకుఁ దారేగిరంత, కుముదబాంధవుఁడేగె కొమరుదీవింప
నంతనా సౌమ్యుంను నంతంత కొదవ, నెంతయుగుఁడాత్మ నెనయుకొక్కెడను
నవమానితాలోక నాసీనుఁజేయ, దివిజసద్గురు బాసి ధృతితీరడంచి
యాసౌమ్యుఁడనఘాత్ముఁ డగుటయుజేసి, వాసవాగ్రణియైన వారిజాసనుని
లోకంబుకిష్టార్థ లోలుఁడైపోయి, లోకేశుబ్రహ్మనాలోకించిమ్రొక్కి
దివిజవందిత నీవు దిక్కుజీవులకు, ప్రవిమలంబుగ వేగఁ బాలింపుచున్న
సర్వజ్ఞుఁడవు సృష్టి జనకుండవనఘ, సర్వభూతవ్రజ జననక్రమములు
నెఱిగున్ననీకునే నెఱిగింపనేల, గురుఁడునన్నవమాన గుణదృష్టిఁజూచె
పరిపూర్ణమగు దయఁబాలింపుచున్న, తిరమైనకృపఁజూడు దేవాగ్రగణ్య
యేమినాకానతి యొకఁడనునికి, యేమిటివాఁడనై యొలమివర్తింతు
ననివిన్నవించిన నబ్జసంభవుఁడు, గనుగొనికారుణ్య కలితుఁడైపలికె
నీవుపుణ్యుండవు నిఖిలలోకముల, కావుదివినొప్పు గ్రహమండలమున
ననిశంబు నర్కచంద్రాదులలోన, ఘనతతోనాల్గవ గ్రహమునైయుండు
మనియానతిచ్చిన నాబుధుండలరి, ఘనకాంతినాల్గవ గ్రహమయుండగుచు
దివ్యవిమానంబు దివ్యసంగతియు, దివ్యత్వమునుబొంది తేజరిల్లుచును
విశ్వలోకమునకు విభుఁడైనపార్వ, తీశ్వరునీశు సర్వేశుమహేశు
నభయంబువేడెదనని మనంబలర, త్రిభువనారాధ్యు భూతేశునిగూర్చి
శోభితాలంకార సుమనసాధీశు, వైభవంబగునొక్క వరశైలతటము

సరసిజాకరమున సాహసంబలర, కరముగ్రతపమర్థి గైకొనిసేయ
గౌరిచేవరమట్లు గరమర్థిఁబడసి, యుదారనాతియై యాయిలుండంత
యే మానవతులందు నెంతునతేఁ, కామనీయకములు గలకాంతయగుచు
మునుదనతో వచ్చి మురిపెంబులలర, వనజాక్షులైయున్న వారితోఁ గూడి
యొగివాహనంబులు నొకచో నిలిపి, తగినవేషంబులతో దతరుణకుంజముల
నవలతావీథుల నానావిధంబు, లవుచున్నపాదరిళ్ళ నంజంచదిరిగి
కలకంఠములు దమ కలకలధ్వనుల, నెలుఁగులు మాపు చాండెడఁ బోవనుచు
నధరబింబమ్ము తు లారకీరములు, ...
కేళిమైకేకుల కాకారవంబు, లాలోలగతివంచి నలిగేళిగొనుచు
నటయొకట గిరిగాంచి యదిడాయనగిరి, నటక్ష్మాగుహల గుహాంతరములఁదిరిగి
యుక్కొండ చేరువ నతిరమ్యమగుచు, జక్కవల్ మొదలుగా జలవిహంగముల
క్రొందైనరావముల్ కమలగంధముల, బొందినభృంగాళి బొలుపారియున్న
దపంకజాకర మంచురాయంచ, గదియవచ్చినలీల గదియనే తెంచి
ఛరితయౌవనకాంతి పరిపూర్ణచంద్రు, బురడింపఁదగుచంద్రు ప్రుత్ప్రింమఁగుంచు
నీరపూరము జొచ్చి నిశ్చలుఁడగుచు, దారుణస్థితినుగ్ర తపమొందుసలుప
నరుపండికనుగొంచు నానితంబినులు, సరిఁబ్రవేశింపవా జలజాకరంబు
పద్మినీజాతు లీపద్మలోచనలు, పద్మినిసేయ నాబాంధవుల్ వీర
మానుగా నేఁడు సంబంధంబుగంటి, నేనంచు బొంగినట్లెసగెనకొలను
కన్నులబోలు చన్గవలు జక్కవలు, మున్నీనవ్వులు నూత్నఫేనములు
మొగములునరవిందములు ముఁ ముసురులు, మొగిలమిత్త్రతావుల ముసురుకుమ్మెరలు
తరుణభుజాలతల్ తరుణవీచికలు, సరినొప్పవేణులు శైవాలములును
నవరించుకెంగేలు లరుణాంబుజములు, కడుమించునాస్పలు కమలగంధములు
తమకొనతడఁబడ తమకంబుతోడ, నమరజలక్రీడ నంపంపసలుప
తరుణులచపలతతుటచాఘాత, తరళవీచులుదాకి తామరల్ విరియ
మఘుసార్త్రొ మొంగిలి మధుపులుగలియ, నధికపయఃపూర్వమై కలంగుచును
కొలనప్పుడొప్పె నక్కొలనునందెల్ల, నిలనొప్పజూచియా యింద్రునందనుఁడు
మదనబాణంబులు మదిదూరచాల, కదలిమానము దూలి కడుదూలిపోయి
యసమానమీ బాల యంగసౌభాగ్య, మసురకాంతలయందు నచ్చరలయందు
ననిమిషులందును నాయత్తులందు, మనుభామినులయందు మరియొకసరుదు

పురుషుఁ డెవ్వఁడో పుష్పబోణికి నరయ, వరుఁడు లేకున్న నీవామాక్షి నాకు
నాలుగాఁ దగు నంచు నచ్చోట తపము, చాలించి తన పర్ణశాలకు వచ్చి
నలువార నిలయొద్ద నలినలోచనులు, పిలిపించి మ్రొక్కిన బ్రియమారఁ బలికె
మృగవిలోచనలార మీరెల్లఁ గొలువ, జగదేకనుతమైన సౌభాగ్యమలర
బిగిచన్నుఁగవయును బృథునితంబమును, గగనసామ్యగము నా కడు నొప్పునసము
నగ బల్కె సేర్చిన నవపద్మమనఁగ, జిగియగు నెమ్మోము చిగురుమోవియును
యలినీలవేణియు నమర మీతోఁడ, జలజనాళంబును జరచినవ్వుచాను
చెంగల్వ వెలుపలి చెవి జెకవికొన్న, యంగన యెవ్వతె యానితంబినికి
వరుఁ డెవ్వఁ డేటికి వచ్చె నిచ్చోటికి, కెరవంద మీరు మా కెఱిగింపు డనిన
ననఘ మా యొడయరా లగృహీతహస్త, వనితలతో నాఁడ వచ్చినా నలరి
యావార్త వినియు విద్యావిశేషమున, నావిధంబంతయు నాత్మలో నెఱిఁగి
పొలుపార నా యాజ్ఞఁ బూని కింపురుషు, లలరుచున్న వా రధికతేజమున
వారికి పత్నులై వర్తింపుఁ డనుచు, నారయ మతిబల్కె నచ్చెల్వ లలరి
కింపురుషులతోఁడ గ్రీడింపుచుండిఁ రింపార బుధుఁడును నిలఁ జేరబోయి
సుభగి యే చంద్రుని సుతుఁడై న బుధుఁడ, నభిలాష నీమీఁద నధికంబు నాకు
కాముబాణంబుల కడు దూలి నిన్నుఁ, గామించితింక పైఁ గైకొను మనిన
ననఘాత్మ నీకోరినట్ల సేయుదును, ననవుఁడు నిలతోడ నాసోమసుతుఁడు
క్రీడమై నిచ్చట గిరిగుహాంతరముల, కూడియు పాదరిండ్ల కోర్కులు సలుప
మక్కువ నొక్కనిమిష మై యేగె నిలకు ... ...
పరగ నిట్లా నిల పరిపూర్ణమైన, పురుషుఁడై మేల్కని పొలుపార వచ్చి
యాసరోవరమున నంతరిక్షమున, భాసురగతి నూర్ధ్వబాహుఁడై తపము
సేయంగ బుధుఁ గాంచి సేనతోఁ గూడ, నీయరణ్యమునకు నే వచ్చినాఁడ
నదియంతు బోయెనో నా సేనగాన, విదితంబుగాఁ జెప్పవే నాకు ననిన
పైరింపు పలుకుఁ డయా సంతాపమును గు, భూరిశిలావృష్టి బొడిసె నీసేన
గాలిచే వానచే కడు డస్సి నీవు, మేలుగా నిద్దర మైయుండి యిపుడు
యనఘాత్మ యిల్లోట కాత్మ జింతింప, పని యేమి నీవు నీ పట్టణంబునకు
ననురాగమున నేగి యర్థితో రాజ్య, మనుపమంబున జేయ నర్థింపు మనిన
సేనగోల్పడి పోయి సేయు నా రాజ్య, మే నొల్లనిఁక జాలు సెన్నిభంగులను
గైకొని యిందుశేఖరుఁ గూర్చి తపము, నీకతంబున నేను నెరపెద నిచట

శశిబిందుఁడను వాఁడు జనులఁ బాలింప, శశుఁడు నా పెద్ద కొడుకున్న వాఁడు
చెలువొంద రాజ్యంబు సేయనిమ్మనుచు, బలికిన కృపతోడఁ బలికె నా బుధుఁడు
యిటుఁడ నీవిచ్చోట సేయు కాలంబు, నిలిచిన మేలగు నిలుమన్న నిలిచె
నంత రెండవ మాస మఱిగిన మగుడ, నింతియై బుధునితో నెలమి నవ్వుచును
నా నెల వెడలంగ నవలి మాసమున, తానంతఁ బురుషుఁడై తపము సేయుచును
నా నెల వెడలంగ నవలి మాసమున, నా నిన వేడ్కతో నుగ్మతియగుచు
వగసతో నెబ్భంగి వర్తింపనిలువ, కరుదారగర్భమై యతివృద్ధిబొంది
తొమ్మిదియగు నెల తుదిఁ బురూరవుని, సమ్మదంబున గాంచె సౌమ్యునివలన
నా సుతు తమతండ్రి యగు సోముచేతి, కా సోముసుతుఁ డిచ్చె నంతటి మీఁద
నా పురూరవుఁడును నభివృద్ధిఁ బొంది, యేపార చక్రవర్తిఁ డనఁ బరగె
నా శేమయిలుఁడునై యాత్మలో వగచి, మేలుగాఁ దపమద్ధి మెయి కొనియుండె
నని పురూరవుజన్మ మా రాముచేత, విని నృపోత్తమ యేను వెడలిన మీఁద
నెబ్భంగిఁ జరియించె నిలుఁ డంచు నడుగ, శబ్దానుశులముఖ్యుఁ డనుజులతోడ
పురుషుఁడై యుండ నా భూపాలుబుధుఁడు, కరుణతో జరితార్థుఁ గావింపదలఁచి
పగగసంవర్తను భార్గవచ్యవను, తరుణితేజుల ప్రమోదకుని మోదకుని
గౌతముఁడను మహాఘనుని నగస్త్యు, ఖ్యాతివసిష్ఠు గంభీరు నత్రి
నపగతకల్మషు నపరాజితాఖ్యు, విపులతపోనిష్ఠు వెలుగు నుద్ధర్షు
నీమంబు విడువక నెర పునరిష్ఠు, నేమి యన్ మునినాథు నెమ్మి రప్పించి
యాదరంబున వారి నందతి మిగుల, మోదంబు బొందించి మొగినంత బుధుఁడు
మానుగా వారితో మనకు నీరాజు, మాననీయుఁడు కర్దమ ప్రజాపతికి
తనయుఁడుగాన యీ ధరణీశ్వరునకు, తిరిగి సువాక్యంబు తెలుఁగు చింతింప
కలయు మేలెఱిగింప వలయు మీరనిన, పాలుపాఱు నవటికిఁ బులహుండు గ్రతువు
కొగినమరాత్రరుండు నోంకారుఁ డనగఁ, దగు మహా తేజులు తనతోడ రాగ
కర్దముఁడే తెంచి కందర్పదర్ప, మర్దనుకృపదీర్ప మరయుండు వెంట
గడవశక్యము గాదు గౌరీశు పలుకు, మృడునకుఁ బ్రియ మశ్వమేధయాగంబు
శివునకుఁ బ్రియముగాఁ జేయుద మన్న, నవుగాక యనిమును లంగీకరించి
రతపోమూర్తి సంవర్తుని శిష్యు, పరమధర్మజ్ఞుఁడై బరగు మరుత్తు
సుగోత్రిజన్మమీ కర్దము చేత, ననఘాత్మ చేయింపు మనినియోగింప
పృథ్వీ భూమియం దశ్వమేధంబు, గోపతి వాహనుఁ గూర్చి చేయించె

నంతతానాగంబు నంపునంకనగఁను, సంతుష్టుఁడైముని సంఘంబుఁజూచి
మునులారభక్తితో ముదమొప్పనాకు, ననఘులైచేసిన యశ్వమేధమున
బ్రీతుఁడనైతి నేఁ బ్రియమారనిలుప, నేతెంచఁగొనగుదు నెఱిఁగింపుడనిన
నవ్వాక్యమునకు భవ్యంపునంత, సకలంబుదిర్చి నిజాశ్రమంబులకు
మునులుక్రమ్మఁకును ముదమారనేగి, యనురాగముఁబొంది యంతనాయిలుఁడు
బున్ఁబీఠాసీనుఁడై పురికేగి రాజ్య, మధికసమ్మదమున సరసిపాలించి
యమరులోకమునకు నరిగినావెనుక, నమరుఁబురూరవుండను రాజయ్యె
నటుగానశ్వమేధాధ్వరమహిమ, యిటువంటిదనిచెప్ప నెవ్వరితరము

— శ్రీరాముఁ డశ్వమేధ యాగంబుసేయుట, —

రామిగావించిన నెలమిసిద్ధింప, నీమఖంబటుగాన నేనుగావింతు
సౌమిత్రి వసిష్ఠ మౌనిసిద్ధుండు, వామదేవుండును వరతపోమహిమ
మొనవినజాబాలియును కశ్యపుకును, మొదలుగాఁగలిగిన మునివరేణ్యులకు
విమలవర్తనులైన విప్రవర్యులకు, మాయత్నమెఱిగించి మానుగాఁ దన్మ్ర
యానమ్రుఁడుసమ్మతిం దన్ని చోద్దకును, జనిమహామునులను సకలభూసురుల
గోసిరాకవిఁదను జోజేనిభూంశ, మనమారనాస్థాన మంటపంబునకు
నేతెంచివారికి నియతితోమ్రొక్కి, యాతిథ్యమొనరించి యర్థితోఁబలికె
వీరామునుతాశ్వమేధ యాగంబు, సేయుదునటుచు జింతించినాఁడ
నాతలియుఁదన్న నఖిలసంయమములు, మానుగానీవునీమఖము చింతించి
శాశ్వతధర్మైక సారమైయున్న, యశ్వమేధముసేయ నగునేనియొకటి
వినుముచెప్పెదము యుర్వీనాథపత్ని, యును లేకనదిసేయ యుక్తంబుగాదు
సకలజగత్తులకు సమ్మదంబునర, సకలధర్మములకు సాధ్వి చేయూత
కాపురసీమాసర కార్యాధికార, మేవెంటనైనఁగూడ జింతయు లేక
నటుగానకాలాంచి తాధ్వరకేళియకు, కుటిలకుంతలనర్థి గోరివివాహ
మగుటమునగునన్న నాంరాముఁడాత్మ, వగబొందియవనత వదనుఁడైయున్న
తరివసిష్ఠుఁడువల్కె ధరణీశుఁడన్న, తెఱఁగంతయునుజూచి తెలియఁగననియె
నీవువిశ్వకుటుంబి వెన్నంగనాత్మ, భావింప మానుష భంగియే దేవ
యారయావతారమై కంటకులను, వారకశిక్షింపువాఁడవై పుడమి
కాపుష్ఠమునసేప కరుఁడవైయుట్లు, ...

మనుజరూపంబున మహనీయశీలుఁ, డనొప్పుపంక్తిరథాధీశ్వరునకు
దెసలకీర్తులనిండఁ దేజంబుతోడ, నెసఁగజన్మించినయుద్ధతేజుఁడవు
యాశ్రితు చింతింప నేలయ్య దైవ, తాకృతిబంగారు యాగనవాక్క-
ప్రతిమ జేయించి శోభనకరలీల, సతిమూర్తి సముకమ్మునను నిలుప
ననమంబు కడునొప్పనని యారడించి, కనకంబు దెప్పించి కడుఁ బ్రీతితోడ
గొనకొని జానకి గూర్చి ప్రతిమ, ననువారఁ జేయించి యభిషేకమార్చి
కొనవచ్చి నిలిపిన కువలయాక్షిను, కనుమాటి కాసీత, క్రియమున్ను చూచుటయు
నప్పుడా రఘురాముఁ డానందమునను, నొప్పిల కన్నులఁ జూచి యొనగఁ బల్లనియెం
సమ్మదంబునవిను సౌమిత్రియుంక, నిమ్ముగని చూఁగ వీక్షింపపలయు
రవిజుఁ డంగదుసమీరణపుత్రుగజుని, గవయుని వాతుని గంధమాదనుని
పనసుని నీలుని పాటలుకుముద, వినతుని సైంధుని ద్వివిదుని ఋషభు
శతబలి శరభు కేసరి జాంబవంతు, నుశక్తి యనుసుషేణుని దధిముఖుని
నాహవదుర్జయుండగు ధూమ్రసుగ్రీవ, బాహువుబాహుల పటుపరాక్రముల
హరియూథపాఖ్యుల నఖిలయూథపుల, వనవపస్తనగాది బలములతోడ
నారసి మనవార లగువారువీరు, వారనకొఁగనెల్ల రావించి పు
సకలబంధులతోడ సచివులతోడ, సజ్జనుఁడగు విభీషణుఁ రప్పింపు
భ్రాజిల్లు సుమనః బంధులైయున్న, రాజులవేర్వేర రథములతోడ
వీరకోటులతోడ వేగరప్పింపు, ...
యెల్లదేశములను నెలమితోఁ బుచ్చి, యెల్లభూసురుల నింపెసఁగరప్పింపు
సప్తర్షిసమ్మతులైన సంయమివరుల, సప్తర్షులను దపస్సముగ్రదనదు
దేవనదీ పుణ్యతీరంబుమునుల, దేవభూములనున్న దేవర్షివరుల
బ్రహ్మవర్చసులైన బ్రహ్మలోకమున, బ్రహ్మసన్నిధియున్న బ్రహ్మర్షివరుల
ప్రార్థించి రప్పింపు బహువేదసహిత, తార్థనిశ్చయ విధులైన భూసురుల
నలవడ విద్యార్థులైన శిష్యులను, జెలువొప్ప వేదంబు చెప్పువిప్రులను
వైదికతంత్రంబు వలనొప్పవడపు, వేదపారగులైన వేదాంతికులను
వెలయు శాబ్దికులను వేదవాక్యముల, మిళితార్థమిదియను మీమాంసకులను
నొగినంతకంతకు యుక్తులెక్కించి, నిగమింప నేర్చిన నైతార్కికులను
మఱియు నయ్యాక్రియంబుల ఋషుల, తరువాత సిద్ధవిద్యాధరాదులను
మాననీయుల నెల్ల మన్నించి ప్రీతి, మానుగా రప్పింపు మనయాగమునకు

తేజమారగ గోమతీ తీరభూమి, రాజిల్లు నైమిశా రణ్యంబునందు
యాగమంటపము నావలపడగాను, వేగంబు సేయింపు వివిధశిల్పుల
బియ్యంబు సయుతంబు పెసలు నువ్వులను, నెయ్యాతెఱఁగున ననేకభాండములు
పోరిఁబోరి కొండల పాడవైనరాసు, లగయగోలుగాగ నచటఁ బోయింపు
కలుపు నేతులంచాల కదలీఫలాది, ఫలములు గుడములు బహుతైలములును
మధుశర్కరాదులు మానుగాఁగూర్పు, మధికంబు గాజన్న మగునంత దాఁక
నలవడనన్న పానాదులెల్ల, వలయువస్తువులు నధ్వరసాధనములు
మహనీయగోగణ బహుసహస్రములు, బహుకోటిబారువుల్ బహుసహస్రములు
బోలుపారనచ్చట బుచ్చుమచ్చోట, ...
సరయగోమట్ల నంగళ్లు బెట్టింపు, భరతుడప్పురిగల బహుకళావిదుల
వరుసమంగళగీత వాద్యనృత్యములు, ...
నంతకంతకు మెచ్చులడరించువారి, నంతఃపురస్త్రీల నంబికాజనుల
పాపలనా హేమ పత్నితోఁగొనుచు, నేపారమునుఁబోవ నిమ్మంచుబనిచి
పెంపారలక్ష్మణో పేతమై నేను, సంపూర్ణరుచికృష్ణ సారమై మెఱయు
తురగంబు విడిచి యాతురగంబు వెనుక, నరుగు బుత్విజులతో హయరక్షకాళి
జనుమునీవని నెమ్మి సౌమిత్రి బనిచె, ననఘాత్ముఁడగు రాముఁడా ప్రొద్దె కదలి,
తాను సమంతుండు తగువారుగొలువ, నూనినవేడ్క మహోత్సవంబలర
నైమిశారణ్యంబు నకువచ్చి రాముఁ, డా మహామఖయత్న మంతయుఁజూచి
వారివారికిబను ల్వాలతులు సేయ, గారుణ్యదృష్టుల గలయఁజూచుచును
వచ్చినరాజుల వానరోత్తముల, నచ్చుగారవినంద నాదియూథపుల
నకలంకమానసుండగు విభీషణుని, సకలసేనలయందు జనువారి నెల్ల
వేడుకమన్నించి వీరువారనక, వీడుపట్టులవీరి విడియింపుడనుచు
భరతశత్రుఘ్నుల బనుపంగవారు, యిరువారవిడియించి రిమ్మైనయెడల
నంతనందఱు సరసాన్నపానముల, సంతుష్టహృదయులై సభకు నేతేర
నెసగిసుగ్రీవుండు నెల్లయువిదలును, వెసయాజ్ఞవాటంబు వేష్టించికొలువ
నక్తంచరారితో నావిభీషణుఁడు, భక్తితోఋషులకుఁ బనులు సేయంగ
సకలవస్తుక్రియ సామగ్రితోడ, నకలంకగతిఁజెల్లు నయ్యధ్వరమున
నన్యమాలింపక నధ్వరపాద, విన్యాసశబ్దముల్ వినుచునీక్షించి
యెవ్వరేవస్తువు లెంతేసియడిగి, రవ్వారిగా బెట్టుడని నియోగింప

కపులు రాక్షసులును గలసియుండఁగ, కృపణుండు దీనుండు కృశుఁడు లేకుండ
నాదటనొసఁగితి నర్థులయందింక, పేదయొక్కఁడు లేఁడు పృథివిపైననఁగ
నక్కడమునివరు యాగముమహిమ, కక్కజంబందుచు నాత్మలోనలరి
వాసవయమసోమ వరుణాదిసురులు, చేసినమఖము వీక్షింపమీమొదల
మానుగా కలధౌత మణిసువర్ణాది, దానశోభితమయిన దశరథాత్మజుని
క్రతువుతో సరిపోల్ప గాదుగాకనుచు, నతినిర్మలోక్తుల నగ్గింపుచుండ
నందంద వనచరుల్ యామినీచరుల, నందన్నపానాదు లమరసేయించి
వదలక నడప సంవత్సరంబునకు, ముదమంది వాల్మీకి మునిపుంగవుండు

—అశ్వమేధయాగము సేయుచున్న శ్రీరామునిచెంతకు
వాల్మీకిమహర్షి శిష్యులతో వచ్చుట.—

బహుశిష్యగణములు బలిసితన్గొలువ, మహనీయమయిన యమ్మఖవాటమునకు
చనుదెంచినంత నాసంయమీంద్రునకు, మునిగణసహితుఁడై ముదమందినృపుఁడు
మునిపూజలాచరించి మునిగేహవాటి, వినుతింపఁదగుచోట విడియించెనంత
విశదాత్ముఁడఖిలార్థవిదుఁడు వాల్మీకి, కుశలుఁడైకూర్చుండ కుశలవుల్ వచ్చి
వినతులైనను వారివేడ్కదీవించి, కనుఁగొనిమీరెప్డు గవనాయకిందు
వనములఫలముల వ్రతనిష్ఠఁగొనుచు ... ...
నగరివాకిట జననాయకుసభను, నొగిజనపథముల నుద్యానములను
రాజితగతినొప్పు రచ్చలదేవ, రాజాలయంబుల రాజమార్గముల
యాగశాలల తాపసస్థానములను, రాగంబుతోడనీ రామాయణంబు
సరినొప్పునిరువది సర్గలలెక్క, సరసంబుగాఁగూడి చదువుఁడెల్లెడల
మీరెవ్వరన్న వాల్మీకి సంయమికి, నారయశిష్యుల మనిచెప్పుఁడెలమి
నారదుచేవీణె నాదంబుఁగలుగు, చారువీణాతంత్రి చక్కగాదిగిచి
ఘనరక్తిగావించు జననాయకుండు, జనకుండుగానయీ జనలోకపతికి
తప్పకవినిపింప దగవువిన్పింప, డొప్పుగానెల్లిట నుండిమీచదువు

—కుశలవులు రామునిచెంత రామాయణము పాడుట.—

జనిపల్కవారలు నారాత్రివేగ, ఘనసిద్ధమ నిత్యకర్మముల్ దీర్చి
మరునాఁడు మఖవాట మధ్యరంగమున, నెరయంగమునులతో నెమ్మిఁగొల్వున్న
మనుకేంద్రుముందట మధురనాదముల, నొనగూడుతాని వీణెయొప్పగామ్రోయ

జనకజాకాంతుఁ డాజగల్లోకనాథుఁ, డదితనచరితమై యనవద్యమగుచు
పద్యబంధమునఁ గల్గి పావనార్థముల, హృద్యంబుగావున నింపారవినుచు
మదిలోన వెలుఁగొంది మధురప్రసన్న, పదముఁడై చేసన్న వారివారించి
సముచితానుష్ఠానసమయజ్ఞుఁ డగుచు, నమరంగ నేమంబు లన్నియుఁ దీర్చి
యెలమినై గొలువిచ్చి యెల్లసంయముల, బొలుచు భూపతులను బుధుల నేకులను
పౌరాణికులఁ గబ్బపాఠకులైన, వారల నెల్లను వరుసతోడుతను
రప్పించి యాకుమారకులఁ బిల్పించె, తప్పక సభవారు తగ వారిఁ జూచి
నారచీరలు జడల్ నవభంగిగాని, వీరరామునియట్ల విలసితాకృతులు
సముపుగాంతియుఁ జూపు నవ్వును నెలుగు, నొడలిచందముఁ జూడ నొక్కరూపనఁగ
చతురులై యారామచంద్రుని యెదుర, ప్రతిబింబయుగళంబు భంగి గూర్చుండి
సన్నుతవిజ్ఞానసరణి నారదుఁడు, మున్నుఁ జెప్పినసర్గ మొదలుగాఁ దొణఁగి
సరినొప్పుగనది సర్గములెల్ల, సరసంబుగాఁ గూడి చదువుచునుండ
పనసవర్షముల్ పదివేలు మఱియు, కరమొప్పఁ జేరియున్న కామితార్థములు
భరతుమ్ము నెపలికెఁ బనుపంగవారు, దరహాసితాస్యులై ధరణీశుఁ జూచి
యనఘాత్మ కందమహాలాంఛితయతి, పదములనిమతిమై వర్తించుమాకు
హేమప్రతిగ్రహ మిది నేటికనిన, నామహానాయకుం డావాక్యములకు
నల్లనవ్వుతో నాసభాసదుల, నెల్లఁ గనుంగొని యెలమితోఁ బలికె
నెవ్వరిచరితమై యీకావ్యమమరు, నెవ్వరు జేసినా రిది యెంతఁగలదు
చేయుమిదికికిఁ బ్రియమారనాకు, నానిసియెఱిఁగింపుఁ డనివారి నడుగ
యిదనీదుచరితమిది యుర్వీమునీసర్వ, విదుఁడైనవాల్మీకి విరచించె దీని
నేనూఱుసర్గల నిదియెల్ల నారుఁ, మాఁడుగాఁ బరగు రామాయణంబనఁగ
వినుమీమహాప్రియమైన విందుగాఁ దనిన, వినియెదమునివాక్య వీనుఁకొల్పుచును
మనుజాధిపతియుఁ జెలంటపంబునకు, మునిజనంబులతోడ ముదమారఁ దిగె
ప్రతిదినంబును నిట్లు బరిపాటితోడ, కతపెక్కుదినములు కడుఁ బ్రీతివినుచు
మీకుఁ బేతానుతుల్ వీరిభావంబు, లారయఁ గుశలవు లనియ స్వాడెఁతిఁగి
తనలోన నొక్కింత తడవు చింతించి, జనలోకనాథుఁ డా శత్రుఘ్నుఁ జూచి
యాసమీరణి యాహనుమంతుఁ, యావిభీషణుఁడును నెలమిమల్లురును
వాల్మీకి కడకేఁగి వైదేహి విగత, కల్మషయగునేని గనుగొంటి నేను
నీలోకజనులకు నెల్ల తెల్లముగ, భోలవిశ్వాసంబు బుట్టంగవలయు

జనకరాజాత్మజ జాలినమాట, వినివచ్చి చెప్పుడా విధము నాకనిన
నగుగాక యనివారు నటపోయి మిగుల, జగతీశు మాటలా సంయమీంద్రునకు
వినుపింపనప్పుడు వినిసంతసిల్లి, మనుజేంద్రుమాటలు మాననీయములు
భావింపసతులకు పతియె దైవంబు, కావింపతనపల్కు గావింపవలయు
చనుఁడన్న వారునా జననాథుకడకు, చనుదెంచి చెప్పిరా సత్యవాక్యములు
వారిమాటలువిని వసుమతీవిభుఁడు, మీరెల్ల నెల్లి వాల్మీకియెదుర
శుద్ధిగా వైదేహి శోధింపుడనుచు, సిద్ధవాక్యంబుల నేర్పడఁబలికి
సంతోషమునసఖా సములవీడ్కొలిపె, నంతభానుఁడుగ్రుంక నారాత్రిచనిన
మరునాఁడు కొలువుండి మహితతేజమున, వరలువసిష్ఠుని వామదేవునిని
సౌలిఁబర్వతు బులహుని శతానందు, గాలవుకశ్యపు గార్గ్యదూర్వాసు
చ్యవనుమౌద్గల్యు విశ్వామిత్రుఁగలశ, భవుశతపాదుని భార్గవుగణ్వ
సుమతిమార్కండేయు సుచరితుశక్తి, నమరర్షిపుంగవుఁ డైననారదుని
సకలమునీంద్రుల సకలభూపతుల, సకలవానరులను సకలరాక్షసుల
వరుసజన్నమునకు వచ్చిమున్నున్న, పరదేశములవారిఁ బౌరులఁబ్రజల
వీరువారనకెల్ల విధములవారి, నారంగరప్పించె నాస్థానమునకు
నప్పుడుతలవాంచి హస్తముల్ మొగిచి, కప్పుశోకమున గద్గదకంఠుఁడగుచు
జనకజవెనకరా సభకువాల్మీకి, జనుదెంచెనటశిష్య సహితుఁడైయంత
సభవారువైదేహిఁ చనుదేరఁజూచి, యభిమానవతికి నిట్లయ్యె సేయనుచు
శోకింపఁగొందఱు జూచియాసీత, లోకైకపావని లోకంబులోన
గంభీరులాడెడు కలుషవాక్యములు, సంభావితములె? యీసాధ్వికిననఁగ
నిందకోడనివాఁడు నిర్జీవియనుచు, గొందఱారాముని గొనియాడుచుండ
జగతీశుధైర్యంబు జానకితెంపు. తగచూచికొందఱు తలలూచిమెచ్చి
మేలుగావలయు భూమిజకు సాగొకర్, కోలాహలంబయ్యె కొలువులోనపుడు

వాల్మీకి రామునికి సీతావృత్తాంతంబు జెప్పి కుశలవుల నప్పగించుట.

పురువడినాకందు ప్రాచేతసుండు, సంజ్ఞవిచారించి సదయుఁడై పలికె
ధరణీశయీసీత ధర్మనిష్ఠాత, పరమపతివ్రత పావనమూర్తి
జనలోకనిందకు శంకించినీవు, తనువిసర్జించిన తగవుచింతించి
వచ్చిమాయాశ్రమ వనభూమిలోన, నిచ్చలునత్యంత నియతితోనుండి

కుశలవులను గాంచెఁ గొమరులఁ గలుగ, దశరథాత్మజ వారు తనయులు నీకు
నీసభ నిత్యంబు నీ చరిత్రంబు, భాసురస్థితి నొప్పఁ బఠియింపుచున్న
వీరు నీకొమరులు వినుము సత్యంబు, యారయ నాపలుకు లంతియ కాదు
యనఘాత్మ మహితాత్మ జగుపఁ బ్రచేతసుని, తనయుండఁ గలనైనఁ దప్పాడి యెఱుఁగ
నెడపక పెక్కువేలేండ్లుఁ దపము, కడునిష్ఠతో నేను గావించినాఁడ
చిత్తంబు పలుకును జేతయు సీత, కెత్తెఱంగునఁ జూడ నేనరూపంబు
యేదోషమును లేదు యీసాధ్వియందు, మేదినీసుత పెద్ద మేరువు పెద్ద
పూని యీసభలోనఁ బొంకితినేని, నేను చేసిన తపం బెల్ల నిష్ఫలము
తానికి పురుషుఁడు దైవంబు గాన, పరికించి శపథంబు పరికింపుమనిన
సభయెల్లఁ గలగనా సంయమీశ్వరుఁడు, రభసంబుతోఁ బలుక రఘురాముఁ డపుడు
ముకుళితహస్తుఁడై మునినాథ సీత, యకలంకచరితమీ యఖిలవాక్యములు
సన్నుతచరితయై సకలదేవతలు, సన్నిధి నిలిచి యీ సాధ్వి తొల్లియును
పూని విశ్వాసంబుఁ బుట్టించె గాన, నేనుఁ గైకొంటి నేయొగ్గును లేదు
సతికోడి పావన చరితంబు గనియు విదితంబు గలసి నీవిగతకల్మషము
నిన్నిమాటలు నేఁడిదియె నాకొఱకె, మన్నింపఁ బనిపలికె మనుజేశుఁ డనియె
కుశలవుల్ వీరు నా కొడుకులు సీత, విశదాత్మ యిదియెల్ల విశదంబయ్యెను
జానకి సభలోన సడి బాపికొన్న, మానుగా గైకొందు మఱియొండు లేదు
నావుడు నమ్మహీనాథుఁ దెలుప, భావించి యప్పుడు బ్రహ్మాదిసురలు
జనకరాజాత్మజ శపథంబు మాడ, చనుదెంచియుండిరి చదలెల్ల నిండ
పరిమళమిళితమై పలుచని గాలి, పొరిఁబొరి సభలోనఁ బొలుపార నపుడు

— సీత నిజపాతివ్రత్యప్రభావంబున భూమిఁ గ్రుంగుట. —

సీత యాసభలోన చేతులు మోడ్చి, మాతభూదేవిపై మరిచూడ్కి నిలిపి
పతియు నాగురుఁడు నాపాలిదైవంబు హితుఁడు రాముఁడు నాకు నేనన్యు నెఱుఁగ
నెలమి రాముని దప్ప నేనన్యపురుషుఁ, దలఁపఁ జేరఁగ నాఁడు ధర్మంబు దప్ప
నిక్కంబు వదనంబ యేమియోయంబ, వినతంబుగా నాకు వివరమిమ్మనిన
నహిఁ బన్నగములచేత నంచితమణుల, బహుళతరద్యుతినొప్ప భద్రపీఠంబు
బుట్టించికొని నేల బయలిచ్చిపోయె, నట్టెభూదేవి నెమ్మి నేతెంచి
మాణిక్యపీఠంబు నందుండ నిలిపి, సేమమే యని పలికి సీతఁ దోడ్కొనుచు

వదలకదివిపుష్ప వర్షముఁగురియ, ముదముతోఁ బాతాళ మునకేగెనపుడు
సీతపాతివ్రత్య శీలంబుదివిజా, లాలితంబుగమింట నందందఁబొగడ
సభవారలందఱు సభయులైయుండ, నభినవంబనికొంద ఱప్పుడుమెచ్చ
నంబంధమరికొందఱు లోక, నిందకునిట్లొను నే రాముఁడనఁగ
కొందఱువైదేహి గొనిభూమిచన్న, చందంబుచేకొని చాలశోకింప
కొందఱుమూర్ఛిల్లి కుంభినీవ్రాల, కొందఱులోకంబు కొఱగామికరయు
కొందఱాడాడకు గుంపులుగూడ, పదిలులైకొందఱు పరమార్థవేదు
లిదికాలగతిదని చేయుంగుమనఁగ, ...
తమ్ముఁలుబాంధవుల్ తలలూఁపివాంచి, యమ్మహాదుర్దశ నతిభీతిఁబొంద
విన్ననైవగవార విందంబువాంచి, కన్నీరుధైర్యంబు కట్టడెంచుటయు
పరికింపనావృష్టి పనిముననిలిచి, తెగమాయమైపోయితే సీతయనుచు
కడునల్గిశోకించి కార్యంబుబుద్ధి, తడవుగానూహించి ధరణీశుఁడలిగి
తమ్ముఁలసభవారి ధారుణిఁజూచి, యుమ్మలింపుమనప్పు డొకమాటఁబలికె
వైదేహిలోకాప వాదంబుబాప, భూదేవిసభవచ్చి పాడమాపుగాక
ననునల్పుగాఁజేసి నాపత్నియైన, జనకజగొనిపోవ జనునెయిబ్భంగి
లవణాబ్ధిబంధించి లంకసాధించి, తివిరిజానకిమున్ను దెచ్చిననాకు
వసుధఁబోఁదొరకొనిచన్న వైదేహిమగుడ, వెసదెచ్చుటదియెంత విక్రమించనుచు
భూదేవిజూచినీ పుత్రితోక్రెమ్మ, కాదేనితెరువిమ్ము గాకున్ననిపుడు
జలమయంబుగనన్ను జక్కఁగాపంతు, విలుదెమ్మునావుడు బనిబ్రహ్మబెగఁడి
మునులతోదిక్పాల ముఖ్యులతోడ, జనుదెంచిరఘురామ చంద్రునీక్షించి
మనుజేంద్రనీకేల మదినింతచింత, మునునీవువెలుగు నీమూర్తిభావింపు
పరమార్థవిదుఁడైన ప్రాచేతసుండు, కరమొప్పగాదివ్య కావ్యరూపమున
నరుదారరచియించి నట్టినీపూర్వ, చరితంబునుత్తర చరితంబునేను
మునువింటినీవును మునులతోఁగూడి, వినుమందుసీతత్త్వ విధమెల్లనీకు
విదితమయ్యెడునందు విమలవాక్యముల, ముదమందఁగాఁబల్కె మునులతోఁగూడి
బిసరుహాసన్ముఁడేగ పృథులవేగమున, వసునదిగ్గనొకఁ వాక్యంబుబలికె
వైదేహిలేదిందు వసుధీశవగవ, కద్దానివృత్తాంత మదియెల్లవినుము
మానుగానీదేవి మర్త్యలోకమున, శ్రీనామమునసుల్ల సిల్లుచునుండు
దానుతస్వధాహ్వయ విఖ్యాతిగలిగి, పినుపొందునీదేవి పితృలోకమున

దీనిఁ జిదియాదేవి దీప్తియనుపేర, నేపారవర్తించు నింద్రలోకమున
శ్రీపతిలక్ష్మీనాముల లక్ష్మిరాఁబరగి; విలసిల్లునీదేవి విష్ణులోకమున
కీర్తిదాఁ గాదేవి యూచింతవిడువు, ...
జనకరాజాత్మజ జననాధనీవు, గనుగొనగాబుద్ధి గలిగినదైన
నాకుపచరితలవు లందుబాటింపు, నీకథవారిచే నెరయవిన్నవిని
తనలోనవనంతలో తనపెంపుదలఁచి, వనజాక్షుఁడంత వాల్మీకిఁజూచి

—శ్రీరాముఁడు పుత్రసహితుండై నిజనగరంబుఁజొచ్చుట.—

మునివరునీవాక్యంబు లఖిలసంయములు, వినగోరియున్నారు విమలచిత్తులు
నిమ్ముగకథయెల్ల నెల్లుండినుండి, సమ్మదంబునమీరు చదివింపవలయు
నని పలికి సభవార లందఱుఁగొలువ, తనయులఁగొనుచు సద్వరశాలకరిగె
నంతనంబుజమిత్రుఁ డస్తాద్రికరిగె, జింతాపరంపరఁ జిత్తంబుదూలి
యారాత్రివేఁగించి యవనివల్లభుఁడు, గారవంబుననిత్యకర్మముల్ దీర్చి
యావంఱబిలుపించి యాసభాసదుల, నందందగూర్చుండఁ దనినియోగించి
నుతులఁజూచినవారు స్తుతియించుకొనుచు, చతురలీలలసభా సమతెల్లమెచ్చ
కడముట్టనుత్తర కాండంబుచదివి, రడరంగనప్పుఁడయ్యాగంబునయ్యె
నంతవిప్రులకెల్ల నధికదక్షిణలు, సంతోషముననిచ్చి సకలదీనులకు
భూరిదానముపెట్టి భూపాలకులకు, గారవంబుననెల్ల కపినాయకులకు
సకలరాక్షసులకు సరికట్టనిచ్చి, ముకుళితహస్తుఁడై మునులవీడ్కొలిపి
శుభమూర్తియగుసీత శుద్ధాత్మయగుచు, సభనున్నచందంబుఁ జనినచందంబు
తనలోనపలుమారుఁ దలపోసికొనుచు, దనలోనవిరహాగ్ని దనరంగఁగాగిలి
జానకిశూన్యమై జగమున్నగతికి, నూనినవగల నయోధ్యకేతెంచి
...శ్వమేధముల్ బొరిఁబదివేలు, వరుసతోనన్నియు వాజిపేయములు
...చేయుచు ... విధమున మఖసహస్రములు, నెరయంగగావించి నీతిమార్గమున
...తసంబున ... జనులఁబాలింప, గొంతగాలమునకుగురుపుణ్యయైన
కౌసల్యభర్త్రలోకంబునకరిగె, నాసాధ్విదివమున కరిగినపిదప
దినములుపదునేను తెలియకైకేయి, తననాథుకడకేగె తదనంతరంబ
పదునేడు దినములుపదునేనుచన్న, నరిగెసుమిత్రయు నాత్మేశుకడకు
పద్గెల్లులకెల్లఫార లౌకికము, లురునిష్ఠఁబరిపాటి నొనరించెనంత

—యుధాజిత్తు పంపున గార్గ్యుఁడు శ్రీరాముని కడ కేతెంచుట.—

కేకయాధీశుఁడగు యుధాజిత్తు, పలుబుద్ధినూహించి వినియోగించి
నూత్నభూషణములు నూత్నరత్నములు, రత్నకంబళములు రమ్యవస్తువులు
పదివేలహయములు పార్థివేంద్రునకు, ముదముతో నిమ్మంచు మునిముఖ్యుఁడైన
తనపురోహితు గార్గ్యు దగఁ బనుచుటయు, చనుదెంచుటయు రామచంద్రుండు నెఱిఁగి
యెదురేగి యా గార్గ్యు నెలమిఁ బూజించి, పదిలమే కేకయపతి కంచు నడిగి
కానుకల్ గైకొని గార్గ్యుం డనుచున్న, తానుపవిష్టుండై దశరథాత్మజుఁడు
ఘనమౌరగా సభామంటపంబునకుఁ, జనుదెంచి యుత్తమాసనముఁ బెట్టించి
యేమి కార్యము రాక యెఱిఁగింపుఁడనిన, భూమీశ మీమామ పుత్తెంచె నన్ను
కన్నులకధికమై గంధర్వలోక, మున్నది సింధువు నుభయపార్శ్వముల
నరుదైన గంధర్వులందు ముక్కోటి, పోరి సేచి శైలూష పుత్రులు స్వార
సమరార్థులగువారి సమయించి భూమి, గొమరార నేలు నీ కొడుకులలోన
నిరువురఁ బుత్తెంచు టిది కార్యమనిన, కరములు మొగిచి యా గార్గ్యుతో నని తా
తనకొమరులు నైన దక్షపుష్కరుని, గొని భరతుఁడు మిమ్ము గొలిచి రాఁగలఁడు
శైలూష పుత్రుల సమయించి యందుఁ, బోలుపు గాపట్టణంబులు రెండు గట్టి
యిరువురనందుంచి యేతెంచు భరతుఁ, డరుదారననిరాముఁ డానతియిచ్చి
నలువొంద శుభవేళ నక్కుమారకుల, జెలువారపట్టాభిషేకంబు లెలమి
జేయించి భరతుని సేనాసమేత, మైయిరువురు సుతులతో ననిపెఁ దుకాలిపి
కరమర్థిఁ బూజించి గార్గ్యు వీడ్కొలుప, భరతుఁడు సేనతోఁ బయనమై వెడలి

—భరతుఁడు సేనలతో యుధాజిత్తు పురికి నరుగుట.—

పలలభక్షులు రక్తపానులునగుచు, బలము ముందట వెన్క పార్శ్వభాగముల
యాతుధానులు చుట్టు నలమిభూతములు, ప్రేతజాతంబులు పృథుపిశాచములు
పటు చెంచుపుటముల పక్షిజాతముల, చటులసింహవ్యాఘ్ర జంబుకంబులును
నాసురగతితోడ నరుగుదేరంగ, మాసంబుపైనర్ధ మాసంబు చనఁగ

భరతుఁడు గంధర్వసేనల జయించి పుష్కరదక్షులకు పట్టములు గట్టుట.

భరతుఁడు కేకయపతి దేశమునకు, నరిగెన య్యెడనంత నయ్యుధాజిత్తు
భరతు నెదుర్కొని బంధుకృత్యములు, పరిపాటి నొనరించి బలసమేతముగ
తిరమైన గంధర్వ దేశంబుమీఁద, భరతునితోఁ గూడ బనికి నేతేర

భరతుఁ డాజికి నతిభైరవమ్మునను, కరము సన్నద్ధులై గంధర్వులెల్ల
కడపటఁ దలపడఁగా నేఁడు దినము, లుడుగక ఘోరరణమయ్యె నుభయసేనలకు
నిధనంబు గాలుపోల మొందుచుసాగింప ... ...
కాలదర్ప్రకృతి ఘనఘోరమగుచు, వాలిదీపించు సంవర్తాస్త్రమేసె
భరతుఁ డా బాణంబుఁ బరపఁగం గ్రొవ్వ, వరులుర్విఁ బడి నాకవాసులైరంత
మేకలు మాకులు పుర్ మిందు మేనాములు, వాఁడలు వీధులు వరుసనఁ గట్టి
ప్రాకారములు మహాపరిఘలు కోట, వాకిళ్ళు నట్టళ్ళు వప్రిదరిగిలు
పరగఁ దనరుచునుండు విప్రకీర్తికలు, చెలువులు వనములు జెలువంబుగాఁగ
బుష్కరావతి యనఁ బుష్కలుపేర, పుష్కలశ్రీనొప్పు పురలలామంబు
తగ దక్షశిలనాఁగ దక్షునిపేర, నెగడి పట్టణములు నెమ్మిఁ గట్టించి
యా పుష్కరావతి యందుఁ బుష్కలుని, శ్రీపెంపుగల దక్షశిల దక్షు నునిచి
చెలువొంద రాజ్యంబు సేయుచునుండ, నెలమినైదేండ్లకు నెల్ల సంపదలు
దనరింప్రాశ్రమ ధర్మగుణంబు గలిగి, పనుపడ దేశంబు పరిపూర్ణమైన
తన యులవిశాలి ధరణీశునకును, చనుదెంచి భరతుఁడు సద్భక్తి మ్రొక్కి
యొల్ల వృత్తాంతంబు నెఱిఁగింప సంత, సిల్లుచు నా రఘుక్షితినాథుఁ డనియె

శ్రీరాముఁడు భరతశత్రుఘ్నులతో అంగద చంద్రకేతులకు పట్టంబుగట్ట నియమించుట.

భూమిసుల సౌమిత్రిసుతులంగనుఁగొను, చారువిక్రముఁడైన చంద్రకేతుండు
కరమొప్పఁ బట్టంబు గట్టిన వీరి, కిరికిదేశంబు లెరిగింపుమనిన
నగదేశమునొప్పు నయ్యంగదునకు, నంగదీయంబన నమరుపట్టణము
చంద్రకేతువునకు జనలోకనాథ, చంద్రవక్త్రంబన జనపురోత్తమము
నిర్మాణములకు వినవంశవర్య, పరికింపవన్న నా భరతు మాటలకు
నలరుచు రఘురాముఁ డనుజన్ములకు, చెలువొందపట్టాభిషేకోత్సవములు
సన్నుతింబుగఁ జేసి సౌమిత్రిఁ జూచి, మన్ననఁ బలికె నమ్మనుజేశుఁ డపుడు
పాలుపొంద పశ్చిమ భూమి నంగదుని, నిలుపుము లక్ష్మణా నీవేఁగ భరత
తిరువొప్పనుత్తర దేశంబునందు, నెరిజంద్రకేతుని నిలుపుఁ బొండనిన
భూపాలు వానతిఁ బోయి నందనుల, నాపురంబుల నిల్పి యందేడు నిలిచి
సర్వకార్యంబులు సమకొల్పి వచ్చి, యుర్వీశులవ్వీరు లొగినొల్పియుండ

ముదమార జన్మాబ్దములు దాశరథికి, పదనొకండవవేయు పరిపూర్ణమైన

— శ్రీరామునికడకు యముఁడు మునివేషముతో వచ్చుట. —

కాలుఁడు మునిమూర్తిఁ గైకొని వచ్చి, చాలఁ గార్యముగల్గి జనుదెంచినాఁడ
సౌమిత్రి యో మునీశ్వర దూత నేను, రామచంద్రునకు నా రాక వినుపింపు
మనుఁడు నాలక్ష్మణుం డవనీశుకడకు, జనియొక్క ముని దూత జనుదెంచినాఁడు
వాకిటనున్నాఁడు వసుధీశ యనిన, వేకొనిరమ్మని వేడ్కతోఁ బలుక
వచ్చి తోడ్కొనివేగ వచ్చిన రాముఁ, డచ్చుగాఁ బూజాదులతిభక్తిఁ జేసి
యెవ్వరు బుత్తెంచి రెయ్యది గార్య, మెవ్వఁ డంబది వాని నెఱిఁగింపుమనిన
యేకార్య మేకాంత మెవ్వరుఁ గనుట, నేకాంతవేళ యం దేతెంచిరేని
ప్రాణిఁ జంపెదవేని భూపాల నీకు, నే నెఱిఁగించెద నీకార్యమనిన
కని లోనఁ దలపోసి ధరణీశుఁ డెల్ల, జనుల వీడ్కొలుపుడు సౌమిత్రిఁ బిలిచి
వాకిట నీవుండి వారింపు జనుల, నేకాంతమని చెప్పి యుంచు రానీకు
మని పంచి యేకాంతమై యున్న యంత, మనుజేంద్రుఁ జూచి యమ్మహితాత్ముఁ డనియె
చతురాస్యుఁ బంపునఁ జనుదెంచినాఁడ, క్షితిప ఛాయాదేవికిని యేను సుతుఁడ
కాలుండ నే నీవు గరుడవాహనుఁడ, వీలోకజాలంబు లేలు దేవుఁడవు
మును నల్వ నాతోడ నన్న వాక్యములు, మానవాధిప నీవు మానుగా వినుము
క్షీరసాగరమున శేషాహిమీఁద, నారంగఁ గనుమోడ్చి యానిద్రఁ దెలిసి
పాలుపైని నీ నాభిఁ బుట్టినహేమ, నలినంబులో మున్న నన్నుఁ బుట్టించి
యేను వేఁడిన వాని నెఱుకఁ గైవేమ, దానవాదుల నెల్ల దండింపఁ దలఁచి
యసురులు పవీర లందుద్భవించి, మనఁగి నాపై వచ్చు మధుకైటభులను
తునుమాడి కీకసస్తోమంబు గిరులు, నెనయ మేదిని సేయ మిలగాఁగఁ జేసి
నదియె మొదలుగ నాకు నఖిలలోకములు, విదితంబుగాఁ జేయు విజ్ఞానమిచ్చి
యసురుల మర్దించి యఖిలలోకముల, నెసఁగింప నొకనాఁ డెల్లదేవతలు
లోకబాధలు తమలో విచారించి, లోకేశ మము గావు లోకముల్ నిలుపు
సాధుల రక్షింపు సజ్జనోత్తముల, బాధింపు దుష్టులఁ బట్టి శిక్షింపు
మొగి వర్ణధర్మంబు లొప్పుగా నిలుప, యుగయుగంబున మీకు నుదయింపఁ బ్రీతిన
దేవ నాసృష్టిలంక దేవకంటకుఁడు, రావణుఁ డనియెడు రాక్షసేశ్వరుఁడు
కడుఁ గ్రొవ్వి లోకముల్ గాల్చుచున్నాఁడు, వడి వాని వధియింప వలయు మీ రనిన

కాలుఁడేటికివచ్చె కడునాఁడెప్రతిన, యేనేమిబలుకుదు నేమందునింక
నట్టితమ్మునిమీఁద నలుగంగమనసు, నెట్టకోనాకంచు నిట్టూర్పుఁబుచ్చి
సంతాపమొందనా సౌమిత్రిజూచి, ...
నాకొఱకేచింత నరనాథవలదు, నీవిటుధర్మంబు నెరపంగవలయు
నేకాలమెవ్వరి కెయ్యదిప్రాప్త, మాకాలమతనికి నదిగాకపోదు
దేవనన్విడిచి ప్రతిజ్ఞఁబాలింపు, నావెంటధర్మంబు నడుపకయున్న
నరకంబుప్రాపించు నన్నట్లుఁగాన, గరుణించుదుర్గతి గాకుండఁజేయు
మనితెంపుగాఁబల్కు ననుజుమాటలకు, తనలోనఁబొగులుచుఁ దలపోసిచూచి

శ్రీరామచంద్రుఁడు వసిష్ఠాదులతో కాలునివృత్తాంతమును, దూర్వాసుని యాగమనమును జెప్పుట.

యనఘువసిష్ఠుని యఖిలార్థవిదుల, జననాయకులమంత్రి జనులరప్పించి
వారితోఁగాలుఁడు వచ్చినపనియు, నారయనతనితో నాడినప్రతిన
యప్పుడుదూర్వాసుఁ డరుగుదెంచుటయుఁ, జెప్పినవినియావసిష్ఠుండుఁ బలికె
ననఘాత్మసత్యవాక్యము విచారింపు, మనుజుఁడుసౌమిత్రి యనివిచారించి
విడువఁజాలకయున్న విధమెల్లఁగాన, బడియెడునీమనః పరితాపమరయ
నిర్మలమాగాల నియతిచింతించి, ధర్మంబునిక్కంబు దక్కెల్లఁబోయి
గైకొన్నపలుకవు గావింపకున్న, కాకుత్స్థధర్మంబు కడతేరిపోవు
సుచరిత్రధర్మంబు శూన్యమైనపుడు, సచరాచరములైన జగములుగ్రుంగు
జగములుఁబొలియంగ సౌమిత్రియేల, జగదీశవిడువుము సత్యంబుపూని
తనవాక్యనిష్ఠకై దశరథేశ్వరుఁడు, నినుఁబుచ్చఁడేమున్న నిష్ఠురాటవికి
యదిగానసౌమిత్రి నవనీశవిడిచి, పదిలుండవైకీర్తిఁ బాలింపుమనిన
నావాక్యములువిని యాస్థానమెల్ల, దైవంబుదూరగఁ ధైర్యంబునూని
సీయట్టియుత్తము నిర్మలాచారు, నేయెగ్గువచ్చిన నేఁజంపఁజాల
ననఘాత్ములకుఁ బరిత్యాగంబుచావు, నినునేఁడువిడిచితి నీవేగుమనిన
నడలుచుసౌమిత్రి యన్నపాదములఁ, బడినసభాసదుల్ పార్థివేశ్వరుఁడు

—లక్ష్మణుని నిర్యాణము.—

తనుఁజూచియెడల నాస్థానంబువెడల, చనికృతస్నానుఁడై సరయువునందు
వినుతనిశ్చలయోగవిజ్ఞానదృష్టి, తనపూర్వభాగంబు తగిలిగైకొనిన

అయిపదిదివ్యులు పుష్ప వర్షముల్ గురియ, సురనాథుఁ డారాజ సుతు మేనితోడ
గొని నాకమునకేగె కూడిదేవతలు, మునులును నేతెంచి ముదమారఁ గాంచి.
విష్ణు వాలకపాలు వేంచేసినవఁగ, విష్ణులోకమునకు వేంచేసినచట
వంత రాముఁడు వసిష్ఠాదులఁ జూచి, చింతయై యున్నది విశ్వంబు నాకు
ధరణి యేటికి నాకుఁ దను వేటికింక, భరతునయోధ్యకుఁ బట్టంబుగట్టి
సౌమిత్రివెనుకను జనియెద ననిన, నామాటలకు రోయఁడా రాజసుతుఁడు.
రాజేంద్ర సురలోక రాజ్యంబె గాదు, రాజిల్లు సురలోక రాజ్యమే నొల్ల
మిముఁ బాసియేనుండ మీపాదసేవ, సముచితస్థితి నాకు సకలరాజ్యంబు.
తిరముగాఁ గోసల దేశంబు గుశుఁడు, గురుకీర్తి నుత్తర కురుభూమి లవుఁడు
సరి నేలపను పుము శత్రుఘ్నుఁ డిలువ, నరనాథ బుధుఁడు నావసిష్ఠుండు
రాముఁ గనుఁగొని రఘుకులాధీశ, నీమాట వినియట్లు నిర్విణ్ణులైన
ధరణీజనులఁ దిక్కు దగన్నఁ జూచి, నరులార యేమేలొ నర్తుమీ కనుఁడు.
నంద ఆముకులిత హస్తులై నిలిచి, యెందును మాకు నేయొగ్గను లేదు
మీవెనుక నేసి మిముఁ బాసియుచట, నేరతు మేరిత నేలపై నిలువ
పసగా ... స్త బంధుంతోడఁ, గొమకులతోఁ గూడ గొల్చివచ్చెదము.
కరుణించి ... యము నాకాలుని పలుకు, లరసియల్లనవ్వి యాగాకయును దు.
కొడుకుల వీక్షించి కుశునకునందు, నడగొండలనవొప్పు నాగముల్ వేయు
నిరవొందు రదము లిరువదివేలు, నరుదారు దురగంబు లరువదివేలు
గణనకెక్కిన ... గాఁగ కలధౌత హేమ, మణిభూషణాదులు మనసారనిచ్చి
లవునకు నట్లుగా లలినొప్పనిచ్చి, ప్రవిమలమతి రాజ్య పట్టముల్ గట్టి
మీదేశములకింక మీరేగుడనిన, నాదాశరథికి వారర్థిమై మ్రొక్కి
చనినంత రాముఁడు శత్రుఘ్నకడకు, బనిచెనొక్కనివాఁడు పయనమై వెడలి
మనవాఁడు వేగంబె మధురకుఁజేరి, తెలగొప్పలక్ష్మణు తెలగటేఁగించి
జనపాలు ప్రేమయు జననాథుతోడ, జననున్న యాపుర జనుల సంతసము
తెలువారపట్టాభిషేకముల్ జేసి, లలిభూములకుఁ గుశలవులఁ బంచుటయు
నొప్పుగా నైనే పురయున్న చందంబుఁ, జెప్పశత్రుఘ్నుండు చిత్తంబు గలఁగి
తనదైన్యముదాఁగాల గతి విచారించి, తడయక యున్న చో దానేగుదేర
నిలువక ... పురోహితుల రావించి, యతివేగమున వారి కార్యంబుఁ జెప్పి
తనపుత్త్రులైన సుబాహుండు మధుర, బరవశ...త్రంబునఁ బాలింపనిచ్చి

మునిపలికెఁ దన పుత్రుఁడైన సుబాహు, ననురాగమున బట్టమర్థితోఁ గట్టి
నశత్రులుభీతిల్ల జనులఁ బాలింపు. శత్రుఘాతికి వైదిశాపురంబమర
నొసఁగి బలముల నఖిలవస్తువుల, జనులమంత్రులనొక్క సరిగాఁగఁ బంచి
పరిపాటితో నిచ్చి పట్టముల్ గట్టి, వరుసవీటొక్కని యెల్లవారినందునిచి
రథమెక్కి యొక్కఁడు రయమునతో వచ్చి, పృథివీశునకు మ్రొక్కి ప్రియమారఁ బలికె.
కర మొప్పఁ బట్టముల్ గట్టిరి సుతుల, పరిణతనీతి మైఁ బ్రజలఁ బాలింప
రే నిటమిముఁ గొల్వ రే తెంచువాఁడ, నానతియిండన్న నంగీకరించి
నంతఋషాదులు నఖిలదానవులు, సర్వగంధర్వులు సంయమీశ్వరులు
సురతేజుఁడగు రాము డూర్ధ్వలోకమున, కరుగుటకనుగొంద మనివచ్చినారు.
యని రాముఁ డెంతయు నర్థితమ్ములను, గొనకొని చూపిన కోర్కెతో వారు
వసుధీశ నీవెంట వచ్చెదమనఁగ, నెసగంగ సుగ్రీవుఁ డే తెంచి మ్రొక్కి
యచ్చోటనంగదు నభిషిక్తుఁ జేసి, ...
యనుమతిగైకొన నటువిభీషణుఁడు, పన్నదంబునమ్రొక్కి జననాథుఁడనియె.
ఘనులు చంద్రార్కులు గలయంతదాఁక, ననుపమస్థితిలంక నమరంగనేలు
నక్తంచరోత్తమ నాయాజ్ఞగాన, నుక్తమేమియుఁ జెప్పకుండు నీవనుచు
ననుకంపితాత్ముఁడై యంజనాతనయుఁ, గనుగొని నాకథల్ గలుగునందాఁక
నిత్యుండవై వీర నీవుండుమనుచు, నత్యంతమధురంబులైనవాక్యముల
వారింపుమను జాంబవంతునీక్షించి, నీరజాసనపుత్ర నీవుండుమనుచు
తోనమైంధద్వివిధులఁ జూచి యమృత, పానంబుఁ జేసిన బల్లిదుల్ మీరు
గారవంబున నుర్విఁ గలుగునందాఁక, కోరి మాసంతతిఁ గొలిచియుండుండు
చను దెండుతక్కిన జనులెల్లననుచు, మనమున నమరునాఁడు మనుజేంద్రుఁడలరి
యనఘుతేజోమూర్తి నమరువసిష్ఠు, గనుగొని యిటమీఁదఁ గదలంగవలయు
నతిరాత్రివాజపేయాశ్వమేధాది, వితతనామంబుల వెలయుజన్నములు
నిరుతాగ్నిహోత్రముల్ నిజమూర్తులమర, గయికొనిముందట్లఁ గదలిపోనిండు.
ప్రమదంబుతో మహాప్రస్థానకర్మ, మమరఁగఁ జేయింపు డన్నమౌనియును
నామహానుష్ఠాన మమరఁ జేయించి, కనకాంబరంబులు గట్టియావిభుఁడు
జనమతంబగు బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు, మనమారఁ గైకొని మానంబుతోడ
కలితదర్భాంకుర కరపద్ముఁడగుచు, నొలసినవేడ్క నయోధ్య వెల్వడఁగ
బలితాబ్జహస్తయై లక్ష్మి డాపలను, వలపటహ్రీయను వామలోచనయు

యుండ దమ ధ్యానమును నెఱపింప, బొందుగా నమ్మర్త్యల పురుషులై కొలువ
సావిత్రియును మునుల్ సకలదేవతలు, దౌవారికులు భృత్య దాసవర్గములు
దాసీజనము లంతఃపురాంగనలు, భూసురోత్తములును పురమంత్రిజనులు
ధరణీసురాకృతుల్ ధరియించి రాగ బరగు నాగమవర ప్రణవమంత్రములు
భరతశత్రుఘ్నులు బంధువుల్ ప్రజలు, హరినామకీర్తన మమరగాయకులు
పశుబంధములు నేఁడు బాసె మాకనుచు, పశుపక్షివాహన ప్రముఖజంతువులు
పరువడి తనదృష్టి పథమునఁ బడిన, తరులతాదులుఁ గూడి తనతోడ నడువ
వామదయను మీఁద నటసామునడచి, కోమలమగు పుణ్యకూలదేశమున
నారయఁ జల్లనై యధ్వరశ్రమంబు, వారింపఁ బశ్చిమ వాహినియైన
సరయువుఁ జొచ్చినా సమయంబునందు, సరసిజాసనుఁ గూడి సకలసంయములు
ఇనసుధాధాములు నెల్ల దేవతలు, ననిమిషాంగనలు దోనరుగుదేరంగఁ
గూడ బుష్పకములు కోటానకోటి, వేడుకతో వచ్చి వినువీథి నిలిచి
నరనాథ నీవాది నారాయణుఁడవు, పరికించి నీమూర్తి భావింపుమనిన
వరుసపై పుష్ప వర్షముల్ కురియ, సురదుందుభులు మ్రోయ సారిదివిన్వీధి
వసుధీశుఁ డమ్మహా వాహినినడుమ, నసమానగతి నప్పు డనుజులు దాను
వెలుఁగుమేనులతోడ విష్ణుఁడై పొలిచె గలిసె సుగ్రీవుండు కమలాప్తునందు

— శ్రీరామచంద్రుని నిర్యాణము. —

చూడ వచ్చిన మహీశుల్ మొదలుగాగ, వేడుక సరయూ ప్రవేశంబు చేసి
దివ్యరూపంబులఁ దేజంబు లెసఁగ, దివ్యయానము లెక్కి తెరగొప్ప వెలువ
మరమున గౌస్తుభ మొప్పారనాభి, పరమేష్ఠిఁ గాంచిన పంకజంబమర
గరుడాధిరూఢుఁడై కరపంకజముల, సరిసుదర్శన పాంచజన్యంబులమర
ననిమిషగంధర్వ యక్షసిద్ధాదు, లనురాగమును బొందియందంద మ్రొక్క
నరవిందభవుఁ జూచి యారమావిభుఁడు, కరుణార్ద్రచిత్తుఁడై కడుఁ బ్రీతిఁ బలికె
పరమేష్ఠి వారికిఁ బ్రజలు ప్రాణములు, కరములు ప్రియమున గదలి నావెనుక
శాశ్వతస్థితిఁ గోరి చనుదెంచినారు, పశ్వాదులును వచ్చె బంధముల్ బాసి
యొగిఁ బుణ్యలోకంబు లొసఁగు నీవనిన, తగ విచారించి యా ధాతచిత్తమున
వొనర సాలోకంబు నుపరిభాగమున, దనరుచునున్న సంతానలోకమున
నిమ్మర్త్యలజరియింప నిండించుఁ బలికె, సమ్మదంబలర నా జలజసంభవుఁడు
తరుచరాదులతోటి తమమూర్తులమర, సరి నేగిరయ్యె నిజస్థానములకు

ననిమిషావళినెల్ల నంతపీటఁ దెలిపి, దనుజారివేంచేసెఁ దనలోకమునకు
రాజన్యవిభుఁడైన రాముతేజమున, రాజిల్లుచున్నయీ రామాయణంబు
నెవ్వరుపఠియించి రెవ్వరువినిరి, యెవ్వరువ్రాయించి రెవ్వరువ్రాసి
రెవ్వరుపూజించి రెవ్వరుదలఁచి, రెవ్వరానందించి రెలమిఁజిత్తముల
నత్యంతశుద్ధాత్ము లైవారు బ్రహ్మ, హత్యాదులైనమహా పాతకములు
నాదవినగోపదా ద్యుపపాతకములు, మొదలుగాఁగల పాపపుంజంబుఁబాసి
పితృదేవతాగురు ప్రియతార్పణములు, నతిథిపూజలు మహాయాగకర్మములు
బహుతీర్థములు వేదపారాయణములు, విహితవ్రతంబులు వివిధదానములు
జపములుతపములు సత్యశౌచములు, నుపవాసనియతులు నాదపుణ్యములు
సతతంబునొప్పార సంతోషమెసఁగ, సతులుబుత్రులుహితుల్ సకలబాంధవులు
ధనధాన్యములుగల్గి ధర్మములుగల్గి, వినుతకీర్తులుగల్గి విజయంబుగల్గి
యారోగ్యములుగల్గి యాయువుల్ గల్గి, శూరత్వములుగల్గి శుభములుగల్గి
సౌభాగ్యములుగల్గి సంపదల్ గల్గి, వైభవంబులుగల్గి వర్ధిష్ణులగుచు
నిలలోనసుఖియించి యింద్రలోకమున, వలయుభోగంబులు వారుభోగించి
వసుధఁగ్రమ్మఱఁ జక్రవర్తులై పుట్టి, రసికులై గైకొంద్రు రాజ్యసంపదలు
యనిచంద్రచందన హారనీహార, ఘనసారసన్నిభ ఘనకీర్తిధనులు
భూనుతుఁడగు కోనబుద్ధభూవిభుని సూనులుదారులు సుగుణభూషణులు
ఘనుఁడుమీసరగండ కాచభూవిభుఁడు, వినుతపుణ్యుండగు విఠ్ఠభూపతియు
రచియించిరుత్తర రామాయణంబు, రుచిరమైనిత్యమై రూఢిఁ బెంపెసఁగ
నాచక్రవాళ శైలావనియందు, నాచంద్రతారార్క మైయొప్పుఁగాత.

శ్రీరామచంద్రార్పణమస్తు.

సంపూర్ణము.